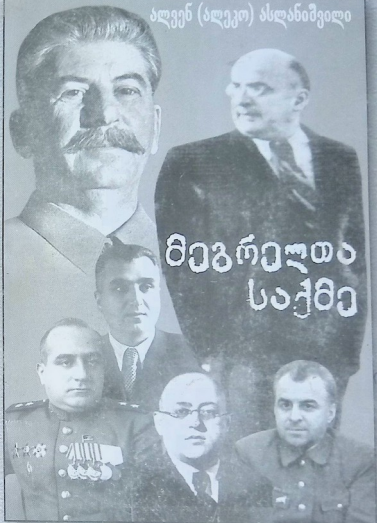

ალეგნ (ალეკო) ასლანიშვილი

მეგრულთა
საქმე

ალჰენ (ალეკო) ასლანიშვილი

მეგრელთა საქმე

2005 წ.

გამომცემლობა „ცოტნე“

1127485

აბსურდი — ერთი სიტყვით და ყველაზე გამოშახველად, ასე შეიძლება დასათურდეს ის უზარმაზარი „საქმე“, რომელიც მოსკოვის ჩაროდებით 1951-1953 წლებში შეიქმნა საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს კაბინეტებში და პირობითად „მტრულ მკვრელ ნაციონალისტთა კვლევის საქმე“ ერქვა.

„მკვრელთა საქმე“ ათწლეულების მანძილზე ტაბუდადებული იყო. არქივში გამოძიების მასალებთან არაფერს მივიშვებდა. ხალხში კი ლეგენდასავით დადიოდა ამბავი კუთხურობის ნიშნით მრავალი ადამიანის რეპრესირების შესახებ, რომლებიც შემთხვევით, სტალინის სიკვდილის გამო გადაურჩნენ კვდელთან მიყენებას.

1990-იანი წლებიდან ეს ნაკლულება შეეცხო და რამდენიმე პუბლიკაცია გამოქვეყნდა. ამ ნაშრომის ავტორს საშუალება ჰქონდა გასცნობოდა საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს არქივში დაცულ „მკვრელთა საქმის“ ტომეულებს. შემდეგ, როგორც იტყვიან, მარჯვალ-მარცვალ ავრთვებდა მასალებს. თავისი კვლევის შედეგი საგაზეთო ვარიანტის სახით 2003 წლის იანვარში მიაწოდა „საქართველოს რესპუბლიკის“ მკითხველს.

ამჟერად საზოგადოების სამსჯეროზე წიგნის სახით გამოაქვს, ოღონდ წინდაწინ გვაფრთხილებს, რომ იგი არ არის წმინდა მკვნიერული გამოკვლევა, პუბლიცისტის თვალთ დანახული ისტორიაა.

რედაქტორი გურამ გოგიაშვილი

რეცენზენტი ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი ელბერდ ბატიაშვილი

წიგნი გამოიცა ბატონების ოთარ ჭითანავას და გოჩა სოსელიას მხარდაჭერით და ძალისხმევით.

© გამოცემლობა „ცოტნე“, 2005 წ.

აბსურდი, ანუ წინათქმა

„მიძღერე ქალღმერთო, რისხვა აქილევსის, პელევსის ძისა,“ — შესთხოვდა დიდი პომეროსი ისტორიის მუზას კლიოს, ზევსისა და მნემოსინეს ბრძენ და მშვენიერ ასულს. ძველი საბერძნეთის უპირველესი მგოსანი ტროას ომის საგმირო ეპოსს თხზავდა და ღმერთქალს თანადგომას სთხოვდა.

მეც კლიოს ვთხოვ დახმარებას, თუმცა პომეროსობამდე ბევრი მიკლია და არც იმაში, რასაც ვწერ, არის რაიმე გმირული და ამადლებული, პირიქით, ადამიანური სიმდაბლის და ეპოქის უსამართლობის ნიმუშია. და თუ ისტორიის მუზის შემწეობის იმედად ვარ, იმიტომ, რომ რაც შეიძლება სწორად და უტყუარად ჩავწვდე ნახევარი საუკუნის წინათ გათამაშებულ ტრაგედიას.

•••

საზოგადოების ყოფიერებაში ცვლილება ახალ იდეებს წარმოშობს, რაც, თავის მხრივ, საზოგადოების კლასებს შორის ბრძოლის მიზეზი ხდება, — გვასწავლის მარქსიზმი.

ამ საეჭვო და მავნე თეორიამ ტერორი მსოფლიო სოციალიტური სისტემის „საფირმო ნიშნად“ აქცია.

დაბეჯითებით ვერაუინ იტყვის, შეუძლებელია ზუსტად განისაზღვროს, რამდენი მილიონი ადამიანი მოსკეს, რამდენი მილიონი ჩაალპეს საკონცენტრაციო ბანაკებში XX საუკუნის უდიდეს ტოტალიტარულ სახელმწიფოში — საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში.

განუწყვეტლივ ბრუნავდა დიდი რეპრესიების ბორბალი და ქვეყნის მოქალაქეთა ნაწილს „გასავალში“ ჩამოწერდა, ნაწი-

ლისაგან კი „საბჭოთა ადამიანებს“ სჭედდა. პარტიის თეორეტიკოსისა და იდეოლოგის ნიკოლოზ ბუზარინის გასაოცარი აღმოჩენის შესაბამისად: „პროლეტარული ძალდატანება თავისი ყველა ფორმით, დახვეწით დაწვებული და შრომითი ბეგარით დამთავრებული, რა პარადოქსულადაც უნდა ჟღერდეს, კაპიტალისტური ეპოქის ადამიანის მასალიდან კომუნისტური კაცობრიობის გამოჭედვის მეთოდს წარმოადგენს“.

1930-იან წლებში ეს „თეორია“ ისეთ სამიწულ პრაქტიკად იქცა, მის გახსენებაზე დღესაც სისხლი ეყინებათ მომსწრეებს.

1998 წელს ბაქოში გამართული სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებულში „საბჭოთა ტოტალიტარიზმი კავკასიაში (20-30-იანი წ.წ.)“, პროფესორ გიორგი ციციშვილის კვლევებზე დაყრდნობით, ასეთი დასკვნებია მოცემული: საქართველოში 1921-1938 წლებში პოლიტიკური ბრალდებით დაიხვრიტა 13470 კაცი. აქედან მხოლოდ 1937-1938 წლებში — 11 264 კაცი. მაგრამ არც სხვა დროს დამდგარა ამოსუნთქვის პერიოდი. თვით დიდ სამამულო ომში გამარჯვების შემდეგ.

მართალია ისე მასობრივად აღარ ხვერტდნენ, მაგრამ ციხეები და ბანაკები საესე იყო.

საქართველოდან მოწანწკარე ნაკადული უწყვეტად უერთდებოდა გულაგის დიდ მდინარეს. ზემოთ ნახსენები კონფერენციის მასალების მიხედვით 1937-1938 წლებში საქართველოში თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს 11066 პოლიტპატიმარს, აქედან 8939 კაცს — 10 წლით.

მოსკოველი ისტორიკოსი ვიქტორ ზემსკოვი ჟურნალ „სოციოლოგიჩესკოე ისსლედოვანიას“ 1991 წლის 6-7 ნომრებში დაბეჭდილ გამოკვლევაში „გულაგი (ისტორიულ-სოციოლოგიური ასპექტი)“ წერს, 1939 წლის 1 იანვრისათვის გულაგის საკონცენტრაციო ბანაკების პატიმართა საერთო შემადგენლობის 0,89 პროცენტი (11783 კაცი) ქართველი იყო.

ეს რიცხვი 1947 წლისათვის 0,59 პროცენტამდე (4609 კაცამდე) შემცირებულა. მაგრამ ვინმემ კუდი რომ არ გამოაბას ბანაკებში სტალინის და ბერიას თანამემუღეთა ასეთ კლებას, განუმარტავ, რომ მაშინ ასევე თითქმის განახვერდა ებრაელების,

თათრების, ყაზახების, უზბეკების, სომხების რაოდენობა. სამაგიეროდ გაორმაგდა უკრაინელების, ბელორუსების, ლიტველების, ლატვიელების, ესტონელების, პოლონელების რაოდენობა. ეს კლება-მატება დიდი სამამულო ომის გამოძახილია: იმატა პატიმართა რაოდენობამ ყოფილი ოკუპირებული ტერიტორიებიდან.

მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა 1951 წელს. ომისშემდგომი რეპრესიების შედეგად გულაგის პატიმართა საერთო რაოდენობაში ქართველთა ხვედრითი წილი 0,93 პროცენტამდე გაიზარდა. ეს 23583 კაცს შეადგენდა. აქედან, საკონცენტრაციო ბანაკებში იჯდა 6968 კაცი, კოლონიებში — 16615.

ასეთი მკვეთრი ზრდა საქართველოდან „მტრული ელემენტების“ გასახლებისა და შემდგომი რეპრესიის შედეგია.

მასში „მეგრელთა საქმის“ მსხვერპლნი მხოლოდ „ირიბად“ მოხედნენ. „მეორე-მესამეხარისხოვანი“ „მტრულ ელემენტებს“ გააყოლეს, „მთავარ დამნაშავეთა“ გასამართლება კი უბრალოდ ვერ მოესწრო) ვერც 1951 წელს, ვერც 1952 და ვერც 1953 წელს.

აი, მთავარ სათქმელს მივადევით.

„მეგრელთა საქმე“ ათწლეულების მანძილზე ტაბუდადებული იყო. სუკ-ის არქივში გამოძიების მასალებთან არავენ მიგიშვებდა. ხალხში კი ლეგენდასავეთ დადიოდა ამბავი კუთხურობის ნიშნით მრავალი ადამიანის რეპრესირების შესახებ, რომლებიც შემთხვევით, სტალინის სიკვდილის გამო, გადაურჩნენ კედელთან მიყენებას.

პირველად „მეგრელთა საქმეზე“ გაზეთ „სახალხო განათლებაში“ (1989 წ. 12 ივნისი) წერილი „უზნეობის ზეიმი“ გამოაქვეყნა გერმანე ფაცაციაძე. თავისი მოგონებები 1997 წელს წიგნაკად გამოსცა საქ. კპ (ბ) ჩხოროჩყუს რაიკომის ყოფილმა პირველმა მდივანმა მამანტი პაჭკორიაძემ. 1999 წელს გაზეთ „შანსში“ (№ 16, 17, 18) დაიბეჭდა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივნის აღიომა მირცხულავას ინტერვიუ „ტაბუდადებული სიმართლე მეგრელთა საქმის შესახებ.“ 2000 წელს დაისტამბა ვალიკო შონიას წიგნი „დანაშაული ერის წინაშე, ანუ როგორ შეითითხნა „მეგრელთა

საქმე“, 2001 წელს — საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივნის აკაკი მგელაძის მოგონებები „სტალინი, როგორც ის მახსოვს“ (რუსულ ენაზე). 2002 წელს, ჯერ გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დაიბეჭდა, შემდეგ კი ცალკე წიგნად გამოიცა იურისტ ჯემალ შელიას „სამხილი მეგრულთა ნაციონალისტური ჯგუფისა და საქართველოდან მტრული ელემენტების გასახლების შესახებ (ანუ ლავრენტი ბერიას 113 იდუმალი დღე)“, ჟურნალ „სარკის“ 2002 წლის №43-ში — სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სამეცნიერო ტექნიკური ცენტრის უფროსის მოადგილის გელა სულაძის ინტერვიუ „მეგრულ ნაციონალისტთა საქმე — სისხლიანი მორევი ლავრენტი ბერიას გარშემო“. 2003 წლის იანვარში „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დაიბეჭდა ჩემი ამ წიგნის საგაზეთო ვარიანტი. იყო კიდევ რამდენიმე პუბლიკაცია. ამ თემაზე რუსი (რუსულენოვანი) და დასავლელი ავტორებიც ხშირად გამოთქვამენ მოსაზრებებს.

მე საშუალება მქონდა ამ რამდენიმე წლის წინათ გაცნობილი საქართველოს უშიშროების სამინისტროს არქივში დაცულ „მეგრულთა საქმეს“ (აღწ. 29443).

მას შემდეგ მარცვალ-მარცვალ ვაგროვებ მასალებს იმ კვალიფიციური რჩევის შესაბამისად, მაშინ რომ ამ საგამომიებო პროცესის ირგვლივ მომცა იუსტიციის მინისტრის მოადგილემ, დღეს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრმა ვახტანგ გვარამიამ. ახლა მინდა ჩემი შრომის შედეგი წიგნად შევთავაზო მკითხველს, ოღონდ წინდაწინ ვაფრთხილებ: ეს არ არის წმინდა მეცნიერული გამოკვლევა, პუბლიცისტის თვალთ დანახული ისტორიაა.

აბსურდი — ერთი სიტყვით და ყველაზე გამომსახველად, ასე შეიძლება დასათაურდეს ის უზარმაზარი „საქმე“ (26 ტომი), რომელიც მოსკოვის ჩაწოდებით 1951-1953 წლებში შეიქმნა საქართველოს სსრ უშიშროების სამინისტროს კაბინეტებში და პირობითად „მტრულ მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის საქმე“ ერქვა.

90-იანი წლების დასაწყისში, როცა უშიშროების სამინისტროს არქივში შეღწევა გაიოლდა, საკმაოდ დიდხანს ვიმუშავე იქ. გადათვალთვალებული მატერიალური საბჭოთა რეპ-

რესიების ამსახველი მრავალი შეკერა და საქალაქდ. სწორედ იმ პერიოდის ყურით მოთრეულ „საქმეთა“ შორის შემხვედრია ასეთი „ტრადიციული“ — დაუსაბუთებელი, ყოველგვარ გონიერებას მოკლებული ბრალდებები. და ეს უდიდეს ომში გამარჯვების შემდეგ, 50-იანი წლების დასაწყისში!

1951 წლის 9 ნოემბერს იშვა სკპ (ბ) ცკ-ის დადგენილება მოულოდნელი და მრისხანე სახელწოდებით „საქართველოში მექრთამეობისა და ამხ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ“.

ამ ფაქტობრივი საბრალდებო დასკენიდან, რომელიც გასაჩივრებას არ ექვემდებარებოდა, ავად გაეშიშვლებინა ეშვები მომავალ სამაგალითო, ხალხმრავალ სასამართლო პროცესს 1930-იანი წლების სცენარით, როგორც გაფრთხილებას, რომ საბჭოთა ხელისუფლებას, კომუნისტურ რეჟიმს, მის სადამსჯელო მანქანას, არნახული მსოფლიო ომის შემდეგაც „არც არაფერი უსწავლია და არც არაფერი დაეწეება“ და რომ „ასე იყო და ასე იქნება“, სანამ ეს რეჟიმი იარსებებს, რადგან იგი ოდენ ხალხის დაშინებაზე, დათრგუნვაზე, დასჯაზეა დაფუძნებული.

რეჟიმი ვაღლდებული იყო დროდადრო დაფორებიანა № რაოდენობის თავები, რათა ხალხისთვის შეეხსენებინა, რომ მას არ სძინავს, ფნიზლობს და დანაც ალესილი აქვს. ასე მოველინა ქვეყანას „ლენინგრაღის საქმე“, „ექიმთა საქმე“, „მეგრულთა საქმე“.

ბელადის ხელდასხმით

სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წ. 9 ნოემბრის დადგენილება „საქართველოში მექრთამეობისა და აშხ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ“

1. უკანასკნელ ხანს სკპ(ბ) ცკ-ში შემოვიდა ცნობები იმის შესახებ, რომ საქართველოში ძალიან არის გავრცელებული მექრთამეობა, რომ იქ მექრთამეობასთან ბრძოლა ერთობ არაღამაკმაყოფილებლად მიმდინარეობს.

საქმის ახლოს გაცნობამ გვიჩვენა, რომ მექრთამეობა საქართველოში მართლაც გავრცელებულია და საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მიერ მიღებული ზოგიერთი ღონისძიების მიუხედავად, მექრთამეობა არ კლებულობს. ამასთან გამოირკვა, რომ მექრთამეობასთან საქართველოს ცკ-ის ბრძოლა სათანადო ეფექტს იმით არ იძლევა, რომ საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის შიგნით, ისევე როგორც ცკ-ის აპარატისა და მთავრობის შიგნით, არის ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც მფარველობს მექრთამეებს და ცდილობს ყოველგვარი საშუალებით დაიხსნას ისინი.

ფაქტები მეტყველებს, რომ ამ ჯგუფის სათავეში დგას საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის მეორე მდივანი აშხ. ბარამია. ეს ჯგუფი მკვრივი ნაციონალისტებისაგან შედგება. მის შემადგენლობაში, აშხ. ბარამიას გარდა, შედიან იუსტიციის მინისტრი აშხ. რაფეა, საქართველოს პროკურორი აშხ. შონია, საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის აღმინისტრაციული განყოფილების გამგე აშხ. კუჭავა (1951 წლის 6 დეკემბერს პოლიტბიურომ დაადგინა, შეიცვალოს სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის დადგენი-

ლება ამხ. კუჭავას შესახებ დასკვნების ნაწილში — ა. ა. პარტიული კადრების განყოფილების გამგე ამხ. ჭიჭინაძე და სხვა მრავალი. ჯგუფი თავის მიზნად ისახავს, უპირველეს ყოვლისა, მეგრულთა რიცხვიდან კანონის დამრღვევთა დახმარებას, მფარველობს დაძნალებებს მეგრულთაგან, იგი მათ ასწავლის კანონების გვერდის აელას და ყველა ზომას მიმართავს, ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენელთა მოტყუებასაც კი, იმისათვის, რომ იხსნას „თავისი ხალხი“.

რამდენიმე ხნის წინათ სოხუმელი პროკურორი ვინმე გვასალია (მეგრული) მექრთამეობაში ამხილეს. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, ამხ. ბარამიას წინააღმდეგობის მიუხედავად, დამტკიცებულად ცნო გვასალიას ბრალეულობა და მას 10 წლით პატიმრობა მიუსაჯა. სასამართლოს გადაწყვეტილებით ამხ. ბარამიას და სხვა მეგრული ნაციონალისტების უკმაყოფილების გამო, საქმის შესამოწმებლად გამოიყო საქ. კ(ბ) ცკ-ის კომისია. კომისიამ დაადასტურა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილების სისწორე. ამის მიუხედავად, ამხ. ბარამიამ საქართველოში გაიძვერად ცნობილ ადვოკატ ურატაძის და თავისი მეგობრის, სსრკ პროკურატურის აპარატში მოქმევე ბარკლაიას მეშვეობით ორგანიზება გაუკეთა საქმის გადახედვას სსრკ უზენაეს სასამართლოში. ამხ. ბარამიამ საქმის გადახედვას და განაჩენის შეცვლას მიაღწია ბარკლაიას მხრიდან გენერალური პროკურორის მოადგილის ამხ. მოკიჩვეის მოტყუების გზით. რა თქმა უნდა, შემდგომში სიცრუე გამოაშკარავდა, ბარკლაია მოტყუებაში ამხილეს და დააპატიმრეს, გენერალურმა პროკურორმა აუცილებლობად ცნო ჭეშმარიტების აღდგენა და ამ საქმის გადახედვა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განაჩენის სასარგებლოდ.

გვასალიას საქმე ერთადერთი როდია, ამხ. ბარამიას მუშაობაში ანტისახელმწიფოებრივ ტენდენციებს რომ წარმოგვიჩენს. რამდენიმე ხნის წინათ მექრთამეობისთვის სოხუმის ხელისუფლებამ დააპატიმრა ვაზუთის რედაქტორი გვახარია (მეგრული). ამხ. ბარამია, როგორც მეგრულ მექრთამეთა მფარველი, რა თქმა უნდა, ჩაერია ამ საქმეში მექრთამის გამართლების მიზ-

ნით ამხ. ბარამიას მეცადინეობით საქმე დიდხანს გავგრძელდა. მართალია, ამხ. ბარამიამ ვურ მიაღწია გუბარეას გამართლებას, მაგრამ ის მაინც შეძლო, რომ იგი ციხეში ჩასმას ვადაარჩინა. ამას კი მან საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის უზერზემლობის წყალობით მიაღწია, რომელსაც სიმტკიცე არ ეყო ამხ. ბარამიას, როგორც ანტიპარტიულისა და ანტისახელმწიფოებრივი პირის, გამოაშკარაებისათვის.

შემდეგ. ორი წლის წინათ მექრთამეობისათვის დააპატიმრეს საქართველოს პროკურატურის სისხლის სამართლისა და სასამართლოების განყოფილების პროკურორი ზაქარაია (მეგრული) და ადვოკატი ალშიბაია (მეგრული). ამხ. ბარამია, როგორც მეგრულთა „შეფი“ და მეგრულ მექრთამეთა მფარველი, ჩაერია საქმეში და მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის წევრის, საქართველოს პროკურორის ამხ. შონიას მეშვეობით ამ მექრთამეების განთავისუფლების განკარგულება გასცა. მაგრამ მექრთამეობის ფაქტის აშკარა არსებობის გამო ეს ბატონები გაასამართლეს.

სურვილის შემთხვევაში, როგორც ცნობილია, უამრავი ასეთი „საქმე“ შეიძლება წამოვიწიოთ.

2. ოლონდ, ამხ. ბარამიას მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფი მხოლოდ მექრთამე მეგრულთა მფარველობით არ იზღუდება. მას სხვა მიზანიც აქვს — ხელში ჩაიგდოს ყველა საკვანძო პოსტი საქართველოს პარტიულ და სახელმწიფო აპარატში და იქ დანიშნოს მეგრულები. ამ დროს პიროვნებათა საქმიანი მოსაზრებებით კი არ ხელმძღვანელობენ, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ მათი მეგრელობით დამახასიათებელია, რომ იუსტიციის სამინისტროში, პროკურატურასა და ადვოკატურაში ყველა საკვანძო პოსტი მეგრულთა ხელშია. დამახასიათებელია, აგრეთვე, რომ ძალიან მნიშვნელოვანი პოსტები, როგორც საქართველოს კ(ბ) ცკ-ში, ისე საქართველოს კომკავშირის ცკ-ის აპარატში, ასევე მეგრულთა ხელშია. შეიძლებოდა ამის საწინააღმდეგო არავის არაფერი ჰქონოდა, მეგრულთაგან კარგ პარტიელებსა და სახელმწიფო მოღვაწეებს რომ არჩეუდნენ. მაგრამ უბედურება ის არის, რომ შერჩეულთა შორის კარ-

ბობენ ანტიპარტიული და ანთისახელმწიფოებრივი ადამიანები, რომლებიც ზიანს აყენებენ პარტიასა და სახელმწიფოს.

ასეთი გზით შერჩეულ ადამიანთა განმასხვავებელი ნიშანის არის, რომ ისინი მოქმედებენ, როგორც განცალკევებული ჯგუფი და გადაიქცნენ ჩაკტილ ნაციონალისტურ ფრაქციად, რომელიც თავისი „შეფის“ ამხ. ბარამიას ავტორიტეტს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ისა და საქართველოს მთავრობის ავტორიტეტზე მალდა აყენებს. ეს ჯგუფი მკვრულებს ასწავლის თავიანთი სურვილებითა და საჩივრებით მიმართონ არა საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს, არა საქართველოს მთავრობას, არამედ ამხ. ბარამიას. იგი მათ ამას ასწავლის და ბრწინის მორალურად და პოლიტიკურად და ძირს უთხრის საქართველოს პარტიული და სახელმწიფო ხელმძღვანელობის ავტორიტეტს.

რამდენიმე წლის წინათ საქართველოს კპ(ბ) ცკ-მა დაადგინა, სკპ(ბ) ცკ-მა კი დაამტკიცა სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის პოსტიდან ამხ. რაფუას მოხსნა, რომელმაც ამ სამინისტროს აპარატი დაანაგვიანა იმ რაიონის მკვიდრი მკვრულების უკარგისი ელემენტებით, საიდანაც წარმოშობით არის ამხ. რაფუა. ამხ. რაფუა შეიცვალა სხვა მინისტრით — ამხ. რუხაძით, რომელსაც მიენდო სახუშიშროების აპარატის უკარგისი ელემენტებისაგან გაწმენდა და გაჯანსაღება. წმენდაში მოჰყვნენ მუშაკები საქართველოს ყველა პროვინციიდან, მათ შორის მკვრულებიც, ისეთები, როგორებიც მაღანია და სხვები არიან. მაგრამ მკვრულთა „შეფმა“ ამხ. ბარამიამ დაასკენა, რომ მკვრულთა მიმართ „დაშვებულია უსამართლობა“. მას თურმე არ აინტერესებს სამართლიანად არიან თუ არა გაშვებული სახუშიშროების აპარატიდან არამკვრულები, ვთქვათ, ქართლელი, კახელი, იმერელი, გურული, რაჭველი და ა. შ. მუშაკები, ამასთან, თურმე ნუ იტყვიან, მას საქმე არ აქვს. იგი დააინტერესა მხოლოდ ერთმა: რატომ მოყვნენ წმენდაში მკვრულები — მაღანია და სხვები. მან ბრძოლა წამოიწყო სახუშიშროების აპარატში მკვრულთა აღსადგენად. მართალია, საქართველოს კპ(ბ) ცკ-მა მისი პროტესტი არ მიიღო, მაგრამ ამხ. ბარამია ბარამია არ იქნებოდა, ცკ-ის გადაწყვეტილებით რომ დაკმაყოფილებუ-

ლიყო. მან მოსკოვში მოკურცხლა, იქ მოსკოველ მუშაკებს ელაპარაკა საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის სახელით, ბოროტად იყენებდა მოსკოველი მუშაკების ნდობას საქართველოს კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტისადმი და მიაღწია იმას, რომ საქართველოს სახუშიშროების აპარატში აღადგენინა აშკარად უვარჯისი მუშაკები.

ასეთია ამხ. ბარამიას და მისი მკვრულ-ნაციონალისტური ჯგუფის სახე.

3. უეჭველია რომ, თუ ამხ. ბარამიას მიერ პრაქტიკაში დანერგილი მკვრული შეფობის ანტიპარტიული პრინციპი სათანადო წინააღმდეგობას არ წააწყდება, თავს წამოყოფენ ახალი „შეფები“ საქართველოს სხვა პროვინციებიდან: ქართლიდან, კახეთიდან, იმერეთიდან, გურიიდან, რაჭვიდან, რომლებიც ასევე მოისურვებენ „თავისი“ პროვინციების შეფობას და იქ დანაშაულის ჩამდენთა მფარველობას, რათა ამით განიმტკიცონ ავტორიტეტი „მასებში“, და თუ ეს მოხდა, საქართველოს კომპარტია დაიმლება რამდენიმე პროვინციულ პარტიულ სამთაეროდ, რომლებსაც „რეალური“ ხელისუფლება ექნებათ, საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ისა და მისი ხელმძღვანელობისგან კი მხოლოდ ცარიელი ადგილი დარჩება.

ასეთია საქართველოს კომპარტიაში ამხ. ბარამიას ჯგუფის არსებობით შექმნილი საშიშროება.

მაგრამ ამხ. ბარამიას ჯგუფის მავნეობა ამით არ შემოიფარგლება. მისი მავნეობა იმაშიც მდგომარეობს, რომ იგი თავისი ანტიპარტიული, ნაციონალისტური მუშაობით ჩირქს სცხებს და სერის მკვრელი მუშაკების კეთილ სახელს და ბაღებს მათ მიმართ უნდობლობას, რაც მათ არ დაუმსახურებიათ.

ზემოთქმულის გარდა, საყურადღებოა კიდევ ერთი გარემოება. ქართული ემიგრაცია პარიზში (ჟორდანიას-გვეგუჭკორი), როგორც ცნობილია, თავისი ჯამშუშური ინფორმაციებით საქართველოში მდგომარეობის შესახებ, ემსახურება ამერიკის დაზვერვას და ამისთვის დოლარებს იღებს. ბოლო ხანს ამერიკის დაზვერვა უპირატესობას აძლევს გვეგუჭკორის ჯამშუშურ ინფორმაციას ჟორდანიას ინფორმაციასთან შედარებით. მაგრამ გვეგუჭკორის ჯამშუშურ-სადაზვერვო ორგანიზაცია მხოლოდ და მხო-

ლოდ ძვერულებისგან შედგება. მაშასადამე, საქართველოში არსებობს ძვერულთა მთელი ჯგუფი, რომელიც გვევჭკორის დაზვერვას ემსახურება. სკ(ბ) ცკ-ს საფუძველი არ აქვს ამტკიცოს, რომ ამხ. ბარამია გვევჭკორის ჯაშუშური ორგანიზაციის მონაწილეა. სკ(ბ) ცკ-ს ეჭვი არ ეპარება, რომ გვევჭკორის ჯაშუშურ დაზვერვას ძვერულ ნაციონალისტთა საკმაო რაოდენობა ემსახურება, რომლებიც ამხ. ბარამიას ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი ჯგუფის შემადგენლობაში არიან. საქართველოს სახუშიშროების ამოცანაა გამოავლინოს და მოსპოს სამშობლოს მოღალატეები, რომლებიც უდიდეს ზიანს აყენებენ საქართველოს.

სკ(ბ) ცკ ადგენს — საქართველოს კ(ბ) ცკ-ს წინადადება მიეცეს:

1. დავმოს ამხ. ბარამიას და მისი ნაციონალისტური ჯგუფის ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობა;

2. ამხ. ბარამია გამოიყვანოს საქართველოს კ(ბ) ცკ-ს შემადგენლობიდან;

3. იუსტიციის მინისტრის თანამდებობიდან მოხსნას ამხ. რაფაა და ზომები მიიღოს ამ სამინისტროს მუშაკთა შემადგენლობის გადახლის სები სათვის;

4. საქართველოს რესპუბლიკის პროკურორის თანამდებობიდან მოხსნას ამხ. შონია და ზომები მიიღოს პროკურატურის მუშაკთა შემადგენლობის გადახლის სები სათვის;

5. საქართველოს კ(ბ) ცკ-ს აპარატის მუშაკები ამხ. კუჭაა და ამხ. ჭიჭინაძე შეცვალონ სხვა გამოცდილი პარტიული ამხანაგებით;

6. გაშალოს ხანგრძლივი საავიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა მექრთაშობის წინააღმდეგ და საბჭოთა კანონიერების განმტკიცების სათვის;

7. მიღებულ ზომებზე ვცნობოს სკ(ბ) ცკ-ს.

სხვათა შორის, პოლიტბიუროს სხდომის ოქმის დედანში, სადაც შემონახულია ამ დადგენილების აღუქსანდრ პოსკრებიშვიის მიერ ჩაწერილი ეკზემპლარი და გადაბეჭდილი პროექტი

სტალინის შესწორებით, არის აღნიშვნა, რომ დადგენილებას არ ახლავს მასალები.

ეს კიდევ ერთხელ გვაფიქრებინებს, რომ დადგენილება მართლაც ერთი კაცის მოფიქრებულ-დაწერილია, ღმერთმა იცის რის საფუძველზე და რომ მას არაერთარი დოკუმენტური მასალა არ განამტკიცებს.

აუთილვაკალი ინჟინერია:

მიხეილ (მიხა) ივანეს ძე ბარამია (1905-1959 წ.წ.). დაიბადა ჩხოროწყუს რაიონის სოფელ ლესიჭინეში. იყო პარტიის წალენჯიხისა და თბილისის ორჯონიკიძის რაიკომის მდივანი, 1939-1940 წ.წ. — პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი, 1940-1943 წ.წ. — აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი, 1943-1951 წ.წ. — საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს მეორე მდივანი. 1951-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო „მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის“ საქმესთან დაკავშირებით. განთავისუფლების შემდეგ მუშაობდა სხვადასხვა სამუშაოზე: ნაფარეულის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად, „იმელის“ უფროს მეცნიერ თანამშრომლად. დაიღუპა უბედური შემთხვევის შედეგად კვლასურთან, რკინიგზის გადასასვლელზე.

აექსენტრი (ჭიჭიკო) ნარიქის ძე რაფაეა (1899-1955). დაიბადა ზუგდიდის მაზრის სოფელ კორცხელში, მწყლის ოჯახში. 1921 წლიდან საბჭოთა საქართველოს ერთგული მსახურია. იყო პარტიის ზუგდიდის რაიკომის მდივანი, მუშგლეჩინის ინსპექტორი. 1924 წელს პარტიამ ჩეკაში გაგზავნა სამუშაოდ. იქ 13 წლის სამსახურის შემდეგ (მიალწია შინაგან საქმეთა სახალხო კომისრის მოადგილის პოსტს) გადაიყვანეს აფხაზეთის ასსრ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარედ, შემდეგ — სახკომსაბჭოს თავმჯდომარედ. 1938 წლის 17 ნოემბრიდან, როცა სერგო გოგლიძე ლენინგრადში გადაიყვანეს, დანიშნეს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისრად, 1946 წელს — სახელმწიფო უშიშროების სახკომად. ერთგულად აგრძელებდა გოგლიძე-ქობულაძის ინკვიზიციურ მეთოდებს. ეს მის სინდისზეც არის იმ პერიოდის არაადამიანური დანაშაულობა-

ნი. 1948 წ. 11 იანვარს გაათავისუფლეს და იუსტიციის მინისტრად დანიშნეს. 1951-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო „მეგრულთა საქმის“ დასრულების შემდეგ, 1953 წ. აპრილ-ივნისში, საქართველოს სახელმწიფო კონტროლის მინისტრია. მაგრამ უშიშროების სამსახურში ჩადენილმა ცოდვებმა უწია: 1954 წელს ხელახლა დააპატიმრეს, 1955 წლის ნოემბერში კი სსრკ უზენაესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიის განაჩენით დახვრიტეს. სასამართლოზე ითქვა, რომ მისი ბრძანებით გაირჩა 5685 პატიმრის საქმე, მათგან 2465 კაცი დახვრიტეს. ითვლება საერთო რეპრესიების ერთ-ერთ ორგანიზატორად. მინიჭებული პქონდა გენერალ-ლეიტენანტის წოდება, დაჯილდოებული იყო 8 ორდენით.

ვლადიმერ იაკობის ძე შონია (1907-1979). დაიბადა გალის რაიონის სოფელ ხუმუშკურში. 1917 წ. დაამთავრა სამურზაყანოს ორკლასიანი სასწავლებელი და სწავლა გააგრძელა ალექსანდროვ-გრუმეცკის (ქ. შახტი) საეკლესიო სამასწავლებლო სემინარიაში, მაგრამ უსახსრობის გამო სემინარია დატოვა. 1918 წელს სოხუმის სამასწავლებლო სასწავლებელში შედის. მალე „სპარტაკის“ წევრი ხდება, 1920 წლის მაისში სოხუმის ორგანიზაციის მდივანია. 1921 წლის მარტის დასაწყისში სამურზაყანოს მაზრის რეკომის წევრად აირჩიეს, აპრილში კოდორის მაზრის ჩეკას უფროსად დანიშნეს. სხვადასხვა დროს მუშაობდა აფხაზეთის ასსრ იუსტიციის მინისტრად, ამიერკავკასიის სფსრ პროკურორის მოადგილედ, აფხაზეთის ასსრ პროკურორად. 1946 წლის დეკემბრიდან 1951 წლის ნოემბრამდე საქართველოს სსრ პროკურორია. 1951-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო „მეგრულთა საქმესთან“ დაკავშირებით რეაბილიტაციის შემდეგ, 1953-1954 წლებში აფხაზეთის ასსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ მუშაობდა. მინიჭებული პქონდა იუსტიციის II კლასის სახელმწიფო მრჩეველის წოდება. უკანასკნელ დრომდე გალის ერთ-ერთ მთავარ და კეთილმოწყობილ ქუჩას მისი სახელი ერქვა.

კონსტანტინე გიორგის ძე ჭიჭინაძე (1901-1960). დაიბადა ჩხორიწყუს რაიონის სოფელ ლესიჭინეში. დაამთავრა სოფელ კიწიის სასულიერო სკოლა (სამასწავლებლო კურსი). მუშაობ-

და ცეკავშირის სისტემაში. 1928 წ. კომპარტიის წევრი გახდა და მას შემდეგ სულ პარტიულ სამუშაოზე იყო. 1930-1936 წლებში ჯერ ხობის, შემდეგ ყვარლის რაიკომის მეორე მდივანი და სენაკის რაიკომის პირველი მდივანია. 1938-1939 წლებში მუშაობდა აფხაზეთის ასსრ საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანად, 1939-1943 წლებში — სახკომსაბჭოს თავმჯდომარედ. 1943 წლის ბოლოდან საქ. კპ(ბ) ცკ-ის აპარატშია: ჯერ — ცენტრალური კომიტეტის მდივანად მეცხოველეობის დარგში, ხოლო შემდეგ — პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციების განყოფილების გამგედ. 1951-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო, როგორც „შეგრულთა საქმის“ ერთ-ერთი მთავარი ბრალდებული. იგი ერთადერთი იყო, რომელიც ვერ გატეხეს, ვერაფერი ვერ აღიარებინეს. განთავისუფლების შემდეგ, 1953-1954 წლებში, მუშაობდა სარეწაო კოოპერატივის გამგეობის თავმჯდომარედ, 1954-1960 წლებში კი — საქართველოს „ვეტორჩერმეტის“ მმართველად. დაჯილდოებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის, სამამულო ომის I ხარისხის, ორი წითელი ვარსკვლავის ორდენებით დარჩა ორი ვაჟი — მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი ნოდარი და ფიზიკმათემატიკის მეცნიერების კანდიდატი ვახუშტი.

•••

დადგენილების სათაური, რომელიც სრულად წარმოაჩენს მის შინაარსს, ყურადღებას იქცევს თავისი ალოგიკურობით.

რატომ უნდა „შეპირაპირებოდა“ ერთმანეთს მექრთამეობა და ანტიპარტიულობა, რატომ უნდა გაერთიანებულყო ერთ წინადადებაში ეს ორი განსხვავებული ცნება?

აღბათ სპეციალურად იყო ეს გაკეთებული, რათა ხალხს გაეცნობიერებინა, პოლიტიკური დანაშაული იგივე კრიმინალური დანაშაულიაო. თანაც შესაძლებლობა ეძლეოდა, რომ ემარჩიელო, თუ როდემდე დარჩებოდა ანტიპარტიული ჯგუფის ხელმძღვანელი ბარამია „ამხ. ბარამიად“.

თავდაპირველად თბილისში ვერ მოვიძიე სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილების „საქართველოში მექრთამეობისა და ამხ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ“ ტექსტი. მოგეხსენებათ, მაშინ წესად ჰქონდათ ასეთი რანგის დო-

კუმენტი, თუ პრესაში გამოსაქვეყნებლად არ იყო გამოზნული, ცენტრიდან რუსუბლიკებში მკაცრად აღნუსხული რაოდენობით ჩამოდიოდა, აქ განხილვის შემდეგ უკანვე ბრუნდებოდა ან ადგილზე ნადგურდებოდა სათანადო ოქმის შედგენით. ამ წიგნის საგაზეთო ვარიანტში მისი შინაარსი მიახლოებით აღვადგინე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1951 წ. 15 ნოემბრის დახურული წერილით „მექრთამეობასთან ბრძოლისა და ამხ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ, რომელიც მფარველობას უწევს მექრთამეებსა და სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საკუთრების დამტაცებლებს“ (უფრო ზუსტად, ამ დახურული წერილის ადგილებზე განხილვის ოქმებით), რომელიც რუსუბლიკის პარტიულ ორგანიზაციებში მას შემდეგ დაავგზავნეს, რაც სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების შესახებ ორი დღე — 1951 წლის 11 და 12 ნოემბერს იმსჯელა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმმა.

მაგრამ ახლა, როგორც ნახეთ, საშუალება მაქვს ეს დადგენილება სრული სახით მივაწოდო მკითხველს (ისიც და სკპ(ბ) ცკ-ის 1952 წლის 27 მარტის დადგენილებაც). ორივე შესულია 2002 წელს მოსკოვში ერთობ შეზღუდული ტირაჟით გამოცემულ კრებულში „სკპ(ბ) ცკ პოლიტიბურო და სსრკ მინისტრთა საბჭო. 1945-1953“.

ამ დადგენილებიდან თვალნათლივ გამოსჭვივის ვარაუდი:

მ. ბარამიას მეგრულთა ანტიპარტიული ჯგუფი იოლად (ანუ, უდავოდ) შესაძლებელია იყოს ანტისაბჭოთა, მტრული, ძირგამომთხრელი ორგანიზაცია, რომელიც დაკავშირებულია საზღვარგარეთის ემიგრაციის ცენტრსა და მის ერთერთ ხელმძღვანელ ვეგენი გვეგეტკორთან (წარმოშობით მეგრულთან) და მიზნად ისახავს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაციას იმპერიალისტური სახელმწიფოების დახმარებით.

ძალიან ჩქარა „მ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფი“ „მეგრულ ნაციონალისტთა ანტიპარტიულ, მოღალატურ ორგანიზაციად“ იქცა. ასეთი ფორმულირება პირველად პარტიის ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის პირველმა მდიანმა აკაკი მგელაძემ იხმარა

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის 1951 წ. 11-12 ნოემბრის პლენუმზე უმკაცრესი ბრალდებებით საესე გამოსვლისას და უმაღლეს დამკვიდრდა ახლა იმაზეც, თუ როგორ დაწვევილდა „მექრთამეობა“ და „ანტიპარტიულობა“, მით უფრო, რომ სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წ. 9 ნოემბრის დადგენილებაში „მ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის“ წმინდა ანტიპარტიულ საქმიანობაზე არაფერია ნათქვამი. ამის გასაღებად ი. სტალინის ცნობილი გამონათქვამი გამოდგება:

„ქურდი, სახალხო დოვლათის დამტაცებელი და სახალხო მეურნეობის ინტერესთა ძირის გამოთხრელი, იგივე ჯაშუსი და გამცემია, თუ მეტი არა“.

ბელადის ამ აზრს შემოქმედებითად ავითარებდნენ ქართველი კომუნისტები: „რა არის, ბოლოს და ბოლოს, გაფლანგვა და დატაცება? ერთ-ერთი მეთოდი საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ბრძოლისა, მისი ეკონომიკური ძლიერების ძირის გამოთხრა“ (ვალერიან ბაქრაძე).

დაბოლოს, რას წარმოადგენდა ეს ჯგუფი?

„რა თქმა უნდა, ეს არ იყო ჯგუფი, რომელიც იკრიბებოდა და გადაწყვეტილებები გამოჰქონდა. არაფერ ამბობს, რომ ჯგუფი სწორედ ასეთი უნდა იყოს. შეიძლება ჯგუფი არც კი ჩამოყალიბებულა, მაგრამ არსებითად იგი შეიძლება არსებობდეს და მოქმედებდეს“ (კანდიდ ჩარკვიანი).

ცოტა არ იყოს ბუნდოვანი და არადადამაჯერებელი განმარტებაა, მაგრამ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველი მდივანი კანდიდ ჩარკვიანი იმდენად დაბნეული იყო ამ მოულოდნელი, თავზე ზვაივით დამტყდარი დოკუმენტით, რომელიც მისთვის არც საკუთმრო ცეკას და, მით უფრო, არც ბელადს, წინასწარ არ გაუცნიათ, არაფერს შეკითხვიან, რომ ამ დადგენილების განხილვისადმი მიძღვნილ 1951 წ. 11-12 ნოემბრის პლენუმის მთელი მუშაობის მანძილზე ვერ მოახერხა „რკინის ხაზის“ გამოკვეთა, ის კი არა, როცა პლენუმის დასასრულს ჰკითხეს, ადგილებზე რომ დაუბრუნდებით, რაიკომის მდივნებს, ბიუროს წევრებს რა ვუთხრათ პლენუმზე განხილული საკითხის შესახებო, ასეთი დირექტუვა მისცა: რაიკომის ბიუროს წევრებს ნუ ეტყვიან, სანამ მითითებას

არ მიიღებთ ეს დახურული პლენუმი იყო, რაიკომის მდივნები, რომლებიც პლენუმის წევრები არ არიან, არ მოგვიწვევია, იმიტომ, რომ დადგენილებას აწერია — ცენტრალური კომიტეტის წევრებისთვისო. რაც შეეხება ორგანიზაციულ საკითხებს — მოხსნას, გარიცხვას, ეს უთხარით დანარჩენებზე მითითებებს მიიღებთ ხვალ ან ზუგ. ვფიქრობ, იმ დადგენილებას, რომელიც აქ მივიღეთ, დახურულ პარტიულ კრებებს გავაცნობთ, მაგრამ შეუთანხმებთ მოსკოუს, რათა წინ გადარბენა არ გამოგვივიდეს და რაიმე შეცდომა არ დაუშვათო.

არ შეიძლება კ. ჩარკვიანს არ განუჭვრიტა, რომ 9 ნოემბრის დადგენილება ფითილმოკიდებული ნაღმი იყო, რომელსაც გარკვეული მიზანი და დანიშნულება ჰქონდა, ოღონდ ჯერ ბურუსით მოსილი, ჯერ ამოუხსნელი. მაგრამ მაინც იკვეთებოდა, რომ იმპერიის სათავეში მდგომი ორი ქართველი დაფაზე დაუხედავად თამაშობდა საჭადრაკო პარტიას, სადაც პაიკებიც, მხედრებიც, კუებიც და ეტლებიც კონკრეტული ადამიანები იყვნენ, რომლებიც მოწინააღმდეგის მეფის დაშამათებას უნდა შეწირვოდნენ.

9 ნოემბრის დადგენილება დიალაც მრავალ კითხვასა და ფიქრს აღძრავს, მაგრამ სანამ სხვაზე ვიტყოდე, მთავარ კითხვას გავცეთ პასუხი: რატომ იშვა ეს დოკუმენტი, რატომ, საიდან ამოტყუტოდა „ამს. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფი“, „მეგრული ნაციონალიზმი“ და ა. შ.

უდავოა, რომ იგი ი. სტალინის ხელდასხმით შეიქმნა.

მაინც რა მოხდა, რამ უბიძგა საამისოდ ბელადს, რომელსაც, როგორც ამბობენ, მიმწუხრს ქართველობა მოეძალა, ყოველ შემთხვევაში, გაახშირა სიყრმის მეგობრებისა თუ ქართული ინტელიგენციის წარმომადგენლების თავისთან მიწვევა და ნოსტალგიური საუბრები? რამ აიძულა იგი, გაეწირა, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, საქართველოს ერთ-ერთი კუთხე, მისთვის დაესვა იმდროინდელი საზომით ლამის ყველაზე მძიმე და საშინელი დამლა, რომელსაც თავისთავად უნდა მოპყოლოდა ამ კუთხის შეილთა რეპრესიები და, საბოლოო ჯამში, მთელი საქართველოს აწიოკება, რაც მთავარია, მძლავრი დარტყმა საერთოქართულ ცნობიერებაზე? ყველა-ყველა და მას ხომ,

როგორც ქართველ კაცს, სხვაზე უკეთ მოქსენებოდა ამ წამოწყების უაზრობა და სიუერაგე. მას ზომ უნდა ხსომებოდა, რომ ერთიანი საქართველოს საზიანო პროუოკაციული ცდები სამკვრელოს გასაუცხოებლად, მოსაკვეთად, ცარიზმის დროსაც იყო, მაგრამ მარცხით დამთავრდა, „მკვრული ნაციონალიზმი“ და „სუპარატიზმი“ თითიდან იყო გამოწოვილი საქართველოს მტრების მიერ?

აქ, ალბათ, იმაზე უფრო რთულ მოვლენასთან გვაქვს საქმე, ვიდრე ერთი შეხედვით ჩანს შაბლონური ფორმულით — „მკვრულ ნაციონალისტურ ანტიპარტიულ ჯგუფზე“ დარტყმა №1 მკვრულზე ლავრენტი ბერიაზე დარტყმა იყო.

ამაზე საგანგებოდ ღირს შეჩერება.

ზოგი ავტორი (მაგალითად, აშშ პრინსტონის უნივერსიტეტის ისტორიის პროფესორი რობერტ თაკერი წიგნში „სტალინი. გზა თავისუფლებისაკენ — 1879-1929. ისტორია და პიროვნება“. მოსკ. 1990) წერს, სტალინს გარკვეული „არასრულფასოვნების კომპლექსი“ ჰქონდა იმის გამო, რომ რუსი არ იყო და ყოველნაირად ცდილობდა თავის თავში ქართველობის ამოძირკვას, ამიტომ უღმობლად ებრძოდა ყოველგვარ „ნაციონალზმს“, განსაკუთრებით — საქართველოშიო.

თვალსაჩინო პოლიტიკური მოღვაწის დ. შეპილოვის მოწმობით (მოგონებანი, „ვოპროსი ისტორიი“, 1998 წ. №3-4,6), სტალინს უყვარდა თქმა, „ჩვენ ვებრძოდით ყოველგვარ ნაციონალზმს, უკრაინულს, ყაზახურს, ებრაულს, მაგრამ არასდროს ხელი არ გვიხლია ქართველი ნაციონალისტებისათვის“. ამას მუქარის ტონით დაუმატებდა ხოლმე, „მაგრამ ისინი ვერ დაგვიძვრებიან, მათი რიგიც მოვა“. „ქართველ ნაციონალისტებზე“ შეტყვა სტალინის ძველისძველი ჩანაფიქრი იყო, დაასკვნის შეპილოვი.

აკაკი მკელაძე თავის შემუარებში გვაცნობს ი. სტალინის სიტყვებს: „სკკ ცენტრალურ კომიტეტს აქვს სიგნალები, რომ უმსგავსობანი სხვა რესპუბლიკებშიც ხდება, მაგრამ საქართველოში ამან წარმოუდგენელი მასშტაბები მიიღო... ამიტომ წესრიგის დამყარებას საქართველოდან დავიწყებთ... ანტიპარტიუ-

ლი ჯგუფის წევრები შეფობენ თავიანთი კუთხის წარმომადგენლებს. ასეთი ნათლიმამობა განსაკუთრებით საშიშია საქართველოსთვის და შეიძლება შორს მიმავალი შედეგები მოჰყვეს“.

„სწორედ საქართველოში მარადჟამს ეძებდა იგი ბოლომდე ამოუძირკვეი ნაციონალიზმის ნარჩენებს“ — აღნიშნავს ცნობილი ემიგრანტი პოლიტოლოგი აბდურახმან ავტორზანოვი წიგნში „სტალინის სიკვდილის საიდუმლო“.

ხოლო თუ რატომ არის „განსაკუთრებით საშიში საქართველოსთვის“ და რატომ შეიძლება „შორს მიმავალი შედეგები მოჰყვეს“ მაინცდამაინც საქართველოში, ამაზე აკაკი მგელაძეს სტალინის მოსაზრება გადმოცემული აქვს ლ. ბერიას სახელზე 1953 წ. 3 აპრილს დაწერილ ახსნა-განმარტებაში: „მე ვკითხე ამხ. სტალინს, განა შეიძლება არსებობდეს მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფი, მეგრელები ხომ დამოუკიდებელი ერი არ არის, იგივე ქართველები არიან, მართალია ენაში სხვაობაა, მაგრამ მეგრული ერთ-ერთი ქართველური ენაა და ეროვნულ საკითხზე თქვენს შრომებში მეგრელები არ ფიგურირებენ როგორც დამოუკიდებელი ერი-მეთქი? ამის პასუხად ამხ. სტალინმა მითხრა, რომ არის მეგრულთა ნაწილი, რომლებიც თავს ქართველებად არ მიიჩნევენ. ჯერ კიდევ წარსულში ისინი მიისწრაფვოდნენ ცალკე დაჯგუფებისაკენ, ავტონომიას მოითხოვდნენ. მან გაიხსენა ისაკ ჟვანია და მისი თანამოაზრენი. მათ ძველი დროიდან ახასიათებთ სეპარატიზმის ტენდენცია და სამეგრელოს რაიონების ასეთი პროვინციული თავისებურება მხედველობაშია მისაღები“.

ამ აზრს ი. სტალინი კიდევ უფრო განაერცობს, როცა საქართველოს კომპარტიის ცეკას პირველ მდივნად ხელდასხმულ აკაკი მგელაძეს მოძღვრავს შინ უკვე პირველ კაცად გამომგზავრების წინ: „საჭიროა ბოლო მოუვლოთ პროვინციულ „ბელადებს“. ქართულ პროვინციებს შორის შინაომები ყოველთვის დიდი უბედურება იყო ქვეყნისათვის. თავის დროზე ამით სარგებლობდნენ ირანის შაჰიც და თურქეთის სულთანიც. საქართველოს ტრაგდიას რომ ჩავუღრმავდეთ, შეიძლება უშეცდომოდ დავამტკიცოთ, რომ არც შაჰებსა და სულთნებს, არც თემურ-

ლენგს არ მიუყენებიათ მისთვის ისეთი ზიანი, როგორც შინაომებმა მიაყენა. რა თქმა უნდა, ახლა ასეთი საფრთხე აღარ არის, მაგრამ არის სხვა საშიშროება — პროვინციული „ბელადიზმი“ წარმოშობს კინკლაობას, ინტრიგებს. თითოეული თავის მხარეს ქაჩავს, ცდილობს კადრები „თავისი პროვინციიდან“ წამოსწიოს, თავისი კუთხის ხალხს უკეთესი პირობები შეუქმნას. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით თვალსაჩინოა აჭარასა და სამეგრელოში. თუ „თავის პროვინციებზე“ შეფობა არ აღიკვეთა, ეს იქამდე მიგვიყვანს, რომ საქართველოს კომპარტიისა და მთავრობის როლი რესპუბლიკის ხელმძღვანელობაში ნულზე დაეა. დაამყარეთ წესრიგი, ანგარიში არ გაუწიოთ არავის და არაფერს“.

ნ. ხრუშჩოვი („დრო, ადამიანები, ხელისუფლება“, მოსკ. 1999 წ.) წერს, „სტალინი მკვეთრად გამოყოფდა ერთმანეთისაგან დასავლელ და აღმოსავლელ ქართველებს, ქართლებს; ამბობდა, მეგრელები „ნამდვილი ქართველები არ არიან““.

ღმერთმა იცის, რამდენად მართალია ხრუშჩოვის ეს მოგონება, მაგრამ ის, რომ „სწორედ საქართველოში ეძებდა იგი მარადჟამს ბოლომდე ამოუძირკვავე ნაციონალიზმის ნარჩენებს“, ფაქტია. რათა მკითხველისათვის საცნაური გახდეს, თუ რას ეფუძნებოდა სტალინის ეს პირქუში განწყობა, ცოტა ვრცელი გადახვევა უნდა გავაკეთო.

აზორდია, მაფალუ, შჰანიას

მეცხრამეტე საუკუნე დიდი ნიშანსვეტი იყო საქართველოს ისტორიის ცარგვალზე. ქვეყანამ დაკარგა დამოუკიდებლობა და სახელმწიფოებრიობა, რასაც ასეთი თავგანწირვით, ჭაპანწყვეტითა და სისხლით ინარჩუნებდა ათასწლეულების მანძილზე, იქცა რუსეთის იმპერიის განაპირა მხარედ, უსახელო და უსახურ კოლონიად. და ამავედროულად, იმ კოლონიის სამოსელში... გაერთიანდა და გამთლიანდა, რაც მანამდე ვერ შეძლო ბრძოლითა და კირთებით.

მაგრამ როგორც კი საქართველოს ცალკეული სამეფო-სამთავროები გაუქმდა და ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილი ერთ სხეულად შეიკრა, ორთაუიანმა არწივმა იგრძნო ამ გაერთიანების საშიშროება და მისი ხელოვნურად დაქუცმაცება გადაწყვიტა. ამ მისიით იერიში ერის მთლიანობის ერთ-ერთ ციხე-ბურჯზე — ენაზე მიიტანეს.

1881 წლის 1 მარტს ნაროდნი კებმა რუსეთის იმპერატორი ალექსანდრე მეორე მოკლეს. ახალი იმპერატორის ალექსანდრე მესამის ტახტზე ასვლისთანავე ქვეყანაში მკაცრი პოლიტიკური რეაქციის ხანა დაიწყო. ცარიზმმა მიზნად ამიერკავკასიის ხალხთა ეროვნული მეობის წაშლა დაისახა. ხმარებიდან ამოიღეს პოლიტიკური ცნება „საქართველო“. თბილისის და ქუთაისის გუბერნიები უშუალოდ საიმპერიო ცენტრს დაუქვემდებარეს.

კავკასიის რეაქციონერმა მმართველებმა, უპირველეს ყოვლისა, ეროვნულ ენებსა და კულტურას შეუტყვეს. კავკასიის სას-

წველო ოლქის მხრუნველმა იანოესკიმ სკოლებს დაუგზავნა ცირკულარი, რომელიც ქართული ენის ნაცვლად რუსული ენის სწავლას აწესებდა. მშობლიური ენა ცხადდებოდა არასავალდებულოდ და მას მხოლოდ დაბალ კლასებში ეთმობოდა საათების მცირე რაოდენობა, ისიც გაკვეთილების ბოლოს. იგივე იანოესკიმ 1885 წლის ცირკულარით ქართული ენა საერთოდ აკრძალა სკოლებში და იგი „საოჯახო ზრუნვის“ საგნად გამოაცხადა.

ცნობილი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის თედო სახოკიას ცნობით, სამეგრელოს სამოქალაქო, ანუ „ნორმალურ“ სკოლებში შევირდები ქართულს, როგორც ისინი ამბობდნენ, „ჩქინობურას“, ე. ი. „ჩვენებურ“ წერა-კითხვას შინაურულად, მალვით სწავლობდნენ.

იყო ვერაგული განზრახვა, რომ სამეგრელოს, აჭარის, სვანეთის სკოლებში სწავლა შემოედოთ მეგრულ, თურქულ და სვანურ ენებზე... მეგრელები, აჭარლები და სვანები ცალკე, არა-ქართულ ეროვნებებს წარმოადგენენო.

კოლონიზატორულ ღონისძიებათა განხორციელებაში ცარიზმს მხარში ედგა რუსული მართლმადიდებელი ეკლესია. განიდევნა ქართული წირვა-ლოცვა, დაუნდობელი ბრძოლა გამოეცხადა ქართველ-მეგრელთა ეროვნულ ერთობას, მეგრელთა შორის ხელოვნურად, განგებ ნერგავდნენ ანტიქართულ განწყობას.

მაგრამ მართო იანოესკები და ძმანი მათნი როდი იქმნენ ამ ბოროტ საქმეს. არაერთი გადაჯიშებული ჩვენი თანამემულებეც ედგა მათ მხარში. მათზე წერდა დიდი იაკობ გოგებაშვილი გამწარებით: „ჩვენში კი გამოჩნდნენ იმისთანა ჭკუით გლახაკნი, რომელთაც გაპბედეს და წარმოთქვეს, რომ სამეგრელოს და სვანეთის სკოლებიდან დედაენა უნდა იქმნას გამორიცხული, რადგან იქ ხალხი ადგილობრივს კილოკავს ხმარობსო. სახსარიც მალე იპოვნეს: სამეგრელოსა და სვანეთის მოწვევტა-მოშორება საერთო ნიადაგიდან, საერთო სამშობლოდან; „მეგრელისთვის იმის თქმა, რომ ისინი ქართველები არ არიან, რომ მათ არა აქვთ არც ანბანი, არც დამწერლობა, არც ლიტერატურა, რომ ყველაფერი ეს ამიერიდან უნდა შეიქმნას, განა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ წაერთვათ მათ მთელი მათი სახელოვანი წარსული, მთელი

ისტორიული მონაპოვარი, გამოვაცხადოთ ისინი გონებრივ დატაკებად და გვერდით ამოუყვენოთ ისეთ ბარბაროსულ ტომებს, რომელთაც არავითარი ისტორია არ გააჩნიათ“.

იაკობ გოგებაშვილი აღშფოთებული იყო იმით, რომ ყოფილად გაუგებარი მოსაზრებით „მეგრული კილოსათვის გამოგონებულია განსაკუთრებული აღფაბეტი, რომელიც საესეებით თვითნებურად შეცვლილი რუსული ასოებისაგან შედგება. ჩვენ ახლა წინ გვიდევს, მაგალითად, არ ვიცით ვის მიერ შედგენილი „მეგრული ანბანი“ (თბილისი, 1899), რომელიც მიმდინარე სასწავლო წელს სამეგრელოს სკოლებში მეგრული ბავშვებისათვის შემოუღიათ როგორც რუსული ენის სახელმძღვანელო. ამ ანბანში ორ სვეტზე დაბეჭდილია პარალელური ტექსტი მეგრულ (შეცვლილი რუსული შრიფტით) და რუსულ ენებზე... პირდაპირ გაუგებარი რჩება, რა საჭირო იყო რუსული ასოების შეცვლა და ახალი, ყველასათვის უცნობი აღფაბეტის შექმნა, მაშინ, როდესაც არსებობს მეგრული კილოსათვის სრულიად შესაფერისი ქართული აღფაბეტი, რომელიც არავითარ შეცვლას არ მოითხოვდა“.

თუ როგორ მოხდა ეს, დაწვრილებით გვიამბობს თედო სახოკია „მცოდნის“ ფსევდონიმით ხობის რაიონულ გაზეთში 1933 წელს (№6-7) დაბეჭდილ სტატიაში, რომელსაც საფუძვლად დაედო ავტორის მიერ 1925 წლის 23 სექტემბერს თბილისში, რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრში მისივე თაემჯდომარეობით გამართულ „ტფილისში მცხოვრებ სამეგრელოს მკვიდრთა კრებაზე“ წაკითხული მოხსენება (ეს სტატია გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ 1992 წლის 12 სექტემბრის ნომერში გამოაქვეყნა თედო სახოკიას შვილიშვილმა, ქალბატონმა შუქია აფრიდონიძემ):

„აკაკასის სასწავლო ოლქის მზრუნველის იანოვსკის მარჯვენა ხელმა, იმერეთის სკოლების საგუბერნიო ინსპექტორმა ლევიციმ ხონის სემინარიის მასწავლებელს პეტროვს მეგრულიათვის ცალკე ანბანიც შეადგენინა, რა თქმა უნდა, რუსული ასოებით (პეტროვმა პეტერბურგელი ენათმეცნიერის ალ. გრენის მიერ შედგენილ „მეგრულ ანბანზე“ დაყრდნობით რუსული

შრიფტით შექმნა თავისი „მეგრული ანბანი“ — ა. ა.) და ხონის სემინარიის მუშაკის, შემდეგში „ცნობილი“ თადა აშორდიას საშუალებით მეგრული ხალხური ზღაპრები თუ ლექსებიც ჩააწერინა. ეს სახელმძღვანელოდ უნდა გამხდარიყო სამეგრელოს სკოლებში (თადა აშორდიამ რუსულ-ქართული შერეული ანბანით შეადგინა სასკოლო სახელმძღვანელო „დიდა ნანა“ — ა. ა.). თ. აშორდიას კარგი ადგილი მისცევს, მატერიალურად უზრუნველყვეს, თან დააგულებს, ზუგდიდის მაზრაში ქართული ენა, თუკი სადმე არსებობდა ასეთი, სკოლებიდან განედევნა და ხელი შეეწყო რუსული ენის განმტკიცებისათვის. აშორდიას, თავის მხრივ, აგენტებიც გაუჩნდნენ და გაჩაღდა საქმე. სამეგრელოს სკოლა გადაიქცა ბავშვების დაჩლუნგებისა და გადაგვარების ერთგვარ ქარხნად... აშორდიას უნდა ეთარგმნა საღმრთო წერილი ქართულიდან მეგრულად. ეს, ლევიცკის აზრით, სამეგრელოს სამრევლო სკოლებიდან ქართულ ენას განდევნიდა. მაგრამ მთელი სამეგრელო, როგორც ერთი კაცი, ფეხზე დადგა ასეთი უხამსობისა და არამკითხე ჭირისუფლების წინააღმდეგ. სამეგრელოს მკვიდრთა ეს კოლექტიური გულისწყრომა და აღშფოთება გამოიხატა მაშინდელი გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის გრიგოლის დასაბუთებულ მოხსენებაში, რომელშიც სამეგრელოს წარმომადგენელი ერის კაცნი, სხვათა შორის, ნიკო (დიდი) დადიანი მისთვის ჩვეული ოსტატობით ამტკიცებდა ასეთი განზრახვის მთელს უგვანობას და უსაფუძვლობას.

ეპისკოპოს გრიგოლის მოხსენებამ ერთხანს შეაჩერა მეგრულად საღმრთო წერილის მთარგმნელნი და მაშასადამე, სამეგრელოს სკოლებში ქართული ენაც დარჩა. მაგრამ, აჰა, საქართველოს საეგზარქოსოს საეპარქიო სკოლათა მეთვალყურედ დანიშნეს დეკანოზი ივ. ვოსტორგოვი, რომელიც თამამად იძახდა, მეგრელები სხვანი არიან, ქართველებთან საერთო არაფერი აქვთ და ამიტომ ქართული ენა მათ სკოლებში არ უნდა ისწავლებოდესო, მის მაგიერ რუსული, სახელმწიფო ენა ასწავლეთო. მანამდე არ გაჩერდა, სანამ აკადემიკოსმა ნ. მარმა მიწასთან არ გაასწორა მეტიჩარა და პოლიტიკანობით დაბრმავებული დეკანოზი.

1905 წ. რევოლუციამ ცოტათი შეანულა რუსიფიკატორების გულმოდგინება. შემდეგ ბნელეთის ძალები ისევ ამუშავდნენ. 1918 წ. ფოთში მასწავლებელ სტეფანე გაგუას ინიაციატით უკვე თვით მეგრელები გამოვიდნენ ლევიცკი-ვოსტოგოვის მიერ დაწყებული საქმის გამგრძობნი, როგორც მონალისენი (სტ. გაგუამ, მ. კანკაემ და სხვებმა მათ მიერ შექმნილ ჯგუფს მათალუ უწოდეს. მათალუ ნიშნავს საწყისს, რომელიც მოწოდებულია გაფურჩქვნა-აყვავებისათვის — ა. ა.). მაგრამ ყველას ბაღღთა ბაღღობად მიგვაჩნდა მათი ცოდვილი და სერიოზულობაში არ ჩამოგვირთმევია, სანამ 1925 წელს, როცა ყველაზე ნაკლებად მოველოდით ასეთი ავადმყოფობის გაღვიძებას, ზუგდიდში დაიწყო ავტონომიის ნიადაგის მზადება“ — წერს დასასრულ თედო სახოკია.

ეს მართლაც არ იყო „ბაღღთა ბაღღობა“.

1925 წლის 13 სექტემბერს გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნდა საქართველოს საგანგებო კომისიის თავმჯდომარის მოადგილის ლავრენტი ბერიას წერილი „მეგრელი ავტონომისტების შესახებ“. ავტორი მეგრელთა ერთ ჯგუფს ბრალს დებდა ავტონომიზაციის იდეით გატაცებაში, რომ ისინი ქმნიდნენ დოკუმენტებს და მათ უგზავნიდნენ სსრკ ცაკ-ს, ამიერკავკასიის ფედერაციის შესაბამის სტრუქტურებს, საქართველოს კ(ბ) ცენტრალურ კომიტეტს.

ლავრენტი ბერია წერდა, ჩემ წინ დევს მთელი რიგი ერთგვარად „კლასიკური დოკუმენტებიო“ და ამონაწერები მოკყავდა ამ „ღირსშესანიშნაობებიდან“ (მისი მეტაფორაა — ა.ა.): „სამეგრელოს მშრომელები მოელიან განთავისუფლებას საქართველოს ისტორიულად და იურიდიულად უსაფუძვლო სუვერენიტეტისაგან, რომელსაც მხარს უჭერს მხოლოდ „იმპერიალისტური ელემენტი“; „სამეგრელოს მშრომელი ხალხი გმინავს ქართველების უღელქვეშ“; ეს ხალხი „შუუერთდა რუსეთს 1804 წლის ტრაქტატით და აღექვსანდრე II-ის ბრძანებით, რაც სჩანს რუსეთის სახელმწიფო არქივიდან“... ლ. ბერია სარკასტულად შენიშნავს, თურმე მეფის რუსეთის აქტებში, რუსეთის იმპერიის არქივებში „სამეგრელოს მშრომელი მასები“ ეძებენ კანონიერ

საბუთებს ავტონომიისთვისო, თურმე 1867 წელს სამეგრელოს გლეხობამ თავისი ბედ-იღბლის ხელმძღვანელობა სამუდამოდ ჩააბარა რუსეთს და ჩამოაგდო თავისი მწაგვრელი მეფე ავტორიტატიო და სვამს კითხვას: „ხომ არ არის ეს მორიგი ოინები თავზე ხელაღებულ კონტრრევოლუციონერებისა, რომლებიც ყველა ძალღონით ცდილობენ გათხარონ უფსკრული საქართველოში მცხოვრებ ტომებს შორის?“

ლ. ბერია ჩამოთვლის ამ „სახალხო მოძრაობის ბელადებს“: მიშა დადიანი, ვლადიმერ ბუკია, კოსტა კილასონია, გრიგოლ ახალაია, პარმენ ხურცილაყა, ვლადიმერ გრიგოლია, ბიქტორ ნანეიშვილი, გური საჯაია, სოლომონ ჯგერენაია, ჯიქია, ვეკუა, კობალია, როგაყა, თორდია. ეს ჯგუფი სოციალური შემადგენლობით მეტად ჭრელია: აქ არიან თაყადები, აზნაურები, სოციალ-ფედერალისტები, მენშევიკები, ყოფილი კომუნისტებიცო.

ავტორი საინტერესო მოსაზრებას გვთავაზობს: საბჭოთა ხელისუფლება, რომელიც დგას ეროვნულ უმცირესობათა ინტერესების სადარაჯოზე, რა თქმა უნდა, მისცემდა სამეგრელოს ავტონომიას, ეს რომ რაიმეთი იყოს გამოწვეული. მაგრამ სამეგრელოს არც ეკონომიკური, არც კულტურული, არც ყოფაცხოვრების და, ბოლოს, არც ისტორიული პირობები არ წარმოადგენს საფუძველს ლაზ-კოლხიდის ავტონომიის შესაქმნელად და საბჭოთა საქართველოსაგან მის ჩამოსაგლეჯად. სამეგრელოს ავტონომია — ეს ნაბიჯის უკან გადადგმაა, ეს არის ნახტომი 300 წლით უკან. განგაში, რომელიც ამ ერთმა ჯგუფმა ასტეხა, ერთხელ და სამუდამოდ უნდა მოისპოსო.

ავტონომისტთა მხარდაჭერაში ლ. ბერია ბრალს სდებს ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტს, განსაკუთრებით, კომიტეტის პირველ მდივანს ისაკ ჟვანიას: ყველაფერი ეს იქნებოდა უმსგავსი ფარსი, მაზრის ზოგიერთ ხელმძღვანელს ამ იდეისთვის მხარი რომ არ დაეჭირა, მათ შორის ამხ. ჟვანიასაცო.

უმაღვე, 15 სექტემბერს, „კომუნისტმა“ დაბეჭდა ი. ჟვანიას საპასუხო წერილი, სადაც ამტკიცებს, ჩემს მიმართ ლ. ბერიას ბრალდება ან გაუგებრობაზეა აგებული ან ყალბ ინფორმაციანზეო: ამხ. ლ. ბერიას არავინ ედავება, მით უმეტეს არ ვედავები

პირადად, მე ამ ჯგუფისა და ხსენებული დოკუმენტების დაზნასი-
ათებაში. პირიქით, უფრო სამარცხვინო ბოძზე გაუაკარი მე მათი
„მოღვაწეობა“ დღემდე და მომავალშიც ასე მოვიქცევით. მისი
აზრით, სამეგრელოს ავტონომიას მოითხოვენ „ერთი მუჭა ფან-
ტაზიორები, რომელიც არაა დამყარებული მშრომელი ხალხის
სურვილებზე... მის როგორც პოლიტიკურ, კულტურულ, ისე ეკო-
ნომიკურ ინტერესებზე და მას ხელს არ უწყობს ქვეყნის ობიექ-
ტური პირობები. ასეთი ავტონომია არის ავანტიურა, ხოლო მისი
ინიციატორები — წმინდა წყლის ავანტიურისტები.“

ი. ჟვანიას გამოხმაურება პირველი იყო. მას სხვა კრიტი-
კული წერილებიც მოჰყვა („კომუნისტი“, 1925 წ. 15, 16, 17, 24
სექტემბერი). მ. კვარაცხელია, დ. თოფურიძე, ვ. მასხულია, ბ.
შოგირაძე ასაბუთებდნენ სამეგრელოს ავტონომიის იდეის აბ-
სურდულობას, მაგნიობას, ქართველი ერის ინტერესების და-
ლატად აცხადებდნენ მას.

23 სექტემბერს, საღამოს, რუსთაველის თეატრში შედგა
თბილსში მცხოვრებ მეგრულთა კრება. მას უამრავი ხალხი და-
ესწრო. როგორც „კომუნისტი“ 24 სექტემბერს წერს, მთელი
აუდიტორია სამეგრელოს „ავტონომიის“ წინააღმდეგ იყო გან-
წყობილი, „აქა-იქ, დარბაზის ზოგიერთ კუთხეში მაინც იყვნენ
განბნეული ბუკონია-ახალაიას ორდენის წევრები, რომლებიც
ცდილობდნენ ოპოზიციის შექმნას, მაგრამ მათი ოპოზიცია გა-
მოიხატებოდა მხოლოდ ულამაზო წამოძახილებში და პრეზი-
დიუმის სახელზე უსუსური შეკითხვების გაგზავნაში“.

გიორგი ჟორდანიას წინადადებით პრეზიდიუმში აირჩიეს:
თედო სახოკია (თავმჯდომარე), აკაკი ფაღაუა, დიომიდე თოფუ-
რიძე, ბართლომე პატარაია და ანდრო თოდუა, პრეზიდიუმის
საპატიო წევრად — ალექსანდრე (საშა) გვეგეჭკორი.

თედო სახოკიას მოხსენების შემდეგ სიტყვები წარმოთ-
ქვეს დიომიდე თოფურიძემ, ანდრო თოდუამ, ბართლომე პატა-
რაიამ და აკაკი ფაღაუამ, რომლებმაც აღნიშნეს „ავტონომის-
ტების“ გამოსვლების მაგნიობა და კრებას მოუწოდეს „სასტი-
კად დაიგმოს ბუკონია-ბესელიას და ძმათა მათთა მოქმედება“.

აკაკი ფაღაუას სიტყვებს, საქართველოს მთავრობისაგან

კატეგორიულად მოვითხოვთ, სასტიკი ზომები მიიღოს საქართველოს, კერძოდ, სამეგრელოს შშრომელი ხალხის მოღალატეთა მიმართო, დარბაზი მქუხარე ტაშით შეზვდა.

დასასრულ კრებას სიტყვით მიმართა კონსტანტინე გამსახურდიამ. — მოქალაქენო, ჩვენ აქ იმისთვის შევიკრიბეთ, რომ ერთხელ კიდევ შევარცხვინოთ ის ხალხი, რომლებსაც უნდათ სამეგრელოს ჩამოჭრა საქართველოს მთლიანი სხეულიდან. ჩვენ მხოლოდ ზიზღით უნდა გაეუმასპინძლდეთ მათ, რადგან ზარბაზნების სროლა ჭიანჭველების წინააღმდეგ, არ ღირს. რას გვეუბნებიან ჩვენ სამეგრელოს ავტონომისტები: დაივიწყეთ რუსთველის, ჩახრუხაძის, დავით გურამიშვილის ენა და იკითხეთ ბუკონიას წიგნებო. ჩვენ ერთხელ და სამუდამოდ უნდა ვთქვათ ჩვენი გადამწყვეტი სიტყვა ამ მახინჯი მოვლენის წინააღმდეგ და მოვითხოვთ მთავრობას მისი ძირიანად მოთხრა, — თქვა მწვერალმა.

მიიღეს რეზოლუცია: „კრება საქვეყნოდ აცხადებს, რომ ეს არის გაგრძელება იმპერიალისტური რუსეთის გამთიშავი პოლიტიკისა, რაც მიმართული იყო ქართული ეროვნული ოჯახის დაქსაქსვისა და საქართველოს, როგორც მთლიანი ეროვნული ერთეულის მოსპობისაკენ... ამ ბნელ პოლიტიკანებს არავითარი — არც ზნეობრივი, არც იურიდიული, არც პოლიტიკური — უფლება არა აქვთ ილაპარაკონ სამეგრელოს სახელით. სამეგრელო, კულტურით და სისხლით, წარმოადგენს მთლიანი საქართველოს განუყრელ ნაწილს... სამეგრელოს მკვიდრთა საერთო კრება კატეგორიულად მოითხოვს საქართველოს მთავრობისაგან მიღებულ იქნას სასტიკი ზომები ასეთი უმსგავსი შავრახმული მოვლენის ძირფესვიანად აღმოსაფხვრელად“.

24 სექტემბრის შემდეგ პარტიულ პრესაში ამ საკითხზე დისკუსია შეწყდა. მაგრამ „ბატალიები“ გაგრძელდა თვით ზუგდიდის მაზრაში.

ამ პროცესს აშუქებს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის იე. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის საისტორიო აღმანახ „კლიოს“ მე-9 ნომერში (2000 წ.) გამოქვეყნებული ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის ალექსანდრე დაუშვილის ნაშრომი „დეცენტრალიზაციის პრო-

ცესები საქართველოში XX საუკუნის 20-30-იან წლებში“, რომელიც საარქივო მასალებზე დაყრდნობით წარმოგვიჩვენს „სამეგრელოს ავტონომიზაციის“ პერიპეტეიებს.

1925 წლის ნოემბერში ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტის ხელმძღვანელობას დაუპირისპირდა მაზრის დარჩელის უბნის პარტიული უჯრედი, რომელსაც ხელმძღვანელობდა მოსკოვის სვერდლოვის სახელობის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული მიხა მამფორია. დარჩელის უბნის მე-7 პარტიკონფერენციამ სერიოზული ბრალდებები წაუყენა სამაზრო კომიტეტის ხელმძღვანელობას — აკაკი ქანთარიას, ბეგი ბერიას, გრიშა შელიას და ისაკ ჟვანიას: „მათ გახსნიათ ნარკომობის მადა, მაზრის თავმჯდომარეობა და მაგისტანები თურმე ეცოტაუათ... დაიწყეს აგიტაცია სამეგრელოს ავტონომიის მოთხოვნით“. იქვე გაპროტესტებულია სამეგრელოს ავტონომიის მოთხოვნის მოსაზრება და „ამით სამეგრელოსა და საქართველოს შორის შუღლის დადება“. დარჩელის რაიკონფერენცია თავის დადგენილებაში უცხადებს „ზიზღს და სასტიკ პროტესტს აკაკი ქანთარიას, ბეგი ბერიას, გრიშა შელიას და ისაკი ჟვანიას... კონფერენცია მოითხოვს ზემოდასახელებული პირების მაზრიდან გაძევებას“.

საინტერესო სურათი იკვეთება: აშკარაა, რომ „კომუნისტში“ დაბეჭდილი ლაურენტი ბერიას წერილით შეგულიანებული ოპოზიციური ძალები შეტევაზე გადადიან და ამ შეტევაში ერთ-ერთ მთავარ იარაღად მაზრის ხელმძღვანელობის მიერ სამეგრელოს ავტონომიის საკითხის წამოწევა აქვთ მომარჯვებული, აშკარად ღებენ ბრალს მაფალუელებთან კავშირში.

მაგრამ იმჟამად სამაზრო კომიტეტმა სძლია „დარჩელის ოპოზიციას“ და მისი ლიდერები: მიხა და პროფი მამფორიები, ალექსანდრე ქირია, მაქსიმე ზვიჩია პარტიიდან გარიცხა.

ზუგდიდსა და დარჩელს შორის მდგომარეობა იმდენად დაიძაბა, რომ მასში საქ. კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტი ჩაერია. 1925 წლის 21 ნოემბერს დარჩელში კვლავ გაიმართა პარტიული კონფერენცია, რომელზეც გააუქმეს ყველა წინანდელი გადაწყვეტილება მაზრკომის მუშაობის შესახებ. დაადგინეს, რომ ბრალდება „აკაკი ქანთარიას, ისაკი ჟვანიას და მისი

ამხანაგების მიერ სამეგრელოს ავტონომიის თაობაზე მალე-
ლი აგიტაციის გაწევის შესახებ... არის სრული სიცრუე და
შურისძიება მთელ ორგანიზაციაზე, ამასთან არაკომუნისტუ-
რი საქციელი“.

ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტის კონფერენციაზე ქართველ
კომუნისტთა ერთ-ერთმა ლიდერმა საშა გვეგეჭკორმა სამაზრო
კომიტეტის ხელმძღვანელობას დაუჭირა მზარი, მკაცრად გა-
აკრიტიკა მამფორიები და ორგანიზაციიდან „ამ ბაცილების“ მო-
შორება მოითხოვა.

მიხა მამფორიასთან დაკავშირებულ რეზოლუციაში ნათ-
ქვამია: მის მიერ დარჩელის პარტკონფერენციაზე წარმოთქმუ-
ლი ბრალდება, თითქოს სამაზრო კომიტეტი აგიტაციას და პრო-
პაგანდას, ორგანიზაციულ მუშაობას ეწეოდა სამეგრელოს ავ-
ტონომიის სასარგებლოდ, აშენებულია სრულ სიყალბეზე. დღეს
კონფერენციას თამამად შეუძლია აღნიშნოს, რომ ავტონომიის
სასარგებლოდ წინათ წარმოებული მუშაობის ნატამალიც არ
არის დარჩენილი.

ალექსანდრე დაუშვილი მართებულად შენიშნავს, ამკარაა,
რომ საქართველოს კპ(ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა არ მოი-
სურვა ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტთან იმ ეტაპზე ურთიერთო-
ბის გაფუჭება, საკითხი ამოწურულად ჩათვალა და თვალი და-
ხუჭა ინფორმაციაზე, რასაც მიხა მამფორია და მისი ჯგუფის
წევრები აწვდიდნენ.

ასე იყო თუ ისე, 1925 წლის შემდეგ ავტონომიზაციის თე-
მაზე ზუგდიდის მაზრაში ყოველგვარი ოფიციალური საუბარი
შეწყდა.

ეს „სიმშვიდე“ თითქმის 3 წელიწადი გაგრძელდა.

ქარიშხლის ამოსავარდნად ბიძგი იყო საჭირო...

1928 წელს საქართველოს ეწვია სკპ(ბ) ცენტრალური კო-
მიტეტის სპეციალური კომისია პშენიციინის ხელმძღვანელობით,
შემოიარა საქართველო, მათ შორის ზუგდიდის მაზრა და თავი-
სი მოსაზრებები წარუდგინა როგორც თბილისს, ისე მოსკოვს.

იმავე წლის 25 სექტემბერს საქ. კპ(ბ) ცეკას IV პლენუმ-
ზე, სადაც პშენიციინის მოხსენება მოისმინეს, გაიჟღერა მოსაზ-

რებამ სამეგრელოში მეგრულ ენაზე ბროშურების გამოცემის მიზანშეწონილობის შესახებ.

პლენუმზე გამოიკვეთა ორი მიმართულება:

I. „მართალია ჩვენთან იყო ერთი რუაქციული მიმდინარეობა, რომლის წინააღმდეგ საჭიროა ბრძოლა. ეს არის ის, რომ სამეგრელოს თვლიდნენ სრულიად დამოუკიდებელ ნაციად საქართველოსგან... ამის წინააღმდეგ უნდა ვიბრძოლოთ, მაგრამ იმის წინააღმდეგ, რომ მეგრულ გლეხს მიეცეთ რაიმე მეგრულ ენაზე, ამის საწინააღმდეგო არავის არაფერი არ უნდა პქონდეს“ (გაბუნია);

II. „თუ თქვენ დღეს გამოსცემთ ბროშურას მეგრულ ენაზე, ხვალ გაიხსნება ცხრაწლელი, ხოლო ზევ შექმნიან ავტონომიურ რესპუბლიკას“ (კობახიძე).

აქ პატარა „გადახვევა“.

პშენიცინის კომისიის ერთ-ერთმა წევრმა, აზერბაიჯანელმა სეით კადიროვმა მოგვიანებით (1929 წელს) სკპ(ბ) ცკ-ის სახელზე დაწერა წერილი, რომელშიც ამ კომისიის მიერ საქართველოში ჩატარებულ შემოწმებასთან დაკავშირებით პირადი შეხედულებები ჩამოაყალიბა. კადიროვი თავის ვრცელ წერილში ცდილობს დაასაბუთოს, რომ არსებობს საქართველოს დიქტატი აფხაზეთის, აჭარის და სამხრეთ ოსეთის მიმართ, მათი პრობლემებისადმი ცენტრის გულგრილი დამოკიდებულება (ხვდებით, საიდან იღებს სათავეს ა. სახაროვისეული „საქართველოს მცირე იმპერიის“ თეორია?).

კადიროვი სამეგრელოსაც ქება და აღნიშნავს, ზუგდიდში მოგვიწვევს 300-კაციანი შეხვედრა, სადაც გვითხრეს, რომ „მეგრელებს არა აქვთ რესპუბლიკა... საქართველო ეწვეა სამეგრელოს მოსახლეობის თვითმყოფადობის, სახის დაკარგვის პოლიტიკას მისი ტერიტორიის ცალკეულ ნაწილებად დაყოფის გზით, ცალკეულ რესპუბლიკებში, მაზრებში გადანაწილების გზით...“

ამ შეხვედრაზე მისთვის თურმე ვიღაცას ისიც კი უთქვამს: „ჩვენ დავხოცავთ მთელ ადგილობრივ ხელისუფლებას, რომელმაც საქართველოს რესპუბლიკას მიჰყიდა მეგრული გლეხების ინტერესები“.

ალ. დაუშვილი მიიჩნევს, რომ ეს შეიძლება მთლიანად ინ-
სინუაცია იყოს, მაგრამ არც იმას გამორიცხავს, რომ კომისიას
ან კადროვს ვინმემ მართლაც რაღაც ინფორმაცია მიაწოდა,
რაზეც ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტის ხელმძღვანელობის მთე-
ლი მუშაობა მიუთითებს 1930-1933 წლებში.

კადროვის წერილმა ქართველ კომუნისტებში დიდი აურ-
ზაური გამოიწვია. ამ წერილის შემდეგ აშკარად ალაპარაკდნენ
„საქართველოში დიდმკვრობელური შოვინიზმის ელემენტების“
შესახებ. განსაკუთრებით შესამჩნევი იყო ეს 20-იანი წლების მი-
წურულის პარტიულ ფორუმებსა და შეკრებებზე. ამ საერთო
ფონმა, გარკვეულად წახალისა მაფალუელები. ამიტომ ისინი
უფრო აქტიურად ცდილობდნენ თავიანთი პოზიციები დაეცვათ
თბილისში, ვიდრე ზუგდიდში.

•••

სამეგრელოს ავტონომიისათვის ბრძოლის ახალი ტალ-
და 1929 წლის 31 მარტს დაიწყო, როცა ზუგდიდის სამაზრო
კომიტეტის პლენუმზე ი. ჟვანიამ თავის მოხსენებაში მეტად შე-
ფარვით დააყენა საკითხი დასავლეთ საქართველოში ადმინის-
ტრაციულ-ტერიტორიული გამიჯვნის ახალი პრინციპების შე-
სახებ.

პლენუმმა მეორე საკითხიც განიხილა — „მეგრული ენის
შესახებ“. ძირითადი მომხსენებელი ისევ ისაკ ჟვანია იყო. მან
განმარტა, თუ რატომ დააყენა ზუგდიდის პარტორგანიზაციამ
ცეკას წინაშე მეგრული ენის საკითხი: „იმიტომ, რომ ყველა ის
გლეხებისათვის ელემენტარული საკითხები მათთვის გაგვეშუ-
ქებინა, გავაგებინოთ მშრომელ გლეხობას მშობლიურ ენაზე ის,
რის გაგებასაც მისგან მოითხოვს მისი პოლიტიკური და ეკონო-
მიკური ინტერესები“.

პლენუმზე ი. ჟვანიამ უდიერად მოიხსენია თვალსაჩინო
ქართველი მამულიშვილები, რომლებმაც 1925 წელს პროტეს-
ტი გამოთქვეს ზოგიერთის ცდის გამო, ბარიერი აღემართათ მგ-
რულებსა და დანარჩენ საქართველოს შორის და ქართული ეკ-
ლესია, რომელიც თავის დროზე წინ აღუდგა ცარიზმის მიერ
ეკლესიაში მეგრულ ენაზე წირვის შემოღებას.

სიტყვის დასასრულს მან ჩამოაყალიბა მოთხოვნები, რომლებიც „უნდა გაითვალისწინოს თბილისმა სამეგრელოსთან და მოკიდებულებაში“: 1. სოფლის და თემის საბჭოებში საქმის წარმოება მეგრულ ენაზე; 2. მოეწეოს სასოფლო-სამეურნეო ლიტერატურის მეგრულ ენაზე გამოცემა; 3. გამოიცეს გაზეთი მეგრულ ენაზე; 4. მოხდეს წერა-კითხვის უცოდინრობის ლიკვიდაცია მოზარდ მოსახლეობაში მეგრულ ენაზე.

1929 წლის ივლისში საქართველოს კპ(ბ) VI ყრილობაზე მაფალუელებმა ძირითადი ყურადღება მეგრული ენის უფლებების დაცვის საკითხებზე გადაიტანეს, ამ ეტაპზე სამეგრელოს ოლქის, სამეგრელოს ავტონომიის საკითხი ჩრდილში მოაქციეს.

მაფალუელების პოზიცია ყრილობაზე სასტიკად გააკრიტიკა შამშუ ლეჟავამ: „ჩვენ სუყველა ქართველები ვართ და ჩვენი ფუძე არის ქართული კილოკაუი... მათ უნდათ დაიწყონ ენით და შემდეგ ავტონომია მოითხოვონ.“

აღ. დაუშვილი გვაცნობს საქართველოს პრეზიდენტის არქივში მიკვლეულ ი. ჟვანიას მოსკოვში მოგვიანებით გაგზავნილ წერილს, სადაც ნათქვამია, რომ 1929 წელს სოჭში სტალინს შეხვდა და საუბრისას სამი საკითხი დააყენა: სამეგრელოს ოლქის ან საოლქო აღმასკომის შექმნა; მეგრულ ენაზე გაზეთის და სხვა საგლეხო ლიტერატურის გამოცემა და სკოლის პირველ საფეხურზე სამეგრელოს რაიონში მეგრულ ენაზე სწავლების შემოღება.

ი. ჟვანია წერილში ამტკიცებს, სტალინმა ყველა საკითხზე დადებითი პასუხი მომცაო. ოღონდ, სავარაუდოა, რომ სტალინი ი. ჟვანიას მხოლოდ საკითხის შესწავლას და პრობლემაში გარკვევას დაპირდა. ამაზე მიგვანიშნებს საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მთელი შემდგომი საქმიანობა საკითხის მოსაწესრიგებლად.

სხვათა შორის, საქართველოს უახლესი ისტორიის ცნობილმა მკვლევარმა გიორგი ციციშვილმა გამაცნო ი. სტალინის ჯერ კიდევ 1925 წელს თბილისში გამოგზავნილი დეკრეტი, სადაც ერთმნიშვნელოვნად აცხადებს, რომ სამეგრელოს ავტონომიის წინააღმდეგია.

1929 წლის ოქტომბერში საქ. კპ(ბ) ცკ-ის სამდიონომ გა-

დაწვევტილება მიიღო მეგრულ ენაზე გაზეთებისა და ბროშურების გამოცემისათვის საჭირო ღოტაციის შესახებ.

ზუგდიდში დროს არ კარგავდნენ: შეუდგნენ საქმის წარმოების გადაყვანას მეგრულ ენაზე, აქტიური მუშაობა დაიწყო მეგრულ ენაზე გაზეთის გამოსაშვებად. პარალელურად გალის რაიონშიც მზადდებოდა „ყაზაყიში გაზეთის“ გამოცემა.

მაგრამ მოულოდნელად ი. ჟვანიას და მის ჯგუფს ზუგდიდში სერიოზული ოპოზიცია გაუჩნდა — სამაზრო კომიტეტის კულტურისა და პროპაგანდის განყოფილების გამგე, ბიუროს წევრი ბოკუჩავა და მაზრის პროფკავშირული ორგანიზაციის თემჯდომარე პერტახია დაუპირისპირდნენ. ისინი ი. ჟვანიას მაფალუელების წახალისებაში დებდნენ ბრალს, პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს ატყობინებდნენ, მაფალუელები აგიტაციას ეწევიან სოფლებში ოლქის შექმნის სასარგებლოდ და გლეხობას უმტკიცებენ, ოლქის წინააღმდეგ ქმედება ნიშნაეს უარყო სკოლების, სააგადმყოფოების შენებაო.

დაპირისპირებამ მწვავე ხასიათი მიიღო.

რაც დრო გადიოდა, ბრძოლის ლოგიკა ი. ჟვანიას სულ უფრო და უფრო ითრევდა და მის წერილებს სულ უფრო ანტიქართული ელფერი ეძლეოდა. 1931 წლის ნოემბერში იგი საქ. კპ(ბ) ცკ პირველ მდივანს ლ. ბერიას უგზავნის მიმართულებას ორი ძირითადი მოთხოვნით: 1. შეიქმნას სამეგრელოს ოლქი იმ რაიონებიდან, რომლებშიც უძრავლესობას არ ესმის ქართული ენა; 2. ნება დაართოს იმ რაიონებში (ზუგდიდი, წალენჯიხა, ჩხოროჩყუ, ხობი, სენაკი, ნაწილობრივ — მარტვილი, აბაშა) დაწვევებით სკოლებში ისწავლებოდეს მეგრული ენა.

ამ პერიოდში ი. ჟვანიას მეორე სერიოზული ოპოზიცია გაუჩინა დარაიონების სისტემის დანერგვამ — ერთი მაზრის ტერიტორიაზე ოთხი (ზუგდიდის, წალენჯიხის, ჩხოროჩყუს და ხობის) რაიონის შექმნამ. ახალმა პარტიულმა ლიდერებმა ი. ჟვანიას მორჩილებას თავი აარიდეს. მათ ხელს სულაც არ აძლევდათ ზუგდიდის ოლქში გათქვეფა. იმდღევერა ერთიანი ქართული სახელმწიფოსადმი პატრიოტულმა გრძნობამაც.

ბრძოლა გაჭიანურდა. ი. ჟვანია დახურულ წერილს გზავ-

ნის სკპ(ბ) ცკ-ის პოლიტბიუროში და კვლავ ითხოვს სამეგრე-
ლოს ოლქის შექმნას ან საოლქო აღმასკომის დაშვებას, გაზე-
თებისა და ჟურნალების მეგრულ ენაზე გამოშვებას, სკოლის
პირველ საფეხურზე მეგრულ ენაზე სწავლების ნებართვას.

საქართველოს პარტიულ ხელმძღვანელობას, როგორც
ჩანს, მოთმინების ფიალა საბოლოოდ ავესო და 1933 წლის 14
თებერვალს ი. ჟვანია დაკავებული თანამდებობიდან გადააყენა.

ამის შემდეგ (1933 წლის აპრილში), ზუგდიდში დაიწერა
დოკუმენტი ი. სტალინის, მ. კალინინის, ვ. მოლოტოვის სახელ-
ზე, რასაც მკვლევარი ალ. დაუშვილი მოღალატურს უწოდებს.
აი, ერთი ნაწყვეტი წერილიდან: „მეგრელები ჯერ კიდევ არ ასი-
მილირებულან ქართველებთან და დიდხანს კიდევ არ ასიმილირ-
დებიან, რადგანაც ქართული ენა თავსმოხვეულია კულტურულ-
საყოფაცხოვრებო და ეკონომიკური პირობების გაუთვალისწი-
ნებლად ჯერ თავდაზნაურობისა და სამღვდელოების მიერ, შემ-
დეგ მენშვეიკებისა და ახლა ზოგიერთი გავლენიანი კომუნის-
ტის მიერ... ასიმილაცია აუცილებელი არ არის, რადგან ქართუ-
ლი ენა მონოპოლიური კარები არ არის, რომელიც მაღალი კულ-
ტურისაკენ წაიყვანს ამიერკავკასიის ხალხებს. განა აფხაზეთს,
სამხრეთ ოსეთს და სხვებს ხელი ეშლებათ მაღალ კულტურას-
თან ზიარებაში, თუკი ქართველებთან არ ასიმილირდებიან?“ ამის
შემდეგ ავტორები აყალიბებენ ნაცნობ მოთხოვნებს.

იმჟამინდელმა საქართველოს კომუნისტურმა ხელმძღვა-
ნელობამ ქმედითი ნაბიჯი გადადგა (ამაში ლავრენტი ბერიას
დამსახურება უდავოა) — მკაცრი ადმინისტრაციული ზემოქმე-
დებით შეაჩერა საქართველოს ინტერესებისათვის მიუღებელი
ტენდენციები, ხელი შეუწყო ერთიანი ქართული ცნობიერების
განმტკიცებას (ქართული სკოლის სისტემის განვითარება, სა-
ქართველოს ეთნოგრაფიული კუთხეებიდან ახალგაზრდების მიზ-
ნობრივი მიგრაცია ცენტრში და ა. შ.).

მცირელი ვადახვევა. მკითხველს გაუაცნობ ერთ საინტე-
რესო ინფორმაციას, რომელსაც სერგო ბერია გვაწვდის (რაულ
ჩილაჩავა „ლავრენტი ბერიას ვაჟი გვიამბობს“, 1992 წ. კიევი):

„მამა გულგრილი არ იყო სამეგრელოსადმი, თავისი, როგორც იტყვიან, მცირე სამშობლოსადმი. იგი დედაჩემს სიცოცხლის ბოლომდე მეგრულად ელაპარაკებოდა. ეს მათი ბუნებრივი მოთხოვნილება იყო. მამას აინტერესებდა კოლხების, ლაზების, მეგრელების ისტორია... საერთოდ მამაჩემი მეგრული სეპარატიზმის მოწინააღმდეგე იყო. მე კარგად მახსოვს ჭადარაწვერიანი ისაკ ჟვანია, კაცი, რომელიც შეპყრობილი იყო სამეგრელოს ავტონომიის იდეით... იგი ჯიუტად ედავებოდა მამას, უმტკიცებდა თავის სიმართლეს, რაიმეს გაგონებაც არ სურდა სამეგრელოს ავტონომიის მყენეობაზე. როგორც ახლა ვფიქრობ, 50-იან წლებში შეთითხნილი „მეგრული საქმე“ დაიწყო ისეთი გულუბრყვილო, თავისებურად პატიოსანი და წესიერი ადამიანების პროვოცირებით, როგორიც ისაკ ჟვანია იყო...“

•••

ამრიგად, მაფალუს მოძრაობამ ისეთი დარტყმა მიიღო, რომ დიდი ხნის განმავლობაში მის შესახებ არაფერი ისმოდა. საბჭოთა სისტემის დანგრევის შემდეგ საქართველოს არაკეთილმოსურნე ძალები ყოველმხრივ ცდილობდნენ ამ მოძრაობის რუანინაციას.

აქვე მინდა მკითხველს მივაწოდო ცნობა ერთი მოსახრების შესახებაც, რომელიც ძირეულად განსხვავდება იმისგან, რაც უკვე ვთქვით, ანუ ამ საკითხის მიმართ ი. სახოკიას, ი. ჟორდანიას, კ. გამსახურდიას, ა. ფაღავას და სხვათა, აგრეთვე დღემდე ამ თემაზე მომუშავე ისტორიკოსების დამოკიდებულებებისაგან.

პროფ. გიორგი ციციშვილი თავის 2002 წელს გამოცემულ წიგნს „სიმართლე 1921-1923 წლების ეროვნული მოძრაობისა და მიხეილ ჯავახიშვილის პოლიტიკური ცხოვრების შესახებ“ ურთავს გამოსაცემად მოშნადებული ახალი ნაშრომის „მაფალუს“ ანოტაციას. როგორც ამ ანოტაციით შეიძლება ვივარაუდოთ, ბატონი გიორგი მაფალუელთა და ავტონომისტთა მოძრაობის სრულიად განსხვავებულ კონცეფციას იძლევა. ამ კონცეფციის მიხედვით მაფალუს ფუძემდებელი სტეფანე გაგუას ჯგუფი გამოცხადებულია „ეროვნულ-დემოკრატიკული პარტიოტთა გაერთიანებად“, რომელიც მიზნად ისახავდა სამეგრელოს

კულტურულ დაწინაურებას, რაშიც მათი „მოწინააღმდეგე სამ-
თაყრობო და ოპოზიციური პარტიის დამფრთხალი გონების პატ-
რიოტების წარმომადგენლებმა აღმოაჩინეს სამეგრელოს აუტო-
ნომიის მისწრაფების პარტიის დაარსების მცდელობა და ჩა-
უხშვეს გაშლის შესაძლებლობა“.

რაც შეეხება 1920-1930-იანი წლების „ავტონომისტების“
მცდელობებს, გ. ციციშვილის მტკიცებით, იგი ბოლშევიკურმა
ხელისუფლებამ „ყალბად გააიგოთა ცარიზმის რუსიფიკატორ ია-
ნოუსკი-ლვეიცკი-ვოსტორგოვთან და თ. აშორდიასთან და ასევე
ყალბად დააკავშირა ვითომ აუგი მისწრაფების მაფალუსთან.
ხელისუფლებამ ისინი დიდ ეროვნულ საშიშროებად გაასაღა
და მოუსპო თვითშემოქმედების შესაძლებლობა... მათთვის მი-
უღებელ „ჩხოუშიელთა“ ყველა ტენდენციას, იოლი დაძლევის
მიზნით, დაუპირისპირეს იგნორირების, გაბიაბრუების, ძალის და
მეგრელების დანარჩენ ქართველებთან სწრაფი შეზილვის ტაქ-
ტიკა... ინტრიგა და დევნა გააჩაღეს არა მარტო საჩოთიროდ
მოაზროვნე პიროვნებების, არამედ აგრეთვე ეროვნულის შემავ-
სებელი, მეგრული პატრიოტიზმის წარმომადგენელთა მიმართ“.

ბუნებრივია, ხანამ წიგნი არ გამოსულა, მხოლოდ ანოტა-
ციით ძნელია იმსჯელო, რამდენად სწორი და ღირებულია ავ-
ტორის მოსაზრებები. მაგრამ იმის თქმა კი ნამდვილად შეიძლე-
ბა, რომ პროფ. გ. ციციშვილის ეს ნაშრომი მკვლევარ ისტორი-
კოსთა შორის დიდ ვნებათაღელვას გამოიწვევს.

საზიოზი რიკოზიტი

ამრიგად, იკვეთება თუ რატომ ატეზა სტალინმა „ქარიშხალი ჭიქაში“, რატომ გამოაბა საქართველოში გაერცელებულ ნათლიმაძობას, მექრთაძეობას, სახელმწიფო ქონების დატაცებას, ხაზინის ქურდობას ნაციონალიზმისა და ანტიპარტიულობის კული, რატომ ჩამოჰკიდა ყელზე წისქვილის ქვასაფიო სკპ (ბ) ცკ-ის დადგენილება და მდუღარე პოლიტიკურ მორჯეში გადაუძახა.

მაგრამ, რაგინდ ფართო მოსაზრება ჰქონოდა ი. სტალინს, მის მიერ ჩაფიქრებული „ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის საქმე“ არ შეიძლებოდა რიკოშეტით არ მოხვედროდა №1 მეგრულს და №2 ქართველს ლაერენტის ბერიას. ყოველ შემთხვევაში საზოგადოების თვალში მაინც.

დაპატიმრებულითა უძრავლესობა ლაერენტის ახლობელი იყო.

მიზა ბარამია მისი დახმარებით გავიდა დიდ პოლიტიკურ ასპარეზზე. ჯერ — პარტიის აჭარის, შემდეგ — აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველ მდივნად, ბოლოს კი საქ. კპ (ბ) ცკ-ის მეორე მდივნად მისი წაწევა, საყოველთაო აზრით, სწორედ ლ. ბერიას წაბიძგებით მოხდა. მან საკანდიდატო დისერტაცია დაიცვა თემაზე „ლ. ბერიას დამსახურებული როლი კავკასიის დაცვის დროს“, მომავალში ამ ნაშრომის წიგნად გამოცემაც სურდა, მაგრამ დააპატიმრეს, წიგნის ხელნაწერი კი ამოიღეს. ერთი სიტყვით, მიზა ბარამია ლაერენტის ერთგული კაცი იყო.

ავქსენტის რაფავა 1924 წლიდან ლ. ბერიას მხარდამხარ მუშაობდა, მისი მოადგილე იყო საქართველოს უშიშროების სამ-

სახურში. 1935 წელს, ლ. ბერიას ინიციატივით, რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ დაინიშნა, 1937 წელს — აფხაზეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარედ, 1938 წელს კი თბილისში დააბრუნეს შინსახკომის შეფად.

გრიგოლ კარანაძე და პეტრე შარიაც, ბერიას ახლობელთა წრეს ეკუთვნოდნენ. ასევე ახლობელი იყო ვარდო მაქსიმელაშვილი, რომელიც სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში მაიორის ჩინით მუშაობდა, მანამდე კი (1938 წელს) ლ. ბერიას მდივანი იყო თბილისში, მისი ინიციატივითა და წინადადებით გადავიდა მოსკოვში.

ლ. ბერიას ცოლის ნინა გვეგეჭკორის უახლოესი ნათესავი იყო ტყვეობიდან დაბრუნებული თეიმურაზ შავდია, რომელიც უშუალოდ ნიკოლოზ რუხაძემ დააპატიმრა.

ერთი სიტყვით, იმპერიაში ფაქტობრივად მეორე კაცს ამ დაპატიმრებებით აშკარად საფლავი ეთხრებოდა...

რატომ?

შინსახკომის გენერალ-ლეიტენანტი, სსრკ უშიშროების ორგანოების ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, საბჭოთა დაზვერვის საზღვარგარეთ დივერსიული მუშაობის, ფარული დიპლომატიის, საიდუმლო ოპერაციების, ბირთვული შპიონაჟის ცნობილი ოსტატი, ლევ ტროცკისა და სხვათა მკვლელობის ორგანიზატორი პავლე სუდოპლატოვი გახმაურებულ მოგონებათა წიგნში „სპეცოპერაციები, ლუბიანკა და კრემლი 1930-1950 წლებში“ თავის ასეთ მოსაზრებას გვაცნობს:

თვით სტალინმა მიიღო საქართველოს პარტიული ორგანიზაციის წმენდის გადაწყვეტილება. ცკ-ში ყველას ეშინოდა საქართველოს კომპარტიის ხელმძღვანელობის შემადგენლობაში რაიმე ცვლილების შესახებ წინადადების წამოყენება, რადგან საკითხი ეხებოდა სტალინის პირად კავშირებს და ამას შეიძლება მისი თავმოყვარეობა შეელახა. გვეგონა, რომ სტალინმა ასე შეუტია საქართველოში მექრთამეობას. ახლა კი საარქივო დოკუმენტებით ვიცით, რომ ე. წ. „მეგრულთა საქმე“ თვით სტალინის მიერ ორგანიზებული ერთ-ერთი ბოლო წმენდაა.

სტალინის მმართველობის ბოლო წლებში ხელმძღვანელთა

ვიწრო წრეში შედიოდნენ მალენკოვი, ბულგანინი, ხრუშჩოვი და ბერია. სტალინი ყოველმხრივ უწყობდა ხელს მათ შორის მეთოქეობის გაღვივებას. 1951 წელს ბერია შერისხეს. სტალინმა ბრძანა ბერიას დედის ბინაში დაედგათ მისაყურადებელი მოწყობილობა. მან ასე განსაზღვრა: არც ბერია, არც მისი ცოლი თავს რაიმე ანტისტალინური გამოთქმის უფლებას არ მისცემენ, მაგრამ მის დედას მართას, რომელიც თბილისში ცხოვრობდა, სწორედაც შეეძლო თანაგრძნობის სიტყვები ეთქვა დევნილი მკვრელი ნაციონალისტების მისამართით. ბერია მკვრელი იყო, მკვრელები კი ვერ ეწყობოდნენ გურულებს, რომლებსაც ყველაზე მეტად ენდობოდა სტალინი (პ. სუდოპლატოვს, ალბათ, აკაკი მგელაძის გურული წარმოშობა აქვს მხედველობაში — ა. ა.). მკვრელთა საქმე, არსებითად, ეფუძნებოდა შეთითხნილ ბრალდებებს საბჭოთა კავშირიდან გამოყოფის მიზნით შეთქმულების შესახებ. სტალინმა ეს ბერიას თავიდან მოსაცილებლად წამოიწყო. მან მოითხოვა, რომ ბერიას თავისი ყველაზე სანდო ამხანაგები გაენადგურებინა. სტალინის პირადი ბრძანებით რუხაძე რიუშინის დახმარებით, რომელსაც ცუდი სახელი ჰქონდა, მაკობრომეტირებელ მასალებს აგროვებდა ბერიასა და მისი გარემოცვაზე, თავდაპირველად იყო ყოველდღიური თვალთვალი ბერიას ქართველი ნათესავების მიმართ.

ასე დაიწყო საქართველოს ხელმძღვანელობის წმენდა, მათი, ვინც ახლოს იყო ბერიასთან. საქართველოში მექრთამეობის წინააღმდეგ კამპანია მკვრელების საბჭოთა კავშირიდან გამოყოფის მიზნით შეთქმულების ბრალდებაში გადაიზარდა. სტალინი ამაზე წავიდა, რათა ბერიასთვის საქართველოში გავლენის საფუძველი მოესპოო, — დასძენს პ. სუდოპლატოვი.

მწერალ რაულ ჩილაჩავასთან ვრცელ ინტერვიუში („ლაურენტი ბერიას ვაჟი გვიამბობს“) სერგო ბერია იხსენებს, რომ უკანასკნელ პერიოდში სტალინისა და ბერიას ურთიერთობაში ბზარი გაჩნდა. იოსებ ბესარიონის ძემ გადაწყვიტა რუსული შოვინისტური დაჯგუფებისთვის მსხვერპლად შეეწირა ლაურენტი ბერია. „მკვრელთა საქმე“ არასგზით არ შეიძლებოდა წარმოშობილიყო ბელადის თანხმობის გარეშე... მხოლოდ სულელი

ვერ მიხედებოდა, ვის წინააღმდეგაც იყო მიმართული ეს ბინძური საქმე, რომელსაც აქტიურად წარმართავდა სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ს. დ. იგნატიევი... ნათელი იყო, რომ „საქმეს“ სანქცია მისცა უშუალოდ იოსებ ბესარიონის ძემ.

სერგო ბერია წიგნში „მამაჩემი ლავრენტი ბერია“ (1994 წ. მოსკოვი) წერს: მეგრულთა საქმე, როგორც სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე აღიარა ზრუშკოვმა, მამაჩემის წინააღმდეგ იყო მიმართული. მართალია, ნიკიტა სერგის ძე მის ორგანიზებაში ერთადერთ ადამიანს — სტალინს ადანაშაულებს, მაგრამ ეს მთლად ასე არ არის. პარტიული ზედაფენა, ბუნებრივია, თვით ზრუშკოვის ჩათვლით, ცდილობდა ამჯერად ბერია მოეცილებინა სტალინის ხელით ტყუილია, თითქოს დიქტატორები დროდადრო გავლენას არ ემორჩილებიან. ყოველ შემთხვევაში, ცოტა როდია იმის მაგალითი, რომ სტალინი უთმობდა ხოლმე თავის უახლოეს გარემოცვას. მაშინაც ასე იყო. ვარაუდობდნენ, რომ მასობრივი რეპრესიები საქართველოში მოახდენდა მამაჩემის დისკრედიტაციას, რის შემდეგაც, ბუნებრივია, შესაძლებელი გახდებოდა მისი „მოცილება“. სკკპ XX ყრილობაზეც და დასავლეთში გამოქვეყნებულ მოგონებებშიც, ზრუშკოვი ლაპარაკობდა სტალინის თვითნებობაზე. „მეგრულთა საქმის“ ორგანიზებაში თავის როლზე კი, გასაგები მიზეზების გამო, არაფერი უთქვამსო, — დაასკვნის ავტორი.

ნ. ზრუშკოვი თავის მოგონებებში აღიარებს (თუმცა 1953 წლის ივლისის პლენუმზე მანაც და სხვებმაც ეს საქმე სხვა რაკურსით წარმოაჩინეს), ჩემი ეჭვი, რომ სტალინს ეშინოდა ბერიასი, დადასტურდა, როცა სტალინმა „მეგრულთა საქმე“ შექმნა. მე სრულიად დარწმუნებული ვიყავი, რომ ეს საქმე შეკონფიწებული იყო, რათა მოეცილებინათ ბერია, რომელიც თავადაც მეგრული იყო.

ცნობილია, ბოლო წლებში ეჭვიანობა განსაკუთრებით მოეძალა დამაბუნებულ ბელადს. ავად შემოსწყრა ათწლეულობით ნამსახურებ ვიაჩესლავ მოლოტოვსა და ანასტას მიქოიანს. როგორც ჩანს, ლავრენტი ბერიაც სამიზნეზე ჰყავდა დასმული. სკკპ ცკ-ის 1953 წლის ივლისის ცნობილ პლენუმზე ა. მიქოიანმა

განაცხადა, სტალინი ბოლო დროს არ ენდობოდა ბერიას, ბერია იძულებული იყო მისთვის უკანასკნელ ცკ-ის პრეზიდიუმის სხდომაზე ელიარებიანა, სტალინი აღარ მენდობოდა, „მეგრეთა საქმე“ იმიტომ შეიქმნა, რომ მის საფუძველზე მე დაეგეგმებინებინე, მაგრამ სტალინმა ვერ მოასწრო საქმის ბოლომდე მიყვანაო.

ნიკოლაი რუბინი წიგნში „ვინ იყო ლავრენტი ბერია“ გვაცნობს პოლკოვნიკ კონიახინის, სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის ყოფილი მოადგილის, ერთობ საყურადღებო აღიარებას. კონიახინი ამტკიცებს, რომ 1953 წლის 20 თებერვალს ყოფილი სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის ვიქტორ აბაკუშოვის საქმის გამოძიებულ „გებისტა“ ჯგუფთან საუბრისას სტალინმა განაცხადა: „სწორედ ბერიამ შემოგვტენა აბაკუშოვი... არ მიყვარს ბერია, მან კადრების შერჩევა არ იცის და ცდილობს ყველგან თავისი ხალხი დააყენოს“. ერთი კია, კონიახინს ეს განცხადება გაუკეთებია 1953 წ. სექტემბერში, ბერიას საქმის წინასწარი გამოძიებისას, როცა დამხობილი შეფის მიმართ ყოველგვარი — ყალბი თუ რეალური ბრალდება დიდად ფასობდა.

ზოგიერთი მოწმე მიანიშნებს, რომ სტალინს ჯერ კიდევ 1950 წლის ზაფხულიდან ჰქონდა ჩაფიქრებული ბერიას მოშორება. სტალინის პირადი დაცვის უფროსი გენერალი ვლასიკი იგონებს (ნ. ს. ვლასიკი „ჩემი ბიოგრაფია“ წიგნში: ვ. ლოგინოვი „სტალინის ჩრდილები“, მოსკოვი, 2000 წ.), ბერია იმ დროს მხოლოდ მის მიერ ატომური პროექტის ხორცშესხმაში მიღწეულმა წარმატებამ გადაარჩინა, რასაც სტალინი პირველხარისხიან მნიშვნელობას ანიჭებდაო.

1998 წელს დასტამბულ მოგონებათა მცირე წიგნში „სტალინი წყალტუბოში“ საქართველოს დამსახურებული ექიმი, 50-იან წლებში კურორტ წყალტუბოს №8 სააბაზანოს მთავარი ექიმი ამბროსი კირტავა საინტერესო ცნობას გვაწვდის. 1951 წლის სექტემბრის პირველ რიცხვებში №8 სააბაზანოში იმკურნალა იოსებ სტალინმა, რომელიც იქ ბორჯომიდან ჩავიდა. მისი გამ-

გზაერების შემდეგ წყალტუბოს ქვეა ლ. ბერიას მეუღლე ნინა გვგეჭკორი, რომელიც ამბროსის ბავშვობიდან იცნობდა (მარჯვენა ტვილში, თავის დროზე, ერთად სწავლობდნენ).

ამბროსი გვიამბობს: „მეორე დღეს, აბაზანიის მიღების წინ საუბრის დროს, ნინას შვევეკითხე, ბელადი როგორ ბრძანდება წყალტუბოში მკურნალობის შემდეგ, თქვენ ახლოს ხართ მასთან და გეცოდინებათ-მეთქი. რას იზამს, ზის და იქელება ბებერიო, მიპასუხა. ამის გამგონეს, გამაჟრჟოლა. ამის მოსმენა კი არა, გაფიქრებაც ვერ წარმომედგინა. იმხანად ბევრჯერ მიფიქრია, თუ რატომ მიპასუხა ნინამ ასე, შემდგომში კი ყოველფე ნათული გახდა“.

ფაქტია, რომ ნინა გვგეჭკორის პასუხი ი. სტალინისადმი არავითარ პატივისცემასა და სიყვარულზე არ მეტყველებს. ასე აგდებით მხოლოდ საძულველ ადამიანზე შეიძლება თქმა, რაც უტყუარად მიგვანიშნებს სტალინსა და ბერიას შორის იმხანად არსებულ ურთიერთობაზე, რამაც საგონებელში ჩააგდო ექიმი კირტაყა და მხოლოდ შემდეგ, როცა დაიწერა ბოლო წლებში მათი დამაბუღი ურთიერთობის შესახებ, ჩასწვდა ამას.

აქვე ერთი კითხვაც შეიძლება დაიბადოს: რატომ გარისკა და ენლო ლაერენტის მეუღლე ბავშვობის ამხანაგს, მას ზომ სხვაზე უკეთ უნდა სცოდნოდა ენაზე კბილების დაჭერის ფასი? ეს შეიძლება ძველი რომაელების ფრთიანი გამოთქმით ავხსნათ: „კისრის ცოლი ეჭვს გარეშეა“.

ახლა ისევ აკაკი მგელაძის მოგონებებიდან მოვიტანოთ ფაქტები, რომელთა უტყუარობაც, მიზეზთა სხვათა და სხვათა გამო, შეიძლება ვირწმუნო:

„სტალინმა მიაბო ანეკდოტი: სტალინმა ჩიბუხი დაკარგა, ბერიამ ორ დღეში სამი კაცი დაიჭირა, რომლებმაც ქურდობა აღიარეს, ჩიბუხი კი თვით სტალინმა იპოვა დივანს იქით გადავარდნილი.“

შემდეგ გააგრძელა — როცა ამ ანეკდოტს ჰყვებიან, ბვერი იცინის. მაგრამ მე სულაც არ მეცინება. ბერია მეტისმეტად ბვერ საქმეს ხსნის, მასთან ყველანი აღიარებენ ზოლმე. ეს დასაფიქრებელია. აზრი მექმნება, რომ სახელმწიფო უშიშროების

საშინისტროში უკანონობას ბოლო ჯერაც არ მოღებია... ეს ანეკ-
დოტი ხალხმა შეთხზა. ჩვენ ვეძებეთ ავტორი, მაგრამ ვერ ვიპო-
ვეთ ხალხი ტყუილად არ თხზავს. და აი, მეშინია, რომ ბერია
ასე ქმნის „მტრულ ორგანიზაციებს“.

1951 წლის ნოემბერი. სტალინი ა. მგელაძეს ეუბნება:

„— ბერია ძალზე პრეტენზიული გახდა. ის აღარ არის,
რაც ადრე იყო. თქვენ მასთან სტუმრად ყოფილხართ მოსკოვში?

— არა, არ ვყოფილვარ.

— იცის, ვინ მიიპატიჟოს, — ირონიულად თქვა სტალინი-
მა, — ამხანაგები, რომლებიც ახლა დადიან ხოლმე ბერიასთან,
ამბობენ, ბინა ისე აქვს მოწყობილი, როგორც ნამდვილ ბურჟუ-
ასო. პრეტენზიულობას კიდევ რა უჭირს. ბერია ეშმაკი და, აღ-
ბათ, ვერაგია. მან იმდენად მოიპოვა პოლიტბიუროს წევრთა ნდო-
ბა, რომ როცა მე ვაკრიტიკებ, მრავალი მათგანი იცავს. არ იცი-
ან, რომ იგი მათზე „საქმებს“ ქმნის, მაგალითად, ვიჩქესლაუსა
და ლაზარეზე (მოლოტოვსა და კაგანოვიჩზე — ა. ა.). ვფიქრობ,
ბერია შორს გამიზნულ პოლიტიკას ეწევა. თავის დროზე მან
ბევრი კარგი გააკეთა, მაგრამ ახლა... მე გარანტია არა მაქვს,
რომ ის ბოროტად არ იყენებს ძალაუფლებას. მასზე ცუდი წარ-
მოდგენისა იყვნენ ჟღანოვი და კიროვი, მაგრამ ჩვენ ბერია მოგ-
ვწონდა თავმდაბლობისა და ფხიანობისათვის. მან ახლა ეს თეი-
სებები პირწმინდად დაკარგა“.

ზემოთ ვთქვი, ა. მგელაძის ამ მოგონებათა უტყუარობა არ
მეჭვება-შეთქი.

ამის ირიბი დადასტურება მაქვს.

ანეკდოტს სტალინის ჩიბუხის დაკარგვაზე, გამოჩენილი
აქიაკონსტრუქტორი აღ. იაკოვლევს იგონებს წიგნში „ცხოვ-
რების მიზანი“ და საგანგებოდ აღნიშნავს, თუ რა გულიანად ხარ-
ხარებდნენ პოლიტბიუროს წევრები ამ საშინელ „ხუმრობაზე“.

სერგო ბერიამ, გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე თბი-
ლისში ყოფნისას (იგი ბატონმა ალიოშა მირცხულავამ გამაც-
ნო), სხვადასხვა ეპიზოდთან ერთად, ისიც მიაგმო, 50-იანი წლე-
ბის დასაწყისში როგორ ესტუმრა მათ სახლში მოულოდნელად
სტალინი, იქაურობა მიათვალიერ-მოათვალიერა და სწრაფად-

ვე წვიდა ისე, რომ ვერ მიხვდნენ ესოდენ უჩვეულო ვიზიტის მიზეზს, მით უფრო, რომ ბელადს უკვე წლების მანძილზე ფეხი აღარ მიედგა მათთან. ბატონი სერგო მიზეზს ვერ ხვდებოდა, მაგრამ ეს სტუმრობა მახსოვრობაში მყარად ჩარჩენოდა და ვარაუდობდა, ამას რაღაც ფარული მიზანი ჰქონდაო.

ჩემი აზრით, აკაკი მგელაძისა და სერგო ბერიას ნაამბობთა შეჯერება ყველაფერს ნათულს ჰფენს: სტალინმა თავად შეამოწმა მის ყურამდე მისული ცნობა — დაათვალიერა, თუ რამდენად „ნამდვილ ბურჟუასავით“ იყო მოწყობილი ცეკას პრეზიდენტის წვერი და რაკი რაიმე ავი ამას არ მოჰყოლია, ალბათ, დარწმუნდა, რომ ცნობა, როგორც მაშინ იტყოდნენ, „სინამდვილეს არ შეესაბამებოდა“.

რაც შეეხება იმას, თუ რატომ იყო სტალინი ასე გულახდილი აკაკი მგელაძესთან, ვიღაც უმნიშვნელო პარტიულ ფუნქციონერთან — აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველ მდივანთან, შეიძლება აიხსნას: მას მოსწონდა ეს მიზანსწრაფული, მონდომებული კაცი, რომელიც გამოწვლილვით უკაკლავდა ხოლმე ყველაფერს, რაც საქართველოში ხდებოდა და რაც ასე ძირეულად განსხვავდებოდა ოფიციალური არხებით მიღებული ცნობებისაგან. მოსწონდა და რესპუბლიკაში საპირველკაცოდ ჰყავდა შეგულებული. ამბობენ, მან აკაკი მგელაძეზე თქვა, ჩემს ასალგაზრდობას მაგონებსო.

და მაინც, ყველაფერ იმის მიუხედავად, რაც უკვე ვთქვი, მთლად მართებულად არ მიმაჩნია მტკიცება, რომ 1951 წელს სტალინმა გადაწყვიტა ბოლო მოეღო ბერიას ძალაუფლებისათვის და ამის პირველი ნიშანი იყო სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის ვ. აბაკუშოვის გადაყენება, რომელიც დროთა განმავლობაში ლავრენტის ხელის ბიჭად იქცა და მის ადგილზე ლ. ბერიასა და გ. მალენკოვის მიმართ მტრულად განწყობილი სემიონ იგნატიევის დანიშვნა. „სახელმწიფო უშიშროების სფეროში ბერიას გავლენის შეკვეცის შემდეგ, სტალინმა და იგნატიევმა საქართველოს რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ პოლიტიკური ბრალდება შეთხზეს, რომელიც „მგურულთა საქმის“ სახელწოდებით არის ცნობილი და ამით, ასე ვთქვათ,

ფლანგებიდან დაარტყეს ბერიას“, — წერს ამერიკელი ისტორიკოსი რონალდ გრეგორ სიუნი (კრებული „სტალინის ისტორიასა და ისტორიკოსთა შეფასებებში“. თბ. 2002 წ.).

ვფიქრობ, „მეგრულთა საქმე“ სტალინის ახირებული „საქართველოში ბოლომდე ამოუძირკვავე ნაციონალიზმის ნარჩუნების“ მარადეამ ძიების შედეგი უფრო უნდა იყოს, ვიდრე ლ. ბერიასზე ფლანგებიდან შეტყვა გენერალური დარტყმის წინ (თუმცა, რა თქმა უნდა, გამორიცხული არც ეს არის, ოღონდ მეორეხარისხოვან არგუმენტად). ბერიასთვის თავის წასაცლელად სტალინს ასეთი რთული მანევრები არ უნდა დასჭირვებოდა. მას ხომ არასასურველი ხალხის იოლად მოცილების უზარმაზარი გამოცდილება ჰქონდა (რამდენი ბერიაზე ბევრად მნიშვნელოვანი ფიგურა გააქრო!). ამას ისიც გააიოლებდა, რომ №2 ქართველი რუსეთში დიდად არავის ეხატებოდა გულზე.

განა სულ რაღაც ერთი წლით ადრე, 1950 წლის 7 დეკემბერს არ დახვრიტეს სკპ(ბ) ცკ-ის პრეზიდიუმის წევრი, სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ნ. ვოზნეხენსკი, სკპ(ბ) ცკ-ის მდივანი, ცკ-ის ორგბიუროს წევრი ა. კუზნეცოვი, სკპ(ბ) ცკ-ის ორგბიუროს წევრი, რსფსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე მ. როდიონოვი და ლენინგრადის მთელი პარტიული ხელმძღვანელობა და სრულიად გაურთულებლად „გადააფლაპეს“ საბჭოთა საზოგადოებას „ლენინგრადის საქმე“?

არ ღირს მარჩიელობა, მოსკოვიდან მიეცა „მეგრულთა საქმეს“ ბიძგი თუ თბილისიდან, რა ედო სარჩულად — მართლა „ვიწრო ნაციონალიზმთან ბრძოლა“ და პარალელურად №2 ქართველის ქვეყნის მესაჭეობიდან მოცილების სურვილი თუ ადგილობრივი ფალსიფიკატორების ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ანგარებიანი მიზნები...

ალბათ ორივე ერთად. ინტერესთა თანხვედრა პირდაპირ უნასივით ჰყოფს თავს იმ პერიოდის ისტორიული მოსახვევებიდან.

დაბოლოს, ერთი საინტერესო, მოულოდნელი და დამაინტრიგებელი, ოღონდ, ჩემი აზრით, არც თუ მაინცდამაინც ანგარიშგასაწევი ვერსია, პაულე სულოპლატოვის ზემოთ დასახელებული წიგნიდან: „იმ დროს სახელისუფლო წრეებში დადიოდა

ხმა, ბერიას ვაჟი სერგო სტალინის ქალიშვილის სვეტლანას ცოლად მოყვანას აპირებს, ჟდანოვის ვაჟთან მისი განქორწინების შემდეგ. ბერიას მღიჯანმა ლუდეიგოვმა, რომელმაც ეს ამბავი მიაგზო ვლადიმირის ციხეში, მითხრა, ბერიას შეუღლე ნინა და თვით ბერია ამ ქორწინების სასტიკი წინააღმდეგი იყვნენ. ბერია იცოდა, რომ მისი მეტოქეები პოლიტბიუროში ამ ქორწინებას ხელისუფლებისათვის ბრძოლაში გამოიყენებდნენ. სტალინს უკვე ის ძალა აღარ ჰქონდა და თუ ბერია ოჯახურად დაუნათესავდებოდა, სტალინის სიკვდილის შემდეგ იგი განწირული აღმოჩნდებოდა. სიტუაციამ მათი გადამტერება გამოიწვია. ამით შეიძლება აიხსნას, თუ რატომ უბრძანა სტალინმა 1951 წელს გენერალ რუხაძეს გაეგრძელებინა მეგრულ მოხელეთა შორის მექრთამეობის გამოძიება. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს უშიშროების ორგანოებში და ხელმძღვანელ სამუშაოებზე მეგრულთა ფენა ერთობ შესამჩნევი იყო.

სტალინმა რუხაძეს უბრძანა, ეპოვა, გამოეძებნა საზღვარგარეთთან მეგრულთა კავშირების მტკიცებულებანი. მაშინ მას შეეძლო შეეჯამებინა: ამ მეგრელების ნდობა საერთოდ არ შეიძლება, მე არ მინდა, გარს მუხვეოდნენ უცხოეთთან საეჭვოდ დაკავშირებული ადამიანებიო. ეს საკმარისი აღმოჩნდა, რათა რუხაძე მიმხედარიყო, რომ ის ვალდებული იყო, შეთქმულება გამოეცხო“.

როგორც ვხედავთ, ერთობ აბლაბუდა ვერსიაა, მაგრამ იგი, გინდა არ გინდა, არსებობს. ამდენად, რატომ მიეჩქმალეთ?

ასე დაიწყო

ასე იყო თუ ისე, საბოლოოდ ჯოხი საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრ ნიკოლოზ რუხაძესა და სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან მის მფარველებზე გადატყდა. ოფიციალურად სწორედ მათ დაბრალდათ „მეგრულ ნაციონალისტთა“ შესახებ პროუკაციული გამოჩინაგონის ავტორობა.

ლ. ბერიას 1953 წლის 8 აპრილის წერილში სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმისადმი „ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმის არასწორი წარმოების შესახებ“ (მასზე ვრცლად ქვემოთ ვილაპარაკებთ), ნათქვამია, რომ ნიკოლოზ რუხაძემ, რომელიც დიდი ხნის მანძილზე ისახავდა დანაშაულებრივ კარბურისტულ მიზნებს, როგორც კი დაიკავა საქართველოს სსრ უშიშროების მინისტრის პოსტი, ყოველნაირად ხელი შეუწყო არაჯანსაღი ატმოსფეროს შექმნას ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა მუშაკების ურთიერთობაში. 1951 წლის შემოდგომაზე ნ. რუხაძემ საქართველოში დასასვენებლად მყოფ სტალინს ცრუ ინფორმაცია მიაწოდა საქართველოს პარტიულ ორგანიზაციაში საქმეთა მდგომარეობის შესახებ. პარტიულ და სამეურნეო ორგანოებში ნაკლოვანებების არსებობა წარმოუდგინა, როგორც მის მიერვე გამოგონილი მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის ძირგამომთხრელი მტრული საქმიანობის შედეგი. ი. ბ. სტალინმა აუცილებელი შემოწმების გარეშე ირწმუნა რუხაძის პროუკაციული ინფორმაცია, რასაც შედეგად მოჰყვა სკკპ (ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის ცნობილი დადგენილება, რომლითაც სხვა დანარჩენ ღონისძიებათა შორის, სახელმწიფო უშიშროე-

ბის ორგანოებს დაველა რუხადის და მისი თანამებრძოლებს მიერ გამოგონილი მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის გამოვლენა და ლიკვიდირება...

აქ თითქმის ყველაფერი მართალია, ოღონდ ერთი არსებითი შესწორებით ინიციატივა მოდიოდა არა ნ. რუხადისაგან, არამედ ი. სტალინისაგან, რომელსაც ნ. რუხადის ცრუ ინფორმაციებამდე და დასმენებამდე ცნობები უხვად ჰქონდა მიღებული პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის აკაკი მგელაძისა და სხვათაგან. ვფიქრობ, როდესაც ი. სტალინის გონებაში „მეგრულთა საქმე“ მოშხადდა, მან მარჯვედ ისარგებლა გენერალ ნ. რუხადის სამსახურით, რომელიც კარგად იყო ცნობილი (ყოველ შემთხვევაში, კავკასიაში) იმით, რომ დასანახავად ვერ იტანდა ლ. ბერიას.

ნიკოლოზ რუხაძე პირდაპირ აღმოჩენა იყო ამ ჩანაფიქრისთვის. „მეგრულთა საქმის“ ფალსიფიკაციას წინ უძღოდა მ. ბარამიასა და ნ. რუხაძეს შორის გახმაურებული კონფლიქტები. ცკ-ის მეორე მდივანი ამხილებდა უშიშროების მინისტრის თვითნებობასა და უსამართლობას სამინისტროს კადრების მიმართ არაკოლგეიური დამოკიდებულება იყო აგრეთვე მიზა ბარამიასა და აკაკი მგელაძეს შორის, რაც აგრეთვე დაკავშირებული იყო კადრების საკითხთან, კერძოდ იმასთან, რომ მ. ბარამიას აზრით, აფხაზეთის საოლქო კომიტეტმა უსაფუძვლოდ დასაჯა ზოგიერთი პასუხისმგებელი მუშაკი. ყოველივე ამით არ შეიძლებოდა აკაკი მგელაძე ნაწყენი არ ყოფილიყო. ასე მოხდა ა. მგელაძესა და ნ. რუხაძეს შორის ინტერესთა თანხვედრა.

ნიკოლოზ რუხაძე. დაიბადა 1905 წელს გარდაბანში, გლეხის ოჯახში. მიღებული ჰქონდა საშუალო განათლება (ანკეტაში აჩვენებდა, პუშკინიტარული ტექნიკუმი მაქვს დამთავრებული).

ოცდაათიან წლებში ნელა, მაგრამ ბეჯითად მიიწვედა იერარქიის კიბეზე. თუ 1928 წ. აჭარის სახელმწიფო პოლიტსამმართველოს საინფორმაციო-სადაზვერვო განყოფილების რიგითი მუშაკი იყო, 1932 წელს უკვე საიდუმლო პოლიტიკური განყოფილების უფროსია. ტოტალური დაპატიმრებებისა და რეპ-

რუსიების პერიოდმა მაიორ ნ. რუხაძეს გაგრაში, შინსახკომის ადგილობრივი განყოფილების უფროსის პოსტზე მოუსწრო. არსებობს მისი მაშინდელი მოადგილის გ. ვასილევის 1938 წ. თებერვლის პატაკი საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარ სერგო გოგლიძისადმი, სადაც აღწერილია, თუ როგორ აწამებდნენ პატიმრებს ნ. რუხაძის ხელმძღვანელობით (მაგალითად, ეროვნებით გერმანელ ლექტქმანს, რომელიც თურმე „მუნებლობდა და ხელს უშლიდა მეფუტკრეობის განვითარებას“, აშიშვლებდნენ, საათობით სცემდნენ, ურტყამდნენ რაც ხელში მოხვდებოდათ, თოკის ყულფს უჭერდნენ სასქესო ორგანოებზე და ქაჩავდნენ... რუხაძე თავის ხალხს უბრძანებდა, ვინც არ ურტყამს, ის თვითონაა მტერიო. ესტონელი პატიმარი, რომელიც „გერმანელებთან თანამშრომლობაში იყო შემჩნეული“, დაკითხვისას მოკლეს — კეფა გაუხეთქეს).

ამ პატაკს არაუინ ყურადღება არ მიაქცია, პირიქით, ნ. რუხაძე დააწინაურეს და საქართველოს შინსახკომის საგამოძიებო ნაწილის უფროსად გადმოიყვანეს. იგი ძალიან არ უყვარდა შს სახალხო კომისარს აექსენტი რაფუას, რომელიც ლენინგრადში გადაყვანილი სერგო გოგლიძის ადგილზე დანიშნეს. ბუნებრივია, ნ. რუხაძეც ა. რაფუას სიძულვილით იყო გამსჭვალული. მას ეს კაცი 1939 წლის შემდეგ არ დაენახვებოდა, როცა კინალამ წმენდის მსხვერპლი არ გახდა სწორედ რაფუას მხილებათა გამო. მაშინ ის ს. გოგლიძის ჩარევამ გადაარჩინა.

მაგრამ მათ დიდხანს არ მოუწია ერთად მუშაობა. შინსახკომი ორად გაიყო, უშიშროების სახკომად ა. რაფუა დანიშნა, შს სახკომად — ნ. რუხაძე. მაგრამ ესეც დროებითი გამოდგა.

დიდი სამამულო ომის დაწყებისას ნ. რუხაძე თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტის საგანგებო განყოფილების უფროსის გენერალ ვიქტორ აბაკუშოვის უწყებაში (სამხედრო კონტრდაზვერვაში) — ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის საგანგებო განყოფილების უფროსად გადაიყვანეს, სადაც 7 წელი იმსახურა.

საკვირველი როდია, რომ როგორც კი სახელმწიფო უშიშროების მინისტრად დანიშნეს, რუხაძემ მაშინვე დაიწყო ამ სისტემიდან რაფუას ხალხის გაყრა. მაგრამ აქ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის

მეორე მდივნის მ. ბარამიას წინააღმდეგობას წააწყდა. ამას „კომპრომატების ომი“ მოჰყვა, რადგან როგორც რუხაძეს, ისე რაფეას ბიოგრაფიაში ბევრი „მრუდი“ ჰქონდათ.

აბაკუმოვის დამხობამ ძალზე შეაშფოთა რუხაძე. 1952 წ. 6 აგვისტოს სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის სემიონ იგნატიევის სახელზე დაწერილ განცხადებაში მიხა ბარამია წერს: ყველამ იცის რაოდენ ახლო ურთიერთობა იყო რუხაძესა და აბაკუმოვს შორის. მაგრამ როგორც კი აბაკუმოვის მოხსნა გაიგო, რუხაძე თვალსა და ხელს შუა გამოიცივალა და დაიწყო მტკიცება, თითქოს აბაკუმოვი მას ლანძღავდა და საერთოდ ცუდი ურთიერთობა ჰქონდათ რუხაძის ამ განცხადებამ უშიშროების სამინისტროს თათბირზე, სადაც სკბ (ბ) ცკ-ის 1951 წლის 11 ივლისის დახურული წერილის განხილვა მიმდინარეობდა, დამსწრეთა ისტერიული სიცილი გამოიწვიაო.

ნ. რუხაძე მაღალი მფარველების ძებნას შეუდგა, რათა საჭიროების შემთხვევაში შემწე ყოფილიყო. მას, რა თქმა უნდა, შეეძლო კანდიდ ჩარკვიანის იმედი ჰქონოდა, მაგრამ უფრო შორს გათვალა და აფხაზეთის საოლქო და სოხუმის საქალაქო კომიტეტების პირველ მდივანს აკაკი მგელაძეს ჩაუძვრა სულში, რომელიც 40-იანი წლების ბოლოს სტალინის ერთ-ერთი ფავორიტი გახდა. ეს დაახლოება ორივე მხარის საიდუმლო ზრახვებისა და ინტერესების შედეგი იყო.

სხვათა შორის, ამ ეგოისტ, კაცთმოძულე, ცივ ადამიანს პირადი ცხოვრებაც ერთობ მოუწესრიგებელი ჰქონდა. 1948 წელს ცოლად მოიყვანა (მანამდე, მეუღლის — ანდრომედა ლაზარიძის ტუბერკულოზით გარდაცვალების შემდეგ, მარტოხელად ცხოვრობდა თავის 6 წლის გოგონასთან ნინასთან ერთად) უმაღლესი კვალიფიკაციის საოპერო კონცერტმაისტერი, კონსერვატორიის პროფესორი, საქართველოს სახალხო არტისტი ტატიანა დუნენკო. დაპატიმრების შემდეგ საგანგებოდ ჩაუწერეს, მეფის არმიის პოლკის უფროსის ქალიშვილი და გენერლის შვილიშვილიაო. ეს ქალი მანამდე ჯერ გათხოვილი იყო საქართველოს სსრ სახალხო არტისტ ლადო კავსაძეზე (გასცილდა 1929 თუ 1930 წელს), 1934 წელს გაჰყვა საქართველოს სახელმწიფო

პოლიტსამმართველოს უფროსის დაკითხვაში კილაძის პირად მდივანს გ. არუთინოვს, რომელიც 1937 წელს დააპატიმრეს და ორი დღის შემდეგ ციხეში, უფრო სწორად, გამოძახებულ ალექსანდრ ხაზანის კაბინეტში გარდაიცვალა (გასაგებია რისგანაც!). 1939-1947 წლებში გამოჩენილი ღირსი ოდისეი დიმიტრიადის არასჯულიერი ცოლი იყო. მწერალი კირილ სტოლიაროვი წიგნში „ჯალათები და მსხვერპლები“ წერს, უშიშროების უშტატო თანამშრომელი, საიდუმლო ცნობების მიმწოდებელი იყო. ღმერთმა იცის, რამდენად მართალია ეს, ოღონდ ის კი ფაქტია, რომ ამ გახმაურებული ქორწინების გამო, ნ. რუხაძეს 1948 წელს სპეციალური ახსნა-განმარტება და ცოლის ბიოგრაფია დააწერინა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველმა მდივანმა კანდიდ ჩარკვიანმა (ასლი სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს ვ. აბაკუმიძეს გაეგზავნა). მასში ნ. რუხაძე იხვეწებოდა, უსიტყვოდ თანახმა ვარ განქორწინებაზეო, მაგრამ მაშინ „პარტიამ გადაწყვიტა არ ჩარეულიყო კომუნისტის პირად ცხოვრებაში“. ცნობილია (მ. ბარამია იგონებდა), რომ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს ერთ-ერთ დახურულ სხდომაზე კ. ჩარკვიანმა პირდაპირ განაცხადა, რუხაძემ სტალინი დააღალატა ამ ქორწინებითო... 1953 წელს გამოძიებამ სპეციალურად დაჰკითხა, რა ვითარებაში გაიცანი ტატიანა დუნენკო. სხვათა შორის, ამ ქალბატონმა უპატრონა ნ. რუხაძის ეულად შთენილ მცირეწლოვან ქალიშვილს, ბოლომდე ერთად ცხოვრობდნენ, ერთად უმკლავდებოდნენ დროუამის უკუღმართ ტრიალს. ეს კი ამ ქალბატონის ღირსებაზე მეტყველებს. გარდაიცვალა 1999 თუ 2000 წელს.

მაგრამ მანამდე, ძირს დანარცხებამდე, ნიკოლოზ რუხაძეს აღზევება და ტრიუმფი ელოდა.

1951 წლის აგვისტოში სტალინი ლიკანში ისვენებდა. იქიდან წყალტუბოში გადავიდა, რამდენიმე აბაზანის შემდეგ კი — ახალი ათონის აგარაკზე.

ამკარად ირძნობოდა, რომ ბორჯომიდან იგი ერთობ განრისხებული და შეშფოთებული დაბრუნდა. დანამდვილებით თქმა ძნელია (უშუალო წყაროები არ არსებობს), მაგრამ მაშინ გავ-

რცელეულ ხმებზე დაყრდნობით, რომლებსაც ერთგვარად ზურგს უმაგრებს ამ მოგზაურობის შემდეგ სტალინის განწყობილება და ნაამბობი, რასაც ერთობ დაწერილებით აღწერს აკაკი მგელაძე, შეგვიძლია ვივარაუდოთ ბორჯომში მისი მონახულებისას ყრმობის მეგობრებმა (ვასო ვენატაშვილი, გიორგი ელისაბედიაშვილი...) შესჩივლეს, რომ კადრების საკითხში აღმოსავლეთ საქართველო იჩაგრებოდა დასაუღლეთან (განსაკუთრებით სამეგრელოსთან) შედარებით, რომ საქართველოში მძლავრობს კუთხურობა, თვისტომთა მფარველობა, მექრთამეობა და ა. შ.

„მეგრულთა საქმის“ მთავარი ჩანაფიქრი ძალზე ცოტა ვინმემ თუ იცოდა. სტალინს ჩვევად ჰქონდა თავისი ნამდვილი მიზნის დაფარვა. კამპანია „ქართველ ნაციონალისტთა“ წინააღმდეგ მან კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ლოზუნგით შენიღბა. სტალინმა ქართველთა შორის სამართლიანობისთვის მებრძოლის როლი მოირგო. ნ. ხრუშჩოვი („დრო, ადამიანები, ხელისუფლება“, მოსკოვი, 1999) წერს: სტალინი იმ დროს რამდენიმე ხნით ბორჯომში ისვენებდა, ჩვენ, მე და მიქოიანი, ძლივს დავეხსენით. სტალინმა იქ ქართველი ბერიაკაცები მიიღო, რომლებსაც ოდესღაც, ბავშვობისას იცნობდაო. ნ. ხრუშჩოვს განსაკუთრებით დამახსოვრებია ვიღაც რკინიგზელი. თვითონ ის კაცი არ უნახავს, მაგრამ შემდეგ სტალინს უთქვამს, მივიღე და მან მიაბო, თუ რა აღმაშფოთებელი ამბები ხდება საქართველოშიო. რკინიგზელს მოუყოლია, მრავალი უმაღლესდამთავრებული ახალგაზრდა არსად არ მუშაობს, საქართველოში შესაფერის სამუშაოს ვერ ნახულობენ, სამშობლოდან წასვლა კი არ სურთ და უსაქმოდ სხედან, საქართველოში სპეკულაცია ჰყვავისო.

სტალინი აღშფოთდა, აგრძელებს ხრუშჩოვი, საქართველოს ბერია შეფობდა, რომელიც ადრე, წლების განმავლობაში მუშაობდა იქ კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივნად, მფარველობდა მას და საქართველოს არავის აკარებდა. საქართველოს შესახებ სტალინს ინფორმაციასაც მხოლოდ ბერია აწვდიდა. ახლა კი ბურუსში სინათლე გამოჩნდა და მას სტალინის რისხვა მოჰყვაო.

ხრუშჩოვის ამ ნაამბობს განამტკიცებს სტალინის დაცვის

უფროსის გენერალ ნიკოლოზ ვლასიკის მოგონება. სტალინის საქართველოში ბოლო მგზავრობის დროს, 1951 წელს, როცა ჩვენ ბორჯომსა და წყალტუბოში ვცხოვრობდით, ჩემთან შეხვედრა საქართველოს გზათა მინისტრის მოადგილის (იგი სტალინის მატარებელს ახლდა) ცნობა საქართველოში შექმნილი არაკეთილსასურველი მდგომარეობის შესახებ. უმაღლესში მოსაწყობად 10 ათას მანეთ ქრთამს ითხოვენ, საერთოდ მექრთამეობა ჰყვავისო. ვლასიკს ეს სტალინისთვის მოუხსენებია...

და აი, ახალ ათონში ჩასული სტალინი ბაღში სეირნობისას „მოღუშული, მშრალად, გაუცხოებულად, ისე, რომ მის ხმაში ლითონმა გაიჟღერა“, აკაკი მგელაძეს ეუბნება:

„ამბობენ, საქართველოში გავრცელებულია მექრთამეობა, ხაზინის ქურდობა, სოციალისტური საკუთრების დატაცება. ეს ბორჯომში შევიტყვე. რატომ ამის შესახებ არ მოგვახსენებს საქართველოს არც ცენტრალური კომიტეტი და არც მთავრობა? თუ ისინი ყველაზე ბოლოს იგებენ? როცა კომუნისტები ხედავენ, რომ ცკ უმოქმედოა, უმსგავსობათა წინააღმდეგ გადამჭრულ ბრძოლას არ ეწევა, ისინი მას აღარ ენდობიან... თვით საქართველოს ცკ-ში რა ხდება? მგონი მესამე სართულზეა, არა, ჩარკვიანის კაბინეტი? მეორე სართულზე კი ბორჯელი გახსნეს. გადატანილი კი არა, პირდაპირი მნიშვნელობით, თითქოს საამისოდ სხვა ადგილის გამოიხატა არ შეიძლებოდა. აგარაკები არ ჰყოფნიან! მორალურ ნორმებზე ყოველგვარი წარმოდგენა დაკარგეს. რა, ყველაფერი ნებადართულია, რადგან მოსკოვში ბერიანია?.. ადრე ვამბობდით, მეფის მოხელეები მექრთამეები იყვნენო, ახლა კი, ინებეთ, ზოგიერთი რაი კომის მდივანი თვითონ იღებს მეტი რაღა უნდა ვთქვა, როცა თვითონ რესპუბლიკის პრეზიდენტი გიორგი სტურუა სახელმწიფო აგარაკზე მიღებულ რძეს ზორცს და წიწმატს ჰყიდის, როცა მთავრობის მეთაურმა და მინაგან საქმეთა მინისტრმა დიდებული სახლები აიშენეს და მათ მიმბაძველები გამოუჩნდნენ. და ეს იმ დროს, როცა ასეთი დამანგრეველი ომის შემდეგ ხალხს თავშესაფარი უჭირს“ (ცოტა ქვემოთ აკაკი მგელაძე განმარტავს სტალინის ამ ნათქვამს: ძველმა ბოლშევიკმა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზი-

დიუმის თავმჯდომარემ გიორგი სტურუამ წყნეთში თავის სახელმწიფო აგარაკზე ძროხები გაიჩინა, საკვებს სახელმწიფო ფასებში იღებდა და რძესა და რძის პროდუქტებს ბაზარში, სპეციალურ ჯიხურში აყიდვინებდა. ასევე ბაზარზე ასაღებინებდა აგარაკზე მოყვანილ მწვანებს. მან სარწყავი წყალი თავისკენ გაიყვანა და ამით ირგვლივ მცხოვრებ გლეხებს საკარმიდამო ნაკვეთების რწყვის საშუალება მოუსპო. ამისთვის გიორგი სტურუა პრეზიდენტობიდან გაათავისუფლეს. საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ ვალერიან ბაქრაძემ, ომის შემდგომ, როცა ხალხს განსაკუთრებით უჭირდა ბინები, თბილისში სამსართულიანი კერძო სახლი აიშენა. ორსართულიანი სახლი და ქალაქგარეთ კი აგარაკი წამოჭიმა შინაგან საქმეთა მინისტრმა გრიგოლ კარანაძემ).

1951 წლის შემოდგომის იმ საღამოს სტალინთან ჩვენი საუბარი რესპუბლიკის პარტიული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის მრავალ ნაკლოვანებას უჩებოდაო, წერს აკაკი მგელაძე, და რაზეც უნდა ელაპარაკა იოსებ ბესარიონის ძეს, მის სიტყვებში ურვა და შეშფოთება ისმოდაო. ბევრი ხელმძღვანელი მუშაკის, კომუნისტების გაზრწნა ოჯახში იწყება, შენიშნა მან, ცოლებს ყოველთვის რაღაც არ ჰყოფნით, ყოფა-ცხოვრებაში, ტანსაცმელში. როცა გაძღებიან, ისინი თანდათან ხელისუფლები-საკენ იწვდიან ხელს, ხელმძღვანელ თანამდებობებზე მუშაკთა დანიშვნაზეც ახდენენ გავლენას. როცა ჩვენი პარტია იატაკქვეშეთში იყო, იგი პროვოკატორებისგან უნდა დაგვეცვა, ახლა კი, როცა იგი ხელისუფლებაშია, უნდა დავიცვათ კარიერისტებისა და ყველა ჯურის ნაძირალებისაგან, რომლებიც პარტიაში შემოძვრნენო.

შემდეგ სტალინს უკითხავს, საქართველოში მართლა თუ არის მექრთამეობა აღზვევბულიო. როცა დასტური მიიღო, აფხაზეთში თუ გამოამყდვენეთ მექრთამეობის, ხაზინის ქურდობის, სახელმწიფო ქონების დატაცების შემთხვევებიო, ახლა ამით დაინტერესდა. ა. მგელაძემ მას აცნობა, რომ სოხუმის პროკურორი გვასაღია მექრთამეობის ფაქტზე ამხილეს და დასაჯეს, მაგრამ თბილისის პროკურატურულ-სასამართლო ძალებმა იგი

გამართლეს და პატიმრობიდან გაათავისუფლეს, რაც, აღსანიშნავია, უქრთამოდ არ მომხდარა. გალის გაზეთის რედაქტორმა გვახარია გლეხებისგან 20 ათასი მანეთი აკრიბა, 15 ათასი მიითვისა და მსუბუქი მანქანა იყიდა. პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტმა იგი პარტიიდან გარიცხა და სამართალში მისცა. ეს გადაწყვეტილება ძლივს გაეიტანეთ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს რადგან ბიუროს ზოგიერთი წევრი გვახარიას იცაუდა. ზოგჯერ კი ბიურო არ ამტკიცებს ჩვენს გადაწყვეტილებებს ასეთ საკითხებზე, შესწივლა ბოლოს.

მე ვიცი ეს, უთქვამს სტალინს, ცენტრალურ კომიტეტში აღმოჩნდნენ ადამიანები, რომლებმაც დაიცვეს დამნაშავენი... სკპ(ბ) ცენტრალურ კომიტეტში გვაქვს სიგნალები, რომ უმსგავსობანი სხვა რესპუბლიკებშიც ხდება, მაგრამ საქართველოში მან წარმოუდგენელი მასშტაბები მიიღო. ამიტომ წესრიგის დამყარებას ჩვენ საქართველოდან დაეიწყებთ. მინდა თბილისის, შობლიური გორის მონახულება, მაგრამ არ შემიძლია ჩამოსვლა. სანამ ეს სამარცხვინო ამბავი საბოლოოდ არ დასრულდება.

ამრიგად, 1951 წლის შემოდგომაზე სტალინმა თავისი სიერმის მეგობრებისა („ამის შესახებ ბორჯომში შევიტყვე“) და აკაკი მგელაძისაგან უკვე იცის, რომ საქართველოში მექრთამობა და ხაზინის დატაცება ჰყვავის, მგელაძისა და რუხაძისაგან მიწოდებული აქვს ცნობა ამ საქმეში ბარამიას როლზე...

აქ ერთი საინტერესო ეპიზოდი მინდა ვუამბო მკითხველს, რომელიც ზემოთქმულს განამტკიცებს.

ბატონმა გელა ჩარკვიანმა მიაბო მამამისის კანდიდ ჩარკვიანის ასეთი მოგონება:

„1951 წლის 3 ნოემბერს ჩემს კაბინეტში ტელეფონმა დარეკა. ყურმილი ავიღე.

— რა კაცია ბარამია? — ყოველგვარი შესავლის, მოსაღმების გარეშე მკითხა სტალინმა.

მივხვდი, რომ ეს შემთხვევითი შეკითხვა არ იყო, მის უკან ამკარად რაღაც იმალებოდა. უმალ გადავწყვიტე, არც მწვადი დამეწვა და არც შამფური:

— ციდან ვარსკვლავებს არ წყვეტს, მაგრამ ცუდად არ მუშაობს, ამხანაგო სტალინ!

— თქვენ ვერ ხედავთ რა ხდება თქვენს ირგვლივ, ამხანაგო ჩარკვიანო, ბარამია მექრთამე და სახელმწიფო ქონების დამტაცებელია, თქვენ ზურგს უკან ავ საქმეებს აკეთებს. და არა მარტო ის. ცუდად წაგიყათ საქმე! — მითხრა მუქარით და ყურმილი დაკიდა.

გაგშრი. არ ვიცოდი რა მეფიქრა. შემდეგ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ნიკოლოზ რუხაძე ვიხმე. უძალ მოვიდა. ვუთხარი, ამხანაგმა სტალინმა ბარამიას შესახებ მკითხა-მეთქი. ამ დროს ჩემი მდივანი შემოვიდა შემფოთებული, უშიშროების სამინისტროდან დარეკეს, სტალინი ტელეფონით რუხაძეს კითხულობსო. რუხაძეს ვუთხარი, აი, ტელეფონი, აქედან ელაპარაკეთ ამხანაგ სტალინს, მე მარტო დაგტოვებთ-მეთქი. ცოტა ხნის შემდეგ გამოვიდა. რა თქმა უნდა, არ მიკითხავს, რაზე ილაპარაკეს. თვითონვე მითხრა, ბარამიას შესახებ მკითხაო. საუბარი არ გაგვიგრძელებია“.

ამ ეპიზოდით კარგად ჩანს, რომ სტალინს გადაწყვეტილება უკვე მიღებული აქვს.

•••

როცა 1948 წლის 11 იანვარს ავქსენტი რაფაეა საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრობიდან გადააყენეს და მის ნაცვლად ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის კონტრდაზვერვის უფროსი ნიკოლოზ რუხაძე დანიშნეს, როგორც ირკვევა, სსრკ უშიშროების მინისტრთან ვიქტორ აბაკუშოვთან ეს ამბავი შეთანხმებული არ იყო. საუარაუდოა, რომ მისი კანდიდატურა პირადად სტალინის მიერ იყო რეკომენდებული, რომელსაც საქართველოს უშიშროებაში უშუალოდ თავისი კაცი სჭირდებოდა (თუ რატომ, ამაზე — ქვემოთ).

უშიშროების სამინისტროში მუშაობა კვლავაც ძველი მეთოდით გაგრძელდა. „ცემა 1938 წლის შემდეგაც იყო, როგორც რაფაეას, ისე რუხაძის დროს, მაგრამ რუხაძის დროს უფრო „სტოიკას“ იყენებდნენ, უკანასკნელ დროს კი ბორკილებში სვამდნენ“, — უჩვენებს 1954 წელს დაკითხვაზე შინაგანი ციხის ყოფილი ზედამხედველი ს. კოვშოვი.

ნიკოლოზ რუხაძე ბელადს პირველად 1951 წლის 16 სექტემბერს წარუდგა წყალტუბოში, სამთავრობო აგარაკზე. მოგვიანებით ის გამოძიებას უამბობს, თუ რაზე ისაუბრეს ამ შეხვედრისას. სტალინს თურმე აინტერესებდა თურქეთის საკითხი ქართული ემიგრაცია, იყო თუ არა საქართველოში ანტისაბჭოთა ორგანიზაციები და პქონდათ თუ არა მათ კავშირი ემიგრაციაში მყოფ მენშვეიკებთან. ნ. რუხაძის უარყოფით პასუხზე აღუნიშნავს, რომ საჭირო იყო საქართველოსაც ჰყოლოდა თავისი აგენტები თურქეთში, ირანსა და საფრანგეთში, საამისოდ საქართველომ დამოუკიდებლად უნდა იმოქმედოსო. შემდეგ სტალინს ასეთი რამ უამბია: ბერიამ გვითხრა, თუ როგორ გაუშვებ პარიზში დემოკრატიული საქართველოს ყოფილი საგარეო საქმეთა მინისტრის ევგენი გეგეჭკორის ნათესავი (ლაპარაკია ი. ნამიჭეიშვილზე — ა. ა.) მის გადმოსაბირებლად. მოხდა კი პირიქით, თვით ემიგრანტებმა გადაიბირეს ჩვენი ჯაშუსი და ომის დროს აქეთ გადმოგზავნეს (ეს კაცი დაპატიმრების შემდეგ „მოულოდნელად“ გარდაიცვალა უშიშროების სამინისტროს შინაგან ციხეში 1952 წლის 7 აპრილს — ა. ა.).

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს არქივში შემონახულია ნ. რუხაძის 1952 წლის 21 მარტით დათარიღებული ცნობა ი. ნამიჭეიშვილზე, რომლის დაპატიმრებასაც საფუძვლად მან ბელადის ნაამბობი დაულომასში ნათქვამია: „ი. ნამიჭეიშვილი არის საბჭოთა კავშირის ცნობილი მტრისა და პარიზში ქართულ ემიგრაციაში ამერიკულ დაზვერვის კაცის ე. გეგეჭკორის ახლო ნათესავი. 1939 წელ ჩვენი ორგანოების მიერ საფრანგეთში გაგზავნილმა ნამიჭეიშვილმა არ შეასრულა მასზე დაკისრებული მოვალეობა. იგი მაშინვე გადაიბირა ე. გეგეჭკორმა უცხოეთის ქვეყნების სასარგებლოდ ჯაშუსური საქმიანობისათვის. თავის ჯაშუსურ, გამცემლურ საქმიანობაზე ი. ნამიჭეიშვილმა უჩვენა, რომ საფრანგეთიდან გამომგზავრების წინ მისმა გადამბირებელმა ევგენი გეგეჭკორმა მისცა დავალება, შეეკრიბა ჯაშუსური ცნობები შემდეგ საკითხებზე: კოლმეურნეობათა რენტაბელობა საქართველოში, კოლმეურნეთა მიერ მიღებული საშუალო პროდუქ-

საქართველოს
საგარეო
საგანმანათლებლო
საქმეთა
საგარეო
სამსახურის
საფუძვლი

ცია, საკმარისია თუ არა ეს პროდუქცია, რამდენად შეადუღაბა გლეხობა საკოლმეურნეო წყობამ, არიან თუ არა მათ შორის უკმაყოფილო ელემენტები, რა დამოკიდებულება აქვს ქალაქელ ინტელიგენტს საბჭოთა ხელისუფლების მიმართ მის მატერიალურ უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით, არიან თუ არა უკმაყოფილონი და ამ უკმაყოფილების საფუძველი, რეპრესიები ინტელიგენციას შორის.

საზღვარგარეთთან კავშირის ხერხებსა და არხებზე ნამიჭვიშილმა ჩვენება ჯერჯერობით არ მოგვცა.

ნამიჭვიშილის საქმეზე გამოძიება მიმდინარეობს მისი ე. გვეგექტორის დაზვერვის დაგალებით მტრული საქმიანობის გამოსააშკარაებლად“.

სტალინმა ე. გვეგექტორის მიერ ი. ნამიჭვიშილის გადაბირების შესახებ „მგერელთა საქმემდე“ იცოდა. მას გვეგექტორ-ნამიჭვიშილის ჯაშუშური ხაზი ისეთი „საწებლით“ მიაწოდეს, რომ ბელადმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა ამ ამბავს, ერთობ უხვ მხილებასა და ბევრი გვარის ამოტოტყეებას ელოდა. მაგრამ უშიშროების ორგანოებმა, დიდი ცდის მიუხედავად, ხმაურიანი საქმის გამოწურვა ვერ მოახერხეს და ბელადის იმედგაცრუების გამო თავის მართლების მიზნით არშემდგარი ჯაშუშის „მოულოდნელი“ გარდაცვალების ინსცენირება მოაწყვეს.

ისე მოხდა, რომ ი. სტალინთან წყალტუბოში ლაპარაკის შესახებ (საზღვარგარეთ საქართველოს აგენტურის ყოლის მიზანშეწონილობაზე) ნ. რუხაძემ წამოაყრანტალა (წერს, სიმთვრალის გამო) საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის ზაქარია ჩხუბიანიშვილის ოჯახში სსრკ უშიშროების მინისტრის მოადგილის ლაურენტი ცანავასა (ჯანჯღავა) და რუმინეთში სსრკ ელჩის სეროიჟა ქაეთარაძის პატოვსაცემად გაშლილ სუფრაზე. იქ მყოფმა შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილემ, გენერალ-მაიორმა კონსტანტინე ბზიაყამ უძალ პატაკი ჩააჭიკჭიკა და სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრ ს. იგნატიევთან აფრინა. ს. იგნატიევმა იგი, ბუნებრივია, სტალინს მიუბრუნინა... სტალინმა პატაკი აკაკი მგელაძეს გადასცა, ასეთი რამ არასოდეს მითქვამს, თბილისში ყოფნისას მიდი ნ. რუ-

ხაძესთან, ეს პატაკი მარტოს წააკითხე, კარგად დააკვირდი, როგორ იმოქმედებს და მერე მის თვალწინ დაწვიო.

აკაკი მგელაძემ დაეალება შეასრულა და სტალინს უკმბო, თუ როგორ დაპატარავდა, ჩაიფერფლა და წახდა გენერალ-ლეიტენანტი.

ნ. რუხაძემ სათანადოდ დაათვა, რომ ბელადმა აპატია უპატივებელი შეცდომა... ასე „ჩაისვა ჯიბეში“ ი. სტალინმა საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ნიკოლოზ რუხაძე, ასე აქცია იგი თავის სათამაშო თოჯინად.

ამ ეპიზოდს თითქმის იდენტურად აღწერენ აკაკი მგელაძე თავის მემუარებში და ნიკოლოზ რუხაძე გამოძიებისთვის მიცემულ ჩვენებაში, რომელიც მწერალ კ. სტოლიაროვს მოჰყავს თავის წიგნში „მართლმსაჯულობანას თამაში“ (მოსკოვი, 2000 წ.). ამდენად, იგი უტყუარია.

წელან ი. სტალინთან ნ. რუხაძის პირველი შეხვედრა გვიხსენეთ იმ საუბრის დროს ბელადს არც ერთი სიტყვა შემთხვევით არ უთქვამს: საქართველოში ანტისაბჭოთა ორგანიზაციების არსებობის შესაძლებლობა და მათი სავარაუდო კავშირი ემიგრაციაში მყოფ მენშევიკებთან, ვეგენი გეგეჭკორი, აქედან შეგზავნილი მისი ნათესავის გადაბირება პარიზში, „ახლობლურად“ განდობილი: „ბერია თვლის, რომ ქართველთა შორის ყველაზე ნიჭიერნი და ჭკვიანები მეგრელები არიან და ყოველთვის ცდილობს ისინი შემოგვტენოს“.

ეს ნოყიერ ნიადაგში პირველი თესლის ჩაგდება იყო, რომელიც ძალე გადივდა და ამოჯეჯილდა.

ამრიგად, „მეგრელთა საქმის“ იდეა ნ. რუხაძისგან არ წამოსულა. იგი, უბრალოდ, ამ საქმის ტექნიკური აღმსრულებელი იყო...

სავარაუდოა, რომ ნ. რუხაძე მოეწონა ი. სტალინს, უფრო სწორად, მოეჩვენა, რომ გამოადგებოდა იმ დიდი საქმისათვის, რომელიც წინასწარ ჰქონდა მოფიქრებული.

კირილ სტოლიაროვს თავის წიგნში მოჰყავს ასეთი ეპიზოდი: „წყალტუბოდან სტალინი ახალ აიონში გადავიდა.

1951 წლის 3 ნოემბერს იგი ტელეფონით დაუკავშირდა რუხაძეს და პირდაპირ, ყოველგვარი ქვეტექსტების გარეშე ჰკითხა: „თუ ხარ, უთხარით თუ არა თქვენ მგელაძეს, რომ მეორე მდივანი ბარამია ხელს აფარებდა სოხუმის მექრთამე პროკურორს გვასალიას?“

— დიახ, ამხანაგო სტალინ! მე სოხუმში ყოფნისას მოვახსენე მგელაძეს, რომ გვასალიას მფარველობს ბარამია. ეს იყო ერთი წლის წინათ.

— მერედა, ყველაფერი რატომ არ მომახსენეთ წყალტუბოში ყოფნისას? შეგეშინდათ?

— თავიდან ამომიფარდა, ამხანაგო სტალინ!

— მე თქვენ მშიშარა კაცად არ გთვლით, ყველაფერი დაწერილებით დაწერეთ, რაც იცით ამ საქმის შესახებ და გამომიგზავნეთ.

სტალინმა ყურმილი დაკიდა. კაკანათი ამუშავდა, რუხაძემ სასწრაფოდ დაწერა მოხსენებითი ბარათი, რომელშიც მზილებული იყვნენ ბარამია, გვასალია, ადვოკატები ალშიბაია და დოლიძე, ყოფილი პროკურორი ზაქარაია. ისინი მზილებული იყვნენ მექრთამეობაში, ხოლო ცეკას მეორე მდივანი ბარამია, როგორც მეგრელი, ყველას ხელის დამფარებლობაში.

რუხაძემ ეს მოხსენებითი ბარათი პირადად მიართვა ბელადს.

არ ვიცი, რომელი წყაროს (ალბათ ნ. რუხაძის ჩვენების) საფუძველზე აასხა ეს დიალოგი მწერალმა, მაგრამ მოკლენები მართლაც ასე წარიმართა: 1951 წ. შემოდგომაზე საქართველოში დასასვენებლად მყოფმა სტალინმა ნ. რუხაძეს დაავალა გაერკვია სოხუმელი მოხელეების მექრთამეობის საქმე, რომელთაც თითქოს მფარველობდა საქართველოს კომპარტიის მეორე მდივანი მიხა ბარამია. ამ მექრთამეთა უმრავლესობა, ისევე, როგორც თავად ბარამია, მეგრელები იყვნენ. რუხაძემ დიდი მონდომებით მოჰკიდა ხელი საქმეს. მან დააპატიმრა რამდენიმე მექრთამე (?), ხოლო სანამ გამოძიება დაიწყებოდა, საფუძველიანი ანგარიში შეადგინა და თავად ჩაუტანა სტალინს მთავრობის აგარაკზე.

ბელადის რეაქცია ელვისებური გამოდგა. აგარაკზევე შეადგინა სკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება (იგი, როგორც იცით, 1951 წ. 9 ნოემბრით არის დათარიღებული). ეს

დოკუმენტი მოსკოვის გავლით, დაუყოვნებლივ გადმოიგზავნა თბილისში და საქართველოს უმაღლეს მოხელეთა შორის დაჭურვები დაიწყო. დაპატიმრებულთაგან ბევრისთვის, რა თქმა უნდა, შეიძლებოდა სრულიად დასაბუთებულად წაყენებინათ ბრალი როგორც მექრთამეობაში, ისე დატაცებაში (რაც კეთდებოდა კიდევც), მაგრამ რუხაძე და მისი ხელქვეითები ხელმძღვანელობდნენ არა იმდენად „კანონიერების დაცვის იდეალებით“, რამდენადაც აშკარა პოლიტიკური შეკვეთით — გაეყარათ მეგრელები საქართველოს პარტიულ-ადმინისტრაციული ულიტიდან. აქედან, ერთი შეხედვით, მართლაც შეიძლებოდა დაგესკვნათ, რომ საბოლოო ანგარიშით მთელი ეს კამპანია ბერიას წინააღმდეგ იყო მიმართული.

•••

ყველაფრის თავი და თავი აკაკი მგელაძის მიერ ი. სტალინისთვის მიწოდებული ინფორმაციები რომ იყო, ლ. ბერიამ კარგად იცოდა.

ი. სტალინის დაკრძალვის მეორე დღეს აკაკი მგელაძეს ლავრენტიმ ნამდვილი დაკითხვა მოუწყო. აი, მისი ახსნა-განმარტება.

„კითხვა: თქვენ სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის ნოემბრის დადგენილების მიღების პირველწყაროს წარმოადგენთ თქვენ ტენდენციურ ინფორმაციებს აწვდიდით ამხ. სტალინს და ამ დროს ვილაცქეებს პირად ანგარიშს უსწორებდით.

პასუხი: კატეგორიულად უარვეყოფ, რომ მე სკპ(ბ) ცკ-ის ნოემბრის დადგენილების მიღების პირველწყარო ვარ. ამ დადგენილებაში მთავარი იყო ანტიპარტიული, მტრული ჯგუფის არსებობა ბარამიას ხელმძღვანელობით მე კი ამხ. სტალინთან საუბრები მქონდა მხოლოდ მექრთამეობაზე და საქართველოს ცალკეული პროვინციების შეფობაზე რესპუბლიკის ხელმძღვანელი მუშაკების ერთი ნაწილის მიერ. ამასთან, საყურადღებოა, რომ მე მექრთამეობის ფაქტები მოვუყვანე არა საქართველოს სხვა კუთხეებიდან, არამედ აფხაზეთიდან, სადაც საოლქო კომიტეტის მდონად ვმუშაობდი. ამხ. სტალინს ვესაუბრებოდი სხვა საკითხებზეც. ვუამბე კურორტ წყალტუბოზე, თუმცა ეს არ შე-

დიოდა ჩემს კომპეტენციაში, ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობაზე, რომელიც წყალტუბოში დასასვენებლად ფოფუნისას მოეინახულე, რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის მშენებლობაზე, სადაც რამდენჯერმე ვიყავი, სამგორის სარწყავი სისტემის და სიონის წყალსაცავის მნიშვნელობაზე, პიდროვლექტროსადგურების, მეტროს მშენებლობის მიმდინარეობაზე, თბილისის კეთილმოწყობაზე და სხვა.

სტალინი ჩემთან საუბრობდა ამ საკითხებზე 1945 წლიდან დაწყებული, როცა ყოველწლიურად ისვენებდა შავი ზღვის სანაპიროზე. თქვენ დამადანაშაულეთ იმაში, რომ მე სოხუმიდან მთელ საქართველოს ვხელმძღვანელობდი. მაგრამ უკვე მოგახსენეთ, როგორც მოხდა ეს.

კითხვა: გამოდიოდით ბარამიას წინააღმდეგ?

პასუხი: ბარამიას წინააღმდეგ არ გამოდიოდით, მე გამოდიოდით მის არასწორ მოქმედებათა წინააღმდეგ. ბარამია ჩადიოდა ამორალურ ქმედებებს: იცავდა მექრთამეებსა და ზაზინის ქურდებს, სოციალისტური საკუთრების დამტაცებლებს, თუ ისინი სამეგრელოდან ან მეგრელები იყვნენ; ცდილობდა ყველგან და ყოველთვის წინ წამოეწია თავისი თვისტომნი — მეგრელები, მათ აშკარა უპირატესობას აძლევდა; შეფობდა სამეგრელოს რაიონებს და ერთხელ აფხაზეთისთვის გამიზნული სასუქების სამეგრელოს რაიონებისთვის გადაცემის წინადადებაც კი წამოაყენა.

მიმაჩნდა, რომ რესპუბლიკის ხელმძღვანელი მუშაკი, მით უფრო ცკ-ის მეორე მდივანი, ერთნაირად უნდა ზრუნავდეს საქართველოს ყველა რაიონზე, არ უნდა გამოჰყოფდეს კუთხეს, საიდანაც თვითონ არის წარმოშობით, არ უნდა დაუწესოს მას შეღავათები სესხის, გადასახდების, თესლის და დაშხადების გვემების მხრივ და ა. შ. რაც ნიშნავს, რომ შენს კუთხეს კარგად აცხოვრებ სხვათა ხარჯზე.

ბარამიას მეუღლეს ვერ იქცეოდა როგორც საჭიროა.

ზემოთქმულის გარდა, სხვა რამეში მე ბარამია არ დამიდანაშაულებია, მით უფრო, ემიგრანტ გვევქცორთან რაიმე კავშირში, ან მისი ხელმძღვანელობით რაიმე ჯგუფის არსებობაში“...

აკაკი მგელაძის მოგონებათა წიგნის ეს ნაწყვეტი გვაკვა-

ლიანებს, რომ მისი როლი სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის იმ აუბედითი დადგენილების შექმნაში, მართლაც არსებითი იყო. პირველწყაროების ბრალდებას მგელაძე ყასიდად წინააღმდეგობა, მაგრამ იმით, რასაც ლაპარაკობს, კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ ეს ბრალდება კი არა, რეალობა იყო, რაც ლუჩენტი ბერიას კარგად მოეხსენებოდა.

აქ სხვა რამეც არის საინტერესო. მოგონებების წერამან შერისხულობის ფაქს — ბებნიის (ქარელი) მეურნეობაში დაიწყო, როცა „მეგრული ნაციონალისტები“ რა ხანია რეაბილიტირებული არიან პირწმინდად ყველა პარაგრაფის მიხედვით, როცა ამ „ანტიპარტიული, ანტისაბჭოთა, მტრული ჯგუფის“ საქმე უშიშროების სამსახურის მიერ გაყალბების, ფაბრიკაციის კლასიკურ ნიმუშად ითვლება და მაინც, ჯიუტად აგრძელებს მათ დადანაშაულებას 9 ნოემბრის დადგენილების უპირველესი ბრალდებებით — მექრთამეების მფარველობით, კუთხურობით, ნათლიმამობით, რაც, იმავე დადგენილებით, თავისთავად გულისხმობს ანტიპარტიულობასა და ანტისაბჭო-მწიფოებრიობას.

ამდენად, თვალნათლივ ჩანს, რომ ბელადს 9 ნოემბრის დადგენილებისათვის იმპულსი სწორედ აკაკი მგელაძის გულახდილმა (ამ გულახდილობას გარკვეული მიზნებიც ელო) საუბრებმაც მისცა შავი ზღვის სანაპიროზე სეირნობათა ფაქს.

ამდენად, პირადად მე აკაკი მგელაძეს მივიჩნევ „ჩაწოდების“ პიონერად და არა სახელმწიფო უშიშროების მინისტრ ნიკოლოზ რუხაძეს, რომელსაც სკპ ცკ-ის პრეზიდიუმისადმი ლ. ბერიას 1953 წლის 8 აპრილის ბარათით („ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმის არასწორი წარმოების შესახებ“) და სკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის 1953 წლის 10 აპრილის დადგენილებით („ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმის ფალსიფიკაციის შესახებ“) დაწყებული, თითქმის ყველა მკვლევარი და მწერალი ანიჭებს პირველობის პაღმას.

აკაკი მგელაძე. დაიბადა 1910 წ. ოზურგეთის რაიონის სოფელ მელექედურში, მეწალის ოჯახში. მალე მისი მშობ-

ლები გუდაუთაში გადასახლდნენ. დაამთავრა გუდაუთის ათ-წლელი (გვიან, 1949 წელს, საკავშირო იურიდიული დაუსწრებელი ინსტიტუტი). 1930 წლიდან მუშაობდა კომკავშირის გუდაუთის რაიკომის განყოფილების გამგედ, ალკკ აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის განყოფილების გამგედ, მეორე მდივნად, შემდეგ — პირველ მდივნად. 1934-1937 წ.წ. იყო საქართველოს ალკკ ცკ-ის პირველი მდივანი, 1937-1938 წ.წ. — საკავშირო ალკკ ცკ-ის ახალგაზრდობის განყოფილების გამგე, 1939-1942 წ.წ. — ტრესტ „საქნაუთობის“ მმართველი, 1943-1951 წ.წ. — საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტისა და სოხუმის ქალაქკომის პირველი მდივანი (ამ პოსტზე მან მიხა ბარამია შეცვალა), 1951 წლის ნოემბრიდან 1952 წლის მარტამდე — ქუთაისის საქალაქო, შემდეგ საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი, 1952 წლის მარტიდან 1953 წლის აპრილამდე — საქ. კპ ცკ-ის პირველი მდივანი. 1954 წლიდან 19 წელიწადი იმუშავა ქარელის რაიონის ბებნისის სანერგე საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად, 1973-78 წ.წ. — მებოსტნეობა-მერძვეობის საბჭოთა მეურნეობების ტრესტის მმართველად, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს აგრარულ-სამრეწველო-სავაჭრო გაერთიანების თავმჯდომარედ. გარდაიცვალა 1980 წელს. იყო ლ. ბერიას ფარული მტერი, თუმცა თვითონვე აღნიშნავს, ძალზე კარგად ვიყავით ერთმანეთთან მთელი მისი საქართველოში და შემდეგ მოსკოვში მუშაობის პირველ პერიოდშიო, მაგრამ, რაც უფრო მიახლოებდა ი. სტალინი, მით უფრო იცვლებოდა ჩემს მიმართ ლავრენტის დამოკიდებულება, იგრძნობოდა, რომ იგი უკმაყოფილო იყო ამ დაახლოებით, თუმცა აშკარად არ გამოხატავდაო.

აქ ბატონი აკაკი იმას აღარ ამბობს, რომ რაც უფრო იახლოვებდა სტალინი, იმდენად უფრო ცივი და მტრული ხდებოდა ბერიას მიმართ მისი დამოკიდებულება. არადა, თავის დროზე...

აქ მკითხველისთვის საინტერესოდ მეჩვენება ერთი ეპიზოდის გაცნობა, რომელიც საბჭოთა საქართველოს ცნობილმა პარტიულმა და სახელმწიფო მოღვაწემ, საქართველოს კომ-

პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილმა პირველმა
ვანმა ალიოშა მირცხულავამ მიამბო:

„1937 წლის შემოდგომაა, თუ არ ვცდები, ნოემბერი. მკ
ლი არჩეული ვარ საქართველოს კომკავშირის ცენტრალური
კომიტეტის პირველ მდივნად. ბერიამ დამიბარა. როცა მარტო
დავრჩით, მკითხა, აკაკი მგელაძე თუ დაბრუნდა მოსკოვიდან.
იმ დროს აკაკი საკავშირო ალკკ ცკ-ის განყოფილების გამგე
ყო გადაყვანილი.

ბერიამ მითხრა, საკავშირო შინსახკომის ორგანოებს მგე
ლაძესთვის ანტისაბჭოთა და ანტიპარტიული საქმიანობის
ბრალდება წაუყენებიათ აფხაზეთში მუშაობის პერიოდთან და
კავშირებით. სკპ(ბ) ცკ-ის მდივანმა ანდრეი ანდრეევმა დაამირუ
კა, მის დაპატიმრებას აპირებენ და როგორია თქვენი აზრი.
მგელაძე ჩვენს განკარგულებაში გადმოგზავნეთ, მაგ საქმეს აქ
განვიხილავთო, უპასუხია ბერიას და ახლა აინტერესებდა, გა
მოჩნდა თუ არა აკაკი, რომელიც თბილისში ყოფილა წამოსუ
ლი. თურმე ამიტომ მიხმო.

მალე ამ საქმეზე შეიქმნა კომისია ცეკას აგიტაცია-პრო
პაგანდის განყოფილების გამგის პეტრე შარიას, შინაგან საქმე
თა სახალხო კომისრის მოადგილის ბაღჩო ქობულაძისა და ჩე
მი შემადგენლობით. კომისიამ გაამართლა აკაკი მგელაძე, შემდეგ
იგი ტრესტ „საქნავთობის“ მმართველად დაინიშნა.“

რა დასკვნა შეიძლება გამოვიტანოთ ამ ნაამბობიდან?

ის, რომ საჭიროების შემთხვევაში ლაერენტი ბერიამ იცო
და ადამიანის გამოსარჩლება და დახსნა. და ისიც, რომ აკაკი
მგელაძე იმ დროს მისთვის ახლობელი იყო.

ამრიგად, ყველაფერი შემზადებულია, ბელადმა გვგმა მოხა
ზა და მის ხორცშესხმას შეუდგა. იქვე, ახალ ათონშივე დაიწერა
ცნობილი 9 ნოემბრის დადგენილება: „საქართველოში მექრთამე
ობისა და აშხ. ბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ“.

ალიოშა მირცხულავა მიიჩნევს, რომ აკაკი მგელაძემ და
ნიკოლოზ რუხაძემ შეაკონწიწეს სიმართლეს მოკლებული, ხუ
ლოვნურად გამოგონილი ფაქტები, ყალბი მასალების მთელი

გროვა-კომპლექსი მ. ბარამიას წინააღმდეგ და გადასცეს ი. სტალინის თანაშემწეს ალექსანდრ პოსკრებიშევს. პოსკრებიშევმა ამ ფალსიფიცირებული მასალების მიხედვით შეადგინა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების პროექტი და სტალინს გადასცა როგორც მოსკოვიდან მოსული. მასალები არავის გადაუმოწმებია, ბრალდებულ პირთათვის, მათ შორის მ. ბარამიასთვის არაფერი უკითხავთ, არაფითარი ახსნა-განმარტება არ მოუთხოვიათ. სტალინმა წაიკითხა დადგენილების პროექტი, გაარჩია მასალები მხოლოდ მგელაძის, რუხაძისა და პოსკრებიშევის მონაწილეობით, საფუძვლიანად გაასწორა და ხელი მოაწერა პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში დასაბრუნებლად. სტალინს ჰგონებია, რომ საკითხი ჯერ მოსკოვში გაირჩა და ისე გამოუგზავნეს ხელმოსაწერად.

თავს უფლებას მიეცემ არ გავიზიარო ბატონი ალიოშას მოსაზრება, თითქოს დადგენილება სტალინს პოსკრებიშევმა შეაპარა. ის რომელიმე რიგით საკითხს, ვთქვათ შაქრის ჭარხლის მოსაგლიანობის ამალღების ღონისძიებებს რომ ეხებოდეს, მართლაც შეიძლებოდა გვევარაუდა, რომ გამოუგზავნეს, მან გაასწორა, ვინა მისცა და მოსკოვში დააბრუნა. ოღონდ, არამც და არამც პოსკრებიშევის შეპარებით, ცკ-თან შეუთანხმებლად! თანაც — ანტიპარტიული ჯგუფი საქართველოში! რომელი პოსკრებიშევი კი არა, მთელი პოლიტბიურო გაბედავდა უმისოდ ამ საკითხის განხილვას!

მოვლენათა მთელი შემდგომი მსვლელობა უარყოფს ამ ვერსიას: 9 ნოემბერის დადგენილებას მოგვიანებით, მეორე დადგენილება მოჰყვა სტალინის აქტიური მონაწილეობით შექმნილი. იგი ცხოვლად ადვენებდა თვალს გამოძიების მსვლელობას.

ბატონი ალიოშა მირცხულავა გვაცნობს ამ საკითხზე ნ. ბრუშოვის მიერ მისთვის 1953 წლის აგვისტოში ნაამბობს: „1951 წლის შემოდგომაზე სოჭში ვისვენებდი. ახალი ათონიდან, სადაც იმ დროს სტალინი იმყოფებოდა, პოსკრებიშევმა დამირეკა, სტალინი გიხმობსო. მეორე დღეს ჩავედი. სტალინის სამუშაო ოთახში იყვნენ პოსკრებიშევი, მგელაძე და ერთი ჩემთვის უცნობი პიროვნება. (ნიკოლოზ რუხაძე? — ა.ა.) სტალინი მომე-

სალმა, მაგრამ რაღაც დოკუმენტზე მუშაობა არ შეუწყვეტია ჩემთვის გავიფიქრე, რომ მზადდებოდა არასასიამოვნო ამბავი სტალინმა ხელი მოაწერა და პოსკრებიშვეს გადასცა, მერე მიმბრუნდა და ლაპარაკი დამიწყო. თურმე ეს დოკუმენტი ბარამიას მეგრულ ნაციონალიზმზე დადგენილების პროექტი ყოფილა. ხრუშჩოვმა თავის მხრივ დაამატა, რომ ეს საკითხი არსად არ გარჩეულა“.

ეს ეპიზოდიც მარწმუნებს, რომ სტალინისთვის დადგენილების პროექტის „შეპარების“ ვერსია ძნელად გასაზიარებელია... ამ საკითხზე სტალინისა და ხრუშჩოვის საუბრის დროს მაინც გაირკვეოდა სიმართლე.

შემდეგ ბატონი ალიოშა გვატყობინებს, რომ ასეთი დოკუმენტის მოსკოვში, პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში გამოჩენამ ძალზე შეაფიქრიანა გიორგი მალენკოვი და სხვა მდივნები, მაგრამ არავითარი რეაგირება არ მოუხდენიათ, იგი კანონად ჩათვალეს, რადგან სტალინი აწერდა ხელს და სახელმძღვანელოდ დაუგზავნეს პარტიულ კომიტეტებს. განსაკუთრებით ლავრენტი ბერია განაცვიფრა ამ დოკუმენტმა, მან თვითონ დამირეკა სამსახურში (ალიოშა მირცხულავა მაშინ მოსკოვში, სკპ(ბ) ცკ-ის ინსპექტორად მუშაობდა — ა. ა.) და მთხოვა სასწრაფოდ მიესულიყავი მასთან. შესვლისთანავე წინ დამიდო ეს დოკუმენტი. მე ვუთხარი, რომ იგი გაგვაცნეს ცენტრალური კომიტეტის აპარატის მუშაკებს. ლ. ბერიამ ეს დადგენილება სრულიად უსაფუძვლოდ და უმართებულოდ ჩათვალა, ხელი ჩაიქნია და მითხრა, ცენტრალურ კომიტეტში არც ერთმა მდივანმა არ იცის არაფერი ამ დადგენილების მომზადებისა და მიღების შესახებ, რაღაც დიდი გაუგებრობაა, ფრთხილად იყავითო. გაკვირვებული დავრჩი, რომ ლ. ბერიასა და გ. მალენკოვის მონაწილეობის გარეშე მოხდა ასეთი დადგენილების მიღება.

1953 წლის მაისში, აგრძელებს ბატონი ალიოშა, ჩემი საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანად მუშაობისას, მიხა ბარამიამ მიაძხო: 1951 წლის 9 ნოემბერს კანდიდ ჩარკვიანმა თავისთან მიხმო და ეს დადგენილება მაჩვენა. წავიკითხე თუ არა, აღელვებულმა და აღშფოთე

ბულმა კატეგორიულად უარყვათ ყველა ბრალდება, ცილის-
მწამებლური და პროვოკაციული ვუწოდე. ვუთხარი, რატომ არ
მკითხეთ რაიმე ან სხდომას რატომ არ დამასწარით, სადაც ასეთი
გამანადგურებელი განაჩენი გამომიტანეთ-მეთქი. ჩარკვიანი გა-
ფითრებული შემომყურებდა და მითხრა, ჩემთვისაც არავის არა-
ფერი უკითხავს და არც სხდომას დაესწრებივარო. არ დავიჯე-
რე, მაგრამ დამარწმუნა. ვთხოვე, სტალინისთვის დაერეკა (მა-
შინ სტალინი გაგრაში თუ ახალ ათონში იმყოფებოდა), მიგვი-
ღოს და გავარკვიოთ თუ როგორ შეიქმნა ეს საშინელება-მეთქი.
ჩარკვიანმა სტალინთან დალაპარაკებაზე უარი თქვა და ყურმი-
ლი გადმომცა, თუ გინდა შენ დაელაპარაკეო. ბარამიას გაბე-
დულად აუკრეფია ნომერი და პოსკრებიშევისთვის უთხრია,
სტალინმა მიმიღოსო. პოსკრებიშემა ცოტა ხნით დააცდევინა,
მერე კი უპასუხა, სტალინმა თქვა, ბარამიას ჩემთან რა უნდა,
სადაც მისი საკითხი გაირჩა, იქ ეთქვა, რაც უნდოდაო და არ
მიიღო.

ამ ეპიზოდთან კარგად ჩანს, თუ როგორ დაიბადა ლეგენ-
და დადგენილების ი. სტალინის გარეშე შექმნის, ლოკუმენტის
მისთვის „შეპარების“ შესახებ.

ამრიგად, ზარი ჩამოირეკა. დადგენილებას ი. სტალინმა ხე-
ლი მოაწერა და იგი უმაღ იქცა მრისხანე იარაღად, ახალი პროს-
კრიპციების სათავედ, რომელსაც მრავალი ადამიანის ბედი უნდა
გაემრუდებინა, მრავალს უნდა ქცეოდა ტანჯვის ნიშანსვეტად.

დღე პირველი

...1951 წლის 4 ნოემბერს, ოქტომბრის რევოლუციის 34-ე წლისთავის დღესასწაულის წინაღღებში, თბილისში სამგორის არხის მშენებლობის დამთავრებისადმი მიძღვნილი მიტინგი გაიმართა.

სამგორის უზარმაზარი ქვაბული — გლდანის კოლმეურნეობის ფერმის ყოფილი საძოვარი, სულ მალე თბილისის ზღვად, ხოლო მის გარშემო განფენილი მწირი და უკაცრიელი მიწები წალკოტად იქცევა. ასეთია საკრემლო-საბელადო პატაკის შინაარსი. მთელი თბილისი თავისი საწარმო-დაწესებულებებით, ორგანიზაციებითა და კოლექტივებით ამ ქვაბულშია, ხარობს და ქეიფობს.

სიტყვას ამბობს საქ. კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი კანდიდ ჩარკვიანი. ტრიბუნა აღმოსავლეთის მხარეს, მაღლობზე, ზედ არხის თავზეა. იქ კ. ჩარკვიანის გვერდით დგანან მომღიმარი მეორე მდივანი მიზა ბარამია, ბიუროს, მთავრობის წევრები, სტუმრები, მშენებლები. არის ზეიმი და ვერავენ გრძნობს რა უბედურება დატრიალდება საქართველოში სულ რაღაც ერთ კვირაში.

ორიოდ დღეში კი საოქტომბრო აღლუმი იმართება. კ. ჩარკვიანი და მ. ბარამია კვლავ გვერდიგვერდ დგანან, ფართო, ბუნდური ღიმილით ესალმებიან თბილისულ მშრომელებს. არაფერი არ აფერმკრთალებს ნათელ საზეიმო დღეს...

იქ კი, შავი ზღვის სანაპიროზე, სადაც ზანტი ტალღები შრიალით მიმოიქცევა თბილ, ოქროსფერ ქვიშაზე, პაერი კი მზითა

და გამაბრუებელი არომატით არის გაჯერებული, ვერანდაზე ზის თეთრკიტელიანი, ტანმორჩილი ჭადარა კაცი და წარბშეკრული დაჰყურებს თეთრ ფურცელს, რომელზეც ეს-ესაა პირველი სტრუქტურა დაწერა...

10 ნოემბერს, ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს დახურულ სხდომაზე, კანდიდ ჩარკვიანი და მსსრრეთ სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილება გააცნო. იგი დათრგუნული და განადგურებული ჩანდა. შემდეგ, უკვე ლეფორტოვოს ციხეში, ნ. რუხაძე ჩვენებაში წერდა: „როდესაც ჩარკვიანი ცკ-ის დადგენილება წაგვიკითხა, სუყველანი თავზარდაცემულები ვიყავით. მე ვერც წარმომედგინა, თუ ამხელა რეზონანსს გამოიწვევდა ჩემი ინფორმაცია. მეგონა, მხოლოდ და მხოლოდ ბარამია და რაფაუა დაიხვებოდნენ. ბოლოს და ბოლოს, რაღა დამრჩენოდა, ზემოდან მითითებისამებრ მე უნდა გამომეძია არარსებული მეგრულ ნაციონალისტთა ორგანიზაციის საქმიანობა და უკიდურესად მკაცრი ზომებით დამესაჯა ისინი“.

აქ გენერალი ნ. რუხაძე საარაკოდ ისულებებს თავს: მან თურმე არ იცოდა, რა შეიძლება მოჰყოლოდა უშიშროების მინისტრის ინფორმაციას სტალინისადმი „მეგრულ ნაციონალისტთა“ მტრული საქმიანობის (დატაცება, მექრთამეობა, ანტიპარტიული დაჯგუფება) შესახებ... იგი უბრალოდ, ცდილობს, როგორმე თავი დაიძვინოს — ეს აღსარება ლ. ბერიასადმი დაწერილი სტალინის სიკვდილის შემდეგ.

გადაწყდა: 11-12 ნოემბერს გაიმართოს ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი, სადაც იმსჯელებენ — რა და როგორ... მანამდე მათ თვითონ სჭირდებათ დრო აზრის მოსაკრებად.

კანდიდ ჩარკვიანი გრძნობს ამ დოკუმენტის მოსალოდნელ მძიმე შედეგებს. დადგენილებაში ანტიპარტიული ჯგუფის წევრებად ჯერჯერობით მხოლოდ ოთხი კაცია დასახელებული: მიხა ბარამია, აექსენტი რაფაუა, ვლადიმერ შონია, კონსტანტინე ჭიჭინაძე. მაგრამ ეს მთიდან დაგორებული გუნდაა, რომელიც თანდათან აიკრავს თოვლს და ზვაუად იქცევა... ნუთუ დადგენილების ავტორი, რომელიც მხოლოდ სტალინი შეიძლება იყოს, ვერ ხვდება, რომ „მეგრული ნაციონალიზმის“ ბრალდება

საბოლოოდ „ყველაზე დიდ მკვრულამდე“ შეიძლება მიდიოდეს? თუ იცის და ამ დოკუმენტს მაინც ქმნის, მაშინ ყოვლისშემძლე ლაურენტი...? ფიქრისა და ვარაუდებისაგან კაცს შეიძლება თავის ქალა აგებდოს...

კაბინეტში მდივანი შემოდის. კ. ჩარკვიანი უკმაყოფილოდ წყდება ფიქრებს:

— რა გნებაუთ?

— უშიშროების სამინისტროდან დალუქული წერილია თქვენს სახელზე!

გულმა რეჩხი უყო. ერთხანს შუბლშეკრული დასცქეროდა პაკეტს, შემდეგ ნელა გახსნა. სწრაფად ჩააყოლა თვალსტრიქონებს — აი ისიც, დაიწყო! მერე გულდასმით ჩაიკითხა:

„9.XI. 1951 წ. №0135

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველ მდივანს ამხ. კ. ნ. ჩარკვიანს მოგახსენებთ საქ. სუს-ში საქ. სსრ იუსტიციის მინისტრის ა. ნ. რაფაგას ძმასა და ცოლისძმაზე არსებულ მასალებს.

ა. ნ. რაფაგას ძმა კაპიტონ ნარიქის ძე რაფაგა ფრონტზე პოლკოვნიკის ჩინით, მე-13 არმიის საველე სამმართველოს ქიმიკის განყოფილების უფროსის თანამდებობაზე ყოფნისას, 1941 წლის 27 ივლისს დაატყვევეს გერმანელთა ჯარებმა და გააგზავნეს ქ. ჰამელბურგში (გერმანია) სამხედრო ტყვეთა ბანაკში, სადაც საბჭოთა არმიის ოფიცრები და გენერლები იყოფებოდნენ.

გესტაპოს ორგანოებს ამ ბანაკში შექმნილი პქონდათ ე. წ. „რუსეთის შრომის სახალხო პარტიის კომიტეტი“, რომლის წევრიც კ. ნ. რაფაგა გახდა.

სსრკ სუს-ის მიერ დაპატიმრებული ე. ნ. შილოვის ჩვენებით, რომელიც იმავე ბანაკში იმყოფებოდა და იმავე ანტისაბჭოთა ორგანიზაციის წევრი იყო, ცნობილია, რომ რძის კომიტეტი იბირებდა საბჭოთა არმიის სამხედრო ტყვეებს თავის ორგანიზაციაში, ამზადებდა კადრებს „რუსეთის მოხალისეთა არმიისათვის“ და არჩევდა ტყვე ოფიცრებს პრალაში არსებული გერმანული სადაზვერუო სკოლისათვის. ამას გარდა, გამოიყო 4 ოფი-

ცერი (ე. ნ. შილოვი, კ. ნ. რაფაეა და ორი სხვა), რომლებიც გერმანული არმიის გენშტაბის ოფიცერთა დაულებით ადგენდნენ ანტისაბჭოთა ცილისმწამებლური სულიკვეთების „გერმანია-საბჭოთა კავშირის ომის ისტორიას“.

ნადავლი დოკუმენტებით, რომლებიც საბჭოთა ნაწილებმა ჩაიგდეს ზელში გერმანიის არმიათა ჯგუფ „ცენტრის“ შტაბში, ჩანს, რომ კ. ნ. რაფაეამ გერმანიის საღაზვერუო ორგანო „აბვერჯგუფ-1“-ში წარადგინა საბჭოთა არმიის ქიმიური სამსახურის მდგომარეობის დაწვრილებითი მიმოხილვა.

კ. ნ. რაფაეა წარსულში იყო ა/კავკასიის სამხედრო ოლქის ქიმიური კადრების უფროსი, გადის ხალხის მტრების მ. კ. ლევანდოუსკის 1938 წ. 28 მაისისა და კ. ვ. ჩაშნიცკის 1938 წ. 21-23 აპრილის ჩვენებებით.

ზემოხსენებულის შესახებ ჩვენთვის ცნობილი გახდა 1951 წლის ოქტომბრის ბოლოს.

ა. ნ. რაფაეას ცოლისძმა, 1900 წ. დაბადებული, ნოე ჟორდანიას ნათესავი გიორგი კონდრატეს ძე ჟორდანია, როგორც ცნობილია, 1926 წელს არალეგალურად წავიდა თურქეთში, შემდეგ — საფრანგეთში, სადაც დაფუძნდა ქ. პარიზში.

დიდი სამამულო ომის წლებში გ. კ. ჟორდანია, სხვა ემიგრანტებთან ერთად, აქტიურ ანტისაბჭოთა მუშაობას ეწეოდა გერმანელთა დაზვერვის მიერ შექმნილი რაზმის „თამარა-2“-ის შემადგენლობაში.

1942-43 წ.წ.-ში გ. კ. ჟორდანია გერმანული დაზვერვის ოფიცრისა და ანტისაბჭოთა ქართული ემიგრანტის რანგში, გერმანელთა ჯარებთან ერთად მოვიდა პიატიგორსკამდე და აქტიურ გადამბირებულ მუშაობას ეწეოდა სამხედრო ტყვეთა შორის.

სსრკ სუს-ის ორიენტირებით ჩვენთვის ცნობილია, რომ მენშევიკთა საზღვარგარეთის ბიუროს განზრახული აქვს საქართველოში ემიგრანტ დაეით კონსტანტინეს ძე ჟორდანიას (ასევე ნოე ჟორდანიას ნათესავის) შემოვზავნა არალეგალური ანტისაბჭოთა მუშაობისათვის და რომ ამ უკანასკნელმა თანხმობა განაცხადა საქართველოში არალეგალურად შემოსვლა-

ზე იმ პირობით, თუ მასთან ერთად გიორგი კონდრატეს ძე/ქორ.
დანიაც წამოვა.

ამ მონაცემებთან დაკავშირებით, ჩვენი აზრით, უნდა განვი-
ხილოთ ა. ნ. რაფუას საკითხი.

ნ. რუხაძე

წერილს ადევს გამაოგნებელი რეზოლუცია:

„ამხ. ნ. რუხაძეს

აუცილებელია ა. ნ. რაფუას სასწრაფოდ დაპატიმრება,
როგორც ანტიპარტიული ჯგუფის წევრის და სამშობლოს მო-
ღალატეების ახლო ნათესაისა.

დააპატიმრეთ აგრეთვე მისი ძმა ივანე რაფუა.

კ. ჩარკვიანი.

51 წ. 10/XI.“

ავქსენტი რაფუა თავისი ბიოგრაფიით ნაკლებად იმსახუ-
რებს თანაგრძნობასა და გამოსარჩლებას, მაგრამ ნათქვამია, „ერ-
თი — მგლისკენ, ერთი — თხისკენ“. ნ. რუხაძის ამ წერილის
საფუძველზე საიდან, რა მანქანებით გაკეთდა დასკვნა ავქსენ-
ტი რაფუას, როგორც ანტიპარტიული ჯგუფის წევრის, დაუ-
ყოვნებლივ დაპატიმრების აუცილებლობის შესახებ, ან რის სა-
ფუძველზე გაიცა მეორე ძმის დაპატიმრების სანქცია?

ყველაფერი ძველი, მრავალგზის გაკვალული, უტყუარი სცე-
ნარით ხდება (როგორითაც თვით ავქსენტი რაფუას შინსახკომში
არაერთი „საქმე“ გადაუგორებია და არაერთი თავი დაუგორებია).
1951 წლის 11 და 12 ნოემბერს ნ. რუხაძის ბრძანებით („მეგრულთა
საქმის“ ერთ-ერთი მთავარი გამოძიებელი, პოდპოლკოვნიკი თე-
დიშვილი შემდეგ წერდა, ნ. რუხაძე „შესაბამის მითითებას“ იმოწ-
მებდა, ოღონდ, არ ამბობდა ვისასო) დააპატიმრეს საქართველოს
სსრ იუსტიციის მინისტრი ავქსენტი რაფუა, რესპუბლიკის პრო-
კურორი ვლადიმერ შონია და მისი მოადგილე კადრების დარგში
(1944-1951 წლებში), ავქსენტის ძმა — იუსტიციის მე-3 კლასის
სახელმწიფო მრჩეველი ივანე რაფუა (1902-1970 წ.წ.).

ავქსენტი რაფუას, არსებითად, ორი ძირითადი ბრალდება

წაუყენეს: საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს აგენტურული ქსელის წინასწარგანზრახული დაშლა, რამაც, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო საქართველოს ტერიტორიაზე დასავლელი და მენშევიკური აგენტებისა და ემისიების შემოღწევას და საექვო ნათესაური კავშირები.

საქმეში ფიგურირებს აექსენტის ყოფილი მოადგილის სერგო დავლიანიძის 1951 წლის 17 ნოემბრით დათარიღებული ბარათი საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრ ნ. რუხაძისადმი. ს. დავლიანიძე იუწყებოდა, 1944 წლის ივლისში საქ. სახ-უშიშროების სამინისტროს ორგანოების თურქეთში საქმიანობის ეფექტიანობა შევამოწმე და შედეგები თავზარდამცემი აღმოჩნდა: თურქეთში შვეზაენილი აგენტების 90 პროცენტზე მეტი ჩავარდა ან სამხილით ხელში დაიჭირეს. ს. დავლიანიძის აზრით, ეს ჩავარდნები საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს უმაღლესი წრებიდან ინფორმაციის გაჟონვით ან ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სასაზღვრო ჯარების დაზვერვის უფროსის მ. კუკუტარიას არაკომპეტენტურობით უნდა აიხსნას. ს. დავლიანიძეს თავისი მოკვლევის შედეგები რაფაგასთვის უცნობებია, მას კი პირობა მიუცია, პირადად გამოეკვლევა ყველაფერს. მაგრამ, რეალურად, მხოლოდ იმით შემოიფარგლა, რომ კუკუტარიას აუკრძალა დავლიანიძისათვის შემდგომში რაიმე ინფორმაციის მიცემა ამ პრობლემის ირგვლივ. 1945 წელს თურქეთმა სსრ კავშირს გადმოსცა თავის ტერიტორიაზე დაკეუბული ასობით საბჭოთა აგენტი. მათმა უმრავლესობამ უჩვენა, რომ თურქეთის კონტრდაზვერვის ორგანოები საზღვარზე ელოდებოდნენ. შემთხვევითი როდი იყო, რომ ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის „სმერმის“ ორგანოებმა 1944 წლის 15 მარტს სსრკ საგარეო დაზვერვის უფროსს ფიტინს სიგნალი მისცეს, აჭარის სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ერთ-ერთი განყოფილების უფროსს მ. კაკაბაძეს დანაშაულებრივი კავშირი აქვს უცხოეთის სპეცსამსახურებთან.

გენერალ-მაიორ სერგო დავლიანიძის ეს ბარათი „ამძრავი დვედი“ აღმოჩნდა. მას უამრავი არსებული და არარსებული „საქმე“ მოჰყვა, რამაც აექსენტი რაფაგა საბოლოოდ საჯალათო კუნძთან მიიყვანა.

ამ კაცის „საეჭვო ნათესაურ კავშირებზე“ უკვე ვილაპარაკეთ. მხოლოდ იმას დავუმატებ, რომ აექსენტიის თავისი ძმის ბუდი მხოლოდ 1946 წელს შეუტყვია და უცდია გერმანელებთან ძმის თანამშრომლობის ფაქტი საგულდაგულოდ დაემაღა.

ბარემ აქვე ვიტყვი იმ კუკუტარიანზე, რომელსაც აექსენტი საგულდაგულოდ აფარებდა ხელს და ეს ასე საბედისწეროდ შემოუბრუნდა.

მიხეილ კუკუტარია (1900-1962 წ.წ.). ჩეკას თანამშრომელი 1921 წლიდან. მსახურობდა ქუთაისის, ფოთის, თბილისის, ზუგდიდის, გორის, ჭიათურის, ზესტაფონის, აჭარის, კასპის განყოფილებებში. 1938-1939 წ.წ. იყო აფხაზეთის ასსრ შს სახალხო კომისარი, 1940-1941 წ.წ. — შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის საქართველოს სასახლევრო ოლქის უფროსის მოადგილე დაზვერვის დარგში, 1942-1943 წ.წ. — საქ. სსრ შინსახკომის დაზვერვის განყოფილების უფროსი, 1945-1948 წ.წ. — აჭარის ასსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი (სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი). 1948 წელს პენსიაზე გაუშვეს. 1952-1953 წლებში დაჰკითხავდნენ „მეგრელთა საქმესთან“ დაკავშირებით, 1953 წლიდან — კვლავ პენსიაზეა. პქონდა უშიშროების პოლკოვნიკის წოდება. დაჯილდოებული იყო საგანგებო კომისიის-სახელმწიფო პოლიტსამმართველოს საპატიო მუშაკის ნიშნითა და 7 ორდენით, მათ შორის ლენინის ორდენით.

...

პირველი დაპატიმრებების პარალელურად, 1951 წლის 11 ნოემბერს, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი გაიხსნა (იგი ორი დღე გრძელდებოდა). დაიწყო დიდი ბოლშევიკური „სუბრემა“ — „მექრთამეთა და ანტიპარტიელთა“ გასამართლება.

ოლონდ...

კითხულობ პლენუმის მასალებს და უმაღლეს საჩინო ხდება: სალაპარაკო არაფერი აქვთ. ყველა განცვიფრებული და თავზარდაცემულია. უფრო მექრთამეობის მანკიერებას გამოხედავს: კანდიდ ჩარკვიანი, სხვები...

გამოვიდა თვით მიხა ბარამია, რა ანტიპარტიულ ჯგუფზეა ლაპარაკიო.

თავს კი ნუ იმართლებ, აღიარე დანაშაულიო, შეუძახეს ოლონდ კონკრეტულად რა ანტიპარტიული საქმიანობა უნდა ეღიარებინა, კაცმა არ იცოდა, სხვათა შორის, როგორც ნახეთ, არც დადგენილებაში იყო ნათქვამი საგნობრივად...

ერთადერთმა, აფხაზეთის საოლქო კომიტეტიდან ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივნად ცოტა ხნის წინათ გადმოყვანილმა აკაკი მგელაძემ, როგორც იტყვიან, არ დატოვა ქვა ქვაზე. მისი გამოსვლა ნამდვილი საბრალდებო დასკვნა იყო. პლენუმის მასალები გვაკვალიანებს, რომ ფაქტობრივად, იგი მდგომარეობის ბატონ-პატრონია, კანდიდ ჩარკვიანი კი არა, ის წარმართავს ყველაფერს, უხვად ისვრის რეპლიკებს, რამდენჯერმე გამოდის.

აკაკი მგელაძე: „ბარამიას გამოსვლა არ იყო გულწრფელი, იგი სკპ (ბ) ცკ-ის დადგენილების რევიზიის გზას დაადგა, რაც არ შეიძლება სხვაგვარად შეფასდეს, თუ არა ანტიპარტიული ქმედება... ბარამიამ თავისი მგერული ნაციონალიტური ჯგუფის საშუალებით, რომელსაც საკმაოდ ფართო ქსელი აქვს, ციხიდან იხსნა სოხუმის პროკურორი მექრთამე გვასალია. ამ ჯგუფს მოსკოვშიც ჰყავს თანამოაზრეები მგერულ ნაციონალისტთაგან. უეჭველია, რომ ბარკალია, რომელიც საკავშირო პროკურატურაში მუშაობს, ასევე შედის ამ ჯგუფში. ავიღოთ გალის რაიონის გაზეთ „სტალინური გზით“ რედაქტორის გვახარიას საქმე. ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე ბარამია სამჯერ გამოვიდა და პირზე ქაფმორეული იცავდა მექრთამე და დამტაცებელ გვახარიას. მართალია იგი პარტიიდან გაირიცხა, მაგრამ თქვენ, ბარამია, შესძელით მისი ციხიდან დახსნა. თქვენ მფარველობდით ზუგდიდის რაიონის ხელმძღვანელებს, რომლებიც გაიხრწნენ და ყოველგვარი პარტიულობა დაკარგეს. არ არსებობს სხვა რაიონი, სადაც ზუგდიდით ფართოდ იყოს გავრცელებული მექრთამეობა, ქურდობა, დატაცება, ქალის გაუპატიურება. თქვენ ყოველმხრივ იცავდით აკაკი კვარაცხელიას, ანტიპარტიულ კაცს, რომელიც არად აგდებდა საბჭოთა კანონ-

ნებს. თქვენ მეგრული რაიონების შეფად გამოაცხადეთ/თავი, თქვენ მხოლოდ მეგრელები გაინტერესებდათ, მხოლოდ მეგრელებს იცავდით. ამასვე აკეთებდნენ თქვენი ანტიპარტიული-ნაციონალისტური ჯგუფის მეგრული წევრები: იუსტიციის მინისტრი რაფაგა, საქართველოს პროკურორი შონია და ცეკას მუშაკები ჭიჭინაძე, კუპრაუა, კუჭაუა და სხვ. აი, ნამდვილ ბოლშევიკ მეგრელებს კი დევნიდით, რადგან ისინი თქვენს შეხედულებებს არ იზიარებდნენ.“

აკაკი მგელაძემ კანდიდ ჩარკვიანსაც რამდენჯერმე გააკრა კბილი. ისიც კი უხსენა, მრავალგზის მოგახსენეთ ბარამიას ცოლის შურა იოსავას არასწორი ქმედების შესახებ, განჯენეთ მისი წერილები, სადაც იგი მითითებებს იძლევა, ვის ბინამოცეთ, ვინ სამუშაოზე მოვაწყოთ. რა თქმა უნდა, ამას არ ვასრულებდით. ეს ქალი ძალიან აქტიურობს კადრების საქმეში და აქა-იქ გამოსდის კიდევ, განსაკუთრებით, სამეგრელოს რაიონებში. ამ ქალს არავითარი მორიდება არა აქვს. ერთხელ რეკავენ აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში, ბარამია სოხუმს მოემგზავრება თავისი ვაგონითო. გადავამოწმე და თურმე სპეციალური ვაგონით ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ბარამია კი არ მოდის, არამედ — მისი ცოლი. მლიქვნელები დახვდნენ. მერე ვითომ სოხუმის სამედიცინო დაწესებულებები დაათვალიერა და დაბრუნდა.

დასასრულ, ა. მგელაძემ ქუთაისის პარტიული ორგანიზაციის სახელით პირობა მისცა დიდ ბელადს ამხანაგ სტალინს, რომ „დაუნდობლად ამოძირკვავს მექრთამეობას და ბარამიას ანტიპარტიული ნაციონალისტური ჯგუფის დამქაშებს“.

აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა შოთა გეთიამ (იგი კარგა ხანი აკაკი მგელაძის მხარდამხარ მუშაობდა: 1948-1951 წლებში აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანი იყო. აკაკის ქუთაისში გადაყვანის შემდეგ მისი ადგილი დაიკავა. 1953 წელს ბედმა უმუხთლა, პარტიიდან გარიცხეს) დაასახელა ვინმე ყალიჩაუა, რომელმაც გაზეთში გამოაქვეყნა ცოლის გარდაცვალების განცხადება, არადა, ქალი ცოცხალი იყო. ეს დაზღვევის ფულის მისაღებად გააკეთა. იგი სა-

მამულა ომის დროს დეზერტირებს ყალბ საბუთებს უშხადებდა. ციხეში იჯდა, დაბრუნდა და ამხ. ბარამიამ გამოგვიგზავნა სამუშაოზე მოსაწყობად. ჩვენ ინსტიტუტში დანიშნავენ უარი ეუთხართო გათავხედდა და დეპეშებს უგზავნიდა მ. ბარამიას, საოლქო კომიტეტი ცუდად მექცევო (ეს ლექტორი ყალიჩავა ხომ არ არის 60-იან წლებში თბილისში, ვარაზის ხევში ამხანაგური მშენებლობის ხელმძღვანელი ყალიჩავა, რომლის სახელიც ფართოდ გახშიანდა სკანდალური მაქინაციების გამო? — ა. ა.). ბარამია აფხაზეთიდან წასულ უკმაყოფილო კადრებს იკრებდა თავის გარშემო. კალანდია ჩვენ აფხაზეთიდან განუდევნეთ, მან კი ბარამიას მხარდაჭერით სამუშაო მიიღო. ზუგდიდის რაიონში ორგანიზაციას ვერ ნახავთ, გაიძვერობა არ იყოს. ყველამ იცის, ჩაჩიბაია იქ დღემდე იმიტომ მუშაობს პირველ მდივნად, რომ ბარამია უჭერს მხარს. ცენტრალური კომიტეტი გვაკისრებს ფართო სააგიტაციო მუშაობა გავშალოთ მეგრული ნაციონალისტური ანტიპარტიული ჯგუფის წინააღმდეგო.

საქართველოს პროფსაბჭოს თავმჯდომარემ იოსებ კოჭლამაზიშვილმა შენიშნა, ცეკას მეორე მდივანი ბარამია ყოველთვის ჯოხს ღუნავს ამხ. რუხაძის წინააღმდეგ. ახლა ცხადია, თუ რატომ ჰქონდა მინისტრ რუხაძის მიმართ ასეთი დამოკიდებულება და არ ჰქონდა რაფეას მიმართ, მისი უშიშროების მინისტრად ყოფნის დროსო.

ცეკას მდივანმა რაფიელ კვირკველიამ პლენუმის ყურადღება მიაპყრო ბარამიას განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას ზუგდიდისადმი, მაგრამ ვინ წარმოიდგენდა, რომ საქმე ანტიპარტიული ნაციონალისტური ჯგუფის შექმნამდე მივიდოდაო? მე თვითონ ვიყავი უშიშროების ორგანოებში რაფეას დამანგრეველი საქმიანობის მოწმე, თავისი ხალხის — გუგუჩიასა და კუკუტარიას საშუალებით აგროვებდა მეგრელებს, თავის მეზობლებს, სრულიად შემთხვევით ადამიანებსო. რაფიელ კვირკველია დაეთანხმა აკაკი მგელაძეს, ყველა ამ საქმეში მცირედი როლი როდი მიუძღვის ბარამიას ცოლს, ეს მთელმა თბილისმა იცის. ბარამიამ შეცდომები რომ დაუშვა, შურა იოსავას ბრალიც არისო.

რ. კვიციანიამ გაიხსენა ლ. ბერიას ხატოვანი გამოცემა „ანტისახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ადამიანები ბაღდათის რეჟიმით უნდა დაჭყლიტო“. მას შემდეგ, რაც ბერია საქართველოდან წავიდა, მსგავსი რამ საქართველოს პარტიულ ორგანიზაციაში არ ყოფილა. როცა შონია დანიშნეს პროკურორად, ძალიან გამიკვირდა. პროკურორთა კადრებს მე განვაგებდი, შონიაზე არსებობდა ჩვენება. თავის დროზე, მაშინ შონია აფხაზეთში მუშაობდა, მასზე ამხ. ბერიამ თქვა: „აი, ნაძირალა.“ მე რე ბერია წავიდა და რაფეამ ხომ არ დაფარა შონიას მაკომპრომეტირებელი მასალები, როცა იგი ჯერ მოადგილედ, შემდეგ კი რესპუბლიკის პროკურორად დანიშნეს?

სიმონ ჭელიძე პირში წაუდგა მიხა ბარამიას, ნაციონალისტური განწყობის, შოვინიზმის, ჯგუფური მიდრეკილებების შედეგად იქამდე მიხვედი, რომ ზოგიერთი მუშაკის ცოლსაც კი ღებულობდი სამუშაოზე მოსაწყობადო.

ქუთაისის ქალაქკომის მდივანმა გრიგოლ კოკაიამ სინანულით თქვა, ბარამიას და მისი ჯგუფის ანტიპარტიული საქმიანობის გამო პატიოსანი მეგრელები ისვრებიან. ყველამ ვიცით, რომ ბარამიას მამა ივანე, 70 წლის კაცი, ხანჯლით და ნაგანით დაქუცდება რაიონებში სხვადასხვა საქმის „ჩასაწყობადო“ (ამ წიგნის საგანგებო ვარიანტის „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დაბეჭდვის შემდეგ, ზუგდიდში მცხოვრებმა ბატონმა მამანტი პაჭკორიამ, „მეგრულთა საქმის“ გამო რეპრესირებულმა პარტიის ჩხორიწყუს რაიკომის ყოფილმა პირველმა მდივანმა, მაცნობა: ივანეს უკადრისი საქციელის შესახებ მიხა ბარამიას უუამბე. როგორმე აღკვეთე ეს ამბავიო, მთხოვა შეწუხებულმა. ის დღე იყო და იმ კაცს ჩვენი რაიონიდან ფეხი ამოვკვეთინე, ნაგანი კი ჩამოფართოვით — ა. ა.).

ცეკას ინსპექტორმა ვალერიან ქარჩავამ ზუგდიდში სახელმწიფო ქონების გამფლანგველებისა და დამტაცებლების მფარველობაზე ილაპარაკა. შევამოწმეთ ნარაზენის მეურნეობა, დაუკითხეთ ხალხი, პასუხისგებაში მივეცით, მაგრამ 3 წლის განმავლობაში ვერ მივაღწიეთ გასამართლებას, ზუგდიდის რაიკომი თავგამოდებით იცავდა მათ. პირველ მდივანს ჩაჩიბაიას ძალ-

ზე დიდი მხარდაჭერა ჰქონდა იმ დროს, როცა ყველაზე მეტი დარღვევები იქ აღინიშნებოდა. ჩაჩიბაია ჯერ კიდევ 1944 წელს იყო მოსახსნელი, როცა 1700 ტონა ჩაი გაუფუჭდა. ზუგდიდის ერთ-ერთ სოფელში საბჭოს შენობა გაყიდეს, საბჭო კი დაქირავებულ სახლში გადავიდა. ამ რაიონის ხელმძღვანელთა უკანონო მოქმედება გარკვეულ გავლენას ახდენდა სამეგრელოს სხვა რაიონების მუშაობის სტილზე. ჩაჩიბაიას გავლენა იგრძნობოდა აბაშაზე, წალენჯიხაზე...

პლენუმზე რამდენჯერმე ითქვა, რომ სხვაგან არსად არ არის იმდენი ქურდობა, დატაცება, რამდენიც ზუგდიდში, სხვაგან ვერ ნახაეთ იმდენ ავტომანქანას, რამდენსაც იქ, რომ ბარამიას მამასავით დათარეშობს შურა იოსავას დედაც.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში თავისი მუშაობის პერიოდში (1948-1951 წ.წ.) კადრების წმენდის ანგარიშით წარსდგა მინისტრი ნიკოლოზ რუხაძე: სამინისტრო დაბინძურებული იყო კორუმპირებული პირებით, ხალხს არჩევდნენ კუთხურობის, მლიქვნელობისა და მამამბლობის პრინციპით ბარამიამ და მასთან ერთად ცკ-ის ადმინისტრაციული განყოფილების ყოფილმა გამგემ კუპრაყამ დადანაშაულება დამიწყეს, მხოლოდ მეგრელებს ყრიო. 1948-1951 წლებში სხვადასხვა მოტივით უშიშროების სისტემიდან გაუშვით 352 ქართველი მუშაკი, მათგან: 86 ქართლელი, 59 კახელი, 72 იმერელი, 51 გურული, 59 მეგრელი, 25 რაჭველი და ლეჩხუმელი. 1951 წლის 1 ოქტომბრის მონაცემებით, საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში მუშაობს 1275 ქართველი ეროვნების ჩეკისტი, მათგან: 128 კახელი, 295 ქართლელი, 270 მეგრელი, 204 გურული, 244 იმერელი, 134 სხვადასხვა კუთხიდან. ბარამია მხოლოდ განთავისუფლებულ მეგრელებს მფარველობდა, მათი აღდგენისათვის იღუწოდა (მალანია, თოდუა, ჩხეტია, გუჯაბიძე). ყველა განაწილებული მეგრელი ცეკაში სწორედ ბარამიას აკითხავდა. 1949 წლის თებერვალში მოსკოვში ხილით საეკულაციისათვის დააკავეს სოხუმელები გრიგორიადი და კოსტიკიდი. მათს პასუხისგებაში მისაცემად საქმე სოხუმის საქალაქო მილიციას გადმოეგზავნა. დაკავებულებმა ქრთამი მისცეს სოხუმის პროკუ-

რორს გვასალიას და საქმის შეწყვეტის პირობა მიიღეს. მაგრამ გვასალიამ საქმის შეწყვეტა ვერ შეძლო, რადგან ერთ-ერთ მათგანზე აფხაზეთის უშიშროებამ საქმე აღძრა შპიონაჟის ბრალდებით და მილიციიდან მისი საქმე გაითხოვა. გვასალიას საკითხი განიხილა პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტმა, მისი ბრალი დადასტურებულად ცნო და დაპატიმრების ნება მისცა. საქართველოს უმაღლესმა სასამართლომ გვასალიას 10 წელი მიუსაჯა. ბარამია ცხოველ ინტერესს იჩენდა მისდამი და იმას მიაღწია, რომ სსრკ გენერალური პროკურატურის პროკურორის ბარკალაიას და საქართველოს კომპარტიის ცეკას ყოფილი ინტრუქტორის ჭკადუას (ეს ქალი გვასალიას ძუძუმტეა) დახმარებით სსრკ უმაღლესმა სასამართლომ გვასალია გაამართლა და ციხიდან გამოუშვა.

საბოლოოდ ნ. რუხაძემ (ერთადერთმა!) მიანიშნა „მგურელთა საქმის“ რეალურ სამიზნეზე, როცა ზაზი გაუსვა, დასაუღლეთის სპეცსამსახურები ყველა შესაძლებლობას იყენებენ, ემიგრანტთა ნათესაური კავშირების ჩათვლით, ჩვენში თავიანთი აგენტების შემოსაგზავნად.

ზოგიერთი ორატორი, სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების შესაბამისად, ასევე მიუთითებდა იმ ფაქტზე, რომ ქართულ ემიგრაციაში ამერიკელები ახლა უპირატესობას ანიჭებენ ფგენი გგეჭკორს და არა ნოე ჟორდანიას.

აქ ლოგიკურად წამოიჭრება კითხვა: ხომ არ არის „მგურელთა საქმე“ ამ ევოლუციის გამოძახილი? საქმე ის გახლავთ, რომ ე. გეგეჭკორი უფრო ანტისაბჭოთა და ანტირუსული განწყობისა იყო, ვიდრე ჟორდანია, და ამდენად, კრემლისთვის უფრო საშიშიც, საშიში ასევე ბერიასთან თავისი ნათესაობითა და დასაუღლეთის საზოგადოებრიობასთან მრავალრიცხოვანი კავშირებით.

დამატებითი ინფორმაცია: სკპ(ბ) ცკ-მა 1952 წლის 29 მაისს მიიღო დადგენილება კ. ა. მოკიჩევის სსრკ გენერალური პროკურორის მოადგილის თანამდებობიდან მოხსნის შესახებ. მასში ნათქვამია, რომ ამხანაგების პონომარენკოს, შკირიატოვის, საფონოვისა და ფოროვის შემაღვენლობით შექმნილი კომისიის მიერ ბოროტმოქმედ გვასალიას ციხიდან უკანონო განთავისუფლების გა-

რემოებათა შემოწმების, აგრეთვე ამ საკითხთან დაკავშირებით სსრკ გენერალური პროკურორის მოადგილის აშხ. მოკიჩევის მიერ მიცემული ახსნა-განმარტების შედეგად, სკპ(ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა დაადგინა დაკისრებული სახელმწიფო მოვალეობებისადმი კ. მოკიჩევის არა კეთილსინდისიერი დამოკიდებულების ფაქტები.

სსრკ პროკურატურაში შევიდა სოხუმის ყოფილი პროკურორის, საქართველოს სსრ უზენაესი სასამართლოს მიერ შექრთამეობისთვის 10 წლით თავისუფლება აღკვეთილი გვასალიას საქმე. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო გამოძიებით უდავოდ იყო დადგენილი შექრთამეობაში გვასალიას ბრალდების მტკიცებულება, აშხ. მოკიჩევა სსრკ უზენაეს სასამართლოში პროტესტი შეიტანა, რომელშიც საქმის გარემოება დამახინჯებული იყო დამნაშავეს სასარგებლოდ, მიაღწია სწორი სასამართლო განაჩენის შეცვლას და გვასალიას ციხიდან გათავისუფლებას.

აშხ. მოკიჩევის ახსნა-განმარტებიდან იმის შესახებ, რომ მან საქართველოს სსრ უზენაესი სასამართლოს განაჩენის პროტესტს ხელი ისე მოაწერა, გვასალიას საქმეს არ გაცნობია, ირკვევა, რომ აშხ. მოკიჩევი მუშაობაში ავლენს არაპარტიულ, ანტისახელმწიფოებრივ დამოკიდებულებას თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის მიმართ.

შემოწმებით დადგინდა აგრეთვე სოციალისტური საკუთრების დატაცებასა და შექრთამეობასთან ბრძოლის საქმეში აშხ. მოკიჩევის არასწორი ქმედების სხვა ფაქტები...

სკპ(ბ) ცკ-მა დაადგინა:

თავისი სამსახურებრივი მოვალეობებისადმი ანტისახელმწიფოებრივი დამოკიდებულებისა და სასამართლო საქმეთა განხილვისას საბჭოთა კანონების დარღვევისათვის აშხ. კ. ა. მოკიჩევი გაირიცხოს სკპ(ბ) წევრობიდან.

აშხ. მოკიჩევი მოიხსნას სსრკ გენერალური პროკურორის მოადგილის თანამდებობიდან და აეკრძალოს პროკურატურის ორგანოებში მუშაობა.

აღინიშნა, რომ სსრკ გენერალური პროკურორი აშხ. საფონოვი, როგორც ეს ჩანს აშხ. მოკიჩევის გადაცდომებიდან და გვასა-

ლიას საქმიდან, მეთვალყურეობას არ უწევს თავისი მოადგილეების მუშაობას და საკმარისად ფიზიკურად და პრინციპულად არ უდგება პროკურატურის ცალკეული მუშაკების მხრიდან გადაცდომებსა და კანონების დარღვევას...

***

ასეთი პათოსით წარიმართა პლენუმის პირველი დღე-იკვეთება კუთხურობის, მფარველობის, მექრთამეობის ნაცნობი სურათი, მაგრამ რა შუაშია ნაციონალისტური, ანტიპარტიული, ანტისაბჭოთა ჯგუფი? ან, განა მხოლოდ სამეგრელოს რაიონებში იყო პოლიტიკური ხელმძღვანელობის ასეთი მანკური სტილი? მექრთამეობა, დატაცება, ნათლიმამობა რომ სხვა კუთხეებშიც იყო ფეხმოკიდებული?

მიხა ბარამიამ ბრალდებათა ნაკადში ეს სუსტი წერტილი იგრძნო და სიტყვა ითხოვა. ამოდ ფიქრობდა, რომ ყველაფრის მტკიცედ უარყოფით რაიმეს შეცვლას შეძლებდა. სიტყვა არ მისცეს. მისცეს მხოლოდ ხუთი წუთი განცხადებისათვის.

მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის ხელმძღვანელი არც ვყოფილვარ და არც ვარ, შეიძლება ვცდები, მაგრამ ახლაც ვამბობ, რომ მინისტრი რუხაძე მრავალ საკითხში სერიოზულ შეცდომებს უშვებდა და უშვებს, კადრების მიმართ არ არის ობიექტური. ჩემთვის განსაკუთრებით პოლიტიკურად მომაკვდინებელია ანტიპარტიული ნაციონალისტური ჯგუფის ხელმძღვანელობის ბრალდება, მე ასეთი არა ვარ, ასეთი რამის წინააღმდეგ ყოველთვის ვიბრძოდი. მომეცით საშუალება გამოვასწორო ეს შეცდომები, რაც მქონდაო, ითხოვა.

ბარამიამდე ასეთივე თვითგამამართლებელი, ყველაფრის უარყოფელი სიტყვით გამოვიდა „ბარამიას ჯგუფის წევრი“ კონსტანტინე ჭიჭინაძე: ჩემს სიცოცხლეში არაფითარ დაჯგუფებაში მონაწილეობა არ მიმიღია, სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილებაში ვერა, ვითომ ანტიპარტიული ჯგუფის წევრი ვარ. საიდან, როგორ, ეს ჩემთვის ყოვლად გაუგებარია. არაფითარი დამოკიდებულება, გარდა საქმისა, ამხ. ბარამიასთან არ მქონიაო...

კანდიდ ჩარკვიანი, რომელიც ისედაც მშვენივრად ხელბოდა, რომ პლენუმზე საკითხის განხილვა (აბსურდულობის

გამო) საჭირო პოლიტიკური სიმწვევითა და მიზანდასახულობით არ მიმდინარეობდა, რასაც მოსკოვი არ აპატიებდა (და საბოლოოდ არც აპატია!), უმაღლესად ბარამიას განცხადებას და ბოლო სიტყვაში სუსხიანად განაცხადა (ეს მისი ყველაზე მკაცრი სიტყვები იყო იმ დღეს): „ბარამია საკითხს აყენებს, რომ ჩვენ შუამდგომლობა გავუწვიოთ სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების ნაწილის გადახედვაში. ვინ ჰგონია მას საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი! ხელაუთ, როგორ განაწყენდა, როგორ მოხვდა, როცა მეგრულთა ნაციონალისტური ჯგუფი ვახსენეთ!“.

პლენუმმა ერთხმად დაადგინა:

დაიგმოს ბარამიას ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობა;

მოიხსნას მიხეილ ბარამია საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის მეორე მდივნის პოსტიდან და გამოყვანილ იქნეს ცკ-ის წევრთა შემადგენლობიდან;

მოიხსნას სამუშაოდან აექსენტი რაფაეა და გამოყვანილ იქნეს საქ. კპ(ბ) ცკ-ის წევრთა შემადგენლობიდან;

მოიხსნას ვლადიმერ შონია საქართველოს პროკურორის თანამდებობიდან და მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მთელი რიგი სისხლის სამართლის საქმის უკანონოდ შეწყვეტისათვის. სარევიზიო კომისიის წინაშე დადგეს საკითხი მისი პარტიის რიგებიდან გარიცხვის შესახებ;

მოიხსნან ცენტრალურ კომიტეტში სამსახურიდან: კონსტანტინე ჭიჭინაძე — პარტიული, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანოების განყოფილების გამგე, მიტროფანე კუჭავა — ადმინისტრაციული განყოფილების გამგე და ვახტანგ კუპრაევა — ყოფილი ადმინისტრაციული განყოფილების გამგე. ჭიჭინაძე და ვ. კუპრაევა გამოყვანილ იქნენ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის წევრთა შემადგენლობიდან.

ამ დადგენილების მიღებამდე დაისვა საკითხი (იგი აკაკი მგელაძემ დაჟინებით წამოჭრა) ზუგდიდის რაიკომის პირველი მდივნის გრიგოლ ჩაჩიბაიას შესახებ. კანდიდ ჩარკვიანმა პლენუმს განუცხადა, ჩაჩიბაია, რომელიც ბარამიას კეთილგანწყობით სარგებლობდა, კარგა ხანია უნდა მოგვეხსნა, მის საკითხს ცეკას ბიუროზე განვიხილაუთო.

გრიგოლ დუტუს ძე ჩაჩიბაია (1906-1983 წ.წ.). წარმოშობით მარტვილის რაიონიდან იყო. პარტიული მუშაობა ნარაზუნის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის პარტორგანიზაციის მდივნობით დაიწყო. 1937 წელს გეგეჭკორის რაიკომის მეორე მდივანი გახდა. 1938 წელს ზუგდიდის რაიკომის პირველ მდივნად აირჩიეს. ამ თანამდებობაზე კირილე ბეჭვაია შეცვალა. იქ უცვლელად იმუშავა 1951 წლამდე. იყო კარგი ორგანიზატორი, ზრუნავდა ქალაქის გამწვანება-კეთილმოწყობისათვის. 1951-1953 წ. წ. დაპატიმრებული იყო. განთავისუფლების შემდეგ მუშაობდა ტუნგოს ტრესტის მმართველად თბილისში, აჩიგვარის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად. 1972 წელს გადაიყვანეს გულრიფშის რაიონის ამყელის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის ხელმძღვანელად. იყო სოციალისტური შრომის გმირი.

ამბობენ, ლეფორტოვოს ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ ლ. ბერიამ მასთან მიყვანილ გრ. ჩაჩიბაიას წინ ზუგდიდში დადგმული სტალინის ძეგლის სურათი დაუდო და სარკასტულად უთხრა, ამ კაცისთვის იკლავდი თავსო?

•••

პლენუმის მეორე დღე მთლიანად ორგანიზაციულ საკითხებს დაეთმო. საფუძვლიანად იმუშავეს პლენუმის გადაწყვეტილების ტექსტზე. კანდიდ ჩარკვიანის წინადადებით, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოების მუშაობის შეფასება „არადამაკმაყოფილებელი“ შეცვალეს „სრულიად არადამაკმაყოფილებლით“, იქ, სადაც ქვერა „რეგულაციური კანონიერება“, ახალი ტერმინოლოგიის შესაბამისად, ჩაწერეს „საბჭოთა კანონიერება.“

პირველ მდივანს შეახსენეს, რომ მიხა ბარამიამ თავი დამნაშავედ არ ცნო და სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილება კანონად არ მიიღო. კანდიდ ჩარკვიანმა გაღიზიანებულმა უპასუხა, ბარამია ცნობს თუ არ ცნობს, ამას მისთვის აქვს მნიშვნელობა, სხვებისთვის კი არაო. შემდეგ მიუთითა, საჭიროა ხაზი გაესვას ემიგრანტ ევგენი გეგეჭკორის ჯაშუშური ჯგუფის მტრული მოქმედების სერიოზულ საფრთხესო (თითქოს გრძნობდა, რომ თანდათან ეს მიმართულება გახდებოდა მთავარი „ბარამიანების“ წინააღმდეგ ბრძოლაში) და მოითხოვა, დადგენილებას დამატე-

ბოლა სიტყვები: „არ შენუღეს ბრძოლა სხვა ელემენტების მიმართაც, დაუნდობლად გამხილოთ და ამოვიძირკვოთ ისინი.“ ოღონდ არ დაუკონკრეტებია ვინ „ისინი“, რა ჯურის „სხვა ელემენტებზეა“ ლაპარაკი, ვის მიმართაც არ უნდა შენუღეს ბრძოლა და ამოვიძირკვის ღონისძიებები. ეს 30-იანი წლებიდან გამომყოლილი ტენდენციაა — ბრძოლა ზოგადად მტრის წინააღმდეგ, როცა მტერი, ნემსისა და აქლემის ქურდის მსგავსად თანაბარ ხარისხში განიხილება — შინაურებში „კრამოლურ“ ანექლოტს ჰყვება თუ კრემლის აფეთქებას აპირებს.

პლენუმმა სრულიად არადაძაქმაყოფილებლად მიიჩნია მხა ბარამიას გამოსვლა, აღნიშნა, რომ მან ვერ გაიაზრა სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილება, გულწრფელობა არ გამოიჩინა პლენუმის წინაშე, ბოლომდე არ აღიარა თავისი შეცდომები და დაადგა სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების ცალკეული პუნქტების გაბიაბრუების გზას. ეს მის არაპარტიულობაზე მეტყველებს, იგი აგრძელებს პარტიის მოტყუებასო.

პლენუმმა ასევე არადაძაქმაყოფილებლად ჩათვალა კონსტანტინე ჭიჭინაძის გამოსვლა. მან პლენუმს არ უამბო „თავისი არასწორი ანტიპარტიული მოქმედებების შესახებ.“

საქმიანი წინადადება შეიტანა აკაკი მგელაძემ: ტექსტში აღინიშნოს „მლიქვნელობისა და მაამებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის აუცილებლობა“.

გადაწყვეტილებას ერთხმად იღებენ — „დაიგმოს, ამოვიძირკვოს!“ „ბარამიას ანტიპარტიულ ჯგუფთან“ ბრძოლა ეშხში შედის.

ნიშანსი: პლენუმის პირველ დღეს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრმა ნიკოლოზ რუხაძემ თავისი მოადგილე გენერალი ირაკლი ნიბლაძე ამხილა, ბარამიას დასთან ლიდასთან საეჭვო საქმიანი ურთიერთობა პქონდა, თავისთან სახლშიც კი შეხვდაო.

ი. ნიბლაძემ სასტიკად იუარა, ჩემთან არასდროს არ ყოფილა, სულ ერთხელ შევხვდი სხვის ოჯახში, სუფრაზეო.

და რა გგონიათ, პლენუმის მეორე დღეს ნ. რუხაძემ აღიარა, შევცდი, ი. ნიბლაძე მართლაც სხვის ოჯახში შეხვედრია ლიდა ბარამიასო.

აქ ძალაუნებურად ისმის კითხვა: კი მაგრამ, რატომ დაინტერესდა ასე ცხოვლად პლენუმი, თუ სად შეხვდა გენერალ ნიბლაძე ლიდა ბარამიას, ან რატომ ჰქონდა პრინციპული მნიშვნელობა ნ. რუხაძისთვის, რომ თავისი მოადგილე ქვეყნის პარტიული ელიტის წინაშე გაეშაყებინა, ლიდა ბარამია ჰყავდა სტუმრადო, ი. ნიბლაძისთვის კი — იმის დამტკიცებას, რომ ეს ასე არ ყოფილა?

საქმე ის არის, რომ მიხა ბარამია უკვე კეთროვანია. ავტომატურად კეთროვანია მისი ყველა ახლობელიც. ნ. რუხაძემ ფეულაზე უკეთ იცის, რა მოელის ამ კეთროვანს: ხვალ თუ ხვგ. არა მარტო მიხა ბარამიას, არამედ მის ცოლსა და დასაც დააპატიმრებს. და შეიძლება რიკოშეტით თავისი არასასურველი მოადგილეც თავიდან მოიშოროს. ეს, ალბათ, ამ სკამმორყეულმა მოადგილემაც იცის, ამიტომ უარყოფს ლიდა ბარამიას ნაცნობობას ასე თავგამოდებით (სხვათა შორის, ნ. რუხაძე მოგვიანებით ცდილობდა გამოიმძიებლის მეშვეობით პატიმართაგან, კერძოდ, მიხა ბარამიასგან, ჩვენებები მოეპოვებინა გენერალ-მაიორ ი. ნიბლაძეზე, რომელიც სძულდა, რადგან ეს კაცი არ ძალაუფლდა ხმამაღლა ლაპარაკობდა რუხაძის მუშაობაში არსებულ ნაკლოვანებებზე).

მაგრამ ამ ამბავს სხვა გაგრძელებაც აქვს. გამარჯვებულმა ირაკლი ნიბლაძემ ეტყობა ემოციები ვერ მოთოკა და გულმოცემულმა მიხა ბარამიას მიმართ ისეთი უკადრისი სიტყვები იხმარა, რომ კანდიდ ჩარკვიანმა მკაცრად შეაწყვეტინა, ბარამიას საკითხი ახლა წამოიჭრა, არც ჩვენ და არც თქვენ არ ვიცოდით, რა კაციც ყოფილა, ამგვარი სიტყვები არა მარტო იმათ მიმართ არ უნდა წარმოთქვათ, ვინც შეიძლება შემდეგში გამოაშკარავდნენ, არამედ საერთოდ არავის მიმართო და ორჯერ მოახდევინა ბოდიში გენერალ-მაიორს.

პლენუმზე, ი. სტალინის მითითების შესაბამისად, შეიქმნა საქართველოს კომპარტიის თბილისისა და ქუთაისის საოლქო კომიტეტები. როგორც ჩანს, ი. სტალინს უბრალო საკადრო წმენდა არ აკმაყოფილებდა. გამოცხადდა საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის შესახებ თბილისისა და

ქუთაისის ოლქების შექმნასთან დაკავშირებით. ახალ ოლქებში აირჩეოდა აღმასკომები „საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის ხელმძღვანელობის მნიშვნელოვანი შეცდომებისა და პოლიტიკური ფიასკოს შედეგების ლიკვიდაციის მიზნით“.

რათა ქვეყანა გარანტირებული ყოფილიყო ნაციონალისტური საფრთხისაგან, სტალინმა ცენტრის პარალელურად მოამძღვრა და მრისხანე მუშტად შეკრა რეგიონული (საოლქო) ხელმძღვანელობა. ეს გადაწყვეტილება მხოლოდ 1953 წლის აპრილში გაუქმდა. სამართლიანობის მიზნით უნდა ითქვას, რომ ოლქების შექმნის შესახებ გადაწყვეტილებები იმ პერიოდში სხვა რესპუბლიკებსა და ეროვნულ ავტონომიებშიც მიიღეს.

საოლქო კომიტეტების პირველ მდივნებად დამტკიცდნენ მანამდე საქალაქო კომიტეტების პირველი მდივნები მიხეილ ლელაშვილი (თბილისი) და აკაკი მგელაძე (ქუთაისი). ისინი ცუკას ბიუროს წევრებად აირჩიეს. ცუკას ბიუროს წევრად აირჩიეს მანამდე წევრობის კანდიდატი, სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ნიკოლოზ რუხაძეც.

ამრიგად, დასასრულ, კანდიდ ჩარკვიანმა აღნიშნა, რომ განხილვა მთლიანობაში დამაკმაყოფილებლად ჩატარდა, დასახელდა ზოგიერთი ახალი გვარი, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ცოტა დასახელდა, ამ ჯგუფთან გაცილებით მეტი ადამიანია დაკავშირებული, ვიდრე ითქვა (ადგილიდან — სწორია!). ეს გვაუბლებს, გასაქანი არ მიეცეთ იმათ, ვინც დაკავშირებული იყო ბარამიასთან და მონაწილეობდა ძირგამომთხრელ საქმიანობაში. ეს ჯგუფი ისე უნდა გავანადგუროთ, რომ მასზე მოგონებაც კი არ დარჩესო.

მურადსაღები ინჟორგაცია. 2004 წლის ოქტომბერში ტელეკომპანია „რუსთავი-2“-მა მაყურებელს უჩვენა გელა ჩარკვიანის საავტორო დოკუმენტური ფილმი „ქართველები კრემლში და კრემლს გარეთ“. მასში კანდიდ ჩარკვიანი ასე ხსნის სტალინური საოლქო კომიტეტების წამოწყების არსს (მისი საუბარი ვიდეოფორზე ჩაწერილია 1980-1990 წლების მიჯნაზე): „მაშინ საქართველოს პარტიულ და სახელმწიფო ორგანოებში

ჭარბობდნენ მეგრელები. იმერლები, გურულები, ქართლელები და კახელები კი შედარებით ცოტანი იყვნენ. და აი, დასაუფლებელის თბილისისკენ სწრაფვა რომ შეეჩერებინათ, ისინი რომ დასაუფლეთშივე დარჩენილიყვნენ, აღმოსავლელი კი უფრო წამოწეულიყვნენ წინ თბილისში, სტალინმა დასაუფლეთი და აღმოსავლეთი საქართველო ადმინისტრაციულად გამიჯნა ერთმანეთისგან.“

•••

ასეთი იყო „დღე პირველი“.

შვეჯამოთ სამი კაცი (ძმები ა. და ი. რაფაეები და ვ. შონია) უკვე დაპატიმრებულია, რამდენიმე მსხვილი პარტიული ფუნქციონერი დასჯილია პარტიული ხაზით რაც მთავარია, აფეთქებულია ნაღმი, რომელმაც ზევი უნდა დაძრას და ქვეშ თითქმის მთელი სამეგრელო მოიყოლოს. და არა მხოლოდ სამეგრელო (გაიხსენეთ: „არასაკმარისი რიცხვი დასახელდა... ამ ჯგუფთან გაცილებით მეტი ადამიანია დაკავშირებული, ვიდრე ითქვა... გასაქანი არ მიეცეთ იმათ...“).

თითქმის ყველა, ვინც პლენუმზე დაგმო „ბარამიას და მისი ჯგუფის ანტიპარტიული საქმიანობა, რის გამოც იხურებიან პატიოსანი მეგრელები“ — კირილე ბეჭკაია, რაფიელ კვიციანი, ვალერიან გუგუნავა, გრიგოლ კოკაია, გრიგოლ კარანაძე, მიხეილ კვარაცხელია და სხვები, ხვალ სწორედ ამ „ანტიპარტიული ნაციონალისტური ორგანიზაციის“ წევრები აღმოჩნდებიან და ნომენკლატურული საკარძლებიდან პირდაპირ ციხის ნარებზე გადაინაცვლებენ. მაგრამ ჯერ, დროებით, სანამ ნ. რუხაძის ოპრინიკები ყელში სწვდებიან, ისინი „გმობენ“, რადგან სხვაგვარად თვითონაც ავტომატურად ჩაირიცხებიან დასაგმობთა რიცხვში (ბოლოს მაინც ასე მოხდა!). აკი ცხაკაიას რაიკომის პირველ მდივანს ვალერიან გუგუნავას სიტყვით გამოსვლისას მგლებით წაესოვნენ პლენუმის წევრები, შენც ბარამიას კუდი ხარო. გვარიანი შიში ჭამა წალენჯიხის რაიკომის პირველმა მდივანმა მიხეილ კვარაცხელიამაც, დიდი ჯაფით შეძლო რეპლიკების დღეგმის მოგერიება.

დღე მეორე

კომუნისტებისთვის სკპ(ბ) ცკ-ის დირექტივებისა და საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ნოემბრის პლენუმის გადაწყვეტილებების გასაცნობად ცეკას ბიურომ პარტიული ორგანიზაციებისადმი დახურული წერილით მიმართვის ფორმა აირჩია. მასში, გარდა ბარამიას ანტისახელმწიფოებრივი და ანტიპარტიული ჯგუფის იმ საქმიანობისა, რომელიც მოყვანილი იყო სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილებაში, შევიდა „დამატებითი ფაქტები იმავე ჯგუფისა, რომლებიც პლენუმზე გამოვლინდა და ცკ-ს ჰქონდა ხელთ“. საკითხის სერიოზულობის გამო, ბიურომ ყველა რაიონში რუსპუბლიკური ორგანოების ხელმძღვანელი მუშაკები მიაგვლინა.

ვთქვათ პირდაპირ: „ბარამიას ჯგუფის“ ანტისახელმწიფოებრივი და ანტიპარტიული საქმიანობის დამადასტურებელი რაიმე არსებითი ფაქტი არც სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილებაში იყო მოცემული და არც საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმზე გამოვლენილა (შკითხველი აკი უკვე გაეცნო ამ „გამოვლენილ ფაქტებს“). უბრალოდ, საკმარისი იყო, რაიმე გეთქვა მ. ბარამიას გასაშავებლად, რომ მას უმაღლ „ფაქტად“ მონათლავდნენ.

საქართველოს პრეზიდენტის არქივში უზარმაზარი ტომია ანგარიშებისა, თუ რა აღმავლობით განიხილეს დახურული წერილი საქართველოს კომუნისტებმა, როგორ დაგმეს, რა ზიზღი გამოუცხადეს ბარამიას ანტიპარტიულ ჯგუფს, რა მკაცრად დასჯა მოითხოვეს... ერთი სიტყვით, ყველაფერი ისე წარმართა, როგორც მანამდე ხდებოდა ხოლმე, როგორც ელოდნენ.

ამასობაში გამწვანებული ფრონტით მოქმედებს ნიკოლოზ რუხაძე: უშიშროების ორგანოები იჭერენ, დაპკითხავენ, ამხედრებენ. ნოემბრის განმავლობაში „მეგრელთა საქმეში“ საბჭოთაო სახე მიიღო: ყველა ძაფი საფრანგეთში ემიგრირებულ ქართველ მენშევიკებთან მიდის. სტალინისთვის მომზადებულ დოსიეში ფიგურირებს ევგენი გეგეჭკორი, როგორც ამერიკის ჯაშუში, რომელსაც კავშირი აქვს რეზიდენტთა ქსელთან სსრ კავშირში და ბარამიას ანტიპარტიულ ჯგუფთან. ამ ორგანიზაციას ჯაშუშური საქმიანობა უნდა გაეშალა საქართველოში, რათა ძირი გამოეთხარა საბჭოთა სახელმწიფოსათვის. ორგანიზაციის მიზანი საქართველოს გამოყოფა და მისი თურქეთთან შეერთება იყო.

რუხაძეს დაევალა საქართველოს, თურქეთისა და პარიზის მეგრელთა შორის კავშირის გარკვევა. მას უნდა ემზადებინა შეთქმულება, რომელსაც საქართველოში ბერია ამზადებდა სტალინის წინააღმდეგ, თან, სხვათა შორის, ლავრენტი იმის დამალვაში უნდა დაედანაშაულებინა, რომ... ებრაელი იყო, — წერს პ. სუდოპლატოვი („სპეცოპერაციები. ლუბიანკა და კრემლი“).

სასოწარკვეთილი მიზნა ბარამია თავზნუნებულ ცდას მიმართავს. 13 ნოემბერს მან ცეკას ტელეფონით სთხოვა, მოსკოვში წასვლის ნება მომეცით, რათა იქ „მომისმინონ“. უარი უთხრეს. ის კი არა, გააფრთხილეს, ფეხი არსად გაადგაო. მაგრამ მან 18 ნოემბერს ჯერ ოჯახის მეგობარი ნინო თოფურია გაგზავნა მოსკოვში და კრემლის კომენდატურაში ჩასაბარებლად წერილი გაატანა, შემდეგ თვითონვე წავიდა, ოღონდ ინკოგნიტოდ: თვითმფრინავის ბილეთი ისევ იმ ქალს აალებინა თოფურიას გვარზე და 25 ნოემბერს გაფრინდა (მანამდე მოსკოვში, ოღონდ არა ინკოგნიტოდ, იყო კონსტანტინე ჭიჭინაძე. იქ იგი ს. იგნატიევს შეხვდა, რომელსაც კარგად იცნობდა, მაგრამ, გასაგები მიზეზების გამო, ვერაუთარ შედეგს ვერ მიაღწია).

მ. ბარამია ვერც მალენკოვთან მოხვდა და ვერც ბერიასთან, სხვა კი რას გაუკეთებდა! მალენკოვის თანაშემწისაგან მხოლოდ ის შეიტყო, რომ მისი საკითხი (ნოემბრის დადგენილების პროექტი) მოსკოვში არ განხილულა, ანუ მართლაც სტალინის

„საექტორო“ ქმნილება იყო და ცუდი წინათგრძნობით შეპყრობილი დაბრუნდა შინ.

გუმანმა არ უმტყუნა. დაბრუნებისთანავე ორივე პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში დაიბარეს, საკითხის მოსკოვში გასაჩივრება პარტიული დისციპლინის დარღვევად ჩაუთვალეს („ამით მათ ეჭვქვეშ დააყენეს თავიანთი პოლიტიკური წესიერება“), რის გამოც, „ქონდა რა სხვა მასალებიც ბარამიასა და ჭიჭინაძის ანტისახელმწიფოებრივ საქმიანობაზე, ცენტრალურმა კომიტეტმა მათი ქმედება შეუთავსებლად ჩათვალა პარტიაში ყოფნასთან, ისინი გარიცხა პარტიიდან და მათზე საქმე გადასცა სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს“.

ჟურალსაღბი ინფორმაცია. კანდიდ ჩარკვიანი იგონებს (დოკუმენტური ფილმი „ქართველები კრემლში და კრემლის გარეთ“):

„ნოემბრის პლენუმის მეორე დღესვე სტალინთან ჩავედი ახალ ათონში. კარგ ხასიათზე დამხვდა. მოვახსენე, დამნაშავენი სამსახურიდან მოვხსენით - მეთქი. შეიძლება დამნაშავენი არც იყვნენ, მაგრამ ახლა უფრო ფხიზლად იქნებიანო, მიპასუხა (! — ა.ა.).

როცა მოგვიანებით ბარამია თვითნებურად წავიდა მოსკოვში, რუხაძემ წყნეთში დამირეკა, აკრძალვის მიუხედავად ბარამია მაინც წავიდა, შემოდგომა როსტოვში ჩამოესვა და თქვენ რას იტყვითო. ამაზე უარი ვუთხარი, შეიძლება მერე ხელზე დაეხვიათ, კაცი თავის ბედის გასარკვევად მიდიოდა და არ გაუშვესო. თანაცვიცოდი, სტალინთან ვერ მოხვდებოდა.

მერე პოსკრკებიშევმა დამირეკა, თუ იცი ბარამია სად არისო? ვიცი, მოსკოვშია-მეთქი. თან ეთხოვე, სტალინთან შეხვედრა მინდა-მეთქი. დაგირეკავო. მართლაც, ჩქარა დამიკავშირდა, ჩამოდიო. მეორე დღესვე ჩავედი. სტალინი საშინლად გაღიზიანებული შემხვდა, თქვენ მიეცით მათ მოსკოვში ჩამოსვლის უფლებაო? - მკითხა. არა, პირიქით, წამოსვლა აუკრძალე - მეთქი. ესე იგი პარტიული დისციპლინა დაარღვიეს, რას აპირებთო? დაესჯით, სასტიკ საყვედურს გამოფუცხადებთ - მეთქი, ვუთხარი. საყვედური ძალზე იოლი სასჯელია, ასეთი დანაშაულისათვის დაპატიმრების ღირსი არიანო, თქვა და

მოულოდნელად მეორე ოთახში გავიდა. მე და ბერია მარტო
დაერჩით, ჩუმად ვიცდიდით. სტალინი ჩქარა დაბრუნდა, სწორედ
რომ დაპატიმრების ღირსი არიანო, გაიმეორა.“

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს

უშიშროებამ უმალ დააპატიმრა მიხა ბარამია და კოტე
ჭიჭინაძე. თავზარდაცემულმა მიხამ წერილები გაუგზავნა კან-
დიდ ჩარკვიანს და იოსებ სტალინს, უდანაშაულო ვარო, იფი-
ცებოდა. ვინ მოუსმინა!

1951 წლის 15 დეკემბერს, საქართველოს კომპარტიის ცე-
ის ბიუროს დადგენილების საფუძველზე, პროკურატურამ დაა-
პატიმრა და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისცა „ან-
ტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობისათვის,
მფლანგველთა და დამტაცებელთა მფარველობისათვის“ პარ-
ტიიდან უკვე გარიცხული ზუგდიდის რაიკომის პირველი მდიუ-
ნი გრიგოლ ჩაჩიბაია, რაისაბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე გუ-
გუ გობეჩია და საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე
ვასო ბეჭვაია (დააპატიმრა სახელმწიფო უშიშროების სამინის-
ტრომ, დაწყებით პერიოდში ძიება პროკურატურასთან ერთად
წარმოებდა, შემდეგ „მ. ბარამიას საქმესთან“ გაერთიანდა). და-
აპატიმრეს აგრეთვე 20-მდე კაცი (2004 წელს გამოვიდა ვასო
ბეჭვაიას მეუღლის, ძველი კომკავშირული მუშაკის, 90 წლის
ქალბატონის ლუდმილა ჭითანავა-ბეჭვაიას მოგონებათა საინ-
ტერესო წიგნი „სიფათიანი გზა“, რომელიც ბევრ საყურადღე-
ბო ცნობას გვაწვდის მაშინდელ მოვლენებზე).

ამ პერიოდისათვის არც ერთი დაპატიმრებული არ იძლეოდა
ჩვენებას „მეგრული ნაციონალისტური ფგუფის“ არსებობაზე, თუ-
ცა ნიკოლოზ რუხაძე, მისი მოადგილე მირიან თაფლიშვილი, გ-
მომძიებლები გივი ქესანაშვილი, კუციავა, სტეპანოვი, მილილოვი
და სხვები ტყავიდან ძვრებოდნენ, რათა, რაღაც არ უნდა დაეჯი-
მოდათ, პატიმრებისთვის დანაშაულის აღიარება აეძულებინათ.

როგორც ჩანს, დაპატიმრების პირველმა ელდამ ისე და-
რგუნა მიხა ბარამია, რომ 16 დეკემბერს გამოძიებას ასეთი ჩვენებ-
მისცა: „საღად ავწონ-დავწონე რა ზოგიერთი მეგრელის, რომლებ-
საც საპასუხისმგებლო პარტიული და საბჭოთა პოსტები ეკავა“

საქართველოში — ყოფილი იუსტიციის მინისტრის ა. ნ. რაფაელს, რომელიც თავის გარშემო უპირატესად მეგრელებს იკრებდა და წინ სწევდა საპასუხისმგებლო პოსტებზე, ყოფილი რესპუბლიკის პროკურორის ვ. ა. შონიას, რომელიც უკანონო გადაწყვეტილებებს იღებდა ზოგიერთი მეგრელის საქმეზე (ნაწილობრივ ჩემი მითითებითაც) ჩადენილი დანაშაული, დაერწმუნდი, რომ ნათლად იხატება მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის არსებობა“.

ეს ამბავი უმაღლეს, 1951 წლის 20 დეკემბერს ამცნო ცკ-ის პლენუმს კანდიდ ჩარკვიანმა, გამოძიება ბარამიასა და სხვათა საქმეზე სრული სვლით მიდის და უთუოდ გამომჟღავნდება მათი ყველა დანაშაული.

20 დეკემბრის პლენუმის დღის წესრიგში ორი საკითხი იდგა: სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილების შესრულების მიმდინარეობა და საორგანიზაციო საკითხები.

ცნობა კანდიდ ჩარკვიანმა წარმოადგინა.

იგი იწყებს მაგალითით, რომელიც ერთ-ერთ პარტიულ კრებაზე დაუსახელებიათ: ზუგდიდის რაიონის დიდიჭყონის ჩაის ფაბრიკის დირექტორი მელუა 1947 წელს, სისტემატური ლოთობისა და ხულიგნობისათვის, რაიკომის გადაწყვეტილებით მოხსნეს თანამდებობიდან და სასტიკი საყვედური გამოუცხადეს პირად საქმეში შეტანილ. მელუა, საბჭოთა მეურნეობის ინჟინრის კემულარიას საშუალებით, დაუკავშირდა მიხა ბარამიას მამას ივანეს, რომელმაც შვილთან საქმე „ჩააწყო“ და მიხა ბარამიამ, ცკ-ს პირველი მდივნის ადგილზე არყოფნის დროს, ბიურო ჩაატარა და შეცვალა რაიკომის ბიუროს გადაწყვეტილება მელუას სამსახურიდან მოხსნის შესახებ, მხოლოდ საყვედურის გამოცხადება დაუტოვა.

კ. ჩარკვიანმა ხაზი გაუსვა, რომ მ. ბარამიას წალენჯიხური კავშირების შესახებ (ადრე იქ მუშაობდა) ლაპარაკი იყო არა ამ რაიონის, არამედ თბილისისა და სხვა რაიონების პარტიულ ორგანიზაციებში, თვით წალენჯიხაში კი განხილვამ მკრთალად ჩაიარა. ეს გასაგებიცაა (ხმა დარბაზიდან: წალენჯიხის რაიონის ხელმძღვანელები ახლოს იყვნენ ბარამიასთან!), წინა პლენუმზე წალენჯიხის რაიკომის პირველი მდივანი მიხეილ კვა-

რაცხელია გამოვიდა აქ და ფაქტობრივად ვერაფერი თქვა, არა-
და, ცენტრალურ კომიტეტს აქვს მასალები, რომ წალენჯიხის
რაიონის გუნდი სიმღერას მღეროდა ბარამიაზე (გამოცოცხლები
დარბაზში), წალენჯიხის საშუალო სკოლას ბარამიას სახელი
აქვს მიკუთვნებული, რაიონში არის ბარამიას სახელობის კოლ-
მეურნეობა, წალენჯიხის ერთ-ერთ ქუჩას ბარამიას სახელი
ჰქვია (ცნობისთვის: ბატონმა მამანტი პაჭკორიამ, რომელიც პარ-
ტიის ზუგდიდის რაიკომის მეორე მდივნობიდან 1948 წელს გა-
დაიყვანეს ჩხორორწყუში პარტიის რაიკომის პირველ მდივნად, ამ
საკითხთან დაკავშირებით საგანგებოდ მომწერა, თუმცა ბარამია
წარმოშობით ჩხორორწყუდან იყო, ჩვენ მაშინ მისი სახელი არც
ერთი ობიექტისთვის არ გვიწოდებიაო).

მოგვიანებით აკაკი მგელაძემ უფრო დააკონკრეტა: აუ-
ტორი ბარამიაზე სიმღერისა, რომელსაც სისტემატურად ას-
რულებს კულტურის სახლის გუნდი, არის ფილიპე კვარაც-
ხელია, რომელიც პარტიიდან გარიცხული და გასამართლე-
ბულია სოციალისტური საკუთრების დატაცებისთვის. რაი-
ონის ხელმძღვანელობა სისტემატურად ესწრებოდა ამ კონ-
ცერტებს. რაიკომის პირველ მდივანს მიხეილ კვარაცხელიას
აქვს მიხა ბარამიას და თაეისი 1,5X1 კვადრატული მეტრი ზო-
მის პორტრეტები. კვარაცხელიას მსგავსი ადამიანი არ შეიძ-
ლება იყოს რაიკომის პირველი მდივანი. უნდა განვიხილოთ
მისი პარტიული საქმე. მ. კვარაცხელიამ შეიძლება ყოფილი
ზუგდიდის რაიკომის პირველი მდივნის ჩაჩიბაიას ბედი გაი-
ზიაროს...

საქართველოს სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს მთავარი სა-
კურორტო სამმართველოს ყოფილმა უფროსმა ბერაძემ „და-
მაშფოთებელი“ რამ განაცხადა: ბარამია თურმე არაერთგზის
მოითხოვდა მისგან ღონისძიებათა მიღებას, რათა კურორტი ლე-
ბარდე რესპუბლიკური მნიშვნელობისად ექცია, თუმცა დაშვე-
ბული სახსრები მოქმედი დიდი კურორტების საჭირო ღონეზე
არსებობისთვისაც კი არ არის საკმარისი. ბარამია მხარს უჭერდა
ზუგდიდის ყოფილ ხელმძღვანელებს რაიონული ცენტრის მშე-
ნებლობისა და კეთილმოწყობის უკანონო და ანტისახელმწი-

ფოებრივ ქმედებაში (?). ზუგდიდი გარეგნულად ბრწყინავდა, მაგრამ შინაგანად ლპებოდაო.

რაიონის შემოწმება დაუწყიათ სოფლების წაქეზინჯისა და რუხის კოლმეურნეობებში დატაცების და გაფლანგვის შესახებ სამართალდამცავი ორგანოების მასალებით. გამოირკვა: რაიონის პროკურატურა და სასამართლო ორგანოები აშკარად მფარველობდნენ გამოფლანგველებსა და დამტაცებლებს. ამ შემოწმებისას გრიშა ჩაჩიბაია და აღმასკომის თავმჯდომარე გუგუ გობეჩია პირდაპირ კბილებით იცავდნენო თავის ხალხს.

ზუგდიდის რაიონის ხელმძღვანელები აბუქებდნენ ბარამიას ავტორიტეტს. ქალაქის ერთ-ერთ ქუჩას მისი სახელი დაარქვეს. იქამდე მივიდნენ, რომ XVIII პარტყრილობის სახელობის კოლმეურნეობას, სხვა კოლმეურნეობასთან შეერთების შემდეგ, ბარამიას სახელობის კოლმეურნეობა დაარქვესო.

მეორედ გამოსვლისას ჩარკვიანმა ილაპარაკა პროკურატურისა და იუსტიციის ორგანოების მანიკიერ მუშაობაზე. თურმე პროკურორ ვლადიმერ შონიას ბინაში დიდხანს იძალებოდა მისი ნათესავი, სახელმწიფო ქონების დამტაცებელი ქალი ეთერია, რომელზეც სასამართლო ძებნა იყო გამოცხადებული.

პირველმა მღვიანმა პლენუმს აცნობა, რომ პროკურატურის ცენტრალური აპარატის 55 პასუხისმგებელი მუშაკიდან მოხსნილი და დათხოვნილია 15 კაცი, საქალაქო და რაიონულ პროკურატურებში გადაყვანილია 6, პროკურატურის ადგილობრივი ორგანოებიდან კი მოხსნილ-დათხოვნილია 13 კაცი; იუსტიციის სამინისტროს აპარატიდან მოხსნილი და დათხოვნილია 6 მუშაკი, სულ კი ამ სამინისტროს სისტემიდან — 26 პასუხისმგებელი მუშაკი; სასამართლო ორგანოებიდან — 15 (ამ 15-დან 2 რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს წევრი იყო, 13 კი — სახალხო მოსამართლე); ადვოკატურიდან გაყრილია 37 კაცი. სულ პროკურატურის, იუსტიციის და სასამართლო ორგანოებში გაიგზავნა 60 ახალი მუშაკი.

პლენუმს არ დასჭირვებია განმარტება, რომ ეს მოხსნილ-დათხოვნილ-გაყრილი მუშაკები მგვრული წარმოშობისა იყვნენ...

მ. ბარამიას მხილება სხვებმაც გააგრძელეს. სიმკაცრითა და კონკრეტული მაგალითების სიუხვით კვლავ აკაკი მგელაძე

გამოირჩეოდა. მან ახალი მომენტი წამოსწია წინ: ბარამიას ან-
ტისახელმწიფოებრივი ჯგუფი ხელოვნურად ბერავდა მონაცემებს,
რათა მისთვის საჭირო, დასაყრდენ ადამიანებს სოციალ-
ლისტური შრომის გმირის წოდება მინიჭებოდათ. ასეთი ფაქტე-
ბი იყო, კერძოდ, ზუგდიდში, შესამოწმებელია, იქნებ — სხვა
რაიონებშიცო. შემდეგ: ბარამიას დაუსხნია თავისი ნათესავი, ფო-
თის „ზაგოტზერნოს“ ბაზის დირექტორი, გამფლანგველი და ქურ-
დი ვ. თოდუა. არ მოახსენებინა და არ დააჭერინა, უბრალოდ გა-
ათავისუფლეს და... სამკურნალო-სანიტარიული სამმართველოს
ხაზით მკურნალობაც კი დაუსწყესო — ა.ა.).

პლენუმზე ხანდახან პირდაპირ სასაცილო მდგომარეობა
იქმნებოდა (რა თქმა უნდა, სასაცილო — გადატანითი მნიშვნე-
ლობით, თორემ სასაცილო კი არა, სატირალი იყო).

ვაჭრობის მინისტრი მიხეილ ნარსია აცხადებს, რომ ცე-
კას დახურულ წერილში ნახსენები ბოროტმოქმედი (? — ა.ა.)
აღშიბაია მინისტრის მოადგილის კუჭუხიძის სიმამრი ყოფი-
ლა, მაგრამ დახურული წერილის განხილვის დროს გამოსვლი-
სას, სიძეს ამის შესახებ არაფერი უთქვამს, რის გამოც კუჭუ-
ხიძის საქციელი დაგვმეთო.

ახლა სხვა, უდრო „საშინელი“ ფაქტი: თურმე ვაჭრობის
სამინისტროს აპარატში შეთავსებით მთარგმნელის თანამდებო-
ბაზე მომუშავე ბარკალაია, დახურულ წერილში აღნიშნული
დამნაშავე ბარკალაიას მამა ყოფილა. ის სამუშაოდან მოგხსე-
ნითო, უპატაკა მინისტრმა პლენუმს.

თვითკრიტიკულად გამოვიდა აბაშის რაიკომის პირველი
მდივანი სვეერიან. ებრალიძე. კერძოდ, ერთი დიდი „ცოდვა“ გა-
ამხილა: მეც მქონდა შეცდომა მუშაობის დროს — უნებარ-
თვოდ დავიწყე საშუალო სკოლის მშენებლობაო.

თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვე-
ტიხი ჩერქეზიამ პლენუმს მოახსენა ბარამიას დის ლიდას და-
ნაშაულებრივ ქმედებათა შემოწმების შედეგები: ლიდა ბარამია
თეატრალური ინსტიტუტის ლექტორად მუშაობდა, იმავედროუ-
ლად პარტორგანიზაციის მდივანიც იყო. დამტკიცდა, რომ მან
ჩაშალა პარტიული მუშაობა ინსტიტუტში — ჩაიდინა სიყალბე:

პარტიული კრების ჩატარების შემდეგ ოქმში შეიტანა პარტიის წევრ პოპოვასთვის პარტიული სასჯელის მოხსნის საკითხი და თვითონვე „დაადგინა“ პარტიის რაიკომის წინაშე პოპოვასთვის საყვედურის მოხსნის შუამდგომლობის აღძვრა... ცეკას ბიურომ ლ. ბარამია მოხსნა პარტორგანიზაციის მდივნობიდან და მისი პარტიულობის საკითხი რაიკომს გადასცა განსახილველად.

აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა შოთა გეთიამ უფრო გააფართოვა მიხა ბარამიას „მტრული მოქმედების“ არეალი. მას თავისი ხალხი ჰყავდა მოსკოვშიც, რომელთა მეშვეობითაც იქ აწყობდა საქართველოში მოხსნილ მუშაკებსო. დაასახელა აფხაზეთის ჯანდაცვის ყოფილი მინისტრი პაპასქუა, რომელიც ადრე მუშაობის ჩაშლის, ჯანდაცვის ქსელში მილიონ მანეთზე მეტი თანხის გაფლანგვისათვის გაათავისუფლეს; ასევე მოსკოვში მოქმედ „აფხაზეთში ცხენების ქურდების მამამთავარი“ ხონელიაო.

შოთა გეთიამ შეკრებილთ მოახსენა: უკანასკნელი პლენუმის შემდეგ კიდევ გადაუხედეთ კადრებს და 5 კაცი გავათავისუფლეთ, მათ შორის გულრიფშის პროკურორის თანამშემწე წულაია. იგი ამ თანამდებობაზე თავის დროზე ყოფილი პროკურორის მამულიას დაუინებული მოთხოვნით დაინიშნა, ხოლო მერე გაირკვა, რომ წულაია რესპუბლიკის პროკურორის შონიას სიძე ყოფილა. წულაია ვითომ მოსკოვის იურიდიული ინსტიტუტის დაუსწრებელი ფაკულტეტის კურსდამთავრებულია, შემოწმებამ კი დაგვანახა, რომ წერა-კითხვის მცირე მცოდნეაო...

მასირებულად მიაწვნენ საქართველოს ალკკ ცკ-ის პირველ მდივანს ივლიანე (მამია) ზოდელავას, რატომ არაფერს ამბობ, თუ რა კეთდება კომკავშირში 9 ნოემბრის დადგენილების შესასრულებლად, როგორ თუ გაბედე და თქვი, დირექტივა მომეცით, როგორ ვიმოქმედოო.

კანდიდ ჩარკვიანმა კუშტად განაცხადა, ჩვენ არა გვაქვს მასალები, ზოდელავა ანტისახელმწიფო და ანტიპარტიულ პიროვნებად მივიჩნით, მაგრამ ფაქტია, რომ კომკავშირის ცეკაში მნიშვნელოვანი პოსტები მეგრელებს უკავიათ. საჭირო იქნება ღონისძიებების ჩატარება, რათა ეს პოსტები დაიკავონ სხვა რა-

ონებისა და პროუინციების წარმომადგენლებმაც, ჩვენ „ლეკე-
დაცია უნდა გაუკეთოთ“ ამასო.

სხვათა შორის, პლენუმზე, მათდა უნებურად, გაირკვა, რომ გაფლანგვა, სახელმწიფო ქონების დატაცება... მხოლოდ „მეგრულ ნაციონალისტთათვის“ დამახასიათებელი თვისება არ ყოფილა.

დასახელდა ასეთი ციფრები:

ცეკავშირის სისტემაში 1950 წელს გამოვლინდა 14275 ათასი მანეთის გაფლანგვა-დატაცება, 1951 წ. I ნახევარში — 7494 ათასის;

ვაჭრობის ქსელში: 1950 წ. — 2950 ათასი, 1951 წ. I ნახევარში — 443 ათასი;

კვების მრეწველობაში: 1950 წ. — 2900 ათასი, 1951 წ. I ნახევარში — 870 ათასი;

რძისა და რძის პროდუქტების წარმოების სამინისტროს ხაზით: 1950 წ. — 390 ათასი, 1951 წ. I ნახევარში — 152 ათასი;

მსუბუქ მრეწველობაში: 1950 წ. — 132 ათასი, 1951 წ. I ნახევარში — 240 ათასი;

სარეწი კოოპერაციის ხაზით: 1950 წ. — 126 ათასი მანეთი, 1951 წ. I ნახევარში — 235 ათასი მანეთი და ა. შ.

საგანგებოდ მინდა ხაზი გაუუსვა ორ გარემოებას. პლენუმში იძულებული გახდა ელიარებისა:

1. „ბევრი ანონიმური წერილი მივიღეთ მათი ნაწილი შეიცავს ფაქტებს, რომლებიც ჩვენს ყურადღებას იმსახურებს, მაგრამ დიდი ნაწილი იქითკენ არის მიმართული, რომ დისკრედიტაცია გაუწიოს პარტიულ და სახელმწიფო ორგანოებს“.

2. „დახურული წერილის განხილვისას შემჩნეულია ანტიპარტიული გამოთქმები. ყველა მეგრული ცხადდება ბარამიას ანტიპარტიული, ანტისახელმწიფოებრივი ჯგუფის თანამშრომლებად და ცუდ გამოთქმებს ხმარობენ მეგრულთა მიმართ“.

განა თავიდანვე არ იყო საგუჰანო, რომ სწორედ ასე მოხდებოდა? განა თავიდანვე არ იყო მოსალოდნელი, რომ ეს მართლაც ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი დადგენილება, ერთი მხრივ, მოსახლეობაში ხელისუფლებისა და პარტიის

დისკრედიტაციას გამოიწვევდა და, მეორე მხრით, ხელყოფდა ქართველი ერის მთლიანობას?

ლამის ყველა მეგრული ანტისახელწიფო ელემენტად, ანუ, ყველაფერს თავისი სახელი რომ დაეარქვათ, მტრად ცხადდება! რამდენი მედროვე, სინდისგარეცხილი ადამიანი დაუზარბა „მტრის“ ადგილს და შეეცადა მეგრულობის გამო სარმა გამოედო მისთვის. და ბევრმა შესძლო კიდევ ეს!

ცოტა მოგვიანო პერიოდის, მაგრამ დამახასიათებელ მაგალითს მოვიყვან.

დაინიშნა თუ არა ლავრენტი ბერია ხელახლა გაერთიანებული შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელმძღვანელად, მასზე დასმენების სეტყვა მიაწყდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმს. მწერალი ბორის სოკოლოვი წიგნში „ბერია. ყოვლისშემძლე სახკომის ბედი“ (მოსკ. 2003), ერთ-ერთი მათგანს გვაცნობს: „ამხანაგო ზრუშკოო და მალენკოო! ყურადღება მიაქციეთ ეშმაკ მეგრულს ბერიას. ის გათახსირებული აფერისტი, ნაციონალისტი. მეგრულის გარდა მისთვის არაფერ არსებობს. შსს-ში კაკუჩაიას (ლაპარაკია გენერალ - მაიორ ვარლამ კაკუჩაიაზე, რომელიც საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრად დაინიშნა 1953 წლის 16 მარტს, მაგრამ უკვე 10 აპრილს გადაიყვანეს ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის კონტრდაზვერვის უფროსად, მის ადგილზე კი ვლადიმერ დეკანოზოვი დასვეს. შეიძლება ეს გადაადგილება სწორედ ამ ანონიმური წერილის შედეგიც იყოს. ისე, ამ შეცვლამ ვ. კაკუჩაიას სიცოცხლე შეუნარჩუნა, ლ. ბერიას დამზობის შემდეგ მას 15 წელი მისცეს, ვ. დეკანოზოვი კი დახვრიტეს – ა.ა.) მოადგილედ 90 წლის კუანა წერეთელი, უწიგნური, არაფრის მცოდნე, კულაკი დაუნიშნეს (გენერალ-ლეიტენანტი შალვა წერეთელი, რომელიც 1953 წელს, ბერიას დაპატიმრების უმალ დაიჭირეს და 1955 წელს დახვრიტეს, კულაკი კი არა, თავადი იყო და შედარებით ახალგაზრდაც – 59 წლის – ა.ა.). ლ.პ. ბერიამ სტალინის სიკვდილის შემდეგ გაანთავისუფლა ხალხის მტრები—მეგრულები. მეგრულები ამბობენ, სტალინი

ცოცხალი რომ ყოფილიყო, ბერია ვერ შეძლებდა მეგრულთა გაშვებასო. ამჟამად ყველა ჩვენს რუსს ჩხირის გადაბრუნება არ შეუძლია ბერიას გარეშე, რუსებს თავზე დააჯდა. ბერიას ცოლის ბიძა ისიდორ გვგეჭკორი (ალბათ ვგენი გვგეჭკორზეა ლაპარაკი - ა.ა.), მენშევიკი, ამერიკაში (ჩანს, საფრანგეთში ურევენ - ა.ა.) გრიალებს, ასევე სხვა მრავალი ნათესაუი. აფერისტი ბერია ახლა ყველა მეგრულს მოაწყობს. რუსბაჟ ხალხის მტერი არ არის, მას მდიდარი მასალები ჰქონდა ბერიაზე. გამოგზავნეთ საქართველოს შსს-ში რუსები, არ გვინდა აფერისტი მეგრელები ბერიას მეთაურობით ჯანდაბაში გაგზავნეთ თავის მეგრელებიანად. ჩვენ გვიყვარს რუსები, სამართლიანი ადამიანები. ახლა ქართველთა სიცოცხლე კაპიკად არ ღირს. დიდ თანამდებობებზე მეგრელები იქნებიან, დანარჩენებმა კი უნდა იტანჯონ. თვითონ შეამოწმეთ, შსს-ში ყველა მეგრული იქნება. ბერია თქვენ დაგასამარებთ, თუ არ მოიცდით. მე არ მეძებოთ, ვერ მიპოვით“.

საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრად ვ. კაკუჩაიას ყოფნის დროის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ეს საზინდარი ბარათი მოსკოვში 1953 წელს მარტის ბოლოსა და აპრილის დასაწყისში უნდა შესულიყო. იგი მიგვანიშნებს, თუ რა რთული იყო მაშინ ბერიას და მისი ხალხის მდგომარეობა შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემაში, რომელიც სავსე იყო იგნატიევისა და აბაკუშოვის ხალხით.

მალენკოვსა და ზრუშჩოვს ანონიმური ავტორი არ უძებნიათ, მაგრამ მისი რჩევა კი შეისმინეს და ლავრენტი არა მარტო სამინისტროდან, საერთოდ, ამქვეყნიდანაც მოაშორეს.

თვით ამ წერილზე მინდა ასეთი ვარაუდი გამოეთქვა: იგი თბილისიდან კი იყო გაგზავნილი, მაგრამ აუცილებელი სულაც არ არის ავტორი შსს-ს მუშაკი და ქართველი ყოფილიყო. ამას დაშვებული ფაქტობრივი შეცდომები მაღაპარაკებს, რომლებიც ორგანოების მუშაკს და ქართველს არ უნდა დაეშვა: ისიდორ გვგეჭკორი, ქართული ემიგრაცია ამერიკაში, ბეზრუკი წერეთელი - თუმცა, თავისთავად, ალბათ არა ერთი გადაგვარებული ქართველიც წერდა ასეთ მეგრულთმობულე დასმენებს...

როგორც ჩანს, კადრებში „გადაზრა“ მართლაც შეიმჩნეოდა. ი. სტალინი კი ასეთი კუთხური „გადაზრების“ სასტიკი მოწინააღმდეგე იყო. მას ეკუთვნის მოსაზრება, რომელიც, თუ არ ვცდები, თავის სიყრმის მეგობარს პეტრე კაპანაძეს გაუზიარა: ნოე ჟორდანიას იმიტომ დამარცხდა, რომ მთავრობა თითქმის მთლიანად გურულებით ჰყავდა და კომპლექტებულიო. ასე რომ, ბელადის ყურამდე მიტანილი ყოველი ასეთი „გადაზრის“ ცნობა მის გაღიზიანებას და ეჭვს იწვევდა.

მოგვიანებით, 1970-იან წლებში, როცა კანდიდ ჩარკვიანს ჰკითხეს, მართლა იყო თუ არა მაშინ მეგრულთა მომრავლება ხელმძღვანელობაშიო, მან მართებულად უპასუხა: კადრებს ვაწინაურებდით უნარის მიხედვით მეგრული კადრების დაწინაურებაში შეცდომები რომც ყოფილიყო დაშვებული, ამის გამოსწორება ადვილად, მტრებად მათი გამოცხადების გარეშეც შეიძლებოდა, მაგრამ კარიერისტებს ხელს აძლევდათ ის, რაც მოიმოქმედეს უფრო მაღალი პოსტების დასაკავებლადო.

და ყველაფერ ამას, ფაქტობრივად, ტონს აძლევდა თვით ხელისუფლება, პარტიული ორგანოები.

მაშინ, როცა საკავშირო პროკურატურაში მომუშავე ბარკალაია დამნაშავედ მხოლოდ იმის გამო ცხადდება, რომ პარტიულმა ფუნქციონერმა აკაკი მგელაძემ მასზე ეჭვი მიიტანა (მხოლოდ ეჭვი!), ისიც ბარამიას ჯგუფის წევრი შეიძლება იყოსო, ხოლო მამამისი, უმნიშვნელო ადგილზე — მთარგმნელად მომუშავე კაცი, სამსახურიდან გააგდეს, დამნაშავეს მამააო, როცა ლამის სახელმწიფო და პარტიულ დანაშაულად ცხადდება, რომ კომკავშირის ცეკაში მეგრულებს მნიშვნელოვანი პოსტები უკავიათ, როცა პროკურატურის, იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოებიდან ამდენი კაცი მოხსნეს და დაითხოვეს მეგრულობის გამო, განა მოსალოდნელი არ იყო „ქვედა ფენებში“ ქვენა გრძნობების აფუთფუთება?

მაშინ, როცა „მეგრულთა საქმის“ 26-ტომიან საგამომიებო საქმეში ერთ-ერთ საბრალდებო დოკუმენტად დევს უშიშროების სამსახურის მიერ შედგენილი ნუსხა საპასუხისმგებლო თანამდებობებზე მომუშავე მეგრულებისა, რომლებიც უკვე იმსახურებ-

დნენ უნდობლობას (სხვაგვარად ეს სია არ შედგებოდა), რაკელა მგერელები იყვნენ, განა ვინმეს რამეღა უნდა გაკვირვებოდა? რასაც დათეს, იმას მოიძკი!

არადა, ჯერ მხოლოდ 1 თვე და 10 დღეა გასული საქმი-
რო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ცკ-ის აუბედითი დად-
გენილების ქვეყნად მოვლინიებიდან, ჯერ მხოლოდ 20-მდე კა-
ცია დაპატიმრებული, ჯერ მხოლოდ მექრთამეობა-დატაცება-
მფარველობის გარშემო ტრიალებენ უშიშროების მარჯვე ბიჭუ-
ბი, დიდი ცდის მიუხედავად, ჯერ ვერა და ვერ მიიღეს უცხოეთ-
თან ამ „ჯგუფის“ კავშირის მონაცემები. 20 დეკემბრის პლე-
ნუმზეც გაკვრით ითქვა (მხოლოდ გაკვრით, რადგან ხელთ არა-
ფერი ჰქონდათ) სამშობლოს გამყიდველებზე, ჯაშუსებზე, დი-
ვერსანტებზე, ვეგენი გეგეჭკორის ჯაშუსურ საქმიანობაზე, რო-
მელსაც „ალბათ საქართველოშიც ჰყავს თავისი ხალხი მგერულ
ნაციონალისტთა რიცხვიდან“. დიახ, ნიკოლოზ რუხაძე და მი-
სი ქეშიკები ძალიან ირჯებოდნენ, მაგრამ პატიმრებს არსებითი
ვერაფერი ათქმევინეს ამაზე.

„იკოვით ცენტრი!“

გასაჭირში ჩაყარნილი ქართველი კოლეგების დასახმარებლად 1952 წლის იანვრის პირველ რიცხვებში სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან ჩამოვიდა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის პასუხისმგებელ მუშაკთა (შესაბამისად ინსტრუქტირებულ გამოძიებელთა) ათკაციანი ჯგუფი საგამოძიებო ნაწილის უფროსის მოადგილის პოლკოვნიკ ცეპკოვის ხელმძღვანელობით.

კ. ცეპკოვი. (დ. 1905 წელს). 1943-1946 წ.წ. სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სახალხო კომისარიატის (სამინისტროს) განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის თანაშემწეა, 1947-1950 წ.წ. — უკრაინის სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო ნაწილის უფროსი, 1950-1951 წ.წ. — მინისტრის მოადგილე კადრების დარგში, 1951-1953 წ.წ. — სსრკ უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის მოადგილე. 1953 წლის მარტში დააპატიმრეს „მეგრულთა საქმეში“ გამოჩენილი უკანონობისა და სიმკაცრის გამო, იმავე წლის აგვისტოში (ბერიას დამხობის შემდეგ) გაათავისუფლეს.

მოსკოვიდან მოვლინებულ ჯგუფში შედიოდნენ ჩეკისტურ საქმეთა ისეთი ასეები, როგორებიც იყვნენ საგამოძიებო ნაწილის უფროსის თანაშემწეები ა. ბოლხოვიტინი და უ. ცვეტაევი, გა-

მომძიებლები ს. ნეფედოვი, ჟულიდოვი, სუხოვი, მაკარენკო, სტეპანოვი და სხვ.

თბილისში პოლკოვნიკ ცეპკოვის ბრიგადის ჩამოსვლის შემდეგ უზომოდ გამკაცრდა „მეგრელი ნაციონალისტების“ ციხეში ყოფნის ისედაც მძიმე რეჟიმი. მათ აღარ უშვებდნენ ეზოში, აღარ აძლევდნენ წიგნებს, დაჰკითხავდნენ უპირატესად ღამით, სცებდნენ წინანდელზე გაცილებით ენერგიულად. თბილისის ციხეში გამოძიებულთა მუშაობის ასეთი გრაფიკი დაწესდა: 11-დან 17 საათამდე, შემდეგ — ინტერვალი სადილისა და დასვენებისათვის, შემდეგ — ისევ სამუშაო საათები 23-დან დილის 5 საათამდე და მაინც, იმ შეთქმულების კონტურები, რომლის ძაფები ვითობდა პარიზში, სტამბოლსა და ქართული ემიგრაციის სხვა ცენტრებში მიდიოდა, არა და არ იკვეთებოდა.

1952 წლის იანვარში ი. სტალინს, სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს ს. იგნატიევს და კ. ჩარკვიანს მიხა ბარამიასა და სხვათა დაკითხვის პირველი ოქმები წარუდგინეს (შემდგომში დაკითხვის ოქმები სისტემატურად იგზავნებოდა ამ მისამართებზე).

რა თქმა უნდა, ადრესატები უკმაყოფილო დარჩნენ მწირი შედეგებით.

და აქ კვლავ მოსკოვი მოველინა დამხმარედ გენერალ ნ. რუხაძეს, ამჯერად პატიმრების წამებით გამოტყვის, ფალსიფიცირების დიდოსტატის მიხეილ რიუშინის სახით, რომელმაც „ექიმთა საქმისა“ და „ლენინგრადის საქმის“ პირდაპირ საზღაპრო გაყალბებით, ბუზიდან სპილოს შექმნით გაითქვა სახელი.

მიხეილ რიუშინი (1913-1954). 1941-1945 წ.წ — შინსახკომის არხანგელსკის საგანგებო განყოფილება „სმერშის“ გამოძიებელი, საგამოძიებო ქვეგანყოფილების უფროსი, შემდეგ იმავე თანამდებობაზე — ბელომორის სამხედრო ოლქში, 1945-1947 წ.წ. — სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მესამე მთავარი სამმართველოს („სმერშის“) განყოფილების ქვეგანყოფილების უფროსი გამოძიებელი, უფროსის მოადგილე, 1947-1951 წ.წ. — განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსი გამოძიებელი, 1951-1952 წ.წ. — მინის-

ტრის მოადგილე და განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსი.

ეს, როგორც იგონებენ „კოლორიტული და გამორჩეულად საზიზღარი“, დაბალი, მსუქანი, მოკლევასურა, რვა კლასის განათლების მქონე, ლოთი კაცი, რომელმაც კარიერა მინისტრ ვიქტორ აბაკუშოვის დასმენით გაიკეთა, არარაობიდან მოკლე ხანში გახდა პოლკოვნიკი და აღიარებული სპეცი. ბარემ აქვე ვიტყვი, რომ ეს „სპეცი“ ყოვლად უწიგნურად წარმართავდა გამოძიებას და ცემა-ტყეპით სძალაუდა უაზრო ჩვენებებს. მისი „მეთოდები“ იმდენად თვალში საცემი იყო, რომ გახშიანდა და 1952 წლის ნოემბერში, როგორც ამბობენ, უშუალოდ ი. სტალინის განკარგულებით, გააპანდურეს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან, ჯერ ბულალტრის თანამდებობაზე გაგზავნეს პარტიის ცენტრალური კომიტეტის რეზერვში, შემდეგ უფროსი კონტროლიორი იყო სსრკ სახელმწიფო კონტროლის სამინისტროში. ი. სტალინის სიკვდილის შემდეგ 1953 წლის 17 მარტს ბერიას ბრძანებით დააპატიმრეს და 1954 წლის ივლისში იმქვეყნად გაისტუმრეს სსრკ უმაღლესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიის განაჩენით.

მაგრამ ჯერ მხოლოდ 1952 წლის იანვარია, პოლკოვნიკ მ. რიუმინის ზენიტში ყოფნის ხანა და მისი კეთილგანწყობა, ყოველი რჩევა, ძვირფასია პერიფერიებში მომუშავე ჩეკისტებისთვის. აი, ახლაც, ხელმძღვანელობის დაჯალებით, საქმიან დარიგებებს უგზავნის საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს, გენერალ-ლეიტენანტ ნიკოლოზ რუხაძეს („მეგრულთა საქმის“ ტომეულებში მიკვლეული ეს წერილი ძალზე გრძელია, მაგრამ, ნამდვილად ღირს, მკითხველი სრულად გაეცნოს).

„პირადად ამხ. ნ. რუხაძეს

თქვენს მიერ წარმოდგენილი ანტიპარტიული მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფის წევრთა დაკითხვის ოქმები გადაათვალიერა მინისტრმა ამხ. იგნატიევმა და მე გადმომცა მათზე მითითებათა მოსაცემად. გაუცანი რა ოქმებს, იმ შენიშვნათა დამატებით, რაც მე თქვენ ზეპირად მოგეცით „უჩ“-თი, საჭიროდ მიგვანინა, აღუნიშნოთ შემდეგი:

ბრალდებული ბარამია, როგორც ა. წ. 4-5 იანუარის ოქმებიდან ჩანს, დაკითხვა საკითხთა ფართო წრით, რომლებიც დაკავშირებულია ნაციონალისტური ჯგუფის შექმნასა და პრაქტიკულ მტრულ მოქმედებასთან, თანაც თითოეული ამ კითხვასთან ამ დროს დეტალურად არ გამოკვლეულა.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ ბარამიამ ჯერ კიდევ არ აღიარა თავისი ხელმძღვანელი როლი ანტიპარტიული ჯგუფის შექოჩინებაში და, აქედან გამომდინარე, უარყოფს თავის დანაშაულს მის მიერ ჩადენილ ბოროტმოქმედებასთან ვველაზე სერიოზულში, ასეთი დაკითხვა ტაქტიკურად არასწორად უნდა ჩაითვალოს — იგი ასუსტებს ძიების პოზიციას და ართულებს სრულ მზილებას.

ნომ ცხადია, რომ ასეთი დაკითხვით ბრალდებულისთვის იოლდება შემდგომი გამოუტყებლობა, რადგან შესაძლებლობა უძლვია გაერკვეს, თუ რამდენად არის ძიება საქმეში ჩახედული მის დანაშაულებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით, შემდეგ კი მოიფიქროს და განსაზღვროს ქცევის ხაზი შემდგომ დაკითხვებზე.

სწორი იქნებოდა ბარამიას დაჯინებით დაკითხვა (ხაზგასმა თავღიშვილის ან კუციავასია — ა. ა.) და ოქმების შედგენა ცალკეულ საკანძო საკითხებზე, მათი ფოკუსირება და დაწვრილება თი დაშუშებით (მათივე ხაზგასმა — ა. ა.), დაპატიმრებულის სწრაფი მზილებითათვის გაანგარიშებული თანამიმდევრობით.

არადა, დაკითხვაზე ბრალდებულს ჯერ ჰკითხეს, როდის შეამწნია (მ. რიუმინის ხაზგასმა — ა. ა.), რომ მის გარშემო ჯგუფდებოდნენ ნაციონალისტურად განწყობილი მუშაკები მეგრულთა რიცხვიდან, შემდეგი კი ის, თუ როდის დაიწყო შეამწნევა (მისივე ხაზგასმა — ა. ა.), რომ მის გარშემო დაჯგუფებას იწყებენ ნაციონალისტები.

ასეთი შეკითხვების დასმით ძიება ფაქტობრივად დაეთანხმა ბარამიას ჩვენებებს, რომ ნაციონალისტები მის გარშემო დაჯგუფდნენ მისთვის შეუამწნეველად (მ. რიუმინის ხაზგასმა — ა. ა.), თუმცა ბრალდებულის ეს მტკიცება სინამდვილეს არ შეესაბამებდა (თავღიშვილის ან კუციავას ხაზგასმა — ა. ა.) და ძიების პროცესში, საქმეში არსებული მასალებიდან გამომდინარე, საჭირო იყო ბარამიასგან იმის აღიარება (კვლავ მათი ხაზგასმა — ა. ა.),

რომ სწორედ ის ასრულებდა ხელმძღვანელ როლს ჯგუფის ფორმირებაში.

ბარამიას განცხადების შემდეგ, რომ ნაციონალისტურად განწყობილმა მეგრულმა მუშაკებმა მის გარშემო დაჯგუფება 2-3 წლის წინათ დაიწვეს, მას მიეცა შეკითხვა:

„მხოლოდ უკანასკნელ 2-3 წელიწადში გაგიშინაურდნენ მეგრული მუშაკები, თუ უფრო ადრე?“

ნათელია, რომ ეს შეკითხვა ჩამოყალიბებულია პოლიტიკურად არასწორად, რამეთუ მასში წაშლილია განსხვავება ბარამიასთან დანაშაულებრივ კავშირში მყოფ ნაციონალისტურად განწყობილ მეგრულებსა და პატიოსან, პოლიტიკურად არა კომპრომეტირებულ მეგრულებს შორის, რომლებიც მართალია ახლო იყვნენ ბარამიასთან, მაგრამ მასთან ამ ჰქონდათ დანაშაულებრივი კავშირი.

უზეირო, დაპატიმრებულთან პოლემიკაზე მიმართულს განეკუთვნება შეკითხვები:

„ნორმალურად მიგაჩნიათ, როცა ისინი ხოტბას გასხამდნენ და გემლიქენულებოდნენ? გიჩლუნგებდათ თუ არა ეს სიფხიზლეს და სიმაზვილეს?“

„განა თქვენი ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობა, აგრეთვე მეგრული ნაციონალიზმის გამოვლინება, საბჭოთა სახელმწიფოს წინააღმდეგ მტრულ მოქმედებას არ წარმოადგენს?“ და სხვ.

ბარამიას ზოგიერთი ჩვენება ოქმში გადმოცემულია ბუნდოვნად, ხოლო ცალკეულ შემთხვევაში პოლიტიკურად არასწორად არის ჩაწერილი. მაგალითად, ოქმში ფიქსირებულია ბარამიას ჩვენება, სადაც აცხადებს, მას შემდეგ, რაც სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილებას გაეცანი, ჩემთვის ნათელი გახდა, რომ „ეს მუშაკები მართლაც დაჯგუფდნენ“ ჩემს გარშემო. გამოდის, რომ მხოლოდ პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებით გახდა ნაციონალისტ ბარამიასთვის ნათელი, რომ იგი ნაციონალისტურ საქმიანობას ეწევა.

ან: ოქმში ჩაწერილია ბარამიას ჩვენებები, რომლებშიც უარყოფილია ჩამოყალიბებული ნაციონალისტური ჯგუფის არსებობა და იქვე ლაპარაკია, რომ პრაქტიკულად ასეთი ჯგუფი იყო.

ასეთი მაგალითების მოტანა კიდევ შეიძლება.

გთხოვთ, ეს შენიშვნები გაითვალისწინოთ ბარამიას, რაგუ-
ვას და სხვათა საქმის გამოძიებისას.

საქმისათვის სასარგებლოდ მიმანია თქვენი ორიენტირება
სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან მიღებულ მ-
თითებებზე. იხელმძღვანელეთ ამ მითითებებით, ისინი შემუშავ-
ებულია სხვა ანტისაბჭოთა ნაციონალისტური ჯგუფების საქმე-
თა გამოძიებისას, რომლებიც მოქმედებდნენ უცხოეთის დაზვერ-
ვათა დაჯგუფებით

ამ მითითებათა თანახმად, ნაციონალისტური ჯგუფების ფი-
ველი წევრის დაკითხვისას უნდა გაირკვეს: როდის და ვისი გუ-
ლენით გახდა ის ნაციონალისტი, რა პროგრამა აქვს, რა მიზნებს
ისაბავს ეს ჯგუფი. პატიმრები უნდა ვამხილოთ იმაში, რომ ის-
ინი მუშაობაში შეცდომებსა და ჩაუარდნებს კი არ უშვებდნენ, არა-
მედ დანაშაულს ჩადიოდნენ საბჭოთა სახელმწიფოს წინააღმდეგ,
და ამ დროს საგულდაგულოდ გამოეარკვიოთ — ხომ არ არსე-
ბობს ცენტრი, რომელიც ბრალდებულთა მტრულ საქმიანობას
წარმართავს, რა არხებით ხორციელდებოდა კავშირი ცენტრთან
საგულდაგულოდ უნდა იქნეს გამოკვლეული აგრეთვე, თუ რო-
მელ უცხოელებზე იყვნენ ორიენტირებული ნაციონალისტები,
როგორ იყვნენ დაკავშირებული მათთან, რა დახმარების მიღებას
ვარაუდობდნენ გარედან.

იმის გათვალისწინებით, რომ მეგრულ ნაციონალისტთა
მტრული საქმიანობა ანალოგიურია იმ ნაციონალისტთა დანა-
შაულებრივი საქმიანობისა, რომლებზეც სსრკ სახელმწიფო უშიშ-
როების სამინისტრომ მიიღო ეს მითითებანი, აუცილებელია ბა-
რამიას და სხვათა საქმის გამოძიებისას სერიოზული ყურადღება
მიექცეს ჩამოთვლილ საკითხთა გამორკვევას.

ამასთან ერთად, გთხოვთ დაეაღება მისცეთ, კვლავ დაკით-
ხონ ნაციონალისტური ჯგუფის წევრები შონია და რაფაეა ჩვენ-
თან ძიებაში მყოფ დაპატიმრებულ ბარკლაიასთან მათი მტრუ-
ლი კავშირის თაობაზე და დაკითხვის ოქმები გამოგ ზავნოთ სსრკ
სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში.

რიუმინი
19.1. 52 წ.

წერილს ახლავს რუხადის რეზოლუცია: „ამხ. თავდიშვილეს და კუციავას. გაითვალისწინეთ ბარამიას ჯგუფის საქმის ძიებისას“.

ამით კიდევ ერთხელ ირკვევა, რომ მოსკოვი ერთობ დანტერესებულია, რათა „ბარამიას ჯგუფს“ მიაბან უცხოეთთან კავშირი, იპოვონ „ცენტრი“...

•••

იმპერიის დედაქალაქიდან ტრაფარუტი მიღებულია და ძიება ახალ ფაზაში შედის.

აპრილის დასაწყისში აექსენტი რაფაეა, მიხა ბარამია და გრიგოლ კარანაძე მკაცრ რეჟიმზე გადაჰყავთ — უძილობით აღსებენ. გამოძძიებულთა ამოცანაა, გამოგლიჯონ აღიარება, რომ „ნაციონალისტური მეგრული ჯგუფი“ საზღვარგარეთთან არის დაკავშირებული აექსენტი რაფაეას, პეტრე შარიას, თეიმურაზ შავდიასა და ილია თავაძის, ესე იგი ბერიას ახლობელ ადამიანთა საშუალებით.

ეს პიროვნებები უკვე არაერთგზის ვახსენეთ და კიდევ ვახსენებთ. მხოლოდ შავდიას გვარი არ გამოჩენილა. ვინ იყო ეს კაცი, რომლის საშუალებითაც ბარამიას თითქოს კავშირი ჰქონდა საზღვარგარეთთან და რომლის ბრალდებებიც საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს არქივში „მეგრულთა საქმის“ ტომეულების პარალელურად, ცალკე კიდევ ორ ტომშია შემონახული?

თეიმურაზი ლავრენტის მეუღლის ნინა გეგეჭკორის ნახვეარძმის ნიკოლოზ შავდიას შვილი გახლდათ. ბერიას ვაჟის სერგოს თანატოლი და მეგობარი იყო. მათს ახლობლობას ხელს ისიც უწყობდა, რომ თბილისში მეზობლად ცხოვრობდნენ.

1940 წელს 17 წლის თეიმურაზი პოდოლსკის სამხედრო-მსროლელთა სასწავლებელში ჩაირიცხა, შემდეგ უფრო პრესტიჟულ ნოვობორისოვოს სატანკო სასწავლებელში გადავიდა. 1941 წლის ივლისში, ომის დაწყების პირველსავე დღეებში იგი სპოლენსკთან ტყვედ ჩაეარდა. ბანაკში, როგორც გერმანული ენის მცოდნეს, თარჯიმნად ამსახურებდნენ. 1942 წლის გაზაფხულზე ეს ბანაკი პოლონეთის ტერიტორიაზე არსებული ვერმახტის ქართული ლეგიონის ერთ-ერთმა მეთაურმა, პოლკოვნიკმა

8. ალვენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მეგრულთა საქმე

შალვა მადლაკელიძემ მოინახულა. შავდია დათანხმდა მის წინადადებას, ჩაეცვა ლეგიონერის ფორმა და ბოლშევიკებისგან საქართველოს განთავისუფლებისათვის ებრძოლა. იგი სხვა მონაწილეებთან ერთად პოლონეთში, კრუშნას ბანაკში გადაიყვანეს და 796-ე ქართული ქვეითი ბატალიონის მეორე ქვედანაყოფის მეთაურად დანიშნეს.

იმავე წლის სექტემბერში თეიმურაზი ამ ბატალიონის შემადგენლობაში მონაწილეობდა წითელი არმიის წინააღმდეგ ბრძოლაში ტუაფსესთან. 1943 წლის დასაწყისში ყირიმში მდგომ ქართულ ქვეით ბატალიონში გადაიყვანეს, რომელიც რკინიგზის კომუნიკაციებს იცავდა. იქ კარგი სამსახურისათვის მედლით დაჯილდოვდა. 1943 წლის თებერვალში, როგორც სანდო ლეგიონერი, კელცის (პოლონეთი) ბანაკში გაგზავნეს, სადაც პროპაგანდისტებს ამზადებდნენ ოკუპირებულ საბჭოთა ტერიტორიებზე დაწესებულებებში სამუშაოდ. შავდია სპეციალურად შექმნილ მე-2 „K“ („კავკასია“) ჯგუფში ჩარიცხეს, რომელიც ქართველების, სომხების, აზერბაიჯანელებისა და ჩრდილოკავკასიელთაგან იყო დაკომპლექტებული. მათ ჩრდილოეთ კავკასიისა და ამირკავკასიის მართვის ორგანოებისთვის ამზადებდნენ. მაგრამ 1943 წლის ბოლოს, როცა კავკასიის დაპყრობის იმედმა ჩაილურის წყალი დალია, რეკრუტთა უმრავლესობა, მათ შორის თ. შავდიაც, ეროვნულ ფორმირებებში დააბრუნეს.

1944 წელს თავისი უშუალო უფროსის, შტანდარტენფიურერ პ. წულუკიძის რეკომენდაციით სს-ში შევიდა და უნტერშარფიურერის წოდება მიიღო. იგი პარიზში გაგზავნეს სს-ის ქართული ასეულის შემადგენლობაში. მონაწილეობდა ფრანგი სამხედრო ტყვეების გერმანიაში კონვოირებაში, ციხეების დაცვაში, გესტაპოს მიერ დაპატიმრებულ ფრანგ პატრიოტთა, მოკავშირეთა მედესანტებისა და 1944 წლის ილისის ანტიპიტლერული შეთქმულების მონაწილე გერმანელი ოფიცრების დახვედრებებში.

პარიზში თ. შავდია გერმანიაში ქართველ ემიგრანტთა ლიდერს მექი კედიას შეხვდა. 1944 წლის აგვისტოს დასაწყისში, სხვა ესესელებთან ერთად, განსაკუთრებულ საბრძოლო ჯგუფში შეიყვანეს, რომელიც პარიზიდან უკანდახეული გერმანულ

არმიის ზურგის დაცვას უზრუნველყოფდა. აქ ბელმა უმუხთლა — ფრანგმა კომუნისტმა პარტიზანებმა დაატყვევეს.

შავი დღე ელოდა, მაგრამ მხსნელად პარიზში დაფუძნებული ე. წ. „ანტიელასოვური კომიტეტი“ მოველინა (ამ საეჭვო ორგანიზაციაზე მოგვიანებით გვექნება ლაპარაკი): დატყვევებულნი რამდენიმე დღის შემდეგ ბანაკიდან გაათავისუფლა ქართველმა ემიგრანტმა კონსტანტინე კობახიძემ და „ანტიელასოვური კომიტეტი“ მიიყვანა, სადაც კომიტეტის ხელმძღვანელმა გიორგი გეგელიამ გადასცა ცნობა, თითქოს იგი წინააღმდეგობის წევრი იყო და თავი გამოიჩინა პარიზის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში. ამ ცნობის საფუძველზე დახმარების სახით თვეში 500 ფრანკს იღებდა. სხვა ქართველ ლეგიონერებთან ერთად ვერსალის საბჭოთა სამხედრო ტყვეთა ბანაკში მოათავსეს. ხვდებოდა ქართველ ემიგრანტებს. 1944 წლის აგვისტოში წარუდგა თავის ნათესავს ვეგენი გეგეკჯორს, რომელმაც ფულითა და ტანსაცმლით მოამარაგა. ამასობაში სსრკ კონსულმა (და, იმავედროულად, შინსახკომის რეზიდენტმა) ა. გუზოვსკიმ ბერიას პროტეჟეს, სსრკ საგარეო საქმეთა სახკომის მოადგილის ვლადიმერ დეკანოზოვის მოწერილობა მიიღო შვედეთს აუცილებლად მოძებნის შესახებ. გეგელიამ კონსულს მაშინვე წარუდგინა „ძებნილი“.

აქამდე ჩვენ კეთილსინდისიერად მოყვებოდით თეიმურაზ შვედიას აცაბაცა კვალს არქივში დაცული მასალების მიხედვით თითქოს გაუგებარი არაფერია.

ფრანგი ისტორიკოსი ფრანსუაზა ტომი, თავის „მეგრულთა საქმეში“, შვედიას ბელთ ლაერენტი ბერიას ცხოველი დაინტერესების პირველ და უტყუარ ნიშნად სწორედ „ანტიელასოვური კომიტეტის“ მიერ მის დახსნას მიიჩნევს, მეორე ნიშნად კი — ამ სახელგატყეხილი კაცის სამშობლოში პირდაპირ სასწაულებრივ დაბრუნებას.

ეს დაბრუნება ისე განხორციელდა, რომ თეიმურაზი კონტრდაზვერვა „სმერშის“ თვალთახედვის არეში არ მოხვედრილა, რომელიც რეაპტრიანტთა ფელტრაციას გამადიდებელი შუშით ახდენდა.

საქმე პირდაპირ გენიალურად აწყვო. 1945 წლის 5 აპრილს

პარიზიდან თბილისში ორი თვითმფრინავი გამოფრინდა, რომლებსაც 1921 წელს დემოკრატიული მთავრობის მიერ საქართველოდან საფრანგეთში გატანილი განძი მოჰქონდა. ეს დაბრუნება ლეგონისა და სტალინის მოლაპარაკების შედეგად განხორციელდა. თვითმფრინავში იხსდნენ ექვთიმე თაყაიშვილი, პეტრე შარი, ისტორიკოსი-ხელოვნებათმცოდნე შალვა ამირანაშვილი და ა. გუზოუსკი. განძს ორი მცველიც მოჰყვებოდა, რომლებსაც წითელი არმიის ფორმა ეცვათ ერთი მათგანი თ. შავედია იყო, მეორე — მისი მეგობარი, აგრეთვე ვერძახტის ყოფილი ლეგიონერი მელაძე (საბჭოთა სამხედრო ფორმები ევგენი გვამჭკორის პირადი თურძის მიერ იყო შეკერილი, საგანგებოდ უსვამს ხაზს ფრანსუას ტომი). გამოფრინის წინაღღეს თეიმურაზ შავედიამ ევგენი გვამჭკორი და მისი მეუღლე მოინახულა, ქალბატონმა გვამჭკორმა ნინა ბერიასთვის მას საჩუქრები — ნატის ორი ხელთათმანი, სუნამო „ლორიგანი“ და აბრეშუმის თავსაფარი გამოატანაო, ესე იცოდნენ.

ასე უმტკივნეულოდ დაბრუნდა თეიმურაზ შავედია თბილისში. 1952 წლის თებერვალში „მგურულთა საქმესთან“ დაკავშირებით დაპატიმრებამდე, მშვიდად ცხოვრობდა საკუთარ სახლში ბერიასა და რაფეას მფარველობით.

3. სუდოპლატოვი წერს („სპეცოპერაციები, ლუბიანკა და კრემლი“), უახლოეს თანამშრომლებს ბერიამ ამცნო, თეიმურაზ გესტაპოში ჩანერგილი ჩემი პირადი აგენტი იყოო.

დააპატიმრეს თუ არა, შავედიამ უშედეგოდ სცადა თავის მოგვიანება. 1952 წლის ივლისში მას 25 წელი მიუსაჯეს. სტალინის სიკვდილის უმაღლესი გათავისუფლეს, მაგრამ ბერიას დაპატიმრების შემდეგ, როგორც მოსალოდნელი იყო, კვლავ ჩასვეს.

ასეთი იყო თეიმურაზ შავედიას „საქმე“. მას ლაერენტისგან საშვებლად, მისი ორპირობის, მოლაღატეობის დასამტკიცებლად აქტიურად იყენებენ მწერლები და ისტორიკოსები.

მართლაც საკითხავია, რამ აიძულა ბერია ჩაეტარებინა პარიზიდან სამშობლოში ყოფილი ესეესელის ჩამოყვანის რთული და უადრესად საშიში ოპერაცია. ვითომ ცოლის სიყვარულმა და პატრუისცემამ? პასუხს, ალბათ, ვერასოდეს შევითვობთ. მკვლევარი ფრანსუაზა ტომი, მაგალითად, ვარაუდობს, შავედიანთან

ვეროპაგამოულილ ადამიანებს ბერია სოციალურ დასაყრდენად
მოიაზრებდა სტალინის სიკვდილის შემდეგ დაგეგმილი პოლიტიკური და სოციალური რეფორმების განხორციელებისას.
ძნელად გასაზიარებელი ვერსიაა!

ლაგრენტი თავის თამაშს თამაშობდა. ქსელები ჰქონდა გაბმული ქართულ ემიგრაციასთან. ეს ერთ-ერთ ბრალდებად წაუყენეს კიდევ სასამართლოზე (მას თუ მის ორეულს, მნიშვნელობა არა აქვს). ოღონდ, რა ჰქონდა ჩაფიქრებული: ემიგრაციის განრწნა-დაშლა, მათი სამშობლოში ჩამოტყუება თუ ემიგრაციის ფსონის ყოველი შემთხვევისათვის შემონახვა, ძნელი სათქმელია. ერთი რამ კი ცხადია: შავდიას საქმე ბერიას იმ საიდუმლო პოლიტიკის ანარეკლია, რომელიც ბედისწერად ექცა.

მოსკოვში, სტალინის პარზი

ცოტა ხანში საქართველოს პოლიტიკური ხელმძღვანელობა შეიცვალა. კანდიდ ჩარკვიანმა აშკარად ვერ გააძარტლა, „მწერელთა საქმეს“ ვერ მისცა ის ჟღერადობა და მასშტაბი, როგორც მისგან მოითხოვდნენ. მან ამ საკითხს ორი პლენუმი მიუძღვნა, მაგრამ საქმე, ფაქტობრივად, ადგილიდან არ იძვროდა.

1952 წლის 25 მარტს საქართველოს კომპარტიის ცეკას მთელი ბიურო მოსკოვში გამოიძახეს. კანდიდ ჩარკვიანს სკკ(ბ) ცკ-ის პრეზიდიუმი სათვით 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილებების შესრულების მიმდინარეობა უნდა მოეხსენებინა.

სანამ მას სიტყვას მისცემდნენ, პრეზიდიუმის სხდომის თავმჯდომარემ გ. მალენკოვმა მოკლე შესავალი სიტყვა წარმოთქვა, ახსნა, თუ რით იყო გამოწვეული პრეზიდიუმის სხდომის საქართველოს ანგარიშის მოსმენა: რესპუბლიკის კომპარტიის ცეკაში მოხდა მსხვილი პოლიტიკური ჩაგარდნა, საქართველოში მოქმედებდა მტრული ანტიპარტიული ჯგუფი, 1951 წ. 9 ნოემბრის დადგენილება, რომელიც საქართველოს პარტიულ ორგანიზაციას ეხება, არაღამა კმაყოფილებლად სრულდება.

კანდიდ ჩარკვიანმა საათზე მეტი ილაპარაკა. აღიარა, რომ საქ. კ(ბ) ცკ-ში მართლაც მოქმედებდა ანტიპარტიული, მტრული ჯგუფი, პრეზიდიუმს მოახსენა იმ ღონისძიებებზე, რომლებიც გაატარეს პარტიული მუშაობის გადასაწყობად, პარტიულ ორგანიზაციებში სიფხიზლის ასამაღლებლად, სამეურნეო და კულტურულ მშენებლობაში პარტიული ხელმძღვანელობის გასაუმჯობესებლად.

მონხსენების განხილვაში მონაწილეობდნენ საქართველოს

კომპარტიის ცეკას ბიუროს წევრები, გამოვიდნენ სკპ(ბ) ცკ-ის პრეზიდიუმის წევრებიც. სიტყვა პირველმა ლ. ბერიამ ითხოვა. მან გაიმეორა ზოგადი ბრალდებები: საქართველოში ფართოდ გავრცელებულია მექრთამეობა, ხაზინის ქურდობა და საბჭოთა ყოფისთვის მიუღებელი სხვა მოვლენები. ანტიპარტიული ჯგუფი ხელს უწყობდა მათ გავრცელებას, მფარველობდა მექრთამეებსა და თაღლითებს. ბარამიას ხელმძღვანელობით მოქმედმა ანტიპარტიულმა ჯგუფმა შეფობა აიღო სამეგრელოს პროვინციაზე, ყოველნაირად აფარებდა ხელს თავისი კუთხის ხალხს.

— მეც დამნაშავე ვარ, — განაცხადა მან, — ამ ანტიპარტიული ჯგუფიდან ვიღაც-ვიღაცებს მე თვითონ გაუუწიე რეკომენდაცია, მაგალითად — რაფაეას კანდიდატურას საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტზე და პასუხისმგებლობას არ ვიხსნი. ანტიპარტიული ჯგუფის დანარჩენი წევრები მე არ დამიწინაურებია. ბარამია ჩემს დროს პარტიის რაიკომის მდივნად მუშაობდა. მე მას ვიცნობდი როგორც სუსტ მუშაკს, ამის მიუხედავად, ის სულ ზვეით-ზვეით მიდიოდა და რაც უფრო წინ სწევდნენ, უფრო და უფრო იზრწნებოდა.

ბერიას ხმაში მრისხანება და აღშფოთება ისმოდა. დასასრულ განაცხადა, წინადადება შემომაქვს ჩარკვიანი მოიხსნას საქართველოს კომპარტიის ცეკას პირველი მდივნის პოსტიდანო.

ბოლოს იოსებ სტალინი გამოვიდა. მან უდიდესი სირცხვილი უწოდა საქართველოში მექრთამეობის, ხაზინის ქურდობის, სოციალისტური საკუთრების დატაცების, საკოლმეურნეო ქონების განაივების აყვავებას. როცა ანტიპარტიული ჯგუფის საქმიანობას შეეხო, სტალინმა მიიჩნია, რომ „მეგრულთა საქმის“ გამოძიება საკმაო ენერგიულობით არ მიმდინარეობდა. მე მომანსენეს, — თქვა მან, — რომ ანტიპარტიული ჯგუფის მოთავე ბარამიამ და ყველა მისმა წევრმა აღიარეს დანაშაული და პატიებას ითხოვენ, ამის შესახებ მათ პირადად მომწერეს.

ი. სტალინმა არავითარი კომენტარი არ გაუკეთა პატიმართა ამ თხოვნას. მან მხარი დაუჭირა კანდიდ ჩარკვიანის განთავისუფლებას და მის ადგილზე აკაკი მგელაძის დანიშვნას.

გადაწყდა, რომ თბილისში ცენტრალური კომიტეტის პლენუმს ლავრენტი ბერია დასწრებოდა.

პოლიტიკურის 25 და 27 მარტის სხდომების შედეგად
ვა ახალი მრისხანე დოკუმენტი.

სკპ(ბ) ცკ-ის 1952 წლის 27 მარტის დადგენილება
„საქართველოს კომპარტიაში საქმის მდგომარეობის შესახებ“
(სხდომის ოქმში დადგენილების სახელწოდება სტალინის ხელ
ლით არის ჩაწერილი)

„ხელმძღვანელობდა რა სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილებით „საქართველოში მექრთამეობისა და ანტიბარამიას ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ,“ საქართველოს კპ(ბ) ცკ-მა ზოგიერთი დადებითი მუშაობა გასწია ამ დადგენილებამ აღნიშნული ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად.

მაგრამ განვლილ პერიოდში სკპ(ბ) ცკ-ში შემოვიდა სეროზული სიგნალები, რომლებიც გვიჩვენებს, რომ საქართველო კპ(ბ) ცკ-ის მუშაობაში შეცდომების და ნაკლოვანებების გამოსწორების საქმე მძიმედ, ჭრილობით, არადაამკმაყოფილებლად მიდის, რომ საქართველოს პარტიულ ორგანიზაციებში და პარტიულთა შორის უკმაყოფილებას გამოთქვამენ ბარამიამტრული დაჯგუფების საქმიანობის შედეგების ლიკვიდაციისათვის ბრძოლაში საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ზოზინის გამო

ამედროულად, გამოძიების მსვლელობისას გამოირჩევა რომ როცა ხელმძღვანელ თანამდებობებზე არჩევა შებლადული რეპუტაციის და ანტიპარტიულ ადამიანებს, ხანდახან უბრალოდ გაიძვერებსა და მექრთამეებს, რათა თავის განკარგულებაში ჰყოლოდა სრულიად დამჯერი ხალხი, ბარამიას ჯგუფი (ბარამია, ჭიჭინაძე, შარია, რაფაეა, შონია და სხე.) მიზნისა ხედა საქართველოს კომპარტიაში ძალაუფლების ხელჩაგდებას და საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაციას. ამ დროს იგი უცხოელი იმპერიალისტების მხრიდან დახმარებას იმედოვნებდა.

ამ გარემოებათა გამო საკეშირო კპ(ბ) ცკ-ის წინამოცი მოიჭრა საკითხი: 1. როგორ შეიძლებოდა მომხდარიყო, რომ საქართველოს კპ(ბ) ცკ-მა და, უპირველეს ყოვლისა, მისმა პირველმა მდივანმა ამხ. ჩარკვიანმა ვერ შეამჩნიეს პარტიისა და საქართველო ხალხის მიმართ უკვე რამდენიმე წლის განმავლობაში მტრულად მოქმედი ბარამიას ჯგუფის არსებობა? თან

როგორც ჩანს, ბარამიას ჯგუფი, რომელიც სარგებლობდა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ხელმძღვანელთა პოლიტიკური სიბეცით, აქამდე დაუსჯელად გააგრძელებდა პარტიის საქმისა და საქართველოს ხალხის საქმისათვის ზიანის მიყენებას, სკპ(ბ) ცკ-ს მითითება რომ არ მიეცა ამ ჯგუფის ლიკვიდაციის აუცილებლობის შესახებ. 2. რა გარანტია არსებობს, რომ მომავალში არ განმეორდება მსაესი შეცდომები და ჩაყარდნები და რა არის საჭირო, რომ ასეთი რამ აღარ მოხდეს?

ამ საკითხების გასარკვევად სკპ(ბ) ცკ-ში საჭიროდ ჩაითვა-ლა საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს წევრთა გამოძახება მოსკოვში, რათა მათთან ერთად განეხილათ საქართველოში შექმნილი მდგომარეობა და ემსჯელათ ზემოთ აღნიშნულ საკითხებზე.

საქართველოს კომპარტიაში საქმის მდგომარეობის ერთობლივი განხილვის შედეგად გამოირკვა შემდეგი.

საქართველოში კვლავაც არასასურველად რჩება საქმის მდგომარეობა შინაპარტიული დემოკრატიის მხრივ. საქართველოს კომპარტიაში თვითკრიტიკა, ისევე როგორც კრიტიკა ქვევიდან, პარტიის რიგითი წევრების მხრიდან, როგორც წესი, მიღებული არ არის. უფრო მეტიც, საქართველოში დღეიდან იმ ადამიანებს, რომლებიც ამხელენ ნაკლოვანებებს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის მუშაობაში. საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ში გამეფებულია გულარხეინობის და პირადული კეთილდღეობის ვითარება. გატაცებული არიან სამეურნეო წარმატებებით და აეიწყებ-ბათ, რომ სამეურნეო წარმატებებს ჩრდილოვანი მხარეც აქვს, თან სდევს მუშაობაში ნაკლოვანებებისადმი არაკრიტიკული და-მოკიდებულება, მოაქვს ობიექტური დამშვიდება და წარმო-შობს პოლიტიკურ სიბეცეს. ამას გარდა, საქართველოს კპ(ბ) ცკ ცუდად არის დაკავშირებული მუშათა და გლეხთა მასებთან. რესპუბლიკის კომპარტიის ცკ-ისა და მინისტრთა საბჭოს ხელ-მძღვანელები იშვიათად არიან ადგილობრივ ორგანიზაციებში, საწარმოებში, კოლმეურნეობებში, და თუ არიან, ისიც — გავ-ლით

გამოირკვა აგრეთვე, რომ საქ. კპ(ბ) ცკ-ში, ცკ-ის ბიუროს და პირველ რიგში ამხ. ჩარკვიანის ბრალით, დაეიწყებას მიეცა ლენინის უმნიშვნელოვანესი მითითება იმის შესახებ, რომ ორ-განიზაციული ბოლშევიკური ხელმძღვანელობის საფუძველს

შეადგენს კადრების სწორი შერჩევა და გადაწყვეტილების შესრულების შემოწმება. ამხ. ჩარკვიანმა დიდი შეცდომა დაუშვა, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ მან მთელი ორგანიზაციული მუშაობა, ადამიანთა შერჩევისა და შესრულების შემოწმების საქმე ბარამიას, ჭიჭინაძეს და მათ მომხრეებს მიანდო. ეს უკანასკნელები კი, როგორც ამჟამად გახდა ცნობილი, ამას პარტიისათვის მტრული მიზნებით იყენებდნენ.

გამოირკვა, რომ საქ. კპ(ბ) ცკ იშვიათად იწვევს ცკ-ს პლენუმებს, ცუდად აქვს ორგანიზებული საქართველოს ცკ-ის ბიუროს მუშაობა, ცკ-ის წევრებს არ უვ ზაენის ცკ-ის ბიუროს ოქმებს, რის შედეგადაც ცკ-ის წევრები ცუდად არიან ინფორმირებული პარტიული და სამეურნეო მუშაობის უმნიშვნელოფანეს საკითხებზე პარტიული გადაწყვეტილებების შესახებ, რაც სრულიად არანორმალურია.

ბოლოს, გამოირკვა, რომ საქართველოს კპ(ბ) ცკ გადამჭრულ ბრძოლას არ წარმართავს საკოლმეურნეო დოვლათისადმი ზოგიერთი რაიონული ხელმძღვანელის არასწორი, დანაშაულებრივი დამოკიდებულების ფაქტებისადმი, კოლმეურნეობებისათვის მძიმე გადასახადების დაკისრების და საკოლმეურნეო ქონების ხელყოფის ფაქტებისადმი და ვერ ხვდებოდნენ, რომ ასეთი ფაქტები ზიანს აყენებს გლეხობას, ძირს უთხრის პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს ავტორიტეტს საქართველოში.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სკპ(ბ) ცკ ადგენს:

1. ამხ. ჩარკვიანი მოიხსნას საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პირველი მდივნის თანამდებობიდან და გაწვეულ იქნეს სკპ(ბ) ცკ-ის განკარგულებაში სხვა სამუშაოზე დასანიშნად (1952 წ. 11 აპრილს პოლიტბიურომ კ. ჩარკვიანი სკპ(ბ) ცკ-ის ინსპექტორად დაამტკიცა — ა. ა.).

2. მიღებულ იქნეს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს წევრთა წინადადება და საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პირველ მდივნობაზე რეკომენდაცია მიეცეს ამხ. მგელაძეს და განთავისუფლდეს იგი პარტიის ქუთაისის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის თანამდებობიდან (1952 წ. 5 აპრილს პოლიტბიურომ დაამტკიცა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმის დადგენილება ა. მგელაძის საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველ მდივნად არჩევის შესახებ — ა. ა.).

3. საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს დაევალოს:

ა) უმოკლეს ვადაში აღმოფხვრას აღნიშნული ნაკლოვანებები, გადამწვევტად გაშალოს ქვევიდან კრიტიკა და თვით-კრიტიკა ორგანიზაციაში, დაამკვიდროს შინაპარტიული დემოკრატია ზემოდან ქვემოდენ და უმკაცრესად დასაჯოს კრიტიკის ჩამბშობნი და შინაპარტიული დემოკრატიის დამრღვევნი;

ბ) ბოლშევიკური ორგანიზაციული ზეღმძღვანელობის საფუძვლად საქმით აქციოს ადამიანების სწორი შერჩევისა და პარტიის და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესრულების შემოწმების პრინციპი;

გ) რეგულარულად, თვეში ერთხელ მაინც, მოიწვიოს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმები და მათზე განიხილოს რესპუბლიკის პარტიული ორგანიზაციის მუშაობის უმნიშვნელოვანესი საკითხები, სერიოზულად გააუძგობეს ცკ-ის ბიუროს მუშაობის ორგანიზაცია, შემოიღოს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის წევრთა სისტემატური ინფორმირება, ამ მიზნით მათთვის ცკ-ის ბიუროს ოქმების დროული დაგზავნა;

დ) ბოლო მოუღოს ზოგიერთი რაიონული მუშაკის დანაშაულებრივ დამოკიდებულებას საკომპიურნეო საკუთრებისადმი, გადაჭრით აღკვეთოს საზოგადოებრივი ქონების დატაცება, პასუხისგებაში მისცეს ამ დანაშაულის ჩამდენი პირები.

განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციოს ჩამორჩენილ სასოფლო-სამეურნეო რაიონებს, მთელი ძალისხმევა წარმართოს იქითკენ, რომ ამ რაიონების კომპიურნეობებს წამოწვევის და თავიანთი სამეურნეო მდგომარეობის გაუმჯობესების შესაძლებლობა მიეცეთ;

ე) კადრების შერჩევისას გაითვალისწინოს საქართველოს ცალკეული ნაწილების პროვინციული განსაკუთრებულობანი, რაიონების ზეღმძღვანელებად დააწინაუროს ადგილობრივი ბაღნი.

4. საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს დაეჯალოს, ა. წ. აპრილში მოიწვიოს კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმი, რომელზეც განიხილავენ ამ დადგენილებას, შეიმუშავენ ღონისძიებებს მისი შესრულებისათვის და მოაწვობენ საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პირველი მღენის არჩვენებს.

საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმის მუშაობაში მონაწილეობისათვის მივლინებაში გაიგზავნოს სკპ(ბ) ცკ-ის პოლიტბიუროს წევრი ამხ. ლ. პ. ბერია.“

1-2 აპრილს გაიმართა საქართველოს კკ(ბ) ცკ-ის პლენუმში, რომელზეც კანდიდ ჩარკვიანი აკაკი მგელაძით შეიცვალა. ბერია სიტყვით გამოვიდა და კრიტიკის (ძირითადად, ზოგიერი კრიტიკის) ცეცხლი ჩარკვიანის წინააღმდეგ წარმართა: თუცა წარსულში საქართველოს ბევრი მტერი ჰყავდა, ჩარკვიანს ბოლშევიკური სიფხიზლე არ ეყო და მისი საკადრო პოლიტიკა უკეთესის სურვილს ბადებს. არაეფექტიანი იყო ბრძოლა კორუფციის წინააღმდეგ. ბოროტმოქმედება ხდება ვაჭრობის სამინისტროში. ზოგიერთი ამხანაგი სამართლიანად აკრიტიკებს და საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტს იმისთვის, რომ კომპარტიის ცკ-ის ბიურო ხშირად ითავსებს მინისტრთა საბჭოს როლს. შემდეგ ბერია აღნიშნავს, რომ თბილისისა და ქუთაისის ოლქების შექმნა აძლიერებს სახელმწიფო და პარტიული ორგანიზაციების ხელმძღვანელ როლს მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობასა და კულტურაში.

პლენუმის მთავარი ამოცანა იყო ჩარკვიანის კრიტიკა და ლავრენტი მკაცრად განაგრძობს: ეკონომიკის საკითხებში ჩაუღლულ ჩარკვიანს, დაუიწყდა სტალინის სწავლება, რომლის მიხედვითაც არ შეიძლება ეკონომიკისაგან პოლიტიკის გამიჯნა. ჩარკვიანმა ვერ დაინახა, რომ ბარამიას ჯგუფი იმპერიალისტთა დახმარებით საქართველოში კაპიტალიზმის რესტავრაციას ამზადებდა. ჩარკვიანს ბრალი მიუძღვის, რომ მან საქართველოში არ აამოქმედა ცკ-ის 1948 წლის 2 ივნისის ინსტრუქცია, რომელიც მტრული ელემენტების დეპორტაციას მოითხოვდა და ამხანაგ სტალინის არაერთგზის მითითების მიუხედავად, არაფერი გააკეთა საქართველოს საზღვრების განსამტკიცებლად და ა. შ. და ა. შ.

საერთოდ კი ლავრენტი სრულიად გაემიჯნა საქართველოში გამწლილ „კუდიანებზე ნადირობას“: მხოლოდ სკკ(ბ) ცკ-ისა და პირადად ამხანაგ სტალინის წყალობით გახდაო შესაძლებელი ბარამიას მტრული ჯგუფის მხილება და ნეატრალიზება!

კ. ჩარკვიანი უნიათოდ იცაუდა თავს: რაფაეა იმიტომ დაუნინეთ იუსტიციის მინისტრად, გეგვონა, ამ უმნიშვნელო ადგილზე გადაყვანით ხელს აღარ შეგვიშლიდა. ახლა ვაღიარებ ჩემს შეცდომას, რადგან ამ ადგილზეც კი რაფაეამ სიძნელეები შეგვიქმნა ემიგრანტებთან ბრძოლაში. მაგრამ არ შეიძლება ცეკა დაყვანა

შაულოთ ასეთი პოლიტიკისათვის, რადგან რაფუა არ გვეთათბი-
რებოდა და ყველაფერს ერთპიროვნულად აკეთებდა, ისევე, რა-
გორც რესპუბლიკის პროკურორი შონიაო.

მამხილებელი იყო რუხაძის გამოსვლა. დასაწყისში მან
ერთგვარად შეაჯამა „მკრელთა საქმე“. ბარამიამ აღიარა, რომ
შექმნა ნაციონალისტური ჯგუფი დანაშაულის ჩამდენ პირთა
დასაფარავად, რაფუა კი, 1943-1944 წლებიდან დაწყებული, ძირ-
გამომთხრელ საქმიანობას წარმართავდა, 1948-1949 წლებში მე
უშედეგოდ ვცდილობდი ჩარკვიანის გაფრთხილებასო.

პლენუმმა „მთლიანად მოიწონა სკპ(ბ) ცენტრალური კო-
მიტეტის დადგენილება „საქართველოს კომპარტიამი მდგო-
მარობის შესახებ“, მიიღო იგი განუხრელი შესრულებისათ-
ვის, აირჩია ახალი ხელმძღვანელობა და ცეკას დააუვალა და-
ხურული წერილის შედგენა პარტიულ ორგანიზაციებში და-
საგზავნად, რომელშიც განმარტებული იქნებოდა ეს გადაწ-
ყვეტილებები.

ლაერენტიმ სტალინს მაშინვე მოახსენა ტელეფონით,
პლენუმში მალალ დონეზე ჩატარდა, მთლიანად მოიწონეს და
მხარი დაუჭირეს ცენტრალური კომიტეტის 27 მარტის დად-
გენილებასო.

ამრიგად, საქართველოში დასრულდა კანდიდ ჩარკვიან-
ის მმართველობის 13-წლიანი პერიოდი.

დაიწყო აკაკი მგელაძის ერთწლიანი ზეობა.

„ბარამიას ჯგუფის“ წინააღმდეგ ბრძოლას ახალი იმპულ-
სი მიეცა — ჩარკვიანის კრიტიკა და გინება. დაიწყო მასზე კომ-
პრომატების შეგროვება. მაგალითად, 1952 წლის 12 მაისს ილია
თავაძეს მთელი ღამე (7 საათი და 15 წუთი) დაჰკითხავდნენ
„ჩარკვიანის, ბარამიას, შარიას და სხვათა მხრივ საქართველოს
კპ(ბ) ცკ-ის ხელმძღვანელობის ანტიპარტიულ პრაქტიკაზე,
სსრკ მთავრობის მოტყუების ფაქტებზე, თაღლითებისა და არამ-
ზადების მფარველობაზე“.

უსამართლობის თარეში

აკაკი მგელაძემ თითქმის მაშინვე გააკეთა მნიშვნელოვანი „აღმოჩენა“: ანტიპარტიულ აგენტურას მიაკვლია კომკავშირის რიგებში. ამის შესახებ 1952 წლის 21 აპრილს კომკავშირის თბილისის საქალაქო კონფერენციაზე განაცხადა: „ბარამიას მტრულ ჯგუფს თავისი აგენტურა ჰყავდა საქართველოს კომკავშირში ყოფილი ალკკ ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ნინა ჟვანიასა და მისი მომხრეების სახით, ხოლო კომკავშირის ცკ-ის ბიურომ და ყოფილმა პირველმა მდივანმა ზოდელავამ ვერ შენიშნეს კომკავშირულ ორგანიზაციაში ბარამიას ამ ანტიპარტიული ჯგუფის აგენტურის არსებობა. აქ წაკითხული ალკკ ცკ-ის დახურული წერილის ტექსტიდან შევითყვეთ (თითქოს ალკკ ცკ-ის დახურული წერილი პარტიის ცკ-დან არ იყო ნაკარნახევი და რედაქტირებული — ა. ა.), რომ თბილისის რიგ რაიონებში არსებობდა ანტისაბჭოთა ახალგაზრდული ორგანიზაცია.“

მაგრამ ამაზე მოგვიანებით

1952 წლის 20 თებერვალს ნ. რუხაძემ დაიმოწმა ი. სტალინის მითითება და საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრის გრიგოლ კარანაძის დაპატიმრების წინადადება წამოაყენა. იგი იმავე ღამეს აიყვანეს.

გრიგოლ კარანაძე (1902-1970). სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში იყო 1929 წლიდან, 1937-1938 წ.წ. პარტიის სიღნაღის რაიკომის პირველი მდივანია, 1938-1942 წ.წ. — ვი-

რიმის ასსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი, შემდეგ — სახელმწიფო უშიშროების სახალხო კომისარი, 1942-1943 წ.წ. — დალესტინის ასსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი, 1943-1952 წ.წ. — საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი (მინისტრი). 1952-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო „მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის“ საქმეზე. 1953 წ. აპრილ-ოქტომბერში საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილეა. 1953 წლის ოქტომბერში ორგანოებიდან დაითხოვეს, პენსიაზე იყო. 1957-1970 წ.წ. საქართველოს სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილედ მუშაობდა.

დააპატიმრეს პეტრე შარიაძე.

პეტრე შარია (1904-1979 წ.წ.). დაიბადა გაღში. დაამთავრა მოსკოვის წითელი პროფესურა. 1921-1925 წ.წ. კომუნისტური აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტის ასპირანტია, 1929-1934 წ.წ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში პედაგოგობს. იმავედროულად, 1931-1934 წ.წ. საქ. კპ(ბ) ცკ-სთან არსებული მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის („იმელის“) ფილიალის დირექტორის მოადგილეა, 1934-1936 წ.წ. — საქ. კპ(ბ) თბილისის საქალაქო კომიტეტის განყოფილების გამგე, 1936-1938 წ.წ. — საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მეცნიერებისა და სკოლების განყოფილების გამგე. 1938 წლის შემოდგომაზე სსრკ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისრად (ერთხანს სახკომის პირველ მოადგილედ) და სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მთავარი სამმართველოს უფროსად გადასულმა ლ. ბერიამ თან წაიყვანა მოსკოვში და თავისი სამდივნოს უფროსობა ჩააბარა. 1939 წელს სსრკ შინსახკომთან არსებული განსაკუთრებული ბიუროს უფროსია, 1940 წელს — სასწავლო დაწესებულებათა სამმართველოს უფროსი, 1941-1943 წ.წ. — პირველი სამმართველოს უფროსის მოადგილე. შემდეგ საქართველოში აბრუნებენ: 1943-1948 წ.წ. საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მდიანია. ამ პერიოდში შერისხეს კომუნისტისთვის (მით უმეტეს, ცკკას მდიანისთვის) შეუფერებელი მისტიკური ლექსის დაწერისთვის. 1948-1952 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი და ფილოსოფიის ისტორიის კათედრის გამგე იყო. 1952-

1953 წ. ციხეში იჯდა „მგზავნი“ ნაციონალისტური ვაგონის საქმის გამო. განთავისუფლების შემდეგ, 1953 წლის აპრილ-მაისში სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილის ლ. ბერიას თანაშემწე და ძველებურად „სპინრაიტერის“ შუფის დამხობისთანავე, 1953 წ. ივნისის ბოლოს, დააპატიმრეს და 1954 წლის სექტემბერში სსრკ უზენაესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიამ 10 წლით პატიმრობა მიუსაჯა. და მაინც, ლეო ფორტოვოს ციხიდან ვლადიმირის ციხეში გადაყვანამდე დაწერა პოემა „პარტიას“. განთავისუფლეს 1963 წ. მუშაობდა შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში. არჩეული იყო (1944 წ.) საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად. 1943 წელს მიენიჭა სახელმწიფო უშიშროების მე-3 რანგის კომისრის, 1945 წელს კი — გენერალ-ლეიტენანტის წოდება.

ასევე ნ. რუხაძის წინადადებით, რომელიც იმონებდა ჩარკვიანის მითითებას, 1952 წლის 21 თებერვალს დააპატიმრეს ცხაკაიას რაიკომის ყოფილი პირველი მდივანი, იმ პერიოდში ტექნიკური კულტურების სამინისტროს პარტიული ორგანიზაციის მდივანი ალექსანდრე კვარაცხელია.

ალექსანდრე (ალეკო) კვარაცხელია (1909-1983 წ.წ.) ათშვილიანი ოჯახის უფროსი ვაჟი იყო. ზუგდიდის საშუალო სკოლის დასრულებისთანავე თბილისში, ამიერკავკასიის კომუნისტური სასოფლო-სამეურნეო ორწლიანი სკოლის მსმენელად აგზავნიან. შემდეგ წითელ არმიამი მსახურობს პოლიტმუშაკად. 1937 წელს ჯარიდან გამოიწვიეს და ზუგდიდის მანქანათმშენებლო სატრაქტორო სადგურის (მტს) დირექტორად დანიშნეს. წელს წადნახევარი იმუშავა ამ თანამდებობაზე და პარტიის ზუგდიდის რაიკომის მდივნად აირჩიეს, 1941 წლის დასაწყისში კი — წალენჯიხის რაიკომის პირველ მდივნად. მისი ორგანიზატორული ნიჭი და უნარი განსაკუთრებით გამოვლინდა ომის დროს რისთვისაც 1945 წელს სამამულო ომის I ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა (ამ ორდენით ზურგის მუშაკებს იშვიათად აჯილდოებდნენ). 1945 წ. ცხაკაიას რაიკომის პირველ მდივნად გ

ლაკეაუთ. 1948 წელს სოციალისტური შრომის გმირის წოდება მიენიჭა. იმავედროულად დაუსწრებლად დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი, 1952-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო. განთავისუფლების შემდეგ საქ. კპ(ბ) ცკ-ში მუშაობდა. 1953 წლის ოქტომბრის ამბების შემდეგ წა-ლენჯიხის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად აგზავნიან. 1978 წლამდე, მთელი 24 წელი უცვლელად ხელმძღვანელობდა ამ მეურნეობას, ერთ-ერთ საუკეთესოს საქართველოში. სამამულო ომის I ხარისხის ორდენის გარდა, დაჯილდოებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, შრომის წითელი დროშის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

იმავ დღეს აიყვანეს პარტიის წალენჯიხის რაიკომის ყოფილი პირველი მდივანი მიხეილ კვარაცხელია, რომელიც იმ დროს არსად არ მუშაობდა.

მიხეილ კვარაცხელია (1910-1987 წ.წ.). დაიბადა წალენჯიხის რაიონის სოფელ ნაკიფუში. მიღებული პქონდა უმაღლესი აგრონომიული განთლება. სხვადასხვა დროს მუშაობდა წალენჯიხის რაიონის მიწგანის გამგედ, აღმასკომის თაემჯდომარის მოადგილედ, ხობის მტს-ის დირექტორად. მინიჭებული პქონდა სოციალისტური შრომის გმირის წოდება. დაჯილდოებული იყო ორი ლენინის, შრომის წითელი დროშის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

21 თებერვალს დააპატიმრეს აგრეთვე ხობის რაიკომის პირველი მდივანი *მიხეილ სიორდია*, 23 თებერვალს კი — ცეკას ყოფილი ინსტრუქტორი (იმ დროისათვის ისიც მოხსნილი იყო სამუშაოდან) *მარიამ ჭკადუა*.

1952 წლის 6 მარტს ნ. რუხაძემ კვლავ დაიმოწმა ი. სტალინის მითითება და დააპატიმრა სკპ(ბ) ცკ-ის ყოფილი ინსპექტორი ალიოშა მირცხულაუა.

ალექსანდრე (ალიოშა) მირცხულაუა. დაიბადა 1911 წ. ხობის რაიონის სოფელ პირველ ხორგაში. დაამთავრა სოფლის 7-9. ალენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მკვრელთა საქმე

წლიანი სკოლა, ზუგდიდის აედაგოგიური ტექნიკუმი, მოგვიანებით — სკპ (ბ) ცკ-თან არსებული უმაღლესი პარტიული სკოლა. მუშაობდა კომკავშირის ხობის რაიკომის მდივნის მოადგილედ, შემდეგ — მდივნად, ალკკ მცხეთის, ზონის რაიკომის მდივნად, საქ. ალკკ ცკ-ის მეორე მდივნად. 1938-1941 წ.წ. საქართველოს ალკკ ცკ-ის პირველი მდივანია, 1942-1943 წ.წ. — პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანი, იმავე წლებში იყო 46-ე არმიის სამხედრო საბჭოს წევრი, 1943-1950 წ.წ. — აფხაზეთის ასსრ სახკომსაბჭოს (მინისტრთა საბჭოს) თავმჯდომარე, 1950-1952 წ.წ. მოსკოვში მუშაობს სკპ(ბ) ცკ-ის ინსპექტორად. „მეგრელთა საქმესთან“ დაკავშირებით შერისხეს და ჯერ ტრესტ „საქტორფის“ მმართველად გადაიყვანეს, 1952 წლის მარტში კი დააპატიმრეს. განთავისუფლების შემდეგ, 1953 წ. აპრილიდან სექტემბრამდე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანია, ამ პოსტზე შეცვალა აკაკი მგელაძე. შემდეგ სხვადასხვა სამეურნეო სამუშაოზეა. დაჯილდოებულია ლენინის, შრომის წითელი დროშის, წითელი ვარსკვლავის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით. ზანდაზმულობის მიუხედავად მხნედ არის და აქტიური საზოგადოებრივი ცხოვრებით ცხოვრობს.

1952 წლის 11 მარტს ნ. რუხაძის მითითებით დააპატიმრეს პარტიის თბილისის ორჯონიკიძის რაიკომის პირველი მდივანინა ჟვანია.

ნინა ჟვანია (1917-1990 წ.წ.). დაიბადა ქ. ფოთში. დაამთავრა შშობლიური ქალაქის საქარზნო-საფაბრიკო სკოლა და სახალხო მეურნეობის აღრიცხვის ტექნიკუმი. 1937 წელს ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ეკონომიკური ფაკულტეტის საგვეპო სექტორზე. იყო სანიმუშო სტუდენტი და აქტიური კომკავშირელი. 1938 წელს, უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე, დაამტკიცეს ჯერ საქ. ალკკ თბილისის კომიტეტის განყოფილების ინსტრუქტორ-პროპაგანდისტად, მერე — განყოფილების გამგედ. 1939 წლის იანვარში ალკკ ფოთის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივნად აირჩიეს, იმავე წლის ნო-

ეგებერში საქ. ალკკ ცკ-ის მდივნად გადმოიყვანეს. 1948 წლიდან პარტიულ სამუშაოზე: სხვადასხვა დროს ეკავა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პასუხისმგებელი ორგანიზატორის, თბილისის ორჯონიკიძის რაიკომის პირველი მდივნის, თბილისის კომიტეტის მდივნის თანამდებობები. 1952-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო. 1956 წლიდან 1964 წლამდე მუშაობდა მარქსიზმ-ლენინიზმის საღამოს უნივერსიტეტის კულტურისა და მეცნიერ მუშაკთა ფილიალის დირექტორად, მტკვრის მარჯვენა სანაპიროს თბილვაჭრობის დირექტორად, აბრეშუმსაქსოვი ფაბრიკის დირექტორად. 1964 წლის ივლისში გადაიყვანეს თბილისის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თემჯდომარის მოადგილედ, სადაც მეოთხედ საუკუნეზე მეტხანს, სიცოცხლის ბოლომდე იმუშავა. დაჯილდოებული იყო ლენინის, წითელი ვარსკვლავის, ორი „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

20 მარტს უშიშროების მუშაკებმა დააპატიმრეს ქუთაისის საოლქო კომიტეტის მდივანი, ყოფილი ფოთის ქალაქკომის პირველი მდივანი გრიგოლ კოკაია...

1952 წელს აპრილის პირველ რიცხვებში, საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ხელმძღვანელობის შეცვლის შემდეგ, დაპატიმრებები გახშირდა. ნ. რუხაძემ „ინსტანციიდან“ და ცეკას ახალი ხელმძღვანელობიდან მიღებული მითითებები დაიმორწმა და წინადადება წამოაყენა მოშნადებულიყო ცნობა იმ პირთა დაპატიმრებებზე, რომლებიც საქმეში გადიოდნენ „ბარამიას ჯგუფის“ დაპატიმრებულ წევრთა ჩვენებებით.

4 აპრილს გაფორმდა მასალები საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მილიციის სამმართველოს უფროსის ყოფილი მოადგილის ი. მაღანიას პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, როგორც პირისა, რომელიც ფიგურირებდა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველ დახურულ წერილში (!). შემდგომში მაღანიასზე საქმე შეწყდა.

6 აპრილს დააპატიმრეს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ზუგდიდის რაიგანყოფილების უფროსი ლ. გაბისონია.

1952 წლის აპრილსა და მაისში, ძიების მასალების მიხედვით შედგენილი ცნობების საფუძველზე, დააპატიმრეს:

პართუნ კორთხონჯია — გვეგვიტორის რაიკომის პირველი მდივანი, იმ დროისათვის რესპუბლიკის უმაღლეს ტოს პრეზიდენტის განყოფილების გამგე;

ვალერიან გუგუნაუ — ცხაკაიას რაიკომის პირველი მდივანი;

ალექსანდრა იოსაუ — მიხა ბარამიას მეუღლე;

ვლადიმერ სიჭინაუ — ზემო სვანეთის რაიკომის პირველი მდივანი;

კირილე ბეჭუაია — აჭარის საოლქო კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივანი. იმ დროს არსად არ მუშაობდა, მოხსნილი იყო.

სვეერიან ებრალიძე — აბაშის რაიკომის პირველი მდივანი.

მამანტი პაჭკორია — ჩხოროწყუს რაიკომის პირველი მდივანი.

მამანტი პაჭკორია. დაიბადა 1915 წ. სოფელ ცაიშში (ზუგდიდის რაიონი). 1939 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი. მასწავლებლობდა ზუგდიდის პედაგოგიურ სასწავლებელში. მალე რაიონის პროკურორად ნიშნავენ. მოგვიანებით პარტიის ზუგდიდის რაიკომის მეორე მდივნად აირჩიეს. ამ თანამდებობაზე 1948 წლამდე მუშაობდა. შემდეგ პარტიის ჩხოროწყუს რაიკომის პირველ მდივნად დაწინაურდა. მიიღო სოციალისტური შრომის გმირის წოდება. 1952-1953 წ. წ. დაპატიმრებული იყო „მეგრულთა საქმის“ გამო. რეაბილიტაციის შემდეგ ისტორიის მეცნიერებათა საკანდიდატო დისერტაცია დაიცვა. დღემდე მუშაობს თ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზუგდიდის ფილიალში.

სვეერიან ებრალიძე. დაიბადა ზუგდიდის რაიონის სოფელ ჯიხასკარში. სხვადასხვა დროს მუშაობდა რაიონული გაზეთის რედაქტორად, პარტიის რაიკომის მდივნად. დაპატიმრებამდე პარტიის აბაშის რაიკომის პირველი მდივანი გახლდათ. 1953 წლის აპრილში ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ იყო ანაკლიის მერძვეობა-მეკამეჩეობის მეურნეობის დირექტორი, ჯიხასკარის ჩაის ფაბრიკის დირექტორი, ქალაქის საყოფაცხოვ-

რეზო მომსახურების სამმართველოს უფროსი. მინიჭებული პქონ-
და სოციალისტური შრომის გმირის წოდება. გარდაიცვალა 1984/
წელს.

საქართველო
საბჭოთა კავშირი

ინფორმაცია განსჯისათვის: ყველა ამ პირის დაპატიმ-
რებაზე არსებობს... პარტიის ცენტრალური კომიტეტის შესა-
ბამისი წერილობითი მითითება.

12 მაისს პირადად ნ. რუხაძის მიერ შედგენილი და ი. სტა-
ლინის, ს. ივანატიყვისა და ა. მგელაძისათვის წარდგენილი ცნო-
ბის საფუძველზე გაიცა საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მითითება ამიერკავკასი-
ის სამხედრო ოლქის კონტრდაზვერვის სამმართველოს უფრო-
სის, გენერალ-მაიორ კონსტანტინე ბზიავას დაპატიმრებაზე.

კონსტანტინე ბზიავა (1905-1972 წ.წ.). 1927 წლიდან მუშა-
ობდა საბჭოთა დაზვერვის ორგანოებში. 1940-1943 წ.წ. იყო ჯერ
აჭარის, შემდეგ აფხაზეთის ასსრ შინაგან საქმეთა სახკომი, 1943-
1946 წ.წ. — ყაბარდოს ასსრ შს სახკომი, 1946-1952 წ.წ. — ამი-
ერკავკასიის სამხედრო ოლქის კონტრდაზვერვის უფროსი, სა-
ქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე. 1943 წელს
მიენიჭა სახელმწიფო უშიშროების კომისრის წოდება, 1945 წელს
— გენერალ-მაიორისა. 1952-1953 წ.წ. დაპატიმრებული იყო
„მეგრულთა საქმესთან“ დაკავშირებით. ერთ-ერთ ბრალად ის
წაუყენეს, ბარამიასთან შინსახკომის თანამშრომელთა
განცხადებები მიჰქონდა რუხაძეზე კომპრომატებით.

14 მაისს, სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს
ტრანსპორტის დაცვის სამმართველოს წინადადებითა და სა-
ქართველოს კომპარტიის ცეკას მითითებით, დააპატიმრეს ფო-
თის პორტის უფროსი *კონსტანტინე რეკვავა*.

6 ივლისს კი საქართველოს ალკკ ცენტრალური კომიტე-
ტის ყოფილი პირველი მდივანის, იმ დროისთვის შერისხული
და თბილისის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის განყოფილების
გამგედ ჩამოქვეითებული მამია ზოდელავას ჯერი დადგა.

ფელიანე (მაძია) ზოდელაუა (1917-2004). დაიბადა ჩხოროწყუში. საშუალო სკოლა თბილისში დაამთავრა. პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ინჟინერ-მშენებლის სპეციალობა მიიღო. 1940 წლიდან პარტიულ სამუშაოზე: იყო რკინიგზის სისტემაში პარტკომი, ინსტრუქტორი — რაიკომსა და პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში. 1943 წელს ალკკ ცკ-ის მეორე მდივნად აირჩიეს, 6 თვის შემდეგ კი — პირველ მდივნად. 1952-1953 წწ. ციხეში იჯდა „მეგრულთა საქმის“ გამო. განთავისუფლების შემდეგ საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ დანიშნეს, სადაც მხოლოდ 8 თვე დასცალდა მუშაობა. იყო კვების მრეწველობის სამინისტროს კაპიტალური მშენებლობის სამმართველოს უფროსი, „ცეკავშირის“ თავმჯდომარის მოადგილე, ხილ-ბოსტნეულის მეურნეობათა მინისტრის მოადგილე.

7 იელისს ერთბაშად მოხვეტეს:

ლიდია ბარამია — მიხა ბარამიას და;

ვარლამ მზარულუა — ჩხოროწყუს რაიკომის ყოფილი მდივანი, იმჟამად ქ. ცხაკაიას კირის ქარხნის დირექტორი;

ანტიფო ჭეჭია — გალის რაიკომის პირველი მდივანი.

ანტიფო ჭეჭია (1910-1986 წ.წ.). დაიბადა ჩხოროწყუს რაიონის სოფ. ნაკიანში. საშუალო სკოლისა და სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში მიიღო აგრონომიული განათლება. ერთხანს მშობლიურ ტექნიკუმში მასწავლებლობდა, დირექტორის მოადგილეც იყო. 1938 წელს თბილისში გადადის „საქჩაის“ ტრესტის მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლების კურსების გამგედ. 1939 წლიდან საქ. კ(ბ) ცკ-ის ინსტრუქტორია, შემდეგ — განყოფილების გამგის მოადგილე. ომის დროს კომისარია იყო, მალე აუადმყოფობის გამო დემობილიზაციით გამოუშვეს. 1943-1950 წ.წ. პარტიის გალის რაიკომის პირველი მდივანია, 1950-1952 წ.წ. — საქ. კ(ბ) ცკ-ის პასუხისმგებელი ორგანიზატორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს უფროსი აგრონომი.

მი. „მეგრულთა საქმის“ გამო პატიმრობიდან განთავისუფლების შემდეგ პარტიის ზობის რაიკომის პირველ მდივნად აირჩიეს. 1954-1965 წლებში მუშაობდა ზუგდიდის მტს-ს დირექტორად, სოფლის მეურნეობის ინსპექციის უფროსად, რაისაბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილედ, ზუგდიდის ტერიტორიული საწარმოო სამმართველოს უფროსად, სოფლის მეურნეობის სამმართველოს უფროსად. 1966 წელს დანიშნეს ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების საკავშირო სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანების ზუგდიდის ფილიალის დირექტორად, სადაც 1985 წლამდე, პენსიაზე გასვლამდე იმუშავა. არჩეული იყო სამი მოწვევის საქართველოს უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად, მინისტრული კპონდა სოციალისტური შრომის გმირის წოდება, იყო ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ორი მონოგრაფიისა და 23 სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი.

1952 წლის ოქტომბრიდან 1953 წლის თებერვლამდე შინაგანი ციხე კიდევ უფრო შეივსო. მისი ბინადარნი გახდნენ:

აკაკი კილახონია — აჭარის საოლქო კომიტეტის ყოფილი განყოფილების გამგე, რომელიც იმ მომენტში უკვე გაგდებული იყო და არსად არ მუშაობდა;

ვ. კალანდია — აფხაზეთის ასსრ სახელმწიფო საგვგმო კომიტეტის ყოფილი თავმჯდომარე (ისიც აღარსად არ მუშაობდა);

ე. ჯიქია — ბათუმის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე;

გ. პაპასქუა — აფხაზეთის ასსრ ჯანდაცვის მინისტრი;

რაფიელ კვიციანი — საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ყოფილი მდივანი, დაპატიმრების დროს აგარის შაქრის ქარხნის დირექტორი.

დააპატიმრეს მეგრული გვარის მქონე ბევრი სხვა პასუხისმგებელი მუშაკი.

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორმა, მეცნიერმა და მწერალმა, აწ გარდაცვლილმა აკაკი თოფურიაძემ მიაშბო, თუ რა ფაქტორები გაღაზდა მაშინ მის ძმას (ეს ამბავი ბატონ აკაკის 1996 წელს გამოცე-

მულ მოგონებათა წიგნშიც „სინდისის ღმერთების ბარიკადებზე“ აქვს შეტანილი):

„ფოთიდან შემაშფოთებული ამბავი შემატყობინეს „მეგობრულთა საქმესთან“ დაკავშირებით დაპატიმრებული ფოთის საქალაქო კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივნის გრიგოლ კოკაიას კვალდაკვალ პასუხისგებაში მიუციათ ჩემი უფროსი მშავანო, რომელიც ადრე ქალაქკომის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგედ მუშაობდა, იქიდან კი, როგორც ტექნიკოსი, ნაბადის კოლმეურნეობის თავმჯდომარედ გადაიყვანეს. სასამართლო პროცესზე, მტკიცებულებების უქონლობის გამო, ვანოს საქმე კვლავ საქალაქო პროკურატურაში დაებრუნებინათ, პატიმარი კი ქუთაისის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გადაუყვანიათ „მკურნალობისთვის“.

ქუთაისში ჩავედი ავადმყოფი ძმის სანახავად. ჩემი დანახვისთანავე დასუსტებულმა და ღონემიხდილმა გამწარებით შემომჩივლა:

— რა მინდა მე აქ, რატომ მომიყვანეს? რას მიგონებენ, რას მწამებენ. კოკაიასთან ერთად თურქეთში დადიოდი წყალქვეშა გემითო. ტყუილი უნდათ მათქმევინონ. ვინ გვყოლია პროკურორებად და მოსამართლეებად, ვინ ყოფილან! მიშველე, მიხსენი გიჟებისაგან. ისევ სასამართლოში, ხალხის წინაშე დამაყენონ. იქ გავცემ მაგათ პასუხს.

იგი შფოთავდა, ღელავდა, სიტყვებს ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ისროდა. ნაომარი კაცი თავის ხვედრში დიდ გაუგებრობას ხედავდა, მოსალოდნელ რაღაც უბედურებას გრძნობდა. ამიტომ ტირილდა და ცახცახებდა.

მივედი და მთავარ ექიმს ვკითხე: — ხომ ხედავთ, საესეებით ნორმალური ადამიანია, არასწორი დიაგნოზით არის მოხვედრილი თქვენთან. არ შეგეძლოთ უკან დაგებრუნებინათ?

— ეს აღმატება ჩემს კომპეტენციას. პაციენტი პროკურორის კონტროლზეა. მათ გარეშე უფლება არ მაქვს — მიპასუხა მან.

— სწორი დიაგნოზის დასმის უფლება თქვენ პროკურატურისგან იღებთ?

— არა, მაგრამ როცა მათი ზედამხედველობის ქვეშაა, ერთმანეთთან ვათანხმებთ.

იმავ დღეს ქუთაისის ოლქის პროკურორის შიო რეზვიამვილის კაბინეტში ერთი საათი გრძელდებოდა ჩვენი საუბარი ამ თემაზე. ერთი მხრივ, იგი განიცდიდა ზემოდან დაწოლის სიმძიმეს, მეორე მხრივ, შინაგანი სინდისის კარნახით გრძნობდა, რომ ფუჟე ნიადაგზე იდგა, ამიტომ ვერ პოულობდა მომხდარი ფაქტის გამართლებების რაიმე იურიდიულ ძალას.

— სააკადემოფოს მთავარი ექიმი ადასტურებს, რომ პაციენტი არ შეეფერება მის პროფილს, მაგრამ ვერ იყენებს თავის უფლებას იმის გამო, რომ ფოთის პროკურატურას ეს ხელს არ აძლევს. თქვენი როლი?

— ჩემი როლი სხვა შემთხვევაში უკანონობის აღმკვეთი იქნებოდა, მაგრამ „მეგრულთა საქმეს“ უშუალოდ რუხაძე ხელმძღვანელობს... ფოთის პროკურატურას დავალებული აქვს მივალწიოს პატიმრის მიმართ წაყენებული ბრალდების აღიარებას. როცა აღიარების რეალური სარჩული არ არსებობს, მიმართავენ უკიდურეს ზომას, მათ შორის სულიერი შერყვევის ცდას. ასეთ დროს პიროვნება კარგავს ცნობიერების უნარს და ყველაფერზე შევიძლია ხელი მოაწერინო.

— ნაომარ კაცს აგიჟებენ, სად ვართ, ფაშისტურ გერმანიაში?

...პროკურორი ცხვირსახოცით ოფლს იწმენდა. კრინტი არ დაუძრავს. მერე ტელეფონის ყურმილი აიღო და ფოთის პროკურორს დაელაპარაკა:

— ქუთაისიდან დააბრუნებენ თქვენს მიერ დანაშაულებრივად საგიჟეთში მოთავსებულ ბრალდებულს, სასამართლო დაუნიშნეთ და შედეგი მაცნობეთ.

სანამ „მეგრულთა საქმე“ დამთავრდებოდა, ჩემი ძმა უკვე განთავისუფლებული იყო ციხიდან, მაგრამ მამა გადაიყოლა ჯავრმა, — ოხვრით დაასრულა ბატონმა აკაკიმ.

ასეთი „ბედნიერი დასასრული“ იშვიათი იყო. ყველას როდი შეხვდა შიო რეზვიამვილით პატიოსანი და მამაცი პროკურორი.

ფართოდ იჩინა თავი ადამიანთა მანკიერმა თვისებებმა, ^{არას-} გვარმა ჭორმა, მითქმა-მოთქმამ სამეგრელოს კუთხის წარმო-
მადგენელთა დასაბუზღებლად და სათრეგად. გავრცელებული იყო
ასეთი კალამბური: „ამოსულა ბუჩქთან ია, რა გინდოდა შენ აქაო,
საწყალს ელორტებს ძირში ჭრიან, უმწარებენ სააქაოს“ (მკით-
ხველი, ალბათ, მიხვდა, რომ ია აქ მეგრელის, უფრო სწორად,
მეგრული გვარების ია-ზე დაბოლოების მინიშნებაა). პარტია და
უშიშროების სამსახური „რკინის დისციპლინას“ ამყარებდნენ
„მტრული ელემენტების“ გასანადგურებლად....

მოხშირებული დაპატიმრებები შიშსა და მიუსაფრობის
გრძნობას იწვევდა ხალხში. მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავ-
ლესობას არ სჯეროდა „მეგრელთა საქმისა“, მტკივნეულად გ-
ნიცდიდა, ცილისწამებად და პროვოკაციად მიაჩნდა.

ამასთან დაკავშირებით ბატონი მამანტი პაჭკორია იგონებს:
„1952 წლის შემოდგომაზე კომკავშირის ქუთაისის საოლ-
ქო კომიტეტის ახალგაზრდა მუშაკი ედუარდ შვეარდნაძე მუ-
ლინებით ჩავიდა ზუგდიდში. სოფელ ცაიშის საშუალო სკოლა-
ში ყოფნისას იგი შეხვედრია ჩემს მეუღლეს, პედაგოგ თინა იო-
სავას, რომელსაც ქუთაისის პედინსტიტუტიდან იცნობდა. ბა-
ტონ ედუარდს უკითხვას, როგორ მოხვდი ამ სოფელშიო და
როცა გაუგია, რომ „მეგრელთა საქმის“ გამო დაპატიმრებული
ქმრის მშობლებთან ჩამოვიდა ჩხოროწყუდან ბავშვებიანად და
აქ სკოლაში მოეწყო სამუშაოდ, შეწუხებულს უთქვამს, მოგო-
ნილი საქმეა, არაფერი გამოუვათ, მოითმინეთ, ყველაფერი კარ-
გად დამთავრდებაო. ეს ნათქვამი იყო არა უბრალოდ ქალის სა-
ნუგეშოდ, არამედ რწმენით და არსებითად. ადვილი არ იყო მა-
შინ პასუხისმგებელი მუშაკის მიერ ამ რწმენის გამოხატვა და
იმედიანი სიტყვების თქმა რეპრესირებულის ოჯახისადმი“.

•••

სტალინი თვალს ადევნებდა საქმის მსვლელობას. მას სის-
ტემატურად ვგზავნებოდა დაკითხვის ოქმები (მარტო 1952 წლის
16 აპრილიდან 3 სექტემბრამდე სხვადასხვა პირის 9 დაკით-
ხვის ოქმი გაეგზავნა), ინფორმაციები გამოძიების პროცესის
მიმდინარეობაზე.

გარკვეულ მითითებებსაც იძლეოდა. ოღონდ, „მეგრულთა საქმის“ საგამოძიებო მასალების ტომეულებში არ ჩანს სტალინის ხელმოწერილი რაიმე დოკუმენტი, რაც იმის თქმის უფლებას გვაძლევს, რომ წერილობითი მითითება მას, ალბათ, საერთოდ არ გაუცია.

მკითხველს გავაცნობ სტალინისადმი მიწერილ ერთ წერილს იმის დასტურად, რომ ბელადი არა თუ ცხოვლად იყო დაინტერესებული „მეგრულთა საქმის“ გამოძიების მიმდინარეობით, არამედ იმასაც კი უთანხმებდნენ, თუ რა მიმართულებით წარემართათ გამოძიება.

„ამხ. ი. სტალინს

გამოძიება მტრული მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფის საქმეზე უკვე 6 თვეზე მეტია გრძელდება. საქმის გამო დაპატიმრებულია 26 კაცი ზელმძღვანელი პარტიულ-საბჭოთა აქტივიდან.

გამოძიების მსვლელობა თქვენ გ ხსენდებოდათ დაკითხვების ცალკეული ოქმებით.

საქმეზე დაპატიმრებულებმა აღიარეს თავიანთი დანაშაულებრივი საქმიანობა, აგრეთვე დაასახლეს მათ მიერ გადაბირებული პირები.

ვაჯამებთ რა გამოძიების შედეგებს, მიგვაჩნია, რომ ბარამიას საქმეზე დაპატიმრებულთა ძირითადი დანაშაულებრივი კავშირები გახსნილია. დაპატიმრებულთა შემდგომი დაკითხვები მოწმობს, რომ საეჭვო დამატებით გამოუვლინდნენ პირები, რომლებიც დაპატიმრებას ექვემდებარებიან. ამის მიუხედავად, გამოძიებას დასახული აქვს ამოცანა, გამოავლინოს ბარამიას ჯგუფის წევრები ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის ჯარებში და საქართველოს ალკკ-ში.

ამჟამად გამოძიება მუშაობს დაპატიმრებულთა დანაშაულებრივი საქმიანობის დოკუმენტაციაზე და აპირებს დაიწვოს დაპატიმრებულთა და მოწმეთა დაპირისპირება, რათა დააზუსტოს ზოგიერთი ვითარება, აგრეთვე მიაღწიოს ა. ნ. რაფუას, ვ. ი. შონიას და კ. გ. ჭიჭინაძის უფრო გულახდილ აღიარებას,

რომლებიც ჯერ კიდევ უარყოფენ ნაციონალისტური პოლიტიკის წევრობას.

გთხოვთ, საქ. სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს

— ნება დართოთ კურსი აიღოს გამოძიების 1952 წლის 1 ივლისისთვის დამთავრებაზე. გამოძიების დამთავრების აუცილებლობა იმ გარემოებითაც არის გამოწვეული, რომ ზოგიერთი ძირითადი ბრალდებულის (ბარამია, შონია, ჭიჭინაძე) ჯანმრთელობა უარესდება, განსაკუთრებით — ბარამიასი.

— ნება დართოთ მოაშალოს საქმე სსრკ უმაღლესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიის საგანგებო საკრებულოს დახურულ სხდომაზე მოსასმენად, ამ საქმის ორ-სამ ჯგუფად გაყოფით.

ამ წინადადების მიზანშეწონილობა იმიტაც არის განპირობებული, რომ დაპატიმრებულმა ბარამიამ და სხვებმა ჩვენება არ მისცეს თავიანთ კავშირზე ე. გვგეჭკორის ჯაშუშურ ორგანიზაციასთან.

გთხოვთ მითითებებს.

საქ. კ(ბ) ცკ-ის მდივანი ა. მეგლაძე

საქ. სსრ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ნ. რუხაძე
1952 წლის მაისი (რიცხვი მითითებული არ არის).

ეს წერილი მრავალმხრივად არის საინტერესო, ჯერ ერთი იმით, რომ თვალნათლივ გვიჩვენებს, თუ რაოდენ ორგანულად არის სტალინი ჩართული გამოძიების მსვლელობაში: მას უთანხმებენ თუ როდის დაამთავრონ გამოძიება, უფრო სწორად, ნუ ბართვას სთხოვდნენ საერთოდ დაამთავრონ ეს უპერსპექტივო გამოძიება, რადგან საეჭვოა დამატებით გამოვლინდნენ პირები, რომლებიც „დაპატიმრებას ექვემდებარებიან“, დაპატიმრებულებმა ჩვენება არ მისცეს თავიანთ კავშირზე ვვგენი გვგეჭკორის ჯაშუშურ ორგანიზაციასთან და, ალბათ, არც არასოდეს მისცემენ. პოდა, რაღა აზრი აქვს გამოძიების გაგრძელებას?

მართალია ბელადს აღუთქვამენ მეგრული ნაციონალისტების გამოვლენას ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის ჯარებსა და კომკავშირში, მაგრამ ამით უფრო თავს იმშვიდებენ, რად-

გან მშვენიერად უწყვიან, რომ გენერალ კონსტანტინე ბზიაფსა და მამია ზოდელავას დაპატიმრებამ სასურველი შედეგი არ გამოიღო.

ახლა ყველაზე ღირსეული გამოსავალი გამოძიების დასრულება და საქმის სასამართლოსთვის გადაცემაა: საბჭოთა ტრადიციისამებრ, სასამართლო ისე განსჯის, როგორც სახელმწიფო უშიშროების გამოძიებელთა კოჭლი დასკვნები უკარნახებს.

მაგრამ წერილის ავტორებს იმედი არ გაუმართლდათ ეტყობა (დოკუმენტებში ეს არ ჩანს) ბელადმა სულმოკლეებს დაუცაცხანა და მათაც გააგრძელეს ქვიშის თოკის გრეხვა. ძიება ვერც 1 ივლისისათვის დასრულდა და ვერც საერთოდ 1952 წელს. იგი სტალინის გარდაცვლებამდე, 1953 წლის მარტის პირველ რიცხვებამდე გრძელდებოდა. მას საერთოდ არ ეწერა დასრულება.

•••

საქართველოს ახალ ხელმძღვანელს აკაკი მგელაძეს მოქმედების წყურვილი კლავს. მან ზომ ბელადს აღუთქვა, რომ ახალ-ახალ შეთქმულებებს აღმოაჩენდა, განსაკუთრებით ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქსა და საქართველოს კომკავშირში.

უპირველეს ყოვლისა, სცადა თავიდან აეცილებინა სტალინის რისხვა „საქმის“ გამოძიების წარუმატებლობის გამო და მოელი პასუხისმგებლობა ნ. რუხაძეს დააკისრა. 13 მაისს მან წერილი გაუგზავნა ბელადს, რომელშიც პირდაპირ ადანაშაულებს ნ. რუხაძეს, ინფორმაციებს მიმალავს ბარამიას ჯგუფის ჯერ კიდევ თავისუფალ წევრებზე. წერილში ხაზგასმულია რუხაძის საექვო კავშირი და მეგობრობა ცკ-ის მდივანთან, ყოფილ ფინანსთა მინისტრ რაფიელ კვირკველიასთან. ამასთან, გამჭვირვალედ არის მინიშნებული... შეიძლება, თვით რუხაძეც საიდუმლოდ ბარამიას ჯგუფს ეკუთვნოდესო; მითითებულია, რომ რუხაძემ, ბარამიასთან შეთანხმებით, გადაწყვიტა დაპატიმრებები მხოლოდ იმ პირებით შემოეფარგლა, რე მღებიც უკვე იმყოფებოდნენ ძიებაში. თუცა თვით წერილში, როგორც „მეგრელთა საქმის“ სხვა დოკუმენტებში, ბერიას სახელი აშკარად არ ფიგურირებდა, სტალინი უნდა მიმხვდარიყო, რომ რუხაძის ცდის

სულისჩამდგმელად, დაემუხრუჭებინა საქმე, თვით ყოვლისმეტ
ძლე ლაერენტი მოიაზრებოდა...

1952 წლის 26 მაისს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის IX პლენუმ
ში გაიმართა. დღის წესრიგში ერთობ შთამბეჭდავი საკითხი იდგა
„სკპ(ბ) ცკ-ის 27 მარტის გადაწყვეტილებათა ცხოვრებაში გატა
რების უზრუნველყოფის შესახებ კოლმეურნეობებში საზოგადო
ებრივი ქონების დატაცების წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში“. მოხ
სენებით ცეკას მდივანი ვლადიმერ ცხოვრებაშვილი გამოვიდა.

— საქართველოს კომპარტიასა და მის ცენტრალურ კო
მიტეტში დიდი ხნის მანძილზე დაუსჯელად მოქმედ მოღალა
ტეთა ჯგუფს, — კარგად გაწაღდულ გზას მიჰყვა მომხსენებე
ლი, — განზრახული ჰქონდა ხელში ჩაეგდო ძალაუფლება და
მოეშაადებინა საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაცია საქარ
თველოში. ამ დროს იმედოვნებდნენ უცხოელი იმპერიალისტე
ბის მხრიდან დახმარებას...

პლენუმზე ითქვა, რომ 15 აპრილიდან 10 მაისამდე პირვე
ლად პარტიულ ორგანიზაციებში დიდი აღმავლობით, ორგანი
ზებულიად განიხილეს საქ. კპ(ბ) ცკ-ის დახურული წერილი,
რომელშიც დაწერილებით იყო გადმოცემული სკპ (ბ) ცკ-ის
დადგენილება „საქართველოს კომპარტიაში საქმის მდგომარე
ობის შესახებ“. კრება გამართულა 9213 ორგანიზაციაში, დას
წრებია 149120 კომუნისტი, ანუ კომუნისტთა საერთო რაოდენ
ობის 87 პროცენტი, კამათში კი გამოსულა 41596 კაცი — 34
პროცენტი.

პლენუმის მონაწილეებს გააცნეს „ცინცხალი“ ფაქტები:
თურმე ზუგდიდის რაიკომის ყოფილი მდივანი გრიგოლ ჩაჩი
ბაია კოლმეურნეობის თავმჯდომარეებისაგან სისტემატურად
იღებდა მსხვილ თანხებს და პროდუქტებს; გვეგეტკორის რაი
კომის ყოფილ მეორე მდივანს ვასილ ბეჭკვაიას უფასოდ მი
ქონდა ხე-ტყე, პროდუქტები და სხვა საქონელი; ანტიპარტი
ული ჯგუფის მფარველობის და საქართველოს კომპარტიის
ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს სუსტი კონ
ტროლის შედეგად, ზუგდიდის, ხობის, გვეგეტკორისა და სხვა
რაიონებში სოციალისტური შრომის გძირის წოდებას დაუბ

სახურებლად იღებდნენ კოლმეურნეები და რაიონის ხელმძღვანელი მუშაკები.

ილაპარაკეს მიწერებზე, მოტყუებაზე საერთოდ რესპუბლიკაში, დასახელდა საინტერესო ფაქტები.

ქობულეთის რაიონის სოფელ კვირიკეს მცხოვრებმა იოსეფიდიმ, რომელსაც ეზოში მხოლოდ 4 ძირი ჩაის ბუჩქი ედგა, 1951 წელს ანაზღაურებად მიიღო 14 ათასი მანეთი, თითქოს კარმიდამოდან ჩააბარა 1401 კილოგრამი ჩაის ფოთოლი.

1951 წელს შრომაღლეების მინიმუმი ვერ გამოიმუშავა 140356 კაცმა, ანუ შრომისუნარიან კოლმეურნეთა 23,6 პროცენტმა. აქედან:

ზუგდიდში — 5262 კაცმა (34,6%)

თერჯოლაში — 2466-მა (45,6%)

წულუკიძეში — 1847-მა (32,6%)

გურჯაანში — 5575-მა (43,5)

საგარეჯოში — 2885-მა (40,8%)

ხაშურში — 3876-მა (40,0%)

რესპუბლიკაში საერთოდ არც ერთი შრომაღლე არ გამოიმუშავებია 24917 კაცს.

არადა, ამ რაიონებში კოლმეურნეობები მუშებს ქირაობდნენ და დიდძალ თანხას უხდიდნენ, რაიკომის მდივნები კი თავს იმართლებდნენ, სასოფლო სამუშაოებს იმიტომ ვაგვიანებთ, რომ მუშახელი არ გვეყოფნისო.

ეს მრავალმხრივ საინტერესო სტატისტიკაა. უპირველეს ყოვლისა, თვალნათლივია, რომ საკოლმეურნეო შრომიდან გაქცევა, მიწერა და მოტყუება საყოველთაო მოვლენაა, „მეგრული ნაციონალიზმი“ არაფერ შუაშია. თუ დაუუკვირდებით, ზუგდიდის რაიონი რესპუბლიკის სხვა რეგიონებს სჯობს კიდევ. ამდენად იგი თვალსაჩინოებისთვის არ გამოდგებოდა.

პლენუმმა, ხატოვნად რომ ვთქვათ, სისხლის ღვარი დააყენა:

სხვა სამუშაოზე გადასვლასთან დაკავშირებით ცეკას მდივნობიდან და ბიუროს წევრობიდან გაათავისუფლეს რაფიელ კვირიკელია (ეს „სხვა სამუშაო“ აგარის შაქრის ქარხნის დირექტორობა იყო... დროებით, დაპატიმრებამდე. სხვათა შო-

რის, რაფიელ კვირკველია კანდიდ ჩარკვიანმა 1951 წლის დეკემბრის პლენუმზე ცეკას ბიუროს წევრად აირჩია და ამით ერთგვარი ლოიალობა გამოიჩინა მეგრულთა მიმართ. ვერ მიხვდა, რომ, როგორც მეგრული, რ. კვირკველიაც „მტერი“ იქნებოდა, აკაკი მგელაძემ კი ეს „მტერი“ უმაღლესი გაშიფრა და სხვებს მიუსვა გვერდით).

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის წევრობიდან გაირიცხნენ გრიგოლ კოკია, კირილე ბეჭვია, ვალერიან გუგუნაუა და გრიგოლ კარანაძე, როგორც პარტიიდან გარიცხულები და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემულნი.

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის წევრობის კანდიდატობიდან გაირიცხნენ ნინა ჟვანია და ანტიფო ჭეჭია, ნ. ჟვანია — როგორც პარტიიდან გარიცხული.

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის სარევიზიო კომისიის წინაშე დაისვა საკითხი მიხეილ კვარაცხელიას ამ კომისიიდან გარიცხვის შესახებ, როგორც პარტიიდან გაგდებულის და სისხლის სამართალში მიცემულისა.

გენერლის კრახი

ცოტა ხნის შემდეგ ერთობ მნიშვნელოვანი ამბავი მოხდა. 1952 წლის ივნისის პირველ რიცხვებში ნიკოლოზ რუხაძე სტალინის განკარგულებით გაათავისუფლეს საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის თანამდებობიდან.

გენერალმა რუხაძემ იმედი ვერ გაამართლა. იგი კარგა ხანია ხვდებოდა, რომ მის თავზე საადრო ღრუბლები გროვდებოდა, გადაწყვიტა „ვა-ბანკზე“ წასულიყო ბელადის თვალში შერყეული ავტორიტეტის აღსადგენად და კრემლში გაგზავნა... დასმენა, თვით საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პირველ მდივანზე, რომელთანაც ბოლო ხანს ერთობ დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდა.

აკაკი მგელაძეს, რომელმაც თავისი გაინაღდა და რუსკუბლიკის თავკაცი გახდა, სულაც არ აძლევდა ხელს გვერდით ასეთი საშიში კაცის ყოლა, რომელსაც დამოუკიდებელი და პირდაპირი კავშირი ჰქონდა ი. სტალინთან და პატივმოყვრულ ოცნებებში თავს უფრო მაღალ საგარძელში ხედავდა, ვიდრე რუსკუბლიკის უშიშროების მინისტრის სკამი იყო. ნიკოლოზ რუხაძე აკაკი მგელაძეს თავის მიერ გაწალდულ გზაზე მზამხარეულად მოსულად მიიჩნევდა და იმაზე ოცნებობდა, როდის წაიმტვრევდა ის კისერს.

მაგრამ ვერ გათვალა და ამან დაღუპა. ვერ მიხვდა, რომ სტალინი ამ ორს შორის არჩევანს ა. მგელაძეზე შეაჩერებდა, თუნდაც იმიტომ, რომ იგი ბევრად უფრო უშეცდომოდ მოქმედებდა, ვიდრე „ძვლებისმტვრეველი“ გენერალ-ლეიტენანტი.

1952 წლის 1 ივნისს კრემლში მგელაძის შესახებ გაგზავნილ ალვენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მგერულთა საქმე

ნილ ცნობაში რუხაძე ბელადს ატყობინებდა, პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის მდივნად ფოფინას მგელაძე ვრცელნი დისკრიმინაციის პოლიტიკას ატარებდა რუსი და სომეხი ხალხების წინააღმდეგ, აფხაზური და რუსული დასახელებები ქართულით შეცვალაო. იქვე ანტიპარტიულ საქმეებში არა მხოლოდ მგელაძეს ადანაშაულებდა, არამედ საქართველოს თითქმის მთელ ხელმძღვანელობას, რომელიც რესპუბლიკის კომპარტიის პირველ მდივნად მგელაძის დანიშვნის შემდეგ მთლიანად სტალინის კადრებით იყო დაკომპლექტებული. ამასთან, ნ. რუხაძის ინფორმაცია ოდენ „მეგრული ჯგუფის“ დაპატიმრებულ წევრთა ჩვენებებს ეფუძნებოდა, რაც, თავის მხრივ, მხოლოდ ზრდიდა ეჭვს ამ დოკუმენტის მიუკერძოებლობის შესახებ.

ნ. რუხაძის მიერ გაგზავნილ ცნობას (დასმენას) მოსკოვიდან ზედიზედ 3 დოკუმენტი მოჰყვა, რომლებიც უკომენტაროდაც მშვენიერად გაარკვევს მკითხველს მოვლენათა მსვლელობაში (დოკუმენტები შესულია კრებულში „სკპ(ბ) ცკ პოლიტიბურო და სსრკ მინისტრთა საბჭო. 1945-1953“, მოსკოვი, 2002.).

სკპ(ბ) ცკ-ის ტელეგრამა:

„საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პირველ მდივანს ამხ. მგელაძეს და საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს სხვა წევრებს სკპ(ბ) ცკ-მა მიიღო და განიხილა ამხანაგ რუხაძის „ცნობა“ ამხ. მგელაძის წინააღმდეგ ბარამიას ჯგუფის განცხადებებზე, აგრეთვე მისი შეტყობინება „აფხაზეთში არასასიკეთო მდგომარეობის შესახებ“, ბერძნების გადასახლება სთან და თითქოს ამხ. მგელაძის მიერ დაშვებულ დარღვევებთან დაკავშირებით

სკპ(ბ) ცკ მიიჩნევს, რომ ამხ. რუხაძე დაადგა არასწორ და არაპარტიულ გზას, დაპატიმრებულები მოწმეებად გაიყვანა საქართველოს პარტიული ხელმძღვანელების წინააღმდეგ, განსაკუთრებით ამხ. მგელაძის წინააღმდეგ.

სკპ(ბ) ცკ-ს არ ეჭვება: ამხ. რუხაძის გზას რომ დაუდგეთ და დაპატიმრებულები მოწმეებად მოვიხმოთ ამხ. რუხაძის წინააღმდეგ, ბარამიას ჯგუფის დაპატიმრებული წევრები მას-

ზე ბევრად მეტ და შეუღარებლად უფრო მეტ ცუდს იტყვობენ, ფაქტია, რომ ამ რვა თვის წინათ ბარამიას მეთაურობით სწორედ ისინი მოითხოვდნენ ამხ. რუხაძის მოხსნას მინისტრის პოსტიდან და მას ადანაშაულებდნენ ათასგვარ სისხლის სამართლის საქმეში.

ამას გარდა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამხ. რუხაძეს უფლება არა აქვს გვერდი აუაროს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს და საქართველოს მთავრობას, რომელთა დაუკითხავადაც მათს წინააღმდეგ მასალები გამოგზავნა სკპ(ბ) ცკ-ში, რამდენადაც საქართველოს სახუშიშროების სამინისტრო, როგორც საკავშირო-რესპუბლიკური სამინისტრო, ემორჩილება არა მხოლოდ ცენტრს, არამედ საქართველოს მთავრობას და საქართველოს კპ(ბ) ცკ-საც.

სკპ(ბ) ცკ ამხ. რუხაძეს შენიშვნას აძლევს დაშვებული შეცდომისათვის, რომელსაც შეუძლია ზიანი მოუტანოს პარტიასა და სახელმწიფოს და აფრთხილებს მას, მომავალში აღარ დაუშვას მსგავსი გადაცდომა.

სკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტი საქ. კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს ურჩევს გაერკვეს ხსენებულ მასალებში და სკპ(ბ) ცკ-ს აცნობოს თავისი გადაწყვეტილება.

სკპ(ბ) ცკ
1952 წლის 4 ივნისი“.

ეს ნიშანი იყო.

მწვანე შუქი აინთო: აკაკი მგელაძეს ნიკოლოზ რუხაძის თავიდან მოშორების ნება მიეცა. მანაც მყისიერად ისარგებლა და უშიშროების მინისტრი თანამდებობიდან მოხსნა.

ეს გადაწყვეტილება უმაღლეს აცნობეს კრემლს. პასუხად იქიდან მითითებები მოვიდა.

სკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1952 წლის № 9 ივნისის დადგენილება

„საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის შესახებ“

1. დამტკიცდეს საქართველოს კპ(ბ) ცკ ბიუროს გადაწყვეტილება საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების მი-

ნისტრის თანამდებობიდან ამხ. რუხაძის მოხსნის შესახებ, მისი სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის განკარგულებაში დატოვებით.

2. მიღებულ იქნეს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ბიუროს წინადადება საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრად ამხ. ა. ი. კოჭლავაშვილის დანიშვნის შესახებ.

3. დაევალოს ამხ. რუხაძეს საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საქმეების ჩაბარება, ხოლო ამხ. კოჭლავაშვილს — საქმეების მიღება.

საქმეების მიღებასა და ჩაბარებაზე კონტროლი დაევალოს კომისიას ამხ. ამხ. ს. ა. გოგლიძის (თავმჯდომარე), საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის მდივნის ა. ი. მგელაძისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის ვ. ნ. კეცხოველის შემადგენლობით.

საქმეების ჩაბარება და მიღება დამთავრდეს ორი დეკადის განმავლობაში მუშაობის დაწყების დღიდან“.

ამრიგად, ნ. რუხაძეს შავი სამუშაო შეასრულებინეს და მოისროლეს. მისი ადგილი დაიკავა გენერალ-მაიორმა ალექსანდრე კოჭლავაშვილმა (1901-1977), რომელიც 9 თვე (1953 წლის 16 მარტამდე) ხელმძღვანელობდა ამ უწყებას.

მაგრამ ნ. რუხაძის ფათერაკები მოხსნით არ დამთავრებულა. მაშინდელი ტრადიციის შესაბამისად, შეცდომა მხოლოდ ციხით უნდა გამოსწორებულიყო და მისმა გუშინდელმა მეგობრებმა და თანამოაზრეებმა დამხობილი მინისტრის დაპატიმრება გადაწყვიტეს. მაგრამ მოსკოვმა ეს წინადადება ნაადრევად მიიჩნია.

ი. სტალინის 1952 წ. 25 ივნისის ტელეგრამა
„ამხ. ამხ. გოგლიძეს, მგელაძეს, კეცხოველს

საკითხს რუხაძის დაპატიმრების შესახებ ნაადრევად ვთვლით გირჩევთ. საქმეების ჩაბარება-მიღება მიიყვანოთ ბოლომდე, რის შემდეგაც რუხაძე გამოგზავნოთ მოსკოვში, სადაც გადაწყდება მისი ბედის საკითხი“.

რუხადის დამზობამ დაპატიმრებული იმედის ფრთები შე-
ასხა. თითქმის ყველა მათგანმა დაწერა საჩივარი ყოფილ სა-
ხელმწიფო უშიშროების მინისტრზე, მისი უდანამაულო მსხვერ-
პლები ვართო. გაშუქდა რუხადის ბიოგრაფიის ყველა ჩრდილო-
ვანი მხარე, მისი კავშირი დაპატიმრებულ სსრკ სახუშიშროე-
ბის მინისტრ ვიქტორ აბაკუშოვთან, მისი „უღირსი ქცევა 1945
წელს ბერლინში სამსახურებრივი მოვლინებით ყოფნისას“.

სსრკ უშიშროების მინისტრ ს. იგნატიევისადმი 1952 წლის
6 აგვისტოს განცხადებაში მ. ბარამია აღნიშნავს: „ბევრი ლა-
პარაკი იყო რუხადისა და აბაკუშოვის ახლო ურთიერთობებზე
ჯერ კიდევ იმ პერიოდიდან, როდესაც ორივენი კონტრდაზვერ-
ვის ხაზით მუშაობდნენ და, მით უმეტეს, როდესაც მინისტრები
გახდნენ. როგორც ამბობდნენ, რუხაძე სისტემატურად უგზავ-
ნიდა საჩუქრებს აბაკუშოვს თბილისიდან, აგრეთვე ძვირფას სა-
ჩუქრებს ბერლინიდან, სადაც ჩავიდა“.

შემდეგ მ. ბარამია უფრო აკონკრეტებს: ბერლინში მიე-
ლინებისას, მგონი 1945 წელს, რუხაძემ დრო იხელთა და ავ-
როუებდა იქ ნაირნაირ ტანსაცმელს, აგრეთვე მანქანებს, ძვირ-
ფასეულობებს და, როგორც ამბობდნენ, ვაგონებით ჩამოჰქონ-
და თბილისში დიდმნიშვნელოვანი სახელმწიფო ტვირთის სა-
ხით მე ისევე, როგორც ბევრმა ჩემმა მეზობელმა, ვიცი, რომ
მის ბინაში თვეობით მუშაობდნენ, რათა დაეყენებინათ და დაე-
მონტაჟებინათ რაღაც განსაკუთრებული, ბერლინიდან სპეცია-
ლურად ჩამოტანილი სამხარეულო და სააბაზანო მოწყობილო-
ბაო.

შემდგომში, რუხადის საქმის გამოძიებისას, გაირკვა, რომ
მასზე უამრავი „კომპრომატი“ არსებობდა. მაგალითად, ასეთი:
რუხადის ბიძაშვილი, მწერალი შალვა სოსელია (სოსლანი),
რომელიც ომამდე მოსკოვში, სტალინის სამდივნოში მუშაობ-
და, ტყვედ ჩაუარდა, სდ-მ გადაიბირა, ომის შემდეგ კი სსრ კავ-
შირში დაბრუნებაზე უარი განაცხადა...

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის X პლენუმზე, რომელიც 1952 წლის 28
ივნისს გაიმართა, რუხაძე მთავარ ბრალდებულად იქცა: „მისი
საქმიანობა მიმართული იყო სკპ(ბ) ცკ-ის აზრის წინააღმდეგ,
ამხანაგ ბერიას წინააღმდეგ, რომელიც არჩევდა საქართველოს
კომპარტიის ხელმძღვანელ კადრებს“.

საერთოდ კი „რუხადის ბედის საკითხი“ ძალზე მარტოვანად გადაწყდა. იგი მოსკოვში გამოიძახეს, სადაც დააპატიმრეს და სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ლეფორტოვოს საპრობილემო („შინაგან ციხეში“) უკრეს თავი (სხვათა შორის, დაპატიმრების ორდერს მისი მეგობარი მიხეილ რიუშინი აწერდა ხელს). იქ სამი წელიწადი იჯდა, 1955 წლის სექტემბერში კი თბილისში გაასამართლეს და დახვრეტა მიუსაჯეს „ბერიას თანამშრომელთა ჯგუფთან“ — აექსენტი რაფაელსთან, შალვა წერეთელსა და სხვებთან ერთად (ესეც ბედის ირონია იყო).

მაგრამ კედელთან არ მიუყენებიათ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ როცა განაჩენის გამოტანის შემდეგ თბილისიდან მოსკოვში გადაჰყავდათ, გულის შეტევით გარდაიცვალა. სხვათა შორის, სასამართლოზე თავი დამნაშავედ ცნო. სამაგიეროდ, კატეგორიულად უარყოფდა პატიმართა ცემას რკინის ნაჭრით, ამტკიცებდა, რომ საცემად მხოლოდ სველ თოკს იყენებდა...

გენერალ რუხადის კრახი იმან გამოიწვია, რომ მან ვერ შეძლო მოეწყო პოლიტიკური პროცესი, სადაც საქართველოს კომპარტიის ძველ ცენტრალურ კომიტეტს დაადანაშაულებდნენ საქართველოში ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური კონტრრევოლუციური ცენტრის შექმნაში. მისი რეჟისორების ჩანაფიქრით, საქმე ისე უნდა წარმოჩენილიყო, თითქოს ეს „ცენტრი“ შეეკრა ემიგრაციაში მყოფ ქართველ ნაციონალისტებს, რომლებმაც სურდათ საქართველო მოეწვიტათ საბჭოთა კავშირიდან და თურქეთისთვის შეეერთებინათ.

„მეგრულთა საქმის“ ერთ-ერთ ბრალდებულს, ჩხორიწყუს რაიკომის ყოფილ პირველ მდივანს მამანტი პაჭკორიას, თავის 1977 წელს დასტამბულ ბროშურაში „ლაზრენტი ბერია და „მეგრულთა საქმე“, ანასტას მიქოიანის მოგონება მოჰყავს. როცა კრემლში „მეგრულთა ანტიპარტიული ჯგუფის“ საკითხი იხილებოდა, მან თურმე ეჭვი გამოთქვა, თურქეთთან ამ ჯგუფის კავშირს საქართველოში არ დაიჯერებენ, სჯობს საფრანგეთში მყოფ მენშევიკურ მთავრობასთან ურთიერთობას გავუსვათო ხაზი. თურქეთი უფრო ახლოა საქართველოსთან, ვიდრე საფრანგეთი, რასაც ჩავწერთ, იმას დაიჯერებენო, მიუღია პასუხად.

მაგრამ არც მთლად ასე იოლად იყო საქმე. ძალიანაც მოინდომეს როგორც ადგილობრივმა, ისე მოსკოვიდან სპეციალურად ჩამოსულმა ჩეკისტებმა, მაგრამ „მგრულ ნაციონალისტებს“ უცხოეთთან ჯაშუშური კავშირი და საბჭოთა კავშირიდან საქართველოს ჩამოცილების მცდელობა ვერა და ვერ აღიარებინეს.

არადა, დაწოლა ძალიან დიდი იყო.

მწერალ კირილ სტოლიაროვს მოჰყავს მოსკოუსა და თბილისის შორის გამართული ტელეფონოგრაფის ჩანაწერი, რომელიც, ჩემი ვარაუდით, 1952 წლის 19 თებერვალს უნდა შემდგარიყო:

„ი. სტალინი: დაკავებულია თუ არა გეგელია?

ნ. რუხაძე: არა, ამხანაგო სტალინ, არ აგვიყვანია.

ი. სტალინი: რატომ?

ნ. რუხაძე: ვიმუშავებ მასზე, მაგრამ ჯერ რეალურს ვერაფერს მივადწიეთ.

ი. სტალინი: დააპატიმრეთ, ურტყით, დახვრიტეთ!

ნ. რუხაძის ჩანიშვნა: „ბრძანება მისი დაპატიმრების შესახებ იმ დღესვე შესრულდა“.

ი. სტალინი: ვინ დააპატიმრეთ დამატებით?

ნ. რუხაძე: ახალი არაფერ მიმატებია, მე ვერ ვწყვეტ ამ საკითხს, ამხანაგო სტალინ.

ი. სტალინი: ჩარკვიანს თუ უგზავნით ჩვენებებს და თუ კითხულობს მას?

ნ. რუხაძე: ვუგზავნი, ამხანაგო სტალინ, კითხულობს, მაგრამ ბრძანებებს არ იძლევა.

ი. სტალინი: დააპატიმრეთ კარანაძე. იგი ბარამიას ახლობელია.

რუხაძის ჩანიშვნა: „მითითება შესრულებულია“.

ი. სტალინი: დააპატიმრებულია თუ არა შარია?

ნ. რუხაძის ჩანიშვნა: „ლამით ბელადმა ჩარკვიანს შარიას დაპატიმრების მითითება მისცა, დილით ავიყვანეთ“.

ნ. რუხაძე: დააპატიმრებულია, ამხანაგო სტალინ!

ი. სტალინი: საქმეს საფუძვლიანად მიუღეჯით. გაარკვი-

ეთ, ვინ მიავლინა იგი პარიზში, რა დაუალებით, ვისთან ჰქონდა ურთიერთობა და ვის ჯაშუშობდა.

ი. სტალინი: ბარამია ჯაშუშია, საჭიროა მისი მხილება! მას უეჭველად ჰქონდა კავშირი გვეგვეჯორთან, საჭიროა არხის დადგენა.

ნ. რუხაძე: ყოველ ღონეს ვიხმარ, ამხანაგო სტალინი!“

ცდა მართლაც არ დაუკლიათ ნ. რუხაძეს და უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურს, მაგრამ, ფაქტობრივად, მაინც არაფერი გამოვიდა.

ინფორმაცია განსჯისათვის. გიორგი გველია 1925 წლიდან იმყოფებოდა ემიგრაციაში პარიზში. იგი ბერიას ერთ-ერთი სანდო აგენტი იყო საფრანგეთში, ჯერ კიდევ 1927 წლიდან ჩანერგეს იქ ქართული ემიგრაციის პოლიტიკურ წრეებში. მეორე მსოფლიო ომის წლებში ხელმძღვანელობდა პარიზში შექმნილ ე. წ. „ანტივლასოვურ კომიტეტს“. 1944 წელს, საფრანგეთის კომპარტიის არალეგალურ ხელმძღვანელობასთან შეთანხმებით დაავალეს პროპაგანდისტული საქმიანობა საფრანგეთში დისლოცირებულ ე. წ. აღმოსავლეთის ჯარებში — გერმანელების მიერ გადაბირებულ სსრ კავშირის მოქალაქეებით დაკომპლექტებულ სამხედრო შენაერთებში, მათი „გახრწნის“ მიზნით რაც შეეხება თვით „ანტივლასოვურ კომიტეტს“, როგორც ჩანს, ის ჯერ კიდევ 1943 წლის ბოლოს პროსაბჭოურად განწყობილი რუსი ემიგრანტების მიერ შექმნილი „რუსი პატრიოტების კავშირის“ ფილიალს წარმოადგენდა. 1944 წლის შემოდგომისათვის, გერმანიის ჯარების მიერ პარიზის დატოვების შემდეგ, ამ კავშირს არაოფიციალურად სათავეში ჩაუდგა სსრკ კონსული ალექსანდრ გუზოვსკი, რომელიც სინამდვილეში პარიზში სახელმწიფო უშიშროების სახალხო კომისარიატის რუზილენტი იყო. ა. გუზოვსკი საფრანგეთში ჩასულისთანავე მჭიდროდ დაუკავშირდა გიორგი გველიას, რომლის რეალური ამოცანაც სამხედრო ტყვეთა ბანაკებში ვერმახტის ყოფილი ქართველი ლეგიონერების მოძებნა, ტანსაცმლით მომარაგება და შემდეგ საბჭოთა სამხედრო ტყვეების ბანაკებში გადაყვანა იყო.

ფრანგი ისტორიკოსი ფრანსუაზა ტომი თავის „მეგრელთა საქმეში“ წერს, იმ ქართველ ლეგიონერებს, რომლებიც ადგილობრივი პარტიზანების წინააღმდეგ იბრძოდნენ საფრანგეთის ცენტრალურ და სამხრეთ რაიონებში და ტყვედ ჩაუვარდნენ მათ ან ბრძოლების ბოლო დღეებში გადავიდნენ პარტიზანების მხარეს, გეგელიას ძალისხმევით მიეცათ ფიქტიური დოკუმენტები წინააღმდეგობის მოძრაობაში მონაწილეობის შესახებო. 1951 წელს, „მეგრელთა საქმის“ დაწიებისა და გეგელიას და „ანტიფლასოვური კომიტეტის“ საქმიანობაში მონაწილე ბერიას სხვა ხალხის დაპატიმრების შემდეგ, იმ ყოფილ ლეგიონერთა უმრავლესობა დააპატიმრეს და საქართველოდან გაასახლეს.

გიორგი გეგელია შინსახკომის დავალებით 20 წელი იმყოფებოდა ემიგრაციაში. 1947 წელს სამშობლოში დაბრუნდა. დაპატიმრებიდან ცოტა ხანში ჩასვეს მისი ცოლიც, ეროვნებით ფრანგი ლიუსეტ სან-რემი, რადგან მან ქმრის დაჭერის შემდეგ სამშობლოში დაბრუნების სურვილი გამოთქვა.

გ. გეგელია ვაჟკაცურად უძღვებდა გამოძიებულთა ცდებს, ეთქმევიანებინათ, თუ უშუალოდ ვინ იყო „ანტიფლასოვური კომიტეტის“ შემქმნელი და ვინ ხელმძღვანელობდა ქართველი ლეგიონერების „ანტიფაშისტებად“ გადანათვლას. იგი უცვლელად ერთ პასუხს იძლეოდა, ჩემი ინიციატივით ვმოქმედებდიო. კარგად იცოდა, ის პასუხი, რასაც მისგან ითხოვდნენ, გილიოტინაზე აიყვანდა: თუ „პროლეტარულ სასამართლოს“ გადაურჩებოდა, ჩამშვებს ლავრენტი მოუღებდა ბოლოს. გიორგი გეგელია 1953 წ. 14 დეკემბერს გაანთავისუფლეს, რადგან არც ერთი ბრალდება არ დაუმტკიცდა.

•••

ცრუ ჩვენებათა მისაღებად და წინასწარ შედგენილი „დაკითხვის“ ოქმების ხელმოსაწერად დაპატიმრებულთა მიმართ იყენებდნენ იძულების სხვადასხვა საშუალებას, ფიზიკური ზემოქმედების მეთოდებს: კვირეებით ამყოფებდნენ ცივ ან ცხელ კარცერში, სცემდნენ ჯოხებით, ხელბორკილს ადებდნენ ზურგსუკან გადაგრეხილ ხელებზე, დიდი ხნით უსპობდნენ ძილის

საშუალებას, ამომშვილებდნენ, არ უწევდნენ ელემენტარულს, მედიცინო დახმარებას და ა. შ.

ოღონდ, ისიც სათქმელია, რომ მთავარ „დამნაშავეებს“ დიციული ჩეკისტური მეთოდებით არ აწამებდნენ. აქედან უნდა ვივარაუდოთ, რომ სტალინი რუხაძისგან მოითხოვდა რეალური ფაქტების გახსნას და არა ცრუ და აბსურდული „აღიარებების“ ამოქაჩვას წამების გზით.

გამომძიებლები სკპ(ბ) ცკ-ის დადგენილებას უფრიალებდნენ და პატიმრებს არწმუნებდნენ, „მეგრული ნაციონალისტური ორგანიზაციის“ არსებობის ფაქტი პარტიას უკვე უკვირდოდა და დასტურებული აქვს, ეს დამტკიცებას აღარ საჭიროებს. თქვენგან ვითხოვთ ჩვენებებს მხოლოდ პრაქტიკულ მტრულ მუშაობაზე და თანამშრომლებთან დასახელებას, რაც სასამართლოზე მდგომარეობას შეგიძლბუქებთო.

ზოგმა ვერ გაუძლო და ხელი მოაწერა ოქმს თვით გამომძიებელთა მიერ ნაკარნახევი „აღიარებით“.

მართლაც მაგარი უნდა ყოფილიყავი, რომ გაგეძლო. ვისაც როგორ შეეძლო ისე ცდილობდა თავის შევლას.

პეტრე შარიამ, მაგალითად, 1952 წლის 27 თებერვალს, დაკითხვისას, მოულოდნელად განაცხადა, განსაკუთრებული მნიშვნელობის რამ მაქვს სათქმელი და მხოლოდ ნ. რუხაძის თანდასწრებით ვიტყვიო. ნ. რუხაძე უმაღლესი დივიდი ცეკკოვთან ერთად. ამის შემდეგ მან ახალი პირობა წამოაყენა — ჩარკვიანის დასწრება მოითხოვა. როცა ისიც მივიდა, ასეთი რამ განაცხადა:

„იმ დღეების განმავლობაში, რაც პატიმრობაში გავატარე გავიხსენე რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტი და გარემოება, გვანანალიზე ისინი და მივედი დასკვნებამდე, რომელთაც დღემდე მნიშვნელობა აქვთ ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფო უშიშროებისათვის. მე რომ ახლა ცალკეულ ფაქტებზე დავიწყო ლაპარაკი, ვაღბათ არაფრისმეტყველი არ იქნებოდა და შთაბეჭდილება შეგექმნებოდათ, რომ მე პალუცინაციები მაწუხებს. მაგრამ სადგონებაზე ვარ და ამ შესავალს იმიტომ ვაკეთებ, რომ ჩემი მთავარი განცხადება უცნაურად არ მოგეჩვენოთ. იმიტომ შევაწუხებ ნ. ჩარკვიანი. მე ვაცხადებ, რომ იმ ძალზე მნიშვნელოვანი ფაქტი

ტეზზე, რომლებიც ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფო უშიშროებას ეზება, მინდა ვაცნობო მხოლოდ სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს ს. დ. იგნატიევს და სკპ(ბ) ცკ-ის პასუხისმგებელ წარმომადგენელს, ვისაც ი. ბ. სტალინი და გ. მ. მალენკოვი ჩემს მოსმენას დააუკლებენ. გთხოვთ დამიჯეროთ, რომ გამოვდივარ სამშობლოს ინტერესებიდან, ჩემი პირადი ბედი ამჟამად არ მაინტერესებს და მესმის, რომ თუ ჩემი განცხადება დაუსაბუთებელი აღმოჩნდება, მდგომარეობა დამიმძიმდება. ამიტომ, კიდევ ერთხელ ვაცხადებ, რომ ჩემი ჩვენება ამ განცხადების თაობაზე, შესაძლოა მხოლოდ მოსკოვში მოეცე“.

უმაღლესი ხარისხით თვალში, რომ პეტრე ეშმაკოვს, მას თბილისიდან გადწვევა უნდა, მოსკოვში ბერია ეგულება, რომლისგანაც შეველას მოვლით. ეს რომ მართლაც ასეა და სათქმელი არაფერი აქვს, იმითაც დასტურდება, რომ არც მოსკოვში ჩაუყვანიათ და არც თითქმის მთელი თვე აღარ დაუკითხავთ (ამის შემდეგ დაკითხეს მხოლოდ 18 მარტს). ნამდვილად არ ღირს მარჩიელობა, ხომ არ ჩაიყვანეს იგი მოსკოვში ამ ორი დაკითხვის შუა პერიოდში და ხომ არ გააკეთა იქ თავისი „უშიშვნელოვანესი განცხადება“, სუარაუდოდ ბერიას წინააღმდეგ, ხომ არ უბრძანა თავისი ხალხის მეშვეობით ლაურენტიმ მას ენაზე კბილის დაჭერა და ა. შ.

არ ღირს იმითომ, რომ მოსკოვი არ დაინტერესებულა შარიას ამ „სენსაციური“ განცხადებით ნ. რუხაძეს რომ დაემალა (ან რატომ დამალავდა?), ცეპკოვი არ დაიდებდა პირზე ბოქლომს და თავის უფროსს ს. იგნატიევს უმაღლეს აცნობებდა, ამ კაცს რაღაც უსაშველო აქვს სათქმელიო. „საქმეში“ ამ განცხადებით რაიმე დაინტერესების — მოსკოვთან მიწერ-მოწერის არავითარი კვალი არ ჩანს. ალბათ აქვე, თბილისშივე, გაირკვა რომ პეტრეს ბევრი არაფერი ჰქონდა სათქმელი, მით უფრო — ლაურენტიზე. ბერიამ ის იცოდა, ცაში და მიწისქვეშეთში რა იყო და პეტრეს გამცემლობა გამოეპარებოდა? პოდა, მასზე გული რომ არ შეცვლია, ამას ისიც ადასტურებს, რომ სტალინის სიკვდილის შემდეგ სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ დანიშნულმა ლაურენტიმ პეტრე შარია ციხიდან განთავისუფლების უმაღლესი უფლებად აიყვანა.

საერთოდ, პეტრე შარია ცოტა უცნაური კაცი იყო. ზემოთ გაკვრით ვახსენე, რომ 1948 წელს იგი მისტიკური ლექსის დაწერისათვის შერისხეს.

შეიძლება დიდი გადახვევა გამომივიდეს, მაგრამ თავს უსწლებას მივცემ მკითხველს მოუუთხრო ეს ამბავი, რომელიც ბევრი რამით არის საინტერესო და საყურადღებო.

1948 წლის 28 მაისს კანდიდ ჩარკვიანმა მოსკოვში შემდეგი შინაარსის წერილი გაგზავნა:

„ამხანაგ ი. ბ. სტალინს

ამხანაგ ა. ა. ჟდანოვს

თქვენი დავალების თანახმად, შევამოწმე საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის პროპაგანდის დარგში მდივნის ამხ. შარიას მიერ მისი ვაჟის გარდაცვალების გამო დაწერილი იდეოლოგიურად მკუნე ლექსის გამოცემის გარემოებანი. ამხ. შარიას საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ისა და პირადად ჩემთვის არაფერი უცნობებია ამ ფაქტზე. ამხ. შარიას სიტყვით, წიგნაკი მან 1943 წელს დაწერა მოსკოვში, უშუალოდ შეილის სიკვდილის შემდეგ. მაშინ ამხ. შარია სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში მუშაობდა. გამოცემითაც მოსკოვში გამოცა 1944 წლის ბოლოს. იმ დროისათვის იგი უკვე საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ში მუშაობდა და მოსკოვში მივლინებით იმყოფებოდა.

წიგნის 75-ეკზემპლარიანი ტირაჟიდან შემოწმების დღისათვის ამხ. შარიას 53 ცალი პქონდა დარჩენილი. 13 ცალი მისი თქმით, დაურიგა ახლო მეგობრებს მწერალთა და მეცნიერთაგან, 10 ეკზემპლარი კი არ იცის ვინ წაიღო.

ამ წიგნაკის დაწერის ფაქტს ამხ. შარია ხსნის საყვარულ შეილის სიკვდილით გამოწვეული მძიმე ფსიქოლოგიური და მორალური მდგომარეობით

ამხ. შარია აღიარებს, რომ დაუშვა ბოლშევიკისთვის უსტიებელი, უხეში პოლიტიკური შეცდომა, რომელიც დიდი ხანია შეივნო, მაგრამ გამბედაობა არ ეყო ამის შესახებ პარტიისთვის განუცხადებინა.

როცა ამხ. შარიას წიგნაკს გავეცანი, გამაოცა მისმა შინაარსმა. ეს არის ნაწარმოები, რომელიც ერთიანად გამსჭვ-

ლულია რელიგიურ-მისტიკური მსოფლმხედველობით, თვით სულის უკვდავებისა და იმქვეყნიური ცხოვრების რეალობის აღიარებამდეც კი.

საქართველოში ამხ. შარიას ჩამოსვლის პირველ თვეებში ჩვენ, ხელმძღვანელი მუშაკები, ვგრძნობდით, რომ იგი მეტი-მეტად ავადმყოფურად განიცდიდა შვილის სიკვდილს. გარეგნულად ეს იმით გამოიხატებოდა, რომ მოსკოვიდან გადმოიტანა ურნა მიცვალებულის ფერფლით, ძალზე ბევრ დროს უთმობდა მის საფლავზე ძველის დადგამას და ა. შ. მაგრამ ამხ. შარიას ამ ქცევას განსაკუთრებულ ყურადღებას არ ვაქცევდით, რადგან მის პირად საქმედ მივიჩნევდით...

შარიას მიერ დაშვებული უხეში პოლიტიკური შეცდომა, რომელიც მის იდეურ მერყეობაზე მიგვანიშნებს, ყოვლად გაუმართლებლად და მკაცრად დასაგმობია. ასეთი ანტიპარტიული ქმედებისათვის პარტიიდან გარიცხვის ღირსია, მაგრამ მხედველობაში ვიღებთ რა იმას, რომ შარიამ მთლიანად შეიგნო თავისი დანაშაული და პირობას დებს, ეს შემდგომი მუშაობით გამოისყიდოს, შესაძლებლად მიმჩნია ვთხოვით, ნება დაგვართოთ, რომ მის მიმართ არ გამოვიყენოთ ეს უკიდურესი ზომა.

შარია იდეოლოგიური ფრონტის განათლებული და უნარიანი მუშაკი, კარგი ლიტერატორია, შეუძლია ცოცხლად და მიმზიდველად გადმოსცეს თავისი აზრები. ერთი სიტყვით, იგი პარტიისთვის საჭირო და სასარგებლო მუშაკია. ამიტომ ჩადენილი მძიმე დანაშაულის მიუხედავად, შეიძლება, რომ ამხ. შარია დაეტოვოთ პარტიაში და ვაკმაროთ ცკ-ში სამუშაოდან მოხსნა და პარტიული სასჯელის დაკისრება.

განსახილველად წარმოვიდგენთ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების პროექტს პ. ა. შარიას საკითხზე“.

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის დადგენილების პროექტში დაწვრილებით არის მოთხრობილი პეტრეს მიერ შვილის სიკვდილთან დაკავშირებით იდეოლოგიურად მტრული პოეტური ნაწარმოების დაწერის ამბავი, რომელიც გამსჭვალულია ღრმა პესიმიზმითა და რელიგიურ-მისტიკური განწყობით, რომ მასში ლაპარაკია „ჩვე-

ნი სინამდვილის მიღმა არსებულ იდუმალ უკეთეს სამყაროზე“. ავტორი ამ ქვეყანას უწოდებს უთაბოლოდ და უაზროდ მიწურობილს, დაწყველილ ჯოჯოხეთს, სადაც შვილის სიკვდილის შემდეგ მისი ცხოვრება მხოლოდ წამებაა...

სკპ(ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა 31 მაისს მიიღო დადგენილება „ამხ. პ. ა. შარიას შესახებ“. დაამტკიცეს კ. ჩარკვიანის მიერ წარდგენილი საქ. კპ(ბ) ცკ-ის დადგენილება: 1. იდეოლოგიურად მკვეთრად გასაგებია წიგნაკის დაწერისა და გამოცემისათვის პ. შარია მოიხსნას საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მდივნის თანამდებობიდან და გამოეცხადოს საყვედური სააღრიცხვო ბარათში შეტანით. 2. გაიგზავნოს ამხ. შარია პედაგოგიურ სამუშაოზე თბილისის ერთ-ერთ უმაღლეს სასწავლებელში, იმ პირობით, რომ საქ. კპ(ბ) ცკ მეთვალყურეობას გაუწევს მის მუშაობას.

ხელთ მაქვს პარიზში გამოქვეყნებული ისტორიული აღმანახის „მინუტებს“ 1989 წლის მე-7 ნომერი (იგი, ისევე როგორც მკვლევარ ფრანსუაზა ტომის ნაშრომი „მგერულთა საქმე“, საფრანგეთიდან მომართა იქ მივლინებით მყოფმა ისტორიის მეცნიერებამთა კანდიდატმა გიორგი მამულიამ, რისთვისაც დიდ მადლობას ვუხდით), რომელშიც დაბეჭდილია ფ. ბლაგოვეშჩენსკის მოგონება „სტუმრად პ. ა. შარიასთან“. ავტორი გვიამბობს თბილისში პეტრე შარიასთან სტუმრობის შესახებ, მის სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე, 1979 წლის მარტის ბოლოს.

ფ. ბლაგოვეშჩენსკი წერს, პ. შარია მიიჩნევდა, რომ „მგერულთა საქმის“ მიზანი „სტალინისა და ბერიას წაჩხუბება იყო“. დაპატიმრებულთა სიაში შარია პირველი აღმოჩნდა. ბუღალმა იგი ჯერ სიიდან ამოიღო, მაგრამ შემდეგ, როცა დაარწმუნეს შარიას დამნაშავეობაში, მან თვითონ დარეკა, დააპატიმრეთო. არავითარი წყენა ამის გამო მას არ ჰქონდა, თქვა, „ასე იყო საჭირო“ — გვიამბობს ფ. ბლაგოვეშჩენსკი.

ძიების დროს შარიას ორი ძირითადი ბრალდება წაუყენეს: პირველი, საქართველოს კომპარტიის ცეკას მდივნობის დროს მის მიერ ნაციონალისტებისა და ბურჟუაზიული ინტელიგენციის მფარველობა. კერძოდ ის, რომ თითქოს მისი ინი-

ციატივით საქართველოს უნივერსიტეტისა და ინსტიტუტების ხელმძღვანელებად აღმოჩნდნენ ძველი, რევოლუციამდელი ინტელიგენციის წარმომადგენლები; მეორე, შარიას დანაშაულებრივი საქმიანობა პარიზში ყოფნის დროს.

გამოძიებას ყველაზე მეტად სწორედ ეს მეორე ბრალდება აინტერესებდა. ზომ გახსოვთ სტალინისა და რუხაძის ტელეფონოგრამა, როცა ბელადი კითხულობს: „დაპატიმრებულია თუ არა შარია? საქმეს საფუძვლიანად მიუღექით. გარკვეით, ვინ მიავლინა იგი პარიზში, რა დაუღლებით, ვისთან ჰქონდა ურთიერთობა და ვის ჯაშუშობდა“.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი პეტრე შარია პარიზში 1945 წლის იანვრის ბოლოს ჩავიდა. ოფიციალური ვერსია საქართველოს ისტორიული განძის სამშობლოში დაბრუნება იყო. არაოფიციალური კი ის გახლდათ, რომ ლავრენტი ბერია ძალიან იყო დაინტერესებული ქართულ ემიგრაციასთან 1937-1938 წლების წმენდისა და ომის დროს გაწვევტილი კავშირების აღდგენით, მომენტი (თვით სტალინის თანხმობით პარიზიდან განძის ჩამოსატანად დელეგაციის გაგზავნა) მშვენივრად გამოიყენა და იქ პ. შარია მიავლინა.

სახუშიშროების სახკომის პარიზის რეზიდენტურამ პეტრეს სამი კაცის რეკომენდაცია მისცა: გიორგი გეგელიას, ა. ნიჟარაძის და აკაკი მუუნარგიასი. პ. შარიასა და პარიზის ქართულ ემიგრაციას შორის შუამავლის როლი გეგელიამ იკისრა. ძიების თვალში განსაკუთრებულ ეჭვს იწვევდა, რომ პ. შარია სამჯერ შეხვდა ე. გეგეჭკორს. ამას გარდა, ბრალად წაუყენეს, რომ პარიზიდან დაბრუნების შემდეგ შეადგინა და სტალინს გაუგზავნა ანგარიში ქართული ემიგრაციის შესახებ, სადაც იქ გაცნობილ ემიგრანტებს, კერძოდ ვეგენი გეგეჭკორს, დაღებიტად აფასებს, მიუთითებს მათს პროსაბჭოურ ორიენტაციას. სხვათა შორის, ამ ანგარიშში ა. შარია წინადადებას იძლეოდა დაეფინანსებინათ, ანუ გადაებირებინათ ე. გეგეჭკორი და შესანიღბად მისთვის შეექმნათ ფირმა საიდუმლო საქმიანობის დაფინანსების მიზნით.

ამასთან ერთად, შარიას პარიზში ყოფნის ერთ-ერთი ძი-

რითადი მიზანი იმ ემიგრანტი ქართველების რეპატრიაცია იყო, ვინც საქართველოში დაბრუნების სურვილი გამოთქვა. ეს დანაშაულად ჩაუთვალეს. როგორც 1952 წ. 24 თებერვალს მოწმედ დაკითხულმა დიდმა მეცნიერმა ექვთიმე თაყაიშვილმა უჩვენა, „იმ პერიოდში ემიგრანტებს შორის გაჩნდა საქართველოში დაბრუნების მასობრივი სურვილი, ემიგრაციაში ყოფნა მათ უსარგებლოდ მიაჩნდათ. ამას დიდად შეუწყო ხელი საბჭოთა კავშირის გერმანიაზე გამარჯვებამ“. დაბრუნებულთა უმრავლესობა 1951 წლის შემოდგომაზე ერთიანად მოხვეტეს და გაასახლეს.

„საქმეში“ არსებობს 1952 წლის 27 მარტით დათარიღებული აგენტურული შეტყობინება (წყარო „ბაგრატიონი“), რომელშიც ვკითხულობთ პარიზში ჩასულ პ. შარიას თავი მეტად ამაყად და ქედმაღლურად ეჭირა, ხაზგასმით გაუცხობებული დამოკიდებულება ჰქონდა ქართველი ემიგრანტების მიმართ, თვით ექვთიმე თაყაიშვილის მიმართაც კი, მიუხედავად იმისა, რომ დავალებული ჰქონდა ეზრუნა მასზე და უზრუნველყო მისი საქართველოში გამომგზავრება (ერთ-ერთი დაკითხვისას პ. შარია თვითონაც აღიარებს, საფრანგეთში შეუფერებლად ვიქცეოდით — ა. ა.). ისინი ერთმანეთს საბჭოთა ელჩმა გუზოვსკიმ გააცნო. თაყაიშვილის სიცოცხლე ბეწვზე ეკიდა: ლუერის საცაუის სარდაფში გაციებულიყო, როცა ქართული განძის არსებობას ამოწმებდა და საბჭოთა წარმომადგენლების ყოველმხრივი დახმარება რომ არა, სიკვდილს ვერ გადაურჩებოდა. და აი, მიუხედავად ამისა, შარიამ მას შეუთვალა (შალვა ამირანაშვილის შემწეობით), ეს დიდი პატივია პირადად თქვენთვის, ასე რომ გელოლიავებით, თორემ ასეთი მაღალი თანამდებობის პირი სულაც არა ვარ ვალდებული, თან გყვებოდეთო. ეს მწარედ მოხვედრია გულში თაყაიშვილს ჯერ კიდევ პარიზში. შემდეგ იგივე მოხდა თბილისში, სადაც შარიამ ბუღის ანაბარა მიატოვა სასტუმროში და დიღხანს არ გახსენებია მისი თავი.

იმავ შემტყობინებაში ნათქვამია, როცა შარიასთან თავისი ხანმოკლე ნაცნობობის მონაცემებს აწონ-დაწონის, ექვთიმე თაყაიშვილი მის დაპატიმრებას კვალიფიკაციას აძლევს, როგორც

გაუგებრობის შედეგსო: „ ეს საკმაოდ ჭკვიანი და მომზადებული კაცია, თითქოს ერთგული კომუნისტიც იყო. ნუთუ რამეს ჩაიდენდა?“ უჭირს დაიჯეროს მეგრულ ნაციონალისტთა „შეთქმულების“ არსებობა. „თუმცაღა, — დასძენს იგი, — მისი უცნაური ყოყოჩობა მაღალი თანამდებობით, მისი რაღაც მისტიკური ლექსები, არც ისე ჭკვიანური საქციელია! შესაძლოა, ასევე უჭკუოდ ჩაუარდა რაიმე უკიდურესობაში?“

გაზნეთ „საქართველოს“ 1991 წლის აგვისტოს ნომერში გამოქვეყნდა მწერალ როდინ ქორჭიას ჩანაწერები „რაც მინახავს ან გამიგონია სარწმუნოდ“ (შემდეგ იგი ჟურნალმა „საისტორიო ვერტიკალებმა“ გადაბეჭდა, 2003 წ. №4). მინდა მკითხველს გავაცნო ერთი ეპიზოდი, რომელიც შარიას პარიზში ყოფნას ეხება.

„ერთხელ შალვა ამირანაშვილმა გამოგვიძახა ვლ. ზამბახიძე, ლედი ბაბილუა და მე. გვითხრა საქართველოს განძის ჩამოტანის ამბავი.

შალვასთან ყოფილა პეტრე შარია. მივედით ჩვენს საელჩოში, მოვაგვარეთ განძის მიღების საკითხი. იქ ექვთიმე თაყაიშვილი დაგვხვდა. ჩვენთან სულ იყო თარჯიმანი და საელჩოს წარმომადგენელი. ნოე ჟორდანიამ გამოგვიძახა. მე მარტო არ წავედი. ჩვენს ელჩს ვუთხარი, გამატანეთ პასუხისმგებელი მუშაკი-მეთქი. ელჩი მიხვდა, გაიცინა და გამატანა. ნოე ჟორდანიასთან მე დინჯად მეჭირა თავი საუბარში, პეტრე კი სულ ერეოდა საუბარში. შევატყვევ, რომ ჟორდანიას ეს არ მოეწონა. განძის მიცემის პროცედურები რომ დამთავრდა, დე გოლის ადიუტანტმა, პოლკოვნიკმა სუფრა გაგვიშალა ერთ ბაღში. იყვნენ რამდენიმე ფრანგი ოფიცერი, თაყაიშვილი, თარჯიმანი და ჩვენ.

პოლკოვნიკმა ჯერ საფრანგეთ-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის სადღეგრძელო დაღია, მერე — სტალინისა. ყველანი ფეხზე წამოვდექით. მერმედ დე გოლის სადღეგრძელო ასწია. ყველანი წამოვდექით. შარია არ ადგა. ეწყინა პოლკოვნიკს და მოითხოვა: ადექითო!

შარია მაინც არ ადგა, მაშინ პოლკოვნიკმა ეს დე გოლის შეურაცხყოფად მიიღო და დუელში გაიწვია.

II. ალჟენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მეგრულთა საქმე

— მე პრინციპულად დუელის წინააღმდეგი ვარ. — თქვა შარიაძე

მაშინ პოლკოვნიკმა თქვა, მე გამიგია, რომ ქართველებმა მამაცი ხალხია, მაგრამ ლაჩარი ყოფილხართო. მაშინ მე აღდექა და მოვახსენე პოლკოვნიკს, ვიღებ თქვენს გამოწვევას... გაუხარდა პოლკოვნიკს და დუელი იქვე მოეწყო, ბაღში დაუდევით ბარბერზე. ერთი ფრანგი ოფიცრის რეგოლვერი მომცეს. პირველად მუნდა მესროლა, მაგრამ ჰაერში გავისროლე, მერე მკერდი მიუშვირე პოლკოვნიკს და წინადადება მიეცემა: შხად ვარ! ეს ფრანგებს თან გაუკვირდათ, თან მოეწონათ. პოლკოვნიკმა მითხრა:

„მამაცი ყოფილხართ. ქართველების სახელი აღადგინეთ, თან მადლობელი ვარ, რომ დე გოლს პატივი ეცითო.“ მოვიდა და გადამეხვია.

ყველაფერ ამას შარია იხევე სკამზე დამჯდარი უყურებდა შორიდან. ბანკეტი მხიარულად გაგრძელდა.

ერთხელ შარიას შევესწარი: ჩემს ჩემოდანში იჩხრიკებოდა. ცხადია, მზევერავდა, არ მენდობოდა.

დუელის ამბავი შალვამ უფრო დაწვერილებით გვითხრა, მაგრამ მე მოკლედ ვწერ. დიდი ხნის ამბავია და სუსტად მახსოვს.

შალვამ მითხრა: შენ ეს მოთხრობადაც გამოიყენე, თუ გინდა, ოღონდ არ დაგიბეჭდავენ, სანამ შარია ცოცხალიაო. მე მაინც ჩაწერილი მაქვს დღიურში, ოღონდ ვერ გამოვიყენებ. მომავალში — ჩემი სიკვდილის შემდეგ — ვინმე გამოიყენებს, რადგან უბრალო ეპიზოდი არაა...“

•••

მიზა ბარამიძეზე, როგორც „ნაციონალისტური ანტისაბჭოთა, ანტიპარტიული ჯგუფის“ ხელმძღვანელზე, უშუალოდ ნიკოლოზ რუხაძე იყო „გაპირიონებული“. გარეგნულად მას პატიმართან თავაზიანად ეჭირა თავი, ცდილობდა ეჩვენებინა, რომ ობიექტურად ეკიდებოდა მის საქმეს. მერე თანდათან ტონი შეიცვალა. 1952 წლის 2 იანვრის დაკითხვაზე მან პატიმარს, რომელიც კვლავ ჯიუტად უარობდა მტრული ჯგუფის არსებობას და წევრებს არ ასახელებდა, თვითონ ჩამოუთვალა საქართვე-

ლოს თითქმის ყველა მეგრული წარმომავლობის ხელმძღვანე-
ლი მუშაკი, შენი თანამოაზრეები არიანო. მერე დაემუქრა, ისეთ
დღეს წაგკიდებ, მაინც გალიარებიანებ ძირგამომთხრელ საქმიან-
ობასო. მუქარა აუსრულა კიდევ — ძილი მონატრა... მთელი
ღამე დაპკითხუდნენ ჯერ გოვი ქესანაშვილი, შემდეგ სტეპანო-
ვი და საკანში მხოლოდ დილით უშვებდნენ, როცა ძილი უკვე
აკრძალული იყო. ასე გრძელდებოდა ზედიზედ 100 დღე. როცა
ღამდამობით დაკითხვებზე იბარებდა, გამომძიებელი ქესანაშ-
ვილი აიძულებდა „სწორდის“ მდგომარეობაში მჯდარიყო, თვი-
თონ კი 3-4 საათის განმავლობაში, შეუწყვეტლად აკაკუნებდა
ლითონის ნივთით მუშაზე, რაც გამანადგურებლად მოქმედებდა
ნერვულ სისტემაზე.

გამომძიებელმა ნეფედოვმა 1952 წლის აპრილ-მაისში მთე-
ლი თვით ჩასვა კარცერში ალიოშა მირცხულავა. იქ დღეში მხო-
ლოდ 250 გრამ პურს და წყალს აძლევდნენ. თავდიშვილისა და
ცეკოვის ბრძანებით ხელბორკილები დაადეს და რამდენიმე თვე
არ მოუხსნიათ ცეკოვი „ურჩევდა“, თუ ჯაშუშობას აღიარებ
და ჩვენებას მოგვცემ შარიაზე, ბარამიაზე, თავაძეზე, კარანაძე-
სა და სხვებზე, სიცოცხლეს შევინარჩუნებთო.

საქმეში არის ასეთი ბარათი: „საქსრ სახუშიშროების
სამინისტროს შინაგანი ციხის უფროსს, კაპიტან ამხ.
კნიაზევს. დაკითხვისას უტაქტო მოქმედებისთვის
დაპატიმრებული გრიგოლ თეოფილეს-ძე კარანაძე ხუთი
დღით ჩასვით კარცერში. საქსრ სახუშიშროების მინისტრი,
გენერალ ლეიტენანტი ნ. რუხაძე. 1952 წ. 14 მარტი.“

არ შეიძლება არ შეგძრას ამ დოკუმენტის თვალთმაქცობამ
და ცინიზმმა: ჯალათი მსხვერპლს „უტაქტობისთვის“ სჯის.

გრიგოლ ჩაჩიბაია იგონებდა, რომ 1952 წლის გაზაფხულ-
ზე ერთ-ერთი დაკითხვისას, მუქარისა და შეურაცხყოფის შემ-
დეგ, გამომძიებელ კუციავას კაბინეტში, სადაც მინისტრის მო-
ადგილე მ. თავდიშვილი, გამომძიებელი მილილოვი და ერთი მოს-
კოველი პოლკოვნიკი იმყოფებოდნენ, ტანსაცმელი გაახდვი-
ნეს და საცვლების ამარა იატაკზე დააგდეს, ცდილობდნენ ეთ-
ქმეინებინათ, მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის წევრი ვა-

რო. შემდეგ კუციავამ ჯოხით ცემა დაუწყო. სჯობს ახლავე მო-
თორემ ცოცხალი აქედან ვერ გახვალო, ეუბნებოდა რუსი ჯე-
კისტები. როცა მაინც ვერ აღიარებინეს, ჯოხით ძვალი და რბილი
გაუერთიანეს.

ავქსენტი რაფაა უძილობით დააოსხეს, დღე-ღამეში მხო-
ლოდ 1 საათით წაძინების უფლება ჰქონდა, ხშირად კი საერ-
თოდ თვალს არ ახუჭვინებდნენ: საკნიდან ყველაფერი გაიტა-
ნეს — სკამი, ტუმბო, ნაგვი ყუთი, რაზეც ჩამოჯდომა და ჩათ-
ვლემა შეიძლებოდა. ასე გრძელდებოდა ნახევარი წელიწადი.
ამასთან, მთელი სამი თვე — 1952 წლის 6 დეკემბრიდან 1953
წლის 11 მარტამდე — ხელბორკილები არ მოუხსნიათ. ორჯერ
მეზობელ ოთახში სცემეს მისი ყოფილი ცოლი, რომელთანაც
განქორწინებული იყო და მისი წივილ-კივილი მოასმენინეს.

მამია ზოდელავას 38 დღით დადებულმა ბორკილმა ხე-
ლები დაუსივა, საშინელი თავის ტკივილები დაეწყო.

ბატონი მამანტი პაჭკორია გვიამბობს: ერთხელ მ. თავ-
დიშვილის კაბინეტში დამკითხეს. უძილობით ქანცგანწყვეტილს
მომაწოდეს წინასწარ გაშნადებული „ჩემი“ 14-ფურცლიანი ჩუ-
ნება. იგი ისე ოსტატურად იყო შედგენილი, რომ ზოგ ადგილს
მართლა მოეწერებოდა ხელი. ეგონათ დაუძლურებული შვეცდუ-
ბოდი და ყველაფერს ერთად მოვაწერდი ხელს. როცა ეს არ ვქე-
ნი, ლანძღვა-გინება დამიწყეს. მოთმინებიდან გამოსულმა მათ
უუთხარი, იქნებ დრომ მოიტანოს და ასეთი საქციელისთვის
თქვენ აღმოჩნდეთ იზოლაციაში, ჩვენ კი თავისუფალი-მეთქი.
რადგან დაკითხვის ოქმს ხელი არ მოვაწერე, თანაც ეს ვთქვი,
ბორკილი დამადეს. მაგრამ ეს ამბავი ამით არ დამთავრებულა.
სტალინის გარდაცვალების შემდეგ მოსკოვში რომ გადაგვიყვან-
ნეს და ვითარება შეიცვალა, შემოგვთავაზეს, დაგვეწერა, თუ რო-
გორ გვეპყრობოდნენ გამომძიებლები თბილისში. სხვა ფაქტებ-
თან ერთად ზემოხსენებული ეპიზოდის ჩაწერასაც ვაპირებდი.
მაგრამ ჩემმა მგობარმა ილია თავაძემ მთხოვა (მოსკოვში, თბი-
ლისისგან განსხვავებით, ორ-ორი ვიყავით საკნებში, ილია ჩემ-
თან იჯდა), ნუ იზამო. თურმე ერთხელ უფროს გამომძიებელ ბოლ-
ხოვიტინს (იგი თავდიშვილთან ერთად მონაწილეობდა ჩემს და-

კითხვებში) ბუტერბროდის ნატური მიუწოდებია მისთვის, პოლა მოსკოვის ციხეში შეხვედრისას უთხოვია, თქვენმა მეგობარმა არ ჩაწეროს, რომ უკანონოდ მოვექეციო. ილიას თხოვნას ანგარიში გაუწიე: ფაქტი კი ჩაწერე, მაგრამ — შერბილებულად. ზოგიერთ გამომძიებელს ვატყობდით, რომ არ სჯეროდათ ის ბრალდებები, რომლებსაც გვიყენებდნენ. მოსკოველმა ჩეკისტმა ჟარკოვმა დაუფარავად მითხრა, ვიცი, რასაც ვაკეთებთ, ყველაფერი ბლეფიაო. ყველაზე მეტად უნდოდათ იმაზე მოგვეწერა ხელი, რომ ჩვენ უცხოეთის დაზვერვასთან ვიყავით დაკავშირებული, მაგრამ ამას ვერ მიაღწიეს, თუმცა გვემუქრებოდნენ, რეპრესიებს კიდევ უფრო გავამკაცრებთ და მაინც ამოგადგმევინეთ ენასო.

•••
1930-იანი წლების ბოლოს და ომის შემდეგ, საბჭოთა დაზვერვა აქტიურად მუშაობდა უცხოეთში მცხოვრებ ქართველ ემიგრანტთა შორის.

საფრანგეთში საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტურის 1946 წლის მონაცემებით, საქართველოს დემოკრატიული მთავრობის ლიდერებმა ნოე ჟორდანიამ და ვეგენი გეგეჭკორმა მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ხელახლა წამოწყეს საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ბრძოლა: გამოსცემდნენ ანტი საბჭოთა გაზეთებს, ლიტერატურას, მათი ეს საქმიანობა თითქოსდა ამრიკული დაზვერვის რეკომენდაციით წარიმართებოდა.

1945 წლის აპრილში, როგორც ვთქვით, საზღვარგარეთული მივლინებიდან დაბრუნდა პროფესორი პეტრე შარია, რომელიც საფრანგეთში იმყოფებოდა ქართველი ემიგრანტებისათვის კბილის მოსასინჯად (ოფიციალურად: საქართველოს ისტორიული განძის ჩამომტანი დელეგაციის შემადგენლობაში). მისი მოხსენების შემდეგ გადაწყვიტეს, გაემლიერებინათ მუშაობა ემიგრაციასთან. ამ მიზნით პარიზში ორი წლით მიავლინეს ილია თაბაძე (1905-1973 წ.წ.), რომელიც სპეციალურად ამისთვის გაათავისუფლეს რესპუბლიკის სახელმწიფო კონტროლის სახალხო კომისრის თანამდებობიდან და სსრკ საფრანგეთის საელჩოს პირველ მდივნად დანიშნეს.

იგი ერთობ განათლებული კაცი გახლდათ. უმაღლესი სას-

წველებელი (ლენინის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტი) და ასპირანტურა მოსკოვში ჰქონდა დამთავრებული. ფილოსოფიას ასწავლიდა მოსკოვსა და თბილისში. 1937 წ. — საქმეების ცკ მდივნის თანაშემწე, 1938-1939 წ.წ. — ცკ-ის პროპაგანდის განყოფილების გამგე, 1939-1943 წ.წ. — ცკ-ის მდივანი პროპაგანდის დარგში, 1943-1945 წ.წ. სახელმწიფო კონტროლის სახალხო კომისარი იყო.

ილია პარიზში ნოე ჟორდანიასა და ვეგენი გვეგეკორს დაუახლოვდა, სამშობლოში დაბრუნებაზე მათს დაყოლიებას ცდილობდა, მაგრამ ამ ცდას წარმატება არ მოჰყოლია. იგი მოსკოვში გაიწვიეს, მუშაობდა საგარეო საქმეთა სამინისტროს საინფორმაციო განყოფილების გამგედ, ბეჭდვითი სიტყვის განყოფილების გამგის მოადგილედ, 1952 წ. აპრილ-ოქტომბერში ელჩი იყო სირიაში.

სპეცსამსახურებმა ილიას ნაცვლად საფრანგეთში ცოლქმარი დავით მატარაძე და შინსახკომის შაიორი ვარდო მაქსიმელაშვილი გააგზავნეს. მათ კარგი ურთიერთობა ჰქონდათ ილია თავაძესთან და აცნობეს, დაპატიმრებას გიჰირებენო. ილია მართლაც დააპატიმრეს (1952 წლის 10 თებერვალს), როგორც „ბარამიას ჯგუფის“ და საფრანგეთში მყოფ ქართულ ემიგრაციას შორის „მეკავშირე“. იჯდა 1953 წლის აპრილამდე. განთავისუფლების შემდეგ — აპრილ-ივნისში თბილისის პარტსკოლის დირექტორი იყო. ივლისში ისევ დააპატიმრეს და მხოლოდ 1955 წლის მარტში გამოუშვეს საბოლოოდ. იმავე წელს თბილისის სახელმწიფო თეატრალური ინსტიტუტის რექტორად დანიშნეს, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე მუშაობდა. 1954 წ. საღიქტორო დისერტაცია დაიცვა ფილოსოფიაში.

„მეგრულ ნაციონალისტებთან“ კავშირის გამო თვით დავით მატარაძე და ვარდო მაქსიმელაშვილიც დააპატიმრეს 1952 წლის 6 მარტს, თუმცა მათ საფრანგეთში საკმაოდ წარმატებით იმუშავეს ემიგრანტთა სამშობლოში დასაბრუნებლად (პირველი ტალღა 1947 წელს ჩამოვიდა), რომელთაც აქ გადასახლება და ციხე ელოდათ (1951 წლის დეკემბერში ნ. რუხაძემ 42 თუ

47 რეემიგრანტი დააპატიმრა, რათა მათი ჯაშუშობა და „მეგრულთა ჯგუფებთან“ მტრული კავშირი გამოეჩნრა).

სამივეს დაპატიმრებისას ძიებამ ძირითად ბრალდებად წაუყენა თითოდან გამოწოვილი „ცოდვა“: რეპატრიანტთა ნიღბით საქართველოში განზრახ აბრუნებდით საბჭოთა ხელისუფლების მოწინააღმდეგეებს, აგრეთვე უცხოეთის სპეცსამსახურების აგენტებსო.

•••

მკითხველს გენერალ პაულე სუდოპლატოვის საინტერესო მოგონება უნდა გაეაცნო:

„1951 თუ 1952 წელს იგნატიევმა თბილისში წასვლა მიბრძანა. უნდა შემეფასებინა ადგილობრივი სადაზვერუო სამსახურის შესაძლებლობა და დავხმარებოდი მას პარიზში ქართულ მენშევიკთა ლიდერების, ბერიას ცოლის ნინო გვეგეჭკორის ნათესავეების მოტაცების მომზადებაში. შედეგი პირადად იგნატიევისთვის უნდა მომეხსენებინა. მაცნობეს, რომ ამ ოპერაციის ჩატარების ინიციატივა თბილისიდან, გენერალ რუხაძიდან მოდიოდა და იგი თვით სტალინმა მოიწონა. რუხაძე დაჟინებით მოითხოვდა, ოპერაცია ქართველ აგენტებს ჩაეტარებინათ. იგი საგანგებოდ ჩამოფრინდა მოსკოვში და ეს იდეა იგნატიევს გააცნო. იმან, რაც თბილისში ვნახე, პირდაპირ შემძრა. ერთადერთი უნარიანი, საფრანგეთში კარგი კავშირების მქონე აგენტი გვეგელია ციხეში იჯდა ჯაშუშობისა და მეგრულ ნაციონალიზმში ბრალდებით. რუხაძის აგენტების ნდობა არ შეიძლებოდა, მათ ჩემთან რუსულად დალაპარაკებაზეც კი უარი თქვენს (პ. სუდოპლატოვს ალბათ იმის თქმა უნდა, რომ მათ რუსული ხეირიანად არ იცოდნენ — ა. ა.). რუხაძის მოადგილე, რომელიც პარიზში გამგზავრებას გვემავდა, არასოდეს ნამყოფი არ იყო საზღვარგარეთ (ლაპარაკი უნდა იყოს ალექსი ბერიშვილზე — ა. ა.). იგი დარწმუნებული იყო, თუ ქართველ ემიგრანტებს სამწვადეს და ერთ კალათა ქართულ ღვინოს ჩაუტანდა, ქეიფს მოაწყობდა პარიზის ყველაზე ცნობილ რესტორანში, მათს კეთილგანწყობას მოიპოვებდა. იყო აგრეთვე პარიზში კულტურის მოღვაწეთა დელეგაციის გაგზავნის წინადადება, მაგ-

რამ ყველა ხვდებოდა, რომ ამგვარი გრანდიოზული გეგმები ნიღბავდა რუხაძის სურვილს, პარიზში თავისი ცოლი გაგზავნა. ეს ქალი მორიდებული ადამიანი და კარგი მომღერალი იყო (რუხაძის ცოლი ტატიანა დუნენკო მომღერალი კი არა, ხაოპერის კონცერტმაისტერი გახლდათ — ა. ა.), მაგრამ დელეგაციაში მხოლოდ თბილისის კონსერვატორია შეეძლო წარმოედგინა. ქმრის გეგმებზე არავითარი წარმოდგენა არ ჰქონდა. ამასობაში მოსკოველმა გამომძიებლებმა, რომლებიც „მეგრულთა საქმეს“ სწავლობდნენ, რუხაძეს ახარეს, თითქმის უკვე დაუადგინეთ კავშირი ბერიას ოჯახსა და დაპატიმრებულ ნაციონალისტებს შორისო. რუხაძის კაბინეტში, მინის ქვეშ, ახალგაზრდა ბერიას — მისი მოსისხლე მტრის სურათი შეენიშნე. რუხაძე, სტალინისათვის რომ ეამებინა, ტყავიდან ძვრებოდა, ჯერ სადაზვერუო სამსახურიდან ბერიას ყოფილ ხელქვეითთათვის, შემდეგ კი მისთვის სახელის გასატყუად. რუხაძის „სამოყვარულო“ ავანტიურისშმა შემაშინა და სასწრაფოდ დაებრუნდი მოსკოვში, რათა ყველაფერი იგნატიევისათვის მომქსენებინა. მან და მისმა პირველმა მოადგილემ ოგოლცოვმა ყურადღებით მომისმინეს, მაგრამ შენიშნეს, ამ საქმეზე დასკვნების გამოტანა ჩვენი საქმე არ არის, „ინსტანციის“ საქმეა, რადგან რუხაძე პირადად აწარმოებს სტალინთან ქართულ ენაზე მიმოწერასო (? — ა. ა.).

მაგრამ სტალინი უკვე ხვდებოდა, რომ რუხაძე და რიუმინი საშიში გახდნენ: იმის ნაცვლად, რომ უბრალოდ მიედწიათ ღალატის აღიარებისათვის, ისინი გამოძიების პროცესში დიდ ინტერესს იჩენდნენ პარტიულ და სამთავრობო შედაფენებში ინტრიგებისადმი. 1946-1951 წლებში სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი, გენერალ-პოლკოვნიკი ვიქტორ აბაკუშოვი 1951 წლის ივლისიდან იყო დაპატიმრებული. (დანრიტეს 1954 წლის დეკემბერში — ა. ა.) 1952 წლის 11 ოქტომბერს ბერიას და მალენკოვს ციხიდან წერდა, რომ რიუმინი დაინტერესებული იყო შინა ურთიერთობებით პოლიტიკურთში, იყენებდა ინფორმაციებს სრულიად საიდუმლო მოხსენებითი ბარათებიდან, რომლებსაც შინაგან საქმეთა სამინისტრო სტალინს უგზავნიდა.

სტალინმა გადაწყვიტა მსხვერპლად შეეწირა რიუმინი და რუხაძე. რუხაძე მალე ლეფორტოვოში ჩასვეს, რიუმინი სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის მოადგილის თანამდებობიდან მოხსნეს და 1952 წლის ნოემბერში ორგანოებიდან დაითხოვეს. სტალინის სიკვდილის შემდეგ იგი დააპატიმრეს, მაგრამ სტალინი ცოცხალიც რომ ყოფილიყო, მას მაინც მოსპობდა“, — დაასკვნის პ. სუდოპლატოვი.

•••

ქართველი ინტელიგენცია, როგორც ცნობილია, საბჭოთა რეჟიმის პირველი დღიდანვე „ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის“ ბუდედ გამოცხადდა და მის, როგორც „მტრული ძალის“, წინააღმდეგ უმკაცრესი ღონისძიებები ხორციელდებოდა. საბჭოთა წყობილების პირველ ოცწლეულში ქართველი ინტელიგენციის მძლავრი „წმენდა“ მოხდა, რასაც ათასობით სიცოცხლე შეეწირა. მან ომის წლებშიც მძიმე დანაკლისი განიცადა. 1946 წლიდან ქართველი ინტელიგენციის მიმართ ეჭვი კვლავ წინა პლანზე დადგა.

1951 წლის ბოლოსთვის ფარულად მოშადადა ინტელიგენციის შუა აზიაში მასობრივი გადასახლება. ამ აქციისთვის რუსეთიდან საგანგებოდ მოიწვიეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამხედრო ქვედანაყოფები. გადასახლებას დაექვემდებარა ყველა ოჯახი, რომლის წევრიც ტყვედ იყო ნამყოფი 1941-1945 წლების ომში ან ნათესაურად იყო დაკავშირებული უცხოეთის ქართულ ემიგრაციასთან. თბილისში, ქუთაისში, სოხუმში, ბათუმში სარკინიგზო ეშელონები ჩააყენეს. მანამდე კი, 1951 წლის 16 ნოემბერს, სკპ(ბ) ცკ-მა საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის „წინადადების საფუძველზე“ (მკითხველი ხვდება, თუ როგორ „წარედგინებოდა“ ასეთი წინადადებები ცენტრს: მოსკოვიდან იგზავნებოდა მზა ტექსტი, რომელიც შენი სახელით შენს წინადადებად უნდა გაგვზავნა უკან!), ი. სტალინის პირდაპირი მითითებით მიიღო დადგენილება „საქართველოს სსრ ტერიტორიიდან მტრული ელემენტების გასახლების შესახებ“. 1951 წლის 29 ნოემბერს ამავე სახელწოდებით მიიღეს საკავშირო მინისტრთა საბჭოს დადგენილებაც, რომლითაც სანქცია მიეცა

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ წარდგენილი წინადადებებს გასახლების წესებისა და პრინციპების შესახებ. გაასახლეს 11200 მოქალაქე (ისტორიკოსები აკაკი და მათა სურგულაძეები 20000 კაცს ასახელებენ), სახელდახელოდ წინასწარ შეუტყობინებლად, მოუშნადებლად შეჟარეს ეგიონებში. ხალხს, უმრავლეს შემთხვევაში სრულიად უდანამაულოს, ფაქტობრივად, ქუჩაში სტაცებდნენ ხელს და ასახლებდნენ, თითქმის ყოველგვარი საარსებო საშუალების გარეშე. ბევრი ხანდაზმული მამულიშვილი მგზავრობას შეეწირა (გზამხედვე გარდაიცვალა და სადღაც ტრამალში დაკრძალეს თვალსაჩინო ეროვნული მოღვაწე სამსონ ფირცხალავა, რომელიც ცოტა ხნის წინათ ემიგრაციიდან დაბრუნდა ნანატრ სამშობლოში). ქართველობა ჩაასახლეს ყაზახეთის „მშვიერი უდაბნოს“ საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების მუშებად. ბევრი მათგანი საქუდამოდ დარჩა უცხო მიწაში.

ეს ორი ავბედით აქცია — „მეგრეთა საქმე“ და „საქართველოდან მტრული ელემენტების გასახლება“ ხილული და უხილავი ძაფებით არის ერთმანეთთან დაკავშირებული: ყოფილ ქართველ ემიგრანტთა რეპრესიები „მეგრულ ნაციონალისტთა საქმის“ ფალსიფიცირებით დაიწყო. სქემა ერთობ მარტივი იყო — საქართველოს „მეგრული ნაციონალისტების“ დაკავშირება რეემიგრანტებსა და საზღვარგარეთ მყოფ მეგრულ ემიგრანტებთან. ბევრი ვარაუდობს, რომ ამ ავანტიურის საბოლოო მიზანი მის იდეურ სულისჩამდგმელად და ორგანიზატორად ლერენტი ბერიას გამოცხადება და მისი ხელისუფლებიდან ჩამოშორება იყო.

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრის უფროსის მოადგილე გელა სულაძე ასეთ ეპიზოდს გვაცნობს: ნ. რუხაძემ ი. სტალინის მოახსენა: ძიების პროცესში გამოვლენილი ფაქტები დადასტოვებდა, რომ საქმე მხოლოდ ზოგიერთი გახრწნილი ხელმძღვანელის მექრთამეობით არ შემოიფარგლება. ხაზინის ქურდთა და მექრთამეთა ჯგუფს, ცკ-ის მეორე მდივნის ბარამიას ხელმძღვანელობით, შორს მიმავალი მიზნები ამოძრავებდა — ისინი სამეგრ

რელოს ავტონომიაზე საუბრობდნენ... დაპატიმრებულებმა აღიარეს, რომ უწყვეტი კონტაქტები ჰქონდათ საზღვარგარეთულ მენშვეიკურ ცენტრთან“. სტალინი თურმე მღუმარედ ისმენდა მინისტრის ინფორმაციას, შემდეგ ჯიქურ შეუხედავს ნ. რუხაძისთვის: „ეშიშობ, ქართულ ჩეკისტებს გაჭირდებათ ამ საქმეში დამოუკიდებლად გარკვევა. ამ დღეებში ძიებაში ლუბიანკის გამოცდილ მუშაკთა ჯგუფი ჩართვება“.

მაგრამ, როგორც უკვე ვიცით, ვერც ლუბიანკელმა სპეცებმა (ცეპკოვის ჯგუფი) მოახერხეს იმის დამტკიცება, რასაც ნ. რუხაძე ავანსად მოახსენებდა ი. სტალინს, რადგან ასეთი აღიარება („სამეგრელოს ავტონომიაზე საუბარი“, „უწყვეტი კავშირი საზღვარგარეთის მენშვეიკურ ცენტრთან“) არც ამ მოხსენებამდე და არც შემდეგ, როცა ნ. რუხაძე მოხსნეს და გამოძიების კონტროლი, თვით ბელადის ინიციატივით, სსრკ უშიშროების მინისტრის მოადგილეს ოგოლცოვს დაევალა, ვერავის დააცდენინეს.

მიზნობრივი გადახვევა. ვარაუდს, რომ „მეგრულ ნაციონალისტთა“ დაკავშირება რეჟიმგრანტებსა და საზღვარგარეთ მყოფ მეგრულ ემიგრანტებთან გამიზნული იყო ბერიას მოსაცილებლად, თავისებური გაგრძელება ჰქონდა. ცნობილია, რომ ბერიას (ან მის ორეულს, ეს საქმის არსს არ ცვლის) სასამართლოზე ერთ-ერთ ბრალდებად „კონტრრევოლუციურ ქართულ ემიგრაციასთან დანაშაულებრივი კავშირი“ წაუყენეს (ისე, მრავალნამდვილთან ერთად, უამრავი აბსურდული ცოდვაც აჰკიდეს).

ამონაწერი „ბერიას, გოგლიძისა და სხვათა საბრალდებო დასკვნიდან“: „კონტრდაზვერვაში ჯაშუშური მუშაობის დროიდან, სამშობლოს მოღალატე ბერია თავის გამცემლურ საქმიანობაში კონტრრევოლუციურ ქართულ ემიგრაციაზე ჩადიოდა ფსონს.

თავის მხრივ კონტრრევოლუციური ქართული ემიგრაცია ხოტბას ასხამდა ბერიას, მასზე ამყარებდა იმედებს.

ბერიასადმი ქართული ემიგრაციის დამოკიდებულებას ადასტურებს ჩვენება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბ-

ლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრთან განსაკუთრებულ დაფიქრებათა მოხელის ემელიან ლომთათიძისა, რომელიც 1945 წელს პრალაში დააპატიმრა საბჭოთა კონტრდაზვერვამ და ამჟამად მსჯავრდადებულია.

წინასწარი ძიების დროს დაკითხულმა ლომთათიძემ უწყენა: „ნოე ჟორდანიას, საბჭოთა საქართველოში მყოფი თავისი ემისრების საშუალებით, აგრეთვე, კერძო წერილებით, რომლებიც 1937 წელს მიუვიდა საქართველოდან, ჰქონდა ცნობები, რომ ლ. პ. ბერია, ფაქტობრივად, ხელმძღვანელობდა ანტისაბჭოთა მოძრაობას საქართველოში. იქაური მრავალრიცხოვანი წყარო დაბეჯითებით ატყობინებდა, რომ ლ. პ. ბერია ნაბიჯებს დგამდა პირადად მისი ერთგული ქართველი კომუნისტების გასაერთიანებლად საბჭოთა საქართველოში მცხოვრებ ქართველ მენშევიკებთან, აგრეთვე, საბჭოთა წყობით უკმაყოფილო სხვა ელემენტებთან...“

დამახსიათებელია, რომ ემიგრანტი მენშევიკები და სხვები მეგრულთა რიცხვიდან, ყოველთვის ხიშტით ხვდებოდნენ ბერიას გაკრიტიკების ცდას. გაუზვიადებლად შეიძლება ითქვას, რომ ემიგრანტული მეგრული წრეები აღმერთებდნენ ბერიას.“

საქმის მასალებით დამტკიცებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ საბჭოთა სახელმწიფოსადმი მტრულად განწყობილი კონტრრევოლუციური ქართული ემიგრაცია ქმნიდა ბერიას კულტს, მიიჩნევდა მონათესავე ბურჟუაზიულ ნაციონალისტად, მზად იყო მხარი დაეჭირა მისთვის, თუ ბერია კონტრრევოლუციურ სახელმწიფო გადატრიალებას მოახდენდა.

თავის მხრივ ბერია, რომელსაც შესაძლებლობა ჰქონდა აქტიურად დაპირისპირებოდა საზღვარგარეთ ქართული ემიგრაციის ანტისაბჭოთა საქმიანობას, არა თუ არ აცუთებდა ამას, პირიქით, შლიდა დაგვიჟილ ღონისძიებებს... იგი წინასწარგანზრახულად არ წარმართავდა არაერთარ აქტიურ მუშაობას კონტრრევოლუციური ქართული ემიგრაციის წინააღმდეგ, ემიგრაციის ლიდერებთან კუშირის დასამყარებლად არაერთგზის ვაგზუნა საზღვარგარეთ თავისი ემისრები. იგი პირადად ამყარებდა კონტაქტს საბჭოთა კუშირში შემოვზავნილ ქართველ ემიგრანტთა ლიდერების აგენტებ-

თან, რომლებიც სხვადასხვა უცხოურ დაზვერვასთან იყვნენ და-
კავშირებული.

...ამ საქმის ძიებისას მიკვლეულია უტყუარი დოკუმენტები,
რომლებიც ადასტურებს ბერიას მჭიდრო საიდუმლო კონტაქტს
კონტრრევოლუციური ქართული ემიგრაციის მეთაურებთან.

...ამრიგად, საქმის მასალებით მტკიცდება, რომ ბერიას
მუდმივი დანაშაულებრივი კავშირი ჰქონდა კონტრრევოლუცი-
ურ ქართულ ემიგრაციასთან. იფარავდა მათ განადგურებისაგან
და, თავის მხრივ, სარგებლობდა იმპერიალისტურ სახელმწი-
ფოთა სადაზვერვო ორგანოებთან დაკავშირებული რეაქციული
ემიგრაციული წრეების მხარდაჭერით“.

ემელიან ლომთათიძემ, რომელსაც 1946 წელს 10 წელი
მიესაჯა (ბედნიერი შემთხვევის წყალობით საქართველოს
სახელმწიფო უშიშროების არქივში არქივში მივაკვლიე ე. ლომ-
თათიძის „საქმეს“), ბერიას შესახებ ჩვენება თავისი საქმის ძიე-
ბისას კი არ მისცა (ვერც გამოძიებული და ვერც პატიმარი იმ
დროს — 1946 წელს ამის გულში გავლებასაც კი ვერ გაბედავ-
დნენ, ასეთი რამ მის საქალაქში საერთოდ არ არის — ლ.
ბერია მაშინ სსრკ შინაგან საქმეთა სახკომი იყო!), არამედ მოგ-
ვიანებით, როცა დამხობილი ლავრენტის სასამართლო პრო-
ცესს ამზადებდნენ. ამას, არაპირდაპირად, ადასტურებს 1954
წელს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის გ. მალენკოვისადმი
მიწერილი ე. ლომთათიძის თხოვნა შეწყალების შესახებ.

რა რეალური საფუძველი ედო მის განცხადებას, ძნელი
ნათქმელია, ყოველ შემთხვევაში, ჯერჯერობით მაინც. ისე, არც
დაგვიანებული შურისძიება და სანაცვლოდ შეწყალების მიღე-
ბის იმედია გამორიცხული. მაგრამ, „მავრმა თავისი საქმე გაა-
კეთა“ და... ემელიან ლომთათიძე 1955 წელს გარდაიცვალა ვლადი-
მირის ციხეში.

კომკავშირის დარბევა

აკაკი მგელაძემ ვერ შეასრულა სიტყვა: საქართველოს კომკავშირში მტრული, ანტისაბჭოთა მეგრული ორგანიზაცია ვერ აღმოაჩინა. ოღონდ ეს კია, კომკავშირის ცეკას ნამდვილი „გრძელი დანების ღამე“ მოუწყო. 1952 წლის გაზაფხულზე, თითქმის მოსვლის უძალ, დაფურთხა საქ. ალკკ ცკ-ის ხელმძღვანელობა პირველი მდიენის მამია ზოდელავას მეთაურობით. იმ თაობის ახალგაზრდებს ახსოვთ რუსთაველის თეატრში გამართული თავყრილობა, სადაც პირდაპირ ცოდვის კითხვა დატრიალდა მამია ზოდელავას თავს.

— შესვენებისას შეკრების მონაწილენი პროსპექტის გადაღმა, ძერჟინსკის სახელობის კლუბში, კინოფილმს დავესწარით შუა სეანსზე მოულოდნელად სინათლე აინთო და პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდიენის აკაკი მგელაძის სახელით გამოცხადდა, ყველანი რუსთაველის თეატრში დაბრუნდით, კრება ვაღამდე უნდა გაგრძელდესო. თავპირისმტვერვით გამოცვივდით სხვათა შორის, უკვე მოხსნილმა და შერისხულმა მამია ზოდელავამ, რომელსაც გამოსვლის უფლება მისცეს, იმ დღეს შესანიშნავი სიტყვა თქვა, მან თავი დამნაშავედ არ ცნო და მტკიცედ განაცხადა, მე მაინც ვრჩები ჩემი ქვეყნის, ჩემი პარტიის, ჩემი კომკავშირის ერთგულ ჯარისკაცადო... მის სიტყვებს მქუხარე ტაშით შეზღუნენ — იხსენებს საქართველოს დამსახურებული ჟურნალისტი, მაშინ კომკავშირის თეთრი წყაროს რაიკომის სასკოლო განყოფილების გამგე ნათელა ფალოძე, რომელსაც მომდევნო თვეებში დიდი ჯაფა დაადგა: რა-

კომის პირველ მდივანად არ ამტკიცებდნენ, წარმოშობით გუგუშკორის რაიონიდან ხარო. და არც დაამტკიცებდნენ, კომკავშირის თბილისის საოლქო კომიტეტის მდივანი კოტე გურგენიძე რომ არ წამოშველებოდა, ფაილოძეები... ხონელები, ანუ იმერლები არიანო.

მაშინდელი ალკკ ცკ-ის პროპაგანდისა და აგიტაციის განყოფილების გამგის მოადგილე კულტურის დარგში ფარსადან თოფურია დღესაც მღელვარებით იხსენებს 1952 წლის აპრილის დასაწყისში აკაკი მგელაძის მისვლას კომკავშირის ცეკაში. რესპუბლიკის ახალი ხელმძღვანელი გაეცნო აპარატის შტატს, ბუნებრივია, საგულდაგულოდ მეგრული თანამშრომლებით დაინტერესდა — საიდან მოვიდნენ, ვისი რეკომენდაციით მოვიდნენ... როცა ჯერი ჩემზე მიდგა, ძირფესვიანად გამოიკითხა, ვინ მოიყვანა თოფურია კომკავშირშიო. უთხრეს, რომ მე, 22 წლის ყმაწვილი, 1944 წლის ივლისში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის დათავრების შემდეგ, ალკკ ცეკას მაშინდელი პირველი მდივნის მაქსიმე ბალაუაძის რეკომენდაციით ამირჩიეს კომკავშირის აბაშის რაიკომის პირველ მდივანად; მოკლე დროში მივიღე ი. სტალინის მადლობა სატანკო კოლონა „ნორჩი თაობის“ ასაგებად თანხების შეგროვებისათვის; 1946 წლის თებერვალში გამგზავნეს მოსკოვის ცენტრალურ კომკავშირულ სკოლაში სასწავლებლად, 1948 წელს, იქიდან დაბრუნების შემდეგ, კი აქ ცეკაში მიმიღეს სამუშაოდ... აკაკი მგელაძე ყოველივე ამას უკმაყოფილოდ იხმენდა, შემდეგ კი წარბშეკრულმა თქვა: 30 წლის კაცი და კომკავშირელი? და მამია ზოდელავას შემცველეს, უკვე პირველ მდივანს მამია მეგრულიშვილს მოკლედ უთხრა, აქედან მოაშორეთო. მადლობა ღმერთს, მამია მეგრულიშვილმა სულ არ გამწირა და გაზუთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ რედაქციაში გამიშვა პროპაგანდის განყოფილების გამგედ. ასე გაუხდი ჟურნალისტი, — იცინის საქართველოს დამსახურებული ჟურნალისტი ფარსადან თოფურია.

კვლავ რუსთაველის თეატრში გამართულ შეკრებას — კომკავშირის XIX ყრილობას (1952 წ. 15-17 მაისი) დაუუბრუნ-

დეთ, სადაც სასტიკად გვემეს და საბოლოოდ მოიკვეთეს უკვე მოხსნილი მამია ზოდელაუა.

ყრილობას სიხარულით ეცნობა, რომ მოლაღატყვას სპ-
ტულველი ხროვა ბარამიას მეთაურობით, რომელსაც სურდა ხელ-
ში აეღო ძალაუფლება საქართველოს კომპარტიამში და დაემხო
საბჭოთა ხელისუფლება, გამოაშქარავებულია!

მაგრამ იქვე, სინანულით და თანამდებობიდან გაყრილთა
მიმართ მრისხანებით გაცხადდა, რომ კომკავშირის ცენტრალურ
კომიტეტსა და მის ბიუროს შეძლოთ ეთქვათ თავისი სიტყვა
მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის წინააღმდეგ ბრძოლაში, მაგ-
რამ არ თქვეს, რადგან კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის
სათავეში იდგა ზოდელაუა — „ეს უპრინციპო დიდკაცი კომკავ-
შირში, დონდლო და უხერხემლო ადამიანი, ბიუროკრატი“, რომ-
ლის გულსაც, ცხადია, არ მოეფონა ბარამიას ანტისახელმწი-
ფოებრივი, მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფის გამოაშქარავე-
ბა. ასეთი ადამიანების ადგილი არ არის კომკავშირში, არ არის
ჩვენს შორის!..

ახალმა პირველმა მდივანმა მამია მეგრულიშვილმა დე-
ლგატებს გაანდო ძველი ხელმძღვანელობის ერთ-ერთი მთაუ-
რი, უპატიებელი დანაშაული: კომკავშირის ცეკას ბიურომ და
პირველ რიგში ამხ. ზოდელაუამ, პოლიტიკური სიბეცისა და სიმ-
რმავის შედეგად, ვერ შენიშნეს და ვერ ამხილეს ბარამიას მტრუ-
ლი ჯგუფის წევრის ნინა ჟვანიას ანტიპარტიული საქმიანობა,
რომელიც ცხრა წლის განმავლობაში კომკავშირის ცენტრალურ
კომიტეტის მდივნის პოსტზე იყო, ხოლო შემდეგ, თავისი
მფარველების დახმარებით, პარტიულ სამუშაოზე დააწინაურეს.

საქმე იქამდეც მივიდა, რომ მამია ზოდელაუას პირში წა-
უდგნენ, მტრული პოლიტიკური მოსაზრებით შერთე ნინა ჟვ-
ნია შენს ძმასო.

ეს „ბრალდება“ ყრილობაზე ცეკას მდივანმა გივი ურიდი-
ამ ისროლა ხელთათმანივით რად ღირს, მაგალითად, მხოლოდ
ის ფაქტი, რომ ერთხანს (ერთხანს კი არა, მთელი ცხრა წელი-
წადი! — ა. ა.) ცენტრალური კომიტეტის მდივნად სკოლების
ღარგში მუშაობდა ბარამიას ბანდის წევრი ჟვანია, მომავალში

ზოდელავას რძალი. ეჭვგარეშეა, რომ ზოდელავასა და ჟვანიას შორის ოჯახური კავშირების დაამყარება ერთადერთ, ანგარე-ბით მიზანს ისახავდა — უფრო მოსახერხებელი ხდებოდა ძირ-გამომთხრელი საქმიანობის წარმართვა საერთო ძალისხმევით. როგორც არ უნდა უარყოფდეს ამას ზოდელავა, ასეა... ზოდელავას მოღვაწეობა ატარებდა მტრულ, ძირგამომთხრელ ხასიათს. აი, რატომ უნდა აგოს უმკაცრესად პასუხი თავისი მოღვაწეობის გამო... ზოდელავას ძელაკულობა ვერ მოადუნებს ყრილობის სიფხიზლეს, ყრილობის დელეგატები ყველაფერს გაიგებენ და გამოააშკარაებენ... ჩვენ საბოლოოდ უნდა ჩამოვგლიჯოთ ნიღაბი ზოდელავას და იგი ჩვენს წინაშე უნდა წარსდგეს ისეთად, როგორც იყო და არის სინამდვილეში. სახელდობრ, ბარამიასა და მისი ბანდის მტრული, ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი დირექტივების აქტიური გამტარებელი და შემსრულებელი...

გაიგეთ რამე, მაინც რა ბრალი მიუძღოდა მამია ზოდელავას? თუცა მთელი „მეგრულთა საქმე“ ხომ სწორედ ასეთი ზოგადი, დეკლარაციული და ყინულზე დაწერილი სიყალბე იყო!

მაგრამ წინმასწარა, ენაგრძელ კომკავშირელებს რას დავმდურები, როცა თვით აკაკი მგელაძე იძლეოდა ქარსიტყვაობის, არა კონკრეტული, თითიდან გამოწოვილი ბრალდებებით ადამიანთა ბედის გადაწყვეტის მაგალითს. ასეთი იყო მისი კომკავშირის XIX ყრილობაზე გამოსვლაც.

„ამხანაგმა სტალინმა თავისი გენიალური გამჭრიახობით გადაარჩინა საქართველოს კომპარტია და, შესაბამისად, მისი ერთგული თანაშემწე — კომკავშირი სერიოზული პოლიტიკური კატასტროფის საშიშროებისაგან, რის გამოც ჩვენ უსაზღვროდ მადლიერი ვართ მისი“ — პათოსით თქვა ცეკას პირველმა მდივანმა.

მაინც რა კატასტროფისგან გადარჩენის გამო ვართ ბელადის მადლიერი? და ამხანაგი აკაკი განმარტავს, ბარამიას მტრული მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფი მიზნად ისახავდა ყველა ხელმძღვანელ პოსტზე მეგრელები ჰყოლოდა, რათა ძალაუფლება ჩაეგდო ხელში.

„ავიღოთ ასეთი ფაქტი. ჩვენ დეუპარტიმრეთ პარტიის რაი-
ლ. ალვენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მეგრულთა საქმე

კომის ყველა მდივანი (! — ა. ა.) სამეგრელოს რაიონებიდან ყველა მათგანი ბარამიას მტრული ჯგუფის წევრი აღმოჩნდა. კომკავშირში კი ბარამიას ჯგუფის წევრთა გამოვლენა ნელა-ნელა ზოზინით მიმდინარეობს, თითქმის არაფერ არის გამოაშკარავებული. ზოდელაუას, კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილ პირველ მდივანს, რომელიც წარმოშობით იმავე ჩხოროწყუს რაიონიდანაა, საიდანაც ბარამია, შექმლო ძალიან დახმარებოდა პარტიას, თუ იტყვოდა კომკავშირის რაიკომის ყოფილი მდივნიდან ვისზე აქვს ეჭვი...“

აკაკი მგელაძე პირდაპირ გაოცებულია და ამ გაოცებას არც ძალავს: „რას ითხოვს მისგან ცენტრალური კომიტეტი? უპირველესად იმას, რომ დაგვეხმაროს გაიძვერების გამოაშკარავებაში. ზოდელაუას ცოდვის გზით სიარული იქიდან იწყება, რომ იგი ცრუობს, ცბიერობს, მაგრამ მას ავიწყდება, რომ ვერავის მოატყუებს...“

მართლაცდა, რას ითხოვდა მამია ზოდელაუასაგან პარტიის ცენტრალური კომიტეტი (და უშიშროების სამსახური)? სრულიად უბრალო რამეს, ძალზე მიღებულს, გაერცვლებულს და აპრობირებულს იმ დროს: დამსმენობას, უდანაშაულო ხალხის ჩაშვებას, არარსებულ ბოროტმოქმედებაში მათ მხილებას, ისეთი „მტრების“ გამოაშკარავებას, როგორც მისი რძალი ნინა შვანია იყო!..

და საქართველოს კომკავშირი მრისხანებს: ჯერაც ბოლომდე არ არის ამოძირკვეული მეგრულ-ნაციონალისტური ელემენტი, იგი უნდა ამოვწვათ და ამოვძირკვოთ გახურებული რკინის შანთით!..

***

მართალია „მეგრულ ნაციონალისტებს“ ჯაშუშობა და მოღალატეობა ვერა და ვერ დაუმტკიცეს, მაგრამ „ანტისახელმწიფოებრივი ქმედება“ კი — უხვად. მაგალითად, მიხა ბარამიას მიერ აღებული ინიციატივა კურორტ ლეზარდემდე საავტომობილო გზის გაყვანის შესახებ, ანტისახელმწიფოებრივ საქმედ შეაფასეს და არა მოსახლეობის ჯანმრთელობის განმტკიცების ღონისძიებად, აგრეთვე იმის საშუალებად, რომ ამ გზის

შენებლობაზე ხშირად შეხვედროდა სამეგრელოს რეგიონის ხელმძღვანელებს — ე. ი. „ანტიპარტიული ჯგუფის“ წევრებს (ეს გზა და თვით კურორტი ლებარდუ მთლიანად ადგილობრივი ძალებითა და თანხებით იგებოდა, სამეგრელოს რეგიონის ყოველ რაიონს თავისი უბანი და კონკრეტული დაუალეა პქონდა მიცემული).

ასევე ანტიპარტიული პოზიციებიდან ხდებოდა თურქე ქ. ზუგდიდში სპორტული კომპლექსისა და თეატრის შენებლობა მოსახლეობის შრომითი მონაწილეობით, მცირეძალოვანი (მიკრო) კიდროელექტროსადგურის აგებისა და ქვანახშირის საძიებო სამუშაოთა დაწყება ჩხოროწყუში და სხვა. მათი საქმიანობის ყველა ნაკლოვანი მხარე ანტისახელმწიფოებრივ ქმედებად ჩაითვა, სასარგებლო წამოწყებანი და წარმატებები კი — „ანტიპარტიული ჯგუფის“ მიზნების შენიღბვის საშუალებად.

ისეთ ბრალდებებს ვისმენდით გამოძიებლებისაგან, მათი სააშკარაოზე გამოტანა უხერხულადაც კი მიმაჩნია, — იხსენებს ბატონი მამანტი პაჭკორიას, — როცა ჩვენი საქმე სასიკეთოდ შემობრუნდა და თბილისიდან მოსკოვში გადაგვიყვანეს, იქ ეს ბრალდებები სასაცილოდაც არ უყოთ.

1950 წელს მამია ზოდელავა, სხვებთან ერთად, მიხა ბარამიას ერთი ნათესავი გოგონას ქორწილში იყო. მოსკოველმა გამოძიებლებმა ცეკოვმა და მაკარენკომ საქართველოს კომკავშირელთა ყოფილი თავკაცი აიძულეს „ელიარებიანა“, რომ ეს ქორწილი კი არა, მეგრულ ნაციონალისტთა შეკრება იყო, ხოლო მეგრული ვაჟის მიერ მეგრული ქალიშვილის ცოლად შერთვა — ნაციონალისტობის გამოუღენა. იმ საღამოს ვიღაცამ მიხა ბარამიას სადღეგრძელო თქვა და მაკარენკომ ეს ფაქტი შეაფასა როგორც ბარამიასთვის იმის სურვება, რომ საქართველოში ძალაუფლება დაეპყრო.

„მაკარენკომ განმიცხადა, მეგრელები იმიტომ აქებენ თავიანთ სამხარეულოს, რომ ნაციონალისტები არიან, თქვენ კი, ხელმძღვანელი მუშაკები, ზომებს არ იღებდით ასეთი გამოვლინებების წინააღმდეგ, არ ძირკვავდით მათ, რადგან

თვითონ ხართ მეგრული ნაციონალისტებიო," — წერს ანტი-განმარტებით ბარათში მამია ზოდელავა.

მაგრამ ამაზე უარესი „ბრალდებებიც“ არსებობს. ანტი-საოლქო კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივანი კირილე ბუჭუაია უჩვენებს: „პოლკოვნიკმა სტეპანოვმა ცეკოვის ბრიგადიდან, გამოსიებისას უმაღლეს მომთხოვა მთლიანად შეღებებისა ყველაფერი, თორემ საკანში სული ამომხდებოდა. საკმარისი მასალები და საფუძველი მაქვს საიმისოდ, რომ დღესვე გაგანადგურო, როგორც მტერიო. სტეპანოვმა ბრალად დამდო, რომ მე ვარ თურქეთის, ინგლისის, ამერიკის, საფრანგეთის ჯაშუში, ბოლოს, რატომღაც, განსაკუთრებით გაუსვა ზაზი, ბრაზილიის ჯაშუშიც ხარო, რის თაობაზეც მოგვიანებით სპეციალურად დამკითხეს. ამას გარდა, დამაკავშირა პოლიტემიგრანტ გვევქკორთან, მაიძულებდა შეღებებისა, თითქოს გვევქკორის ნათესავი ვიყავი, რაკილა წარმოშობით გვევქკორის რაიონიდან ვარ, ვმუშაობდი უბანზე, რომელიც თურქეთს ესაზღვრება. პოდა, თურმე, რატომ არ უნდა ვყოფილიყავი დაკავშირებული ქართულ მენშევიკებთან პარიზში?..“

არადა ასეთი „ბრალდებებით“ სავსეა „მეგრულთა საქმის“ ტომეულები.

თურმე პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანს მიხა ბარამიას, რომელიც სამსახურებრივი მივლინებით ჩადიოდა ხოლმე სამეგრულოს რეგიონში, რაიონების ხელმძღვანელები რკინიგზის სადგურზე ხვდებოდნენ და წასვლისას აცილებდნენ არა როგორც ცეკას მდივანს, არამედ როგორც „მეგრულთა ანტიპარტიული ჯგუფის“ მეთაურს.

მიხას 1950 წელს ჩხოროწყუს რაიონის სოფელ ლესიჭინეში დედა გარდაეცვალა. დიდთოვლობა იყო და რათა მიმოსვლა გაადვილებულიყო, რაიკომის პირველმა მდივანმა მამანტი პაჭკორიამ საბჭოთა მეურნეობის დირექტორს სთხოვა, იქამდე მისასვლელ გზაზე ტრაქტორი გაეტარებინა (როგორც საერთოდ ხდებოდა და ხდება თოვლისგან გზების გაწმენდა). ეს თხოვნა შემდეგ... ანტისახელმწიფოებრივად შეფასდა (მიცვალებული ხომ ანტიპარტიული ჯგუფის ოჯახის წევრი იყო!).

ანტიპარტიულ საქმედ ჩაუთვალეს ქუთაისის საოლქო
კომიტეტის მდივანს გრიგოლ ჯოკაიას ფოთის ქალაქკომის მდივანს
ნად მუშაობისას პალიასტომის ტბაზე თავის ხელით მონადირე-
რებული ორიოდე იხვის საჩუქრად გაგზავნა მიხა ბარამიასთვის...
რა გგონიათ, ეს ბრალდებები გამომძიებლებმა დაკითხვე-
ლისას ერთი ახსენეს და მორჩა? ნურას უკაცრავად, მოწყობი-
ლია დაპირისპირებები, ჯვარედინი დაკითხვები, მიღებულია
„აღიარებითი ჩვენებები“, შევსებულია ათობით ფურცელი...

ქვიშის თოკი

1952 წლის 15-16 სექტემბერს საქართველოს კომუნისტთა XV ყრილობა გაიმართა. ჩვეული მგზნებარებით გამოვიდა პირველი მდივანი აკაკი მგელაძე. მისი სიტყვა მრავალმხრივ არის საყურადღებო. ჯერ ერთი იმით, რომ ახალი მდივანი ქვას და ღორღს აყრის თავის წინამორბედს და, მისდაუნებურად, კანდიდ ჩარკვიანს მთლიანად ამართლებს ისტორიის წინაშე, რომ მას, ფაქტობრივად, არავითარი ბრალი ამ სამარცხვინო საქმეში არ მიუძღვის, და მეორეც, პირდაპირ ამბობს, ყველაფერი მოსკოვიდან, უშუალოდ ი. სტალინიდან მოდისო:

„სარგებლობდა რა ცენტრალური კომიტეტის ძველი ხელმძღვანელების, უპირველეს ყოვლისა პირველი მდივნის ჩარკვიანის სიბეცით, ბარამიას მტრულმა ჯგუფმა რამდენიმე წლის მანძილზე დაუსჯელად იპარპაშა საქართველოში და დიდი ზიანი მიაყენა კომპარტიას და ქართველ ხალხს. და კიდევ დიდხანს გააგრძელებდა მათგანობას, სკპ(ბ) ცკ-ს და პირადად ამხ. სტალინს რომ არ მიეცათ მითითება ამ ჯგუფის ლიკვიდაციის აუცილებლობის შესახებ. ჩარკვიანი სერიოზულ სიგნალებს იღებდა ბარამიასა და მისი თანამოაზრეების ანტიპარტიული, ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობის შესახებ, მაგრამ იგი ამ სიგნალების მიმართ ბრმა და ყრუ რჩებოდა. ამ სიგნალებზე, როგორც წესი, უპასუხებდა, „სინამდვილეში ასე არ არის, ეს თქვენ გეჩვენებათ“. საჭირო გახდა სკპ(ბ) ცკ-ის და პირადად ამხ. სტალინის ჩარევა, რათა რადიკალურად შეცვლილიყო მდგომარეობა საქართველოს კომპარტიაში და მისი ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელების, უპირველეს ყოვლისა პირველი მდივნის ჩარკვიანის სიბეცით, ბარამიას მტრულმა ჯგუფმა რამდენიმე წლის მანძილზე დაუსჯელად იპარპაშა საქართველოში და დიდი ზიანი მიაყენა კომპარტიას და ქართველ ხალხს. და კიდევ დიდხანს გააგრძელებდა მათგანობას, სკპ(ბ) ცკ-ს და პირადად ამხ. სტალინს რომ არ მიეცათ მითითება ამ ჯგუფის ლიკვიდაციის აუცილებლობის შესახებ. ჩარკვიანი სერიოზულ სიგნალებს იღებდა ბარამიასა და მისი თანამოაზრეების ანტიპარტიული, ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობის შესახებ, მაგრამ იგი ამ სიგნალების მიმართ ბრმა და ყრუ რჩებოდა. ამ სიგნალებზე, როგორც წესი, უპასუხებდა, „სინამდვილეში ასე არ არის, ეს თქვენ გეჩვენებათ“. საჭირო გახდა სკპ(ბ) ცკ-ის და პირადად ამხ. სტალინის ჩარევა, რათა რადიკალურად შეცვლილიყო მდგომარეობა საქართველოს კომპარტიაში და მისი ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელების, უპირველეს ყოვლისა პირველი მდივნის ჩარკვიანის სიბეცით, ბარამიას მტრულმა ჯგუფმა რამდენიმე წლის მანძილზე დაუსჯელად იპარპაშა საქართველოში და დიდი ზიანი მიაყენა კომპარტიას და ქართველ ხალხს. და კიდევ დიდხანს გააგრძელებდა მათგანობას, სკპ(ბ) ცკ-ს და პირადად ამხ. სტალინს რომ არ მიეცათ მითითება ამ ჯგუფის ლიკვიდაციის აუცილებლობის შესახებ.“

მიტეტიდან განედევნათ ბარამიას ანტიპარტიული, ანტისახელმწიფოებრივი ჯგუფი“.

და ისევ ძველი კვეის ღეჭვა: თურმე ძიებამ გამოარკვევა, რომ არჩევდა რა ხელმძღვანელ პოსტებზე ანტიპარტიულად განწყობილთ ან სულაც თაღლითებსა და მექრთამეებს, რათა თავის განკარგულებაში ჰყოლოდა მორჩილი ადამიანები, ბარამიას ანტიპარტიულ, ანტისახელმწიფოებრივ ჯგუფს განზრახული ჰქონდა დაეპყრო ძალაუფლება საქართველოს კომპარტიაში და მოეშადადებინა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაცია და ამ დროს იმედოვნებდა საზღვარგარეთელი იმპერიალისტების დახმარებას...

მაგრამ არის სიახლეც: სამსახურიდან მოხსნილია ცენტრალური კომიტეტის მდივანი რაფიელ კვირკველია, როგორც იმ პირებთან კავშირით სახელგატყეხილი, რომლებიც მიცემული არიან სისხლის სამართლის პასუხისგებაში. „კვირკველია მტკიცედ იყო დაკავშირებული რუხაძესთან და პირდაპირ ფებქვეშ ეგებოდა, ეტყობა გრძობდა თავის დანაშაულს (? — ა. ა.). კვირკველია ორპირი კაცია“.

გამოსვლისას საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდენტის ყოფილმა თავმჯდომარემ, იმხანად კომბინატ „საქნახშირის“ თავმჯდომარედ ჩამოქვეითებულმა ვასილ გოგუამაც ესროლა „ტალახი“ კანდიდ ჩარკვიანს, რითაც საინტერესო ადამიანური შტრიხი შემატა მის პიროვნულ პორტრეტს. ამბავი, რომელიც მან ყრილობაზე გააცხადა, პირდაპირ არ არის დაკავშირებული „მეგრელთა საქმესთან“, მაგრამ იმდენად უჩვეულოა პარტიის დიქტატურისა და ავტორიტარიზმის იმ პირქუში ეპოქისათვის, რომ საამბობლად ღირს.

კანდიდ ჩარკვიანი არწყვინების ტაქტიკას ატარებდა, განსაკუთრებით ხელმძღვანელი მუშაკებისადმიო, — ჰყვება ვასილ გოგუა. — უნივერსიტეტის ერთ-ერთი ფაკულტეტის პარტიული ორგანიზაციის მრავალრიცხოვან დახურულ კრებაზე, ვინმე პასუხისმგებელი ხელმძღვანელი მუშაკის ცოლმა მოიგონა, რომ მას ოქროს საათი მოპარეს. პარტორგანიზაციის ხელმძღვანელები იმდენად ბრიყვები აღმოჩნდნენ, რომ კარები ჩაკეტეს და

ორი საათის განმავლობაში ჩხრეკდნენ კომუნისტებს. განსაკუ-
ბია, რომ ასეთი კურიოზული ფაქტი ცენტრალური კომიტეტის
ბიუროს მსჯელობის საკითხი გახდა. ჩხრეკის მომწყობნი დაუ-
საჯეთ მოუხსენით, პარტიული სასჯელი დაეადეთ მაგრამ ბიუ-
როს წევრებმა ვერ შეიტყვეს ვინ იყო ის ქალი. შემდეგ კი, საუბ-
რისას, კანდიდ ჩარკვიანმა თქვა, ალექსანდრე თოფურიძის ცო-
ლი იყო (ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ა. თოფურიძე XV
ყრილობის დროს კარგა ხნის გარდაცვლილი გახლდათ — ა.
ა.). მე ვუსაყვედურე, რატომ არ თქვით ეს ბიუროზე-მეთქი. მან
მიპასუხა, რა საჭიროა მან ამის შესახებ იცოდესო. ისე გამოვი-
და, რომ უშუალო დამნაშავე ამ საოცარი შემთხვევისა — თო-
ფურიძის ცოლი დაუსჯელი დარჩა, მისმა ქმარმა კი, ცეკას მდი-
ვანმა, რომელიც აღშფოთებული მონაწილეობდა ბიუროზე ამ
საკითხის განხილვაში, არ იცოდა, რომ უშუალო დამნაშავე მი-
სი ცოლი იყო.

ვ. გოგუას „დაეინწყდა“ იმის თქმა, რომ ა. თოფურიძე ავად-
მყოფი კაცი იყო (ამ ავადმყოფობამ მალე მოინელა კიდევ) და
ჩარკვიანი გაუფრთხილდა მის ჯანმრთელობას.

•••

ოგოლცოვი ზემოქმედების ფიზიკურ მეთოდებს არ მიმარ-
თავდა, უფრო სატუსალო რეჟიმის კიდევ უფრო გამკაცრებით,
უძილობითა და მორალური სტრესებით ცდილობდა სასურვე-
ლი შედეგის მიღწევას. ბევრმა მართლაც „აღიარა“, მაგრამ არა
— მთავარი, პირველხარისხოვანი.

გელა სულაძე გვიამბობს (ოღონდ ისევ წყაროს დაუსახე-
ლებლად), როცა ოგოლცოვმა ი. სტალინს მოახსენა, ეს საქმე
დასრულებულად მიმჩნია, ბრალდებულებმა დანაშაული აღი-
არეს და დროა სასამართლოს გადაცეთო, სტალინმა უპასუხა:
„განა ამ საქმის ყველა მონაწილე გამოაშკარაებულია? ვგებ
მხოლოდ ჭიჭყინები მოჰყვა ბადეს, ღლაუი კი ღალად დაცუ-
რავს? რუხაძეც თვლიდა, რომ საქმე დასრულებულია და რა
გამოვიდა? ხვალ იგი თავად აღმოჩნდება განსასჯელის სკამზე.
ვინაიდან პატიოსანი ჩეკისტის ნილაბქვეშ ტერორისტის ნამ-
დვილ სახეს მალავდა“.

ამ დროს ნიკოლოზ რუხაძე ლეფორტოვოს ციხეში აკან-კალებული ხელით სწერდა სტალინს: „მე მადანაშაულებენ პოლიტბიუროს წევრის, ამხანაგ ბერიას წინააღმდეგ ტერორისტული აქტის მოშზადებაში, საქართველოში ნაციონალისტური ტენდენციების გაღვივებასა და საქართველოსათვის სამეგრულოს დაპირისპირებაში, პატიოსანი ადამიანების დატუსაღებაში. ჩემ მიერ განვლილ უმწიკვლო ცხოვრებას ვფიცავ, ამხანაგო სტალინ, რომ უდანაშაულო ვარ“.

სტალინმა მშვენივრად უწყოდა ვინ რა ხვითოც იყო, განსაკუთრებით — ნ. რუხაძე, რომელიც ლიმონივით გამოწურა და მერე სანაგვეში გადაუძახა. ვის მიიჩნევდა იგი ღლაუად, რომელიც ჯერაც „ლაღად დაცურაუს?“ ლაგრენტი ბერიას? შეიძლება, რატომაც არა! ყოველ შემთხვევაში, აქ საინტერესოა ცნობილი ემიგრანტი პოლიტოლოგის აბდურახმან ავტორხანოვის დაკვირვება („სტალინის სიკვდილის საიდუმლო“, თბ. 1998):

ცეკას წევრთა სიაში ბერია, რომელიც „მეგრულთა საქმემდე“ მესამე იყო მოლოტოვისა და მალენკოვის შემდეგ, მეზუთე ადგილზე აღმოჩნდა. ამას გვამცნობს სკკპ XIX ყრილობის 1952 წლის 6 ოქტომბრის დილის სხდომის ოქმი. პარტიას რომ ეს გაუგებრობად არ ჩაეთვალა, „კულტთა იერარქია“ იგივე თანამიმდევრობით გაიმეორეს საღამოს სხდომაზეც.

ყრილობაზე ბერია სიტყვით გამოვიდა. მან გამოსვლის დიდი ნაწილი ნაციონალურ პოლიტიკასა და კავშირში შემავალ რესპუბლიკებს მიუძღვნა. მაგრამ არც ერთი სიტყვით არ შეხება საქართველოსა და „ქართველ ბურჟუაზიულ ნაციონალისტებს“. არადა, მის თანამემამულეებს ვეღარ იტევდა თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, სოხუმის ციხეები. მათი დაცვა ბერიას არ შეეძლო, მაგრამ არც გაუმტყუნებია ისინი, როგორც ამას „ბურჟუაზიული ნაციონალისტების“ წინააღმდეგ იმ პერიოდის კამპანია მოითხოვდა.

სხვათა შორის, ბერიამ უადგილოდ, და ამდენად, ძალიან გაბედულად, შეახსენა პარტიას თავისი ნაციონალური პოლიტიკის პრიორიტეტები. მან თქვა, რომ არსებობს საშიშროება პარტიის ნაციონალური პოლიტიკიდან გადახვევისა. პირველ

ადგილზე დგას „დიდმკერობელური შოვინიზმის“ (ე. ი. რუსული შოვინიზმის), მეორეზე — „ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის“ (ე. ი. ადგილობრივი ნაციონალიზმის), მესამეზე — „საინტერნაციონალური კოსმოპოლიტიზმის“ (ე. ი. „სიონიზმის“ და სხვა „იზმების“) საშიშროება.

ყრილობის ბოლო სხდომის ოქმებში ბერიაძემ მუხუთედან კვლავ მესამე ადგილზე გადაინაცვლაო, აჯამებს თავის დაკვირვებას ა. ავტორხანოვი.

•••

მიიწურა 1952 წელი. სიახლე არ მოუტანია 1953 წლის პირველ ორ თვესაც...

აი, ბელადისთვის გაგზავნილი საქართველოს უშიშროების სამინისტროს ხელმძღვანელობის ერთ-ერთი ბოლო წერილი (იგი 1953 წლის მარტით არის დათარიღებული. რიცხვი მითითებული არ არის, ყოველ შემთხვევაში, „მეგრელთა საქმეში“ დარჩენილ ეკზემპლარზე. ისე კი, ალბათ, 1-დან 5 მარტამდეა გაგზავნილი):

„ამხანაგ სტალინს

წარმოგიდგენთ მ. ი. ბარამიას 1953 წლის 27 იანვრის, 25 და 26 თებერვლის დაკითხვის, მ. ი. ბარამიას, ნ. ა. ჟვანიასა და მ. გ. ჭკადუას 29 იანვრის დაპირისპირების, მ. ი. ბარამიასა და ი. ს. ზოდელავას 20 თებერვლის დაპირისპირების, აგრეთვე ი. ს. ზოდელავას 18 და 27 თებერვლის დაკითხვის ოქმებს.

გამოძიების მსვლელობისას გაიხსნა, რომ ბარამია, მოქმედებდა რა თავის თანამშრობელების — საქ. ალკკ ყოფილი მდივნების ზოდელავასა და ჟვანიას საშუალებით, ძირგამოძიებულ მუშაობას წარმართავდა კომკავშირში.

ბარამიას და მტრულ მოქმედებაში მის თანამონაწილეებს დაჟინებით დაპკითხავენ მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფის საზღვარგარეთთან, კერძოდ, გუგუჭკორის დაზვერვასთან კავშირის თაობაზე, მაგრამ ისინი აგრძელებენ ასეთი კავშირის არსებობის უარყოფას. ბარამიასა და ზოგიერთი სხვა დაპატიმრებულის მიმართ ციხეში მკაცრი ზომების მიღებამ, ჯერჯერობით შედეგი არ გამოიღო.“

მკითხველი, ალბათ მიხვდა, რაც იგულისხმება „დაპატიმრებულთა მიმართ ციხეში მკაცრი ზომების მიღებაში“.

ადრეც ვთქვი, 30-იანი წლების ტოტალური რეპრესიების საკმაოდ ბევრი სისხლის სამართლის საქმე მაქვს გადათვალთვრებული. უიშვიათესი გამონაკლისის გარდა, მაშინ, როგორც წესი, ყველაფერი „ალიარებით“ მთავრდებოდა. ფიზიკური თუ მორალური წამებით, ასე თუ ისე, ამას ყოველთვის აღწევდნენ. აქ კი არ შეიძლება არ მოგხიბლოს პატიმართა ერთი ნაწილის შემართებამ და გაუტეხლობამ (მაგალითად, კონსტანტინე ჭიჭინაძისამ). მართალია 30-იანი წლებისგან განსხვავებით, 50-იანი წლების დასაწყისში გამოძიების შუასაუკუნეობრივი მეთოდები „სრული მასშტაბით“ აღარ გამოიყენებოდა, მაგრამ დაპატიმრებულთა მიმართ „ციხეში მკაცრი ზომების მიღება“ გუარაუდებს, რომ ახლაც შავ დღეში ჰყავდათ.

იმის ნათელ მაგალითად, თუ რას „ალიარებდნენ“ პატიმრები და იმის წარმოსადგენად, თუ რა ფიზიკური და მორალური ზემოქმედების საფუძველზე შეიძლება იყოს მიღებული ეს „ალიარებები“, მოვიყვან ნაწყვეტებს მიხა ბარამიას დაკითხვის ოქმებიდან.

1953 წლის 25 თებერვალი:

„მ. ბარამია — მე გულახდილად ვალიარე ის ფაქტი, რომ ჩამოუყალიბებ და მთელი რიგი წლების მანძილზე სათავეში ვუდები მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფს, რომელშიც გაერთიანებული იყვნენ ნაციონალისტური და ანტიპარტიული ელემენტები, აგრეთვე ვაჩვენე, რომ ჩვენ საქართველოს პარტიულ და სახელმწიფო აპარატში ვუწეოდით ძირგამომთხრელ მუშაობას, რომლის მიზანი იყო საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაცია რესპუბლიკაში. ამასთან ვმოქმედებდით ამერიკელი და ინგლისელი იმპერიალისტების ინტერესებისათვის.“

კითხვა — სწორედ აქ ძალაუთ რაღაცას. როგორ იბრძოდით ამ მიზნის მისაღწევად?

მ. ბარამია — მე უკვე მოგეცით ჩვენება, რომ მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის მონაწილეები ფართოდ ნურგავდნენ კომუნისტური პარტიისათვის უცხო მამებლობისა და ქლესაო-

ბის ჩვევებს, ამასთან მიზნად ისახედნენ კადრების პოლიტიკურ გაზრწნას; ნერგავდნენ „კუთხურობისა“ და „შეფობის“ ანტიპარტიულ პრინციპს, რითაც ზიანს აყენებდნენ ქართველი ხალხის ეროვნულ ერთიანობას; უზეშად თელავდნენ ფუტკვემ საბჭოთა კანონებს, ექომაგებოდნენ პარტიული და სახელმწიფო დისციპლინის დამრღვევთ, პატრონობდნენ და ხელს აფარებდნენ ბრალეულ მუშაკებს და როდესაც ხელში აიღეს საორგანიზაციო მუშაობა და კადრების განაწილება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში, გამოიყენეს ეს, რათა მასუხსაგებ პოსტებზე დაესვათ ჩვენდამი ერთგული ადამიანები. უკანასკნელი წლების მანძილზე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელობაში სუფევდა გულარხეინობისა და მოჩვენებითი კეთილდღეობის ანტიპარტიული ვითარება, რაც ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობისთვის სასიკეთო პირობებს უქმნიდა მეგრულ ნაციონალისტთა ჯგუფის მონაწილეებს, რომლებსაც მე ვხელმძღვანელობდი... ყოველნაირად ვუწყობდი ხელს ობიექტელური თვითდამშვიდებისა და მოჩვენებითი კეთილდღეობის ვითარების შექმნას პარტიული ორგანოების საქმიანობაში. მივატოვეთ პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა, ვარღვევდით შინაპარტიულ დემოკრატიას, ვაზშობდით კრიტიკას, განსაკუთრებით ქვემოდან მომაგალს, ვადუნებდით პარტიულ სიფხიზლეს და პოლიტიკურ სიმწეავეს მუშაობაში, არაფრად ვაგდებდით მასების ხმას... ჩვენ ვმოქმედებდით როგორც პარტიის მტრები და ძირს ვუთხრიდით მასებთან კომპარტიის განუყრელი კავშირის ლენინურ-სტალინურ პრინციპს... კომუნისტებს წართმეული ჰქონდათ შესაძლებლობა, გაეკრიტიკებინეთ, ჩვენ კი ვისარგებლეთ ამით, რათა შვევენარჩუნებინა პასუხსაგები პოსტები, თავიდან აგვეცილებინა მხილებები... ჩვენ, მეგრული ნაციონალისტები, ვხელმძღვანელობდით ჩვენი მტრული მისწრაფებებით და უგულვებელყოფდით პარტიის უმნიშვნელოვანეს მოთხოვნას, რომ ორგანიზაციული ხელმძღვანელობის საფუძველია კადრების სწორი შერჩევა მათი პოლიტიკური და საქმიანი თვისებების მიხედვით და მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულების შემოწმება. პარტი-

ის ეს მოთხოვნა ჩვენ შევცვალეთ ჩვენი ანტიპარტიული პრინციპით — ვარჩევდით და ვანაწილებდით მუშაკებს კუთხურობის, მშაბიჭური დამოკიდებულების, პირადი ერთგულებისა და ნათესაობის ნიშნების მიხედვით, რათა ჩვენს განკარგულებაში გვეოლოდა დამჯერი ადამიანები... აი, ასე ვმოქმედებდით ჩვენ, როგორც პარტიის მტრები, ასე ვუთხრიდით ძირს პარტიულ-პოლიტიკურ მუშაობას საქართველოს კომპარტიაში. ასეთივე დანაშაულებრივი მუშაობა წარმოებდა კომკავშირშიც“.

აი, ასეთ „თვითმხილებებს“ მოიპოვებდნენ რამდენიმესაათიანი დაკითხვების შედეგად. (იმ დღეს მაგალითად, დაკითხვა დილის თერთმეტი საათიდან დღის ხუთის ნახევრამდე გრძელდებოდა). ფაქტობრივად, მიხა ბარამია იმეორებს 1951 წლის 9 ნოემბრის დადგენილების „ფუძემდებლურ“ დებულებებს. და ეს — გამოძიების მეთოთხმეტე თვეს, გამოძიებლებს, ფაქტობრივად, ხელთ არაფერი აქვთ წყალწყალა „ალიარებების“ გარდა, რომლებიც ისევ მათი ჩეკისტური სიმარჯვის შედეგია. ასე გრძელდება „კვიის ღეჭვა“...

ახლა უფრო მძიმე ბრალში — „საზღვარგარეთის წრეებთან ბარამიას მტრული“ ჯგუფის ურთიერთობაში“ პატიმართა გამოტყვის შედეგები ვნახოთ, იმავე მიხა ბარამიას ჩვენების მაგალითით.

1953 წლის 25 თებერვალი:

„მ. ბარამია — ჩემს მიერ შექმნილმა ანტიპარტიულმა მგერულ ნაციონალისტთა ჯგუფმა, რომელიც არსებითად გადაიქცა ნაციონალისტურ ფრაქციად, რაღაც მეორე პარტიად საქართველოს კომპარტიის შიგნით, დიდი ზიანი მიაყენა ქართველი ხალხის ინტერესებს. მგერული ანტიპარტიული ნაციონალისტური ელემენტები, რომლებსაც მე ვხელმძღვანელობდი, ძირგამომთხრელ მუშაობას ეწეოდნენ საქართველოს კომპარტიის შიგნით, არღვევდნენ მის ერთიანობას, რყვნიდნენ პარტიულ და საბჭოთა კადრებს, ძირს უთხრიდნენ ხალხის ნდობას პარტიისადმი იმით, რომ ფეხქვეშ თელავდნენ საბჭოთა კანონებს, ზიანი და ვნება მოჰქონდათ ყველგან: სახალხო მეურ-

ნუობაში, იდეოლოგიურ ფრონტზე, კომკავშირში. და, ბოლოს, ყველაზე მძიმე დანაშაული, რომელიც მე უკვე ვაღიარე: ჩვენ ვისწრაფვოდით ხელში ჩაგვკვდო ძალაუფლება და მთელი ჩვენი მტრული საქმიანობით საქმე მიგვეყვდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაციისაკენ. უდავოა, რომ ჩვენი ასეთი დანაშაულებრივი საქმიანობა სხვა არა იყო რა, თუ არა მოქმედება, რომელიც ემსახურებოდა საზღვარგარეთელი იმპერიალისტების ინტერესებს და, უწინარეს ყოვლისა, ამერიკელი იმპერიალისტების ინტერესებს.

კითხვა: და მაინც, ნუ გგონიათ, რომ ყველაფერი გვითხარით არსებობს უცილობელი დამამტკიცებელი საბუთები (? — ა. ა.), რომ თქვენი ჯგუფი დაკავშირებული იყო გვექვჯორის დაზვერვასთან.

მ. ბარამია — არ უარეყოფ, გამოძიებას აქვს საკმარისი საფუძველი, მიიჩნევს, რომ მე და ჩემს თანაშრახველებს მეგრულ-ნაციონალისტურ საქმიანობაში გვექონდა ურთიერთობა ქართულ ემიგრანტულ წრეებთან საზღვარგარეთ კერძოდ, მათ თავკაცებთან — ჟორდანიასა და გვექვჯორთან. ეს ეჭვები მით უფრო საფუძვლიანია, რომ ჩვენ და ისინი არსებითად ვაკეთებდით ერთ საერთო საქმეს — ძირს ეუთხრიდით საბჭოთა ხელისუფლებას საქართველოში.

კითხვა — რამდენადაც თქვენ ამას აღიარებთ, ბარემ ბოლომდე თქვით სიმართლე, ვისი მეშვეობით და როგორ ხორციელდებოდა საზღვარგარეთთან კავშირი?

მ. ბარამია — საქმეც ის გახლავთ, რომ ამ საკითხზე მე სათქმელი არაფერი მაქვს. ისევე როგორც აქამდე, ახლაც მტკიცედ ვაცხადებ, რომ პირადად მე არავითარი კავშირი არ მქონია არც ჟორდანიასთან, არც სხვა არავისთან საზღვარგარეთ მყოფ ქართველ ემიგრანტთა რიცხვიდან. ჩემი ტრაგედია ის არის, რომ შესაძლებლად მიმაჩნია ამგვარი კავშირის არსებობა ჩემს თანაშრახველთაგან ზოგიერთის მეშვეობით, მაგრამ ვერავის დავახელე — მათგან არავის უთქვამს ჩემთვის რაიმე. ვთხოვთ დამიჯეროთ, რომ როდესაც განზრახული მქონდა ძალაუფლება საქართველოში მეგრულ ნაციონალისტებთან ერთად მომე-

პოეზიანა, მე მაინც ისე არ დაეცემულვარ, რომ პირი შემეკრა
ქორდანიასთან და გვევჭკორთან ან მათს ბატონ-პატრონებთან
— ამერიკელ იმპერიალისტებთან... ამრიგად, ძალაუფლების
ხელში აღების რეალური წინამძღვრები ჩვენ უკვე გვქონდა. და-
უფარავად რომ ვილაპარაკოთ, საქართველოს კომპარტიისა და
რესპუბლიკის სამთავრობო ორგანოებში ნაციონალისტთა მიერ
ძალაუფლების ხელში ჩაგდება, ფაქტობრივად, მოასწავებდა ნა-
ბიჯს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაციის
გზაზე. მაგრამ ამასთან, ვიძეორებ, რომ მე არ მივეცი თავს უფ-
ლება, დამეყარებინა კონტაქტი საზღვარგარეთის წრეებთან.

კითხვა — არა ხართ მართალი. გამოძიების განკარგულე-
ბაში არის ცნობები, რომ პარიზის ქართული ემიგრაციის ხელ-
მძღვანელი ბირთვისათვის ცნობილი იყო „ოპოზიციის“ არსე-
ბობა საქართველოს კომპარტიაში. უეჭველია, რომ ლაპარაკი
შეიძლებოდა ყოფილიყო მხოლოდ თქვენს მტრულ ჯგუფზე.
ასე არ არის?

მ. ბარამია — ალბათ, ასეა, მაგრამ პირადად მე არ ვიცი,
როგორ შეიძლებოდა საზღვარგარეთ გაეყონა ცნობებს ჩვენი
მეგროულ-ნაციონალისტური ჯგუფის არსებობის შესახებ.

კითხვა: უფრო მეტიც. საქართველოში შემოგზავნილ მენ-
შეიკთა ღესპანებს მითითება ჰქონდათ, კონტაქტი დაემყარები-
ნათ ე. წ. ოპოზიციასთან. თუ თქვენ გგონიათ, რომ ოპოზიციად
„ალბათ“ თქვენი ჯგუფი იგულისხმება, მაშინ მის რომელ მო-
ნაწილესთან იყო დამყარებული კავშირი?

მ. ბარამია — პირადად ჩემთან მენშეიკთა არც ერთი ღესპანი
არ გამოცხადებულა და მე არც კი შემიძლია ვთვარაუდო ჩემს თა-
ნამზრახველთაგან ვისთან შეიძლებოდა ჰქონოდათ მათ კავშირი.

კითხვა — თქვენ პროვოკაციულად გიჭირავთ თავი გამო-
ძიებაზე, რასაც ადასტურებს შემდეგი ფაქტები: ა. წ. 13 იანვარს
თქვენ აჩვენეთ, რომ თქვენი ჯგუფის კავშირი საზღვარგარეთთან
ხორციელდებოდა შარიასა და თავაძის მეშვეობით, მაგრამ არ
გითქვამთ კონკრეტულად როგორ ხორციელდებოდა ეს კავში-
რი და რა იყო მისი არსი. შემდეგ თქვენ იუარეთ ეს ჩვენებები.
როდემდე გინდათ ასე გაუგარძელოთ?

მ. ბარამია — ა. წ. 13 იანუარის დაკითხვაზე მე ნამდვილად ვთქვი ჩემს ჩვენებაში, რომ ჩვენი მტრული ჯგუფის კავშირის საზღვარგარეთთან, კერძოდ, გვექვჯკორთან, ბორციელდებოდა შარიასა და თავადის მეშვეობით მაგრამ როდესაც ამ ჩვენებებს ვიძლეოდი, მე ვმოქმედებდი ნაჩქარევად, დაუფიქრებლად და ახლა ვერაფრით ვერ დაუდასტურებ მათ სისწორეს. აი რატომ მივიჩნიე საჭიროდ, უარი მეთქვა ამ ჩვენებებზე.

კითხვა — უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, რომ თქვენ კვლავინდებურად განაგრძობთ ორპირობას და ჩქმაღავთ ქუმარიტ მღვდომარეობას.

მ. ბარამია — არა, მე ღრმად განვიცდი ჩემს არასწორ საქციელს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1951 წლის 11 ნოემბრის პლენუმზე, როდესაც პარტიას დაეუმალე ჩემი და ჩემი თანამშრომლების ნაციონალისტური საქმიანობა, ხოლო ჩემმა შემდგომმა დაკავებამ და 14 თვეზე მეტი ხნის განმეულობაში პატიმრობამ იმ დასკვნამდე მიმიყვანა, რომ ორპირობას არავითარი აზრი არა აქვს... ჩემს ჩვენებებში სიმართლე ვთქვი მტრული ჯგუფის განზრახვაზეც — ხელში ჩაგდო ძალაუფლება, რასაც მოჰყვებოდა საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაცია საქართველოში, მაგრამ რაც არ ყოფილა — მე მხედველობაში მაქვს ბრალდება საზღვარგარეთთან კავშირის შესახებ — ამას ვერ დაეიბრალებ“.

აი, ასე: პატიმრები „უმცირეს ბოროტებას“ ირჩევდნენ — ისინი „აღიარებდნენ“ მეგრული ნაციონალისტური ანტიპარტიულ-ანტისაბჭოთა ჯგუფის არსებობას, მაგრამ, არამც და არამც, — საზღვარგარეთთან კავშირს. იცოდნენ, სხვაგვარად ამას მხოლოდ ერთი განაჩენი მოჰყვებოდა — დახვრეტა.

სუსულის დანბრება

1953 წლის 5 მარტს იოსებ სტალინი გარდაიცვალა. გაურკვეველია, მოასწრო თუ არა მან თბილისელი ყორჩების ბოლო რელაციის წაკითხვა.

ბელადის გარდაცვალების უმაღლეს მდგომარეობა შეიცვალა.

იმავე დღეს — 1953 წლის 5 მარტს სასწრაფოდ გაიმართა სკკპ ცკ-ის, სსრკ მინისტრთა საბჭოსა და სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ერთობლივი სხდომა, რომელმაც ხელისუფლება გაანაწილა. ლავრენტი ბერია სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის (გ. მ. მალენკოვის) პირველი მოადგილე და შინაგან საქმეთა მინისტრი გახდა. აშკარად გამოიკვეთა მალენკო-ბერიას ტანდემის გამარჯვება. მაგრამ ეს მხოლოდ დასაწყისი იყო ხელისუფლების ხელში ჩაგდების გზაზე.

ლ. ბერიამ ენერგიული მოქმედება დაიწყო წინასწარ მოფიქრებული პროგრამის მიხედვით. მისი წინადადებით 1953 წ. 27 მარტს გამოიცა სსრკ უმაღლესი საბჭოს ბრძანებულება, რომელიც იმ დროს ციხეებსა და ბანაკებში მყოფი 2526402 პატიმრიდან გათავისუფლდა 1181264 კაცი; დააყენა პოლიტიკური პატიმრების ფართო ამინისტციის წინადადება, მაგრამ ცეკას პრეზიდიუმელი კოლეგები არ დაეთანხმენ. შექმნა სპეციალური საგამომიებო კომისია: გადამოწმდა ზოგიერთი ფალსიფიცირებული გახმაურებული საქმე და მრავალი უკანონოდ დაპატიმრებული, დახვრეტის მომლოდინე ტუსადი განთავისუფლდა, მათ შორის, „მეგრელთა საქმის“ გამო უკვე 15 თვე ციხეში მყოფი 37 კაცი.

13. ალვენ (ალეკო) ასლანიშვილი. მეგრელთა საქმე

ამ კომისიისათვის საქართველოს უშიშროების მინისტრის მოადგილემ პოლკოვნიკმა მირიან თავდიშვილმა შეადგინა ცნობა, რომელიც 1953 წლის 27 მარტით არის დათარიღებული. მასში შავით თეთრზე წერია: „მასალები, რომლებიც საფუძვლად დაედო ბარამიას ჯგუფის წევრთა ბრალდების გამო საგამოძიებო საქმის წარმოქმნას, არ გაგვაჩნია. ვის მიერ და რა ინფორმაცია გაივზაუნა ინსტანციაში ამ საკითხზე, ჩვენთვის უცნობია. მოცემული საქმის წარმოშობის მომენტში და ძიების მსვლელობისას, გამომძიებლები ვერდნობოდნენ საქ. კპ(ბ) ცკ-ის დახურულ წერილებს და საქ. კპ(ბ) ცკ-ის პლენუმის გადაწვევტილებებს მ. ი. ბარამიას ჯგუფის თაობაზე. არ გაგვაჩნდა და არ გაგვაჩნია მოქმედი ძიების რაიმე დამუშავება პირველ პერიოდში დაპატიმრებულ პირებზე“.

ესეც შენი კანონიერება, ესეც შენი საბჭოთა მართლმსაჯულება!

არადა, მ. თავდიშვილი არ ტყუის, იგი უკვე გრძნობს ყელში წაჭერილ ყულფს და ცდილობს კომისიის წინაშე გამოჩენილი გულახდილობით იხსნას თავი.

საგამოძიებო კომისიის საქმიანობაში ბერიაშ ვეულაზე ერთგული თანამშრომლები ჩართო, მათ შორის, თავისი მოადგილეები: გენერალ-პოლკოვნიკი ბაღჩო ქობულოვი და გენერალ-ლეიტენანტი ლ. ვლოდიმირსკი (იმავდროულად შსს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსი).

1953 წლის 16 მარტს პატიმრები თბილისიდან ეტაპით მოსკოვში, სსრკ სახელმწიფო უშიშროების უწყების შინაგან ციხეში გადაიყვანეს.

1953 წლის 8 აპრილს ლ. ბერიაშ გრიფით „სრულიად საიდუმლო“ სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმს მოსწერა წერილი „ე.წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმის არასწორი წარმოების შესახებ“.

მასში ნათქვამია, რომ მიმდინარე წლის მარტის დასაწყისში სსრკ შინაგან საქმეთა სამინისტროში შევიდა შეტყობინებები, რომ საქმე ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის არსებობის შესახებ. შეთითხნილი იყო, დაპატიმრებულთა საქ-

მეზე გამოძიება კი საბჭოთა კანონების უხეში დარღვევით მიმდინარეობდა. ამ შეტყობინებების შესამოწმებლად გამოყოფილმა სპეციალურმა კომისიამ, საგამოძიებო მასალების და დაპატიმრებულთა განცხადებების შემოწმების შედეგად, დაადგინა, რომ ე. წ. მეგრულ ნაციონალისტთა მთელი საქმე წარმოადგენს ყოფილი საქ. სსრ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის ნ. რუხაძის და სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან მისი მფარველების პროვოკაციულ გამონაგონს. 1951 წლის შემოდგომაზე ნ. რუხაძემ, რომელიც დანაშაულებრივ კარიერისტულ მიზნებს ისახავდა, საქართველოში დასასვენებლად მყოფ ი. სტალინს ცრუ ინფორმაცია მიაწოდა რესპუბლიკის პარტიულ ორგანიზაციაში საქმეთა მდგომარეობის შესახებ, პარტიულ და სამეურნეო ორგანოებში ნაკლოვანებების არსებობა წარმოადგინა, როგორც მის მიერვე გამოგონილი მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის ძირგამომთხრელი მტრული საქმიანობის შედეგი. ი. სტალინმა აუცილებელი შემოწმების გარეშე ირწმუნა რუხაძის პროვოკაციული ინფორმაცია.

როგორც ვხედავთ, აქ მთელი ამ საქმის წამოწყება ნ. რუხაძეს ბრალდება და ეს გასაგებიც არის: ლ. ბერია, ჯერჯერობით, საჭიროდ არ მიიჩნევს ეს-ესაა გარდაცვლილი ბელადის ავტორობის წამოწვეას მისი ავტორიტეტის დაცვის მიზნით თუმცა იმას კი არ მალავს, რომ ი. სტალინი სისტემატურად რეკავდა თბილისში უშუალოდ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრ ნ. რუხაძესთან და პარტიის ცეკას პირველ მდივან ა. მგელაძესთან, ითხოვდა გამოძიების მიმდინარეობის ანგარიშს, დაკითხვათა ოქმებს, საგამოძიებო ღონისძიებების გააქტიურებას, რომ იგი უკმაყოფილო იყო გამოძიების შედეგებით და საჭიროდ მიიჩნევდა დაპატიმრებულთა მიმართ ფიზიკური ზემოქმედების ხერხების გამოყენებას ჯაშუშურ-ძირგამომთხრელი საქმიანობის აღიარების მიზნით.

აქ მთავარი ის არის, რომ ლ. ბერია ამტკიცებს, საქმე ფალსიფიცირებულია, ყველაფერი მოგონილიაო.

წერილში ლაპარაკია აგრეთვე იმაზე, რომ 1951 წლის 16 ნოემბერს სკპ(ბ) ცკ-მა, საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის წინადადების საფუძველზე, ი. ბ. სტალინის პირდაპირი მითითებით, მიი-

ლო დადგენილება „საქართველოს სსრ ტერიტორიიდან მტრული ელემენტების გასახლების შესახებ“. დადგენილება შესრულდა უხეში თვითნებობით და მოქალაქეთა ელემენტარული უფლებების აღმაშფოთებელი დარღვევით, სრულიად გაუგებარი აჩქარებით, ჰაიპარად შედგენილი სიებით, რომლებიც არსად არაფერს შეუმოწმებია. არსებითად არაფრით მოტივირებულმა და ამასთან, დანაშაულებრივი მეთოდებით განხორციელებულმა ამ ღონისძიებამ, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლებას უდიდესი ზიანი მიაყენა, გამოიწვია არა მარტო უკანონოდ გადასახლებული მოქალაქეების, მათი მეგობრებისა და ნათესაუების, არამედ საქართველოს მოსახლეობის ფართო მასების სამართლიანი უკმაყოფილება. საქართველოს მოქალაქეებს, განსაკუთრებით ინტელიგენციას, დღემდე ვერ გაუგიათ ამ თარეშის არსი და მიზანი, მას თემურ-ლენგისა და შაპ-აბახის შემოსევებს ადარებენო.

ლ. ბერია მოითხოვდა სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრისა და 1952 წლის 27 მარტის დადგენილებების შეცვლასა და მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმეზე ყველა დაპატიმრებულის განთავისუფლებას მათი სრული რეაბილიტაციით, აგრეთვე სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წ. 16 ნოემბრის და სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1951 წ. 29 ნოემბრის დადგენილებების გაუქმებას საქართველოს სსრ მოქალაქეების გასახლების შესახებ და ყველა გასახლებულის უკან დაბრუნებას.

ლაზერენტი ბერიას ამ წერილის საფუძველზე, ზუსტად ორი დღის შემდეგ, 1953 წლის 10 აპრილს სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმმა მიიღო „მკაცრად საიდუმლო“ დადგენილება ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმის ფალსიფიკაციის თაობაზე.

„სსრ კავშირის და საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროების მიერ

საბჭოთა კანონების დარღვევების შესახებ:“

„როგორც სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრისა და 1952 წლის 27 მარტის დადგენილებებიდან ცნობილია, საქართველოში ვითომდა გახსნილი იყო მეგრული ნაციონალისტური ორგანიზაცია საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ყოფილი მეორე მდივნის მ. ბარამიას მეთაურობით, რომელიც მიზნად ისახავდა საქართვე-

ლოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაციას იმპერიალისტურ-
რი სახელმწიფოების დახმარებით. ამასთან დაკავშირებით, უშიშ-
როების ორგანოებმა დააპატიმრეს რიგი პასუხისმგებელი პარ-
ტიული და საბჭოთა მუშაკები, რომელთა საქმესაც წელიწადზე
მეტ ხანს იძიებდნენ.

გამოძიების დაუშვებელი გაჭიანურების გამო, რაც 15 თვეზე
მეტ ხანს გრძელდებოდა, აგრეთვე დაპატიმრებულთა მიმართ
გამომძიებლების თვითნებობის და უკანონობის შესახებ მიღე-
ბული სიგნალების გამო, სსრკ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ
შეამოწმა ამ საქმეზე არსებული ყველა საგამოძიებო მასალა.
შემოწმების შედეგად აღმოჩნდა, რომ სინამდვილეში არანაირი
მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფი არ ყოფილა და არ არის,
რომ მთელი ეს უაზრო ვერსია საქართველოში მეგრული ნაცი-
ონალისტური ჯგუფის შესახებ, საქართველოს სსრ სახელმწი-
ფო უშიშროების ყოფილი მინისტრის ნ. რუხაძის პროუკაცი-
ული გამოწვავით.

რუხაძემ, რომელიც დიდხანს ინახავდა დანაშაულებრივ
კარიერისტულ მიზნებს, ისარგებლა იმით, რომ ბოლო პერიოდ-
ში საქართველოს პარტიული და სამეურნეო ორგანოების მუ-
შაობაში ნაკლოვანებები იყო. რუხაძე არ შემოიფარგლა პრო-
უკაციული ცდებით, ერთმანეთისთვის დაეჯახებინა ხელმძღვა-
ნელი პარტიული და სამეურნეო მუშაკები და ი. სტალინის გან-
ზრახ მცდარი ინფორმაცია წარუდგინა საქართველოში მეგრუ-
ლი ნაციონალისტური ჯგუფის არსებობის შესახებ.

რუხაძემ პარტიისა და საჭოთა ხელისუფლების ერთგუ-
ლი ადამიანები სკპ(ბ) ცკ-ის წინაშე გამცემებად და მოღალა-
ტეებად წარმოაჩინა და სსრკ სახელმწიფო უშიშროების ყო-
ფილ მინისტრის მოადგილესთან რიუმინთან შეთქმულებით მი-
აღწია ი. ბ. სტალინის სანქციას მათს დაპატიმრებაზე და მოქ-
მელების თავისუფლება გაინაღდა მათგან იმ დანაშაულებათა აღი-
არების გამოსაძალაფად, რომლებიც მათ საერთოდ არ ჩაუდენი-
ათ სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდან საქარ-
თველოში გაიგზავნა სპეციალურად ინსტრუქტირებულ გამოძ-
იებელთა 10-კაციანი ბრიგადა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან
საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის მოადგილის ცეკო-

ვის ხელმძღვანელობით დაპატიმრებულებს სცემდნენ, აღებდნენ ხელბორკილებს, დიდი ხნით არ აძლევდნენ ძილის საშუალებას, იყენებდნენ საბჭოთა კანონებით მკაცრად აკრძალული ძალდატანების სხვა მეთოდებს, მათგან მოითხოვდნენ ჯაშუშური ძირგამომთხრელი მუშაობის „აღიარებას“. ამასთან, გამოძიებლები პროფოკაციულად უცხადებდნენ დაპატიმრებულებს, რომ გამოძიების ამგვარი ხერხები და მეთოდები გამოიყენებოდა სკპ(ბ) ცკ-ის პირდაპირი დაუალებით.

ასეთი გზით ცდილობდნენ რიუმინი, რუხაძე და მათი თანამშრომლები მათ მიერვე წამოწყებული ე. წ. მგვრული ნაციონალისტური ჯგუფის შესახებ პროფოკაციული საქმის დადასტურების მიღწევას. მინისტრი ამხ. ივანტიფვი ამ ნაძირალების გავლენაში აღმოჩნდა, საქმეზე გამოძიება მთლიანად მათ მიანდო და არანაირად არ რეაგირებდა დაპატიმრებულთა მრავალრიცხოვან საჩივრებზე გამოძიების მიერ მათ მიმართ დანაშაულებრივი მეთოდების გამოყენების შესახებ (ამ საქმის გამოძიების 15 თვის მანძილზე დაპატიმრებულებმა 145 საჩივრის განცხადება შეიტანეს — ა. ა.).

საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის ყოფილ მდივანს კ. ნ. ჩარკვიანს, შემდეგ მის შემცვლელს ამ პოსტზე ამხ. ა. ი. მგვლაძეს არა მარტო ელემენტარული კრიტიკული დამოკიდებულება არ გამოუვლენიათ რუხაძის მიერ შეთითხნილი ცრუ მონაცემების მიმართ, არამედ თვითონაც მნიშვნელოვნად ხელს უწყობდნენ მას ამ საქმეში.

ა. მგვლაძემ, იმის ნაცვლად, რომ გარკვეულიყო შექმნილ ვითარებაში და აღეკვეთა სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს თვითნებობა, თვითონ აქტიურობდა ამ პროფოკაციული საქმის გაბერვასა და ყოვლად უდანაშაულო ადამიანების შემდგომ უკანონო დაპატიმრებაში.

II

საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის წინადადების საფუძველზე, 1951 წლის ნოემბერში მიღებულ იქნა სკპ(ბ) ცკ-ისა და სსრკ მინისტრთა საბჭოს დადგენილებები საქართველოს სსრ ტერიტორიიდან მტრული ელემენტების გასახლების შესახებ. როგორც მი-

ნაგან საქმეთა სამინისტრომ დაადგინა, ეს დადგენილებები მი-
ღებულია საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ისა და საქართველოს სსრ
სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ სკპ(ბ) ცკ-ის
მცდარად ინფორმირების საფუძველზე. ამას გარდა, თვით ამ
დადგენილებების შესრულებისას სსრკ და საქართველოს სსრ
სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროებმა დაუშვეს აშკარა
თვითნებობა და საბჭოთა კანონების უხეში დარღვევები. ამ თვით-
ნებობისა და უკანონობის მსხვერპლი გახდა ათასობით სრუ-
ლიად უდანაშაულო საბჭოთა მოქალაქე.

სადამსჯელო ორგანოების მსგავსი თვითნებობა და მათ
მიერ საბჭოთა კანონების დანაშაულებრივი დარღვევები სერიო-
ზულ ზიანს აყენებს პარტიის საქმეს, საბჭოთა სახელმწიფოს
ინტერესებს.

ცკ ადგენს:

1. სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 9 ნოემბრისა და 1952 წლის 27
მარტის დადგენილებების შესაცვლელად ვაღიაროთ, რომ საქ-
მე ე. წ. „მეგრული ნაციონალისტური ორგანიზაციისა საქარ-
თველოს კპ(ბ) ცკ-ის ყოფილი მეორე მდივნის მ. ბარამიას ხელ-
მძღვანელობით,“ გამოგონილი და დანაშაულებრივი კარიერის-
ტული მიზნებით შეთითხნილია საქართველოს სახელმწიფო
უშიშროების სამინისტროს ზოგიერთი ყოფილი მუშაკის ხელ-
შეწყობით.

2. ე. წ. „მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის“ საქმეზე
დაპატიმრებული მ. ი. ბარამია, ა. ნ. რაფაეა, პ. ა. შარია, ი. ს.
ზოდელაეა, ა. ი. მირცხულაეა, ვ. ი. შონია, გ. ტ. კარანაძე და
სხვები, 37-ვე კაცი, განთავისუფლდეს პატიმრობიდან სრული
რეაბილიტაციით, ხოლო საქმე მათ მიმართ წარმოებით შეწყდეს.

3. ცნობად იქნეს მიღებული ამხ. ლ. ბერიას განცხადება,
რომ ე. წ. „მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის“ საქმის საგა-
მოძიებო მასალების ფალსიფიკაციისათვის, აგრეთვე გამოძიე-
ბის მეთოდების დამახინჯებისა და საბჭოთა კანონების უხეში
დარღვევებისათვის უკვე დაპატიმრებული რუხაძისა და რიუმი-
ნის გარდა, სსრკ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ დააპატიმრა
და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისცა ყოფილი სსრკ

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის მოადგილე ცეკაჯი, საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის ყოფილი მოადგილე თაყდიშვილი, ამავე სამინისტროს უფროსი გამომძიებელი ქესანაშვილი და სხვ.

4. გაუქმდეს სკპ(ბ) ცკ-ის 1951 წლის 16 ნოემბრის დადგენილება და სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1951 წლის 29 ნოემბრის დადგენილება „საქართველოს სსრ ტერიტორიიდან მტრული ელემენტების გასაზღვების შესახებ“ როგორც არასწორი, საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის, საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ სკპ(ბ) ცკ-ისა და სსრკ მინისტრთა საბჭოს შეცდომაში შეყვანის შედეგად მიღებული.

5. დაევალოს სსრკ შინაგან საქმეთა სამინისტროს, გადახედოს ყველა დაპატიმრებული მოქალაქის საქმეს, რომელნიც გასაზღვებული იყვნენ საქართველოს სსრ ტერიტორიიდან სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებული სათათბიროს მიერ სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1951 წლის 29 ნოემბრის დადგენილების საფუძველზე და ყველა უკანონოდ გასაზღვებული მოქალაქე დაბრუნდეს ადრინდელ საცხოვრებელ ადგილზე.

6. დაევალოს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს სპეცგადასაზღვებებიდან განთავისუფლებულ მოქალაქეებს დაუბრუნონ ის ქონება, რომლის კონფისკაციაც მოხდა მათი გასაზღვებისას.

•••

სკპ ცკ აღნიშნავს, რომ ცალკეული დამნაშავეებისა და ვივინდარების ბოროტგანზრახული პროუოკაციის შედეგად ცილისწამების მსხვერპლი აღმოჩნდა საქართველოს კომუნისტური პარტია — ჩვენი პარტიის ერთ-ერთი უძველესი ორგანიზაციითაგანი, რომელიც ბოლშევიკთა პარტიისათვის ყოველთვის ერთგული საყრდენი იყო და თანამიმდევრულად ატარებდა ლენინურ ზაზს, როგორც სოციალისტურ რევოლუციამდე, ისე საბჭოთა მმართველობის წლებში. ავანტიურისტები რუხაძე, რიუშინი და მათი დამქაშები არ გაჩერებულან იმის წინაშე, რომ ჩრდილი მიეყენებინათ ქართველი ხალხისათვის, რომელიც საუკუნეების მანძილზე მჭიდროდ იყო დაკავშირებული დიდ რუს ხალხთან და ჩვენს ქვეყანაში მთელი სოციალისტური მშენებ-

ლობის განმავლობაში დაამტკიცა თავისი ურყევი ერთგულება საბჭოთა კავშირის ხალხების ურღვევი მეგობრობისადმი...

...

სკკპ ცკ-ის დადგენილება „ყოფილი სსრკ და საქართველოს სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროების მიერ საბჭოთა კანონების დარღვევების შესახებ“ აშხ. ლ. პ. ბერიას ბართთან ერთად, სსრკ შს სამინისტროს საგამოძიებო კომისიის დადგენილების დართვით, დაგზავნოს სკკპ ცკ-ის წევრებს, სკკპ ცკ-ის წევრობის კანდიდატებს და მოკავშირე რესპუბლიკების ცკ-ების, პარტიის სამხარეო და საოლქო კომიტეტების პირველ მდივნებს.

დაველოთ მოკავშირე რესპუბლიკების ცენტრალური კომიტეტების, პარტიის სამხარეო და საოლქო კომიტეტების პირველ მდივნებს, სკკპ ცკ-ის დადგენილება და მასალები ამ საკითხზე გააცნონ მოკავშირე რესპუბლიკების ცკ-ების, პარტიის სამხარეო და საოლქო კომიტეტების ბიუროს წევრებს.

სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმი“

იმევე დღეს, 1953 წლის 10 აპრილს, სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმი მიიღო „მკაცრად საიდუმლო“ კიდევ ერთი დადგენილება „სსრკ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გატარებულ ღონისძიებათა შესახებ“, რომლითაც მოიწონა ლ. ბერიას ძალისხმევა იმ დანაშაულებრივ ქმედებათა გამოსაუღწეოდ, წლების განმავლობაში რომ ხდებოდა სსრკ ყოფილ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში და ვლინდებოდა პატიოსან ადამიანებზე ფალსიფიცირებული საქმეების შეთითხვნაში, მოიწონა, აგრეთვე, საბჭოთა კანონიერების დარღვევის შედეგების გამოსასწორებლად განხორციელებული ღონისძიებები, იმის გათვალისწინებით, რომ „ეს ღონისძიებები მიმართულია საბჭოთა სახელმწიფოსა და სოციალისტური კანონიერების გასაძლიერებლად“.

...

განთავისუფლებები უმაღლესი დაიწყო. აი როგორ აღწერდა ამას ავქსენტი რაფაეა: „გამომიძახეს გენერალ-ლეიტენანტ ვლოდიმირსკის კაბინეტში და ყველაფრის დაწვრილებით დაწერა მიბრძანეს. ამის შემდეგ ბერიას კაბინეტში წამიყვანეს, სა-

დაც ლავრენტი პაელებს ძე და ქობულოვი იმყოფებოდნენ. ბერი-
ამ გამომკითხა, თუ როგორ დამაპატიმრეს, როგორ მიდიოდა
ძიება. შემდეგ დამაიმედა, რომ ყველაფერი კარგად იქნებოდა,
გამანთავისუფლებდნენ. ისიც დაუმატა, რომ ჩემს დაპატიმრე-
ბაზე სანქცია სტალინმა გასცა. „შენ სტალინთან წაზუღდი, მან
კი როგორ გადაგიხადა!“ — ჩაიცინა და ამით მაგრძნობინა, რომ
ბოლო დროს მას ჩამოეცილდი და შედეგი დამსახურებულად
მოვიმკე. მაშინ ბელადის სიკვდილის შესახებ არაფერი ვიცოდი
და ბერიას ამგვარმა საუბარმა გამაოცა.“

ციხიდან განთავისუფლებული რაფაეა პირდაპირ ქობულო-
ვის კაბინეტში დანიშნეს საქართველოს სსრ სახელმწიფო კონ-
ტროლის მინისტრად.

ქობულოვის კაბინეტიდანვე გაათავისუფლეს გრიგოლ კა-
რანაძეც, რომელიც, რაფაეასაგან განსხვავებით, მხოლოდ საქარ-
თველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილედ დანიშ-
ნეს.

აქ მცირე გადახვევას გავაკეთებ, რომელიც, ვფიქრობ, სა-
ინტერესო იქნება მკითხველისთვის.

ავქსენტი რაფაეა ლავრენტი ბერიას ახლობელი და მისან-
დო კაცი რომ იყო, ეს უკვე ვთქვით. ამბობენ, როცა ჭაბუკმა
ლავრენტიმ და ნინა გვეგუჟკორმა 1922 წელს საიდუმლოდ დაი-
წერეს ჯვარი მარტვილის ეკლესიაში (კომუნისტისა და ჩეკის-
ტის ჯვრისწერა არ ეგებოდა!), ავქსენტი მეჯვარე იყო, სწორედ
მათი პატივისცემით დაარქვაო თავის უფროს ქალიშვილს უცნა-
ური სახელი ნილა (ნი-ნო და ლა-ვრენტი).

1955 წლის სექტემბერში თბილისში, რკინიგზელთა სახ-
ლში მიმდინარე ნიკოლოზ რუხაძის, ავქსენტი რაფაეას, შალვა
წერეთლისა და სხვათა სასამართლოზე, ნ. რუხაძემ, რომე-
ლიც სტალინის სიკვდილის შემდეგ ლ. ბერიას გულისამაჩუ-
ყებელ წერილებს წერდა ლეფორტოვოს ციხიდან, მამასა და
მარჩენალს უწოდებდა და „მეგრელთა საქმეში“ მთელ თავის
ცოდვას გარდაცვლილ ბელადსა და აკაკი მგელაძეს აწმენ-
დდა, თავდაცვის ძირითად მიმართულებად დამსობილი ლა-
ვრენტისა და მისი ხალხის მხილება და დადანაშაულება აირ-

ჩია. ფორმალურად ეს სწორი იყო: იქ, საბრალდებო სკამზე გვერდიგვერდ ისხდნენ ის — ბერიას ცნობილი მტერი და ბერიას ახლობლები — აექსენტი რაფაეა, შალვა წერეთელი, რისთვის მასამართლებთო, „გაკვირვებული“ კითხულობდა, მე ხომ ამ ხალხის მტრებს ვებრძოდით.

მაგრამ ეს გაკვირვებული პოზა დიდხანს არ შერჩენია. სახელმწიფო ბრალმდებელმა, სსრკ გენერალურმა პროკურორმა რომან რუდენკომ ლ. ბერიასადმი ციხიდან მიწერილი მისი „უქვეშევრდომლესი“ წერილებიც გამოაშხურა და ერთი საზარელი ფაქტიც წარმოაჩინა: ნ. რუხაძეს, ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის საგანგებო განყოფილების უფროსად ყოფნისას, შეკვეთით მოუწვევია ავტოვარია, რომელსაც ემსხვერპლა სახელმწიფო უშიშროების მაშინდელი მინისტრის აექსენტი რაფაეას შვილი (ოღონდ არ გაცხადებულა, ვისი დავალებით და რა მიზნით იყო მოწვობილი ეს ტერორისტული აქტი).

ამბობენ, ამის შემდეგ ნ. რუხაძეს ჩაღუნული თავი აღარ აუწევია, ა. რაფაეას კი ვეღარ აკავებდნენო.

საბოლოო სიტყვაში აექსენტის თავის მართლება არ დაუწყია. მე, უბრალოდ, ქვეყნის ხელისუფლების შეცვლის მსხვერპლი ვარ, მხოლოდ იმას ვნანობ, ამ არამზადა რუხაძესთან ერთად რომ მასამართლებთო.

ამ ამბის გაგრძელებად რაფაეების გვარის თავკაცმა, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორმა, პროფესორმა მერაბ რაფაევამ მიაძობო:

თავის დროზე „მეგრულთა საქმეზე“ დაპატიმრებულმა შოთა ჯგუშიამ (მაშინ 37 „მთავარ დამნაშავესთან“ ერთად უამრავი „წვრილფეხა“ მეგრულიც მოხვეტეს სხვადასხვა ბრალდებით — ა. ა.) 1980-იან წლებში სოხუმში გამაცნო პოლკოვნიკი კაკუევი, პენსიაში გასვლამდე აფხაზეთის უშიშროების სამინისტროს მაღალჩინოსანი. იგი დიდ სამამულო ომამდე იმ ლაბორატორიის დაცვის უფროსი ყოფილა, სადაც აექსენტი რაფაეას ძმა ნიკოლოზი, რომელიც შემდეგ გერმანელებმა ტყვედ ჩაიგდეს, ხელყუმბარების გამოგონებაზე მუშაობდა. თურმე ნიკოლოზის მიერ შექმნილი ორი ტიპის ხელყუმბარა РГР-1 და РГР-2 (ручная граната Рапава) სერიულად გამოვიდა კიდეც, ოღონდ

მისი შემქმნელის ტყვედ ჩავარდნის შემდეგ ბოლო P (Panama) მოაცილეს და მხოლოდ PG (ручная граната) დაუტოვეს. სხვათა შორის, კაკუვემა მაშინდლიდან სამახსოვროდ შემორჩენილი ლაბორატორიის დაცვის დამტკიცებული სქემაც მიჩვენა.

აი, ამ პოლკოვნიკმა კაკუვემა მიაძბო უშიშროების მაღალი წრეებიდან გამოწონილი ამბავი, რომ სიკვდილმისჯილი ნ. რუხაძე გულის შეტევით კი არ მომკვდარა თბილისიდან მოსკოვში მატარებლით ეტაპირებისას, როგორც საყოველთაოდ არის ცნობილი, არამედ „სტოლიპინის ვაგონში“ (ყარგონულად ასე ერქვა პატიმართა გადასაყვან ვაგონს) დაახრჩო მასთან ერთად მჯდომმა ავქ. რაფუამ, სადღაც როსტოვთან. გვამი სადგურ აქსაიში ჩამოიღეს მატარებლიდან. რაკი რუხაძეცა და რაფუაც მოსკოვში მაინც დასახვრეტად მიჰყავდათ, ეს ამბავი აღარ გაახმაურეს და ბუნებრივ სიკვდილად გააფორმესო.

ახლა კვლავ მთავარ სათქმელს მივყევით.

ამრიგად, „მეგრულ ნაციონალისტთა“ საქმის ძიება შეწყდა და ოცდაჩვიდმეტეუე პატიმარი სასწრაფოდ გაათავისუფლეს.

ამბობენ, მათთან ლეფორტოვოში თვით ლავრენტი მივიდა და პატიმრებს მიესალმა: „გამარჯობათ, თქვა ცოდეფი, შური ქოიღგუნანო, საწყალეფი?“ (გამარჯობათ, თქვე საცოდაეებო, სული გიდგიათ, საწყლებო?)

ვერ გეტყვით, რამდენად ზუსტია მისალმების ეს ტექსტი ან, საერთოდ, მართლა მიაკითხა თუ არა მოსკოვის „შინაგან ციხეში“ მათ ლავრენტიმ, მაგრამ იმ პერიოდის ფოლკლორი დაჟინებით ირწმუნება, ნამდვილად ასე იყო (ან, რატომ არ შეიძლება ასეც მომხდარიყო?). გრიგოლ ჩაჩიბაიას ქალიშვილმა ქალბატონმა გულნარამ მიაძბო, მამაჩემი იხსენებდა, თბილისიდან მოსკოვში ეტაპირებული რამდენიმე პატიმარი ბერიასთან მიგვიყვანესო. ამასვე ადასტურებს მამანტი პაჭკორია: გრიშა ჩაჩიბაიამ მითხრა, რომ ბერიამ თავის კაბინეტში მიიღო რამდენიმე პატიმარი, 7-8 კაცი: ბარამია, ჩაჩიბაია, კარანაძე, ბეჭვაია და ესაუბრა მათ თავისი მოადგილეების თანდასწრებით. იქნებ მაშინ მიესალმა ლავრენტი გაუბედურებულ თანამემამულეებს

მეგრულად, თუ საერთოდ მოხდა პატიმრების ასეთი ჯგუფური წარდგენა სსრკ შინაგან საქმეთა მინისტრთან?

ფ. ბლაგოვეშჩენსკი კი თავის ნარკვევში „სტუმრად ნ. ა. შარიასთან“ ასეთ ვარიანტს გვთავაზობს:

„1953 წლის მარტში ბერია პირადად წავიდა ლუბიანკაზე (? — ა. ა.) მეგრელების გასანთავისუფლებლად. როცა ყველა ერთად შეიკრიბა, ბერიამ სიცილით გაახსენა შარიას, იმან ჩაგსვა, ვისზეც წერდი, ყველა დროის და ხალხის უდიდესი გენიააო“.

უფრო სარწმუნო აექსენტი რაფაეას და მამია ზოდელაეას მოწმობაა მასთან თითო-თითოდ შეხვედრაზე, ისიც განთავისუფლების შემდეგ.

ბატონმა მამიამ გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე, 2004 წლის გაზაფხულზე, მიაძბო: „ლუფორტოვოდან ბერიას კაბინეტში მიმიყვანეს. ეს ძალზე ხანმოკლე შეხვედრა იყო. ლაურენტიმ დაკვირვებით შემომხედა, ერთხანს ასე ჩუმად მიყურა, შემდეგ მკითხა: როგორ ფიქრობთ, ვინ იყო დაინტერესებული თქვენი დაპატიმრებით? აკაკი მგელაძე და ნიკოლოზ რუხაძე! — ვუპასუხე უყოყმანოდ. აშკარა იყო მან ეს ისედაც იცოდა, უბრალოდ, თავისი დასკვნის დადასტურება მიიღო. მეტი არაფერი უკითხავს.“

დაკვირვებელი მკითხველი შენიშნაუდა, რომ თავის ახლობელ ადამიანებს — აექსენტი რაფაეას და გრიგოლ ჩაჩიბაიას ლაურენტიმ კითხვა კი არ დაუსვა, ვის თელი შენი უბედურების მიზეზადო, არამედ პირდაპირ, სარკასტულად მიუთითა სტალინზე.

„მეგრული ნაციონალისტების“ ადგილი ლუფორტოვოში ვ. ცეპკოვმა და მისმა ბიჭებმა დაიკავეს. იქვე დარჩა ნ. რუხაძეც, რომელიც ცრემლიანი წერილებით მომბაუდა ლ. ბერიას და პატიებას სთხოვდა.

ასეა, დრონი მეფობენ და არა მეფენი!

ფარსი

ყოფილი „მეგრული ნაციონალისტების“ ნაწილი სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის 10 აპრილის დადგენილებამდე გაათავისუფლეს.

წინააღმდეგობით, 9 აპრილს, კრემლში საინტერესო შეხვედრა შედგა. საკნიდან ლამის ის-ის იყო გამოსული ალიოშა მირცხულაჟა გიორგი მალენკოვმა და ნიკიტა ხრუშჩოვმა იხმეს და... საქართველოს კომპარტიის ცეკას პირველ მდივნად მუშაობა შესთავაზეს.

— მორიდებლად, მაგრამ გულწრფელად ვიუარე, საქართველოში ძალზე რთული ვითარებაა და გამიჭირდება-მეთქი, — გვიამბობს ბატონი ალიოშა, — ყოველმხრივ დახმარებას დამპირდნენ, პრეზიდიუმის სხდომაზე მოხვალ და იქ გადაეწყვეიტოთო.

მალენკოვის კაბინეტიდან ბერიასთან შევედი, მისი კაბინეტი იქვე ახლოს იყო და მასაც ვთხოვე, არ გავეშვიტო ამ თანამდებობაზე. არც ბერიამ მიიღო ჩემი უარი, ამასზე უკვე მოლაპარაკებული ვართო და დარიგება დამიწყო, როგორ მოვქცეულიყავი: ყველა რეაბილიტირებულს ცხოვრებისა და მუშაობის ნორმალური პირობები შეუქმენით, თავიანთ ბინებში დააბრუნეთ, რაც წართმეული აქვთ, უკლებლივ ყველაფერი დაუბრუნეთ. ბევრი საკითხია გასარკვევი, თუ როგორ მოხდა ეს უბედურება. ყველა მოვლენა ძირფესვიანად შეისწავლეთ, ერიდეთ სამაგიეროს გადახდასო.

მეორე დღეს, 10 აპრილს, სკკპ ცკ პრეზიდიუმის სხდომა შედგა, რომელიც გ. მალენკოვს მიჰყავდა. მან თქვა, რომ ეს დადგენილება (ხელში ეკავა სტალინის ხელმოწერილი დადგენი-

ლება), რომლითაც შეურაცხყოფილია ქართველი ხალხი და უდანაშაულოდ რეპრესირებული არიან რესპუბლიკის თვალსაჩინო ხელმძღვანელი მუშაკები, არასდროს არსად არ განხილულა, დამნაშავედ შეურაცხულთათვის არაფერი უკითხათ, არ არსებობს წაყენებული მძიმე ბრალდებების დამადასტურებელი დოკუმენტები, სტალინი შეაცდინესო. გ. მალენკოვმა მთავარ დამნაშავეებად დაასახელა ა. მგელაძე და ნ. რუხაძე და ა. მგელაძის მკაცრად დასჯა მოითხოვა. ასევე გამოვიდა ნ. ხრუშჩოვიც.

ვ. მოლოტოვმა მხარი დაუჭირა გ. მალენკოვს და ნ. ხრუშჩოვს, მ. ბარამია სოფლის მეურნეობის კარგი მცოდნეაო.

მიიღეს სინამდვილის ამსახველი და დამადასტურებელი სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის 10 აპრილის დადგენილება, ა. მგელაძე მოიხსნა თანამდებობიდან. ამ ადგილზე ჩემი კანდიდატურა წამოაყენეს.

პრეზიდიუმის სხდომის დამთავრების შემდეგ გ. მალენკოვი და ლ. ბერია ხანგრძლივად და გულთბილად მესაუბრნენ. გადმომცეს დადგენილებები: უდანაშაულოდ რეპრესირებულთა შესახებ, გადასახლებულთა სამშობლოში დაბრუნების შესახებ, თბილისისა და ქუთაისის ოლქების გაუქმების შესახებ, მირჩიეს თუ როგორ გაგვეხორციელებინა ეს დადგენილებები. ცენტრალური კომიტეტიდან არავის გამოვგზავნით, თქვენ თვითონ გენდობითო. ამასთან, ზაზგასმით მთხოვეს, გონიერება გამოიჩინეთ და შურისძიება არამც და არამც არ დაუშვათო. მეც, სწორედ ასე ვიყავი განწყობილი.

რეპრესირებულთა და გადასახლებულთა სამშობლოში დაბრუნება ერთმანეთს დაემთხვა. ხალხი აღფრთოვანებით ხვდებოდა მათ რკინიგზის სადგურებზე, განსაკუთრებით თბილისში, ზეიმები იმართებოდა,

შინ დაბრუნებულებმა, მძიმე განსაცდელის, გაჭირვებისა და შეურაცხყოფის გადატანის მიუხედავად, სულგრძელობა, წესიერების უმაღლესი გრძნობა გამოიჩინეს და რეპრესიებითვე სამაგიეროს გადახდა არ მოუთხოვიათ.

სამაგიეროდ კრებულში წარიმართა საქმე უკუღმა. 1953 წ. 26 ივნისს ლაერენტის ბერია დააპატიმრეს, გაასამართლეს და 1953 წლის 23 დეკემბერს დახვრიტეს.

თუმცა, არის დაბეჯითებული ხმები, რომ იგი დაპატიმრებისთანავე ან დაპატიმრებიდან რამდენიმე დღეში მოკლეს და სასამართლო უბრალოდ ფარსი იყო. საქართველოს სტატიისტიკის დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილემ, ცნობილმა ეკონომისტმა იოსებ არჩვაძემ მიაშობო 1990 წლის ნოემბერში სსრკ სახელმწიფო საგვგმო კომიტეტის მთავარი სპეციალისტის (იგი კურირებდა წარმოებას სსრკ სარეჟიმო დაწესებულებებში — ციხეებსა და კოლონიებში), ძალზე სერიოზული და განათლებული ადამიანის მიერ განდობილი, რომ მას „1980-იან წლებში ვლადიმირის ციხის ტერიტორიაზე უჩვენეს ადგილი, სადაც 1953 წლის 29 ივნისს საბჭოთა არმიის ორი პოლკოვნიკის თანდასწრებით ჩამარხეს საბჭოთა კავშირის მარშალი ლაერენტის პავლეს ძე ბერია.“

არსებობს მეორე ვერსიაც, რომელიც ძალიან ჰგავს პირველს: ქალაქ ვლადიმირის ციხის უფროსმა, პოდპოლკოვნიკმა კოზიკმა სიკვდილის წინ აღიარა, რომ 1953 წელს იგი პოლკოვნიკმა კალისტრატოვმა დაიბარა და აუწყა, საიდუმლო სამთავრობო დავალება უნდა შევასრულოთ, კერძოდ, ერთ-ერთი დამნაშავის ცხედარი სადმე მიფრუებულ ადგილას დავმარბოთ. დამნაშავის ვინაობა კოზიკისთვის არავის უთქვამს, მაგრამ მან თვალი მოჰკრა ბრეზნენტში გახვეულ ცხედარს, რომელიც მოშორებულ უკაცრიელ ადგილას ჩაფლეს. ამის შემდეგ კალისტრატოვმა არყით სავსე მათარით შესანდობარი თქვა და სხვებსაც დაალევინა. თან ყველანი გააფრთხილა, საიდუმლო არავისთვის გაემხილათ. კოზიკი ვარაუდობდა, რომ ბრეზნენტში ბერიას ცხედარი იყო გახვეული. ისე, ლაერენტის ვაჟი სერგო წერს, რომ 1953 წლის 26 ივნისს კაჩალოვის ქუჩაზე, საკუთარ ბინაში მოკვლის შემდეგ, მამამისის ცხედარი სახლიდან სწორედ ბრეზნენტში გახვეული გაიტანეს...

ყოვლისშემძლე ლაერენტის დაამხეს და თუკი რამ საბჭოთა

ხელისუფლებას ცოდვა ჰქონდა, სულ მას მიაწერეს. „მეგრულთა საქმეც“ კი შემოუბრუნეს.

სკკპ ცკ-ის 1953 წ. ივლისის ცნობილ პლენუმზე ნ. ხრუშჩოვმა პირდაპირ განაცხადა, რომ „ყალბია მეგრულთა საქმე საქართველოში“, შემდეგ კი ასეც ახსენა — „სამარცხვინო ქართული საქმე“. ყველაზე „რელიეფური“ იყო შეიარაღებულ ძალთა (თავდაცვის) მინისტრის ნიკოლოზ ბულგანინის გამოსვლა:

„არ შეიძლება, ეროვნულ საკითხზე ლაპარაკისას გვერდი აუარო საქართველოს საკითხს. თქვენ მასალები წაკითხული გაქვთ. ამ გაიძვერამ (ბერიაძე — ა. ა.) საქართველოს მიმართებაში თავის თავზე აიღო მონოპოლიური უფლება ერთპიროვნულად გადაწყვიტა საქართველოს ყველა საკითხი. გამოეთქვამ ცკ-ის პრეზიდიუმის საერთო აზრს: მან ეს საქმე ისე აურ-დაურია, რომ სერიოზულად დაგვჭირდება გარკვევა, თუ რა ხდება დღეს საქართველოში...“

ამხანაგებო, არის ლაპარაკი ბერიას თითქოს დადებით როლზე ექიმების განთავისუფლების („ექიმთა საქმე“ — ა. ა.), „საქართველოს საქმის“ ლიკვიდაციაში. აქაც უნდა ვამხილოთ ის. არავითარი მისი დადებითი როლი აქ არ არის. პირიქით, ყველაფერი ეს იმისთვის კეთდებოდა, რომ პოპულარობა მოეპოვებინა (? — ა. ა.).

სინამდვილეში როგორ იყო საქმე? უნდა გითხრათ, რომ ჯერ კიდევ სტალინის სიცოცხლეში ჩვენ, ცკ-ის პრეზიდიუმის წევრები ერთმანეთში ვლაპარაკობდით, რომ ექიმთა საქმე ყალბია, რომ ქართული საქმე ყალბია... ბერიაძე იცოდა ამ ლაპარაკების შესახებ. გეკითხებით, რაღა დარჩენოდა მას სტალინის სიკვდილის შემდეგ, როცა შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი დაიკავა? რა თქმა უნდა, მას ამ საქმეებისათვის ბოლო უნდა მოელო და ეს საქმეები დასრულდა არა იმის გამო, რომ პირადად მან რაიმე დადებითი როლი შეასრულა, არამედ იმიტომ, რომ გარემოებამ აიძულა. მან იცოდა ცეკას აზრი, ცეკას პრეზიდიუმის წევრთა აზრი ამ საკითხებზე“.

ხრუშჩოვს, ბულგანინს, მოლოტოვს, კაგანოვიჩს და სხვებს „მეგრულ ნაციონალისტთა საქმის“ გამო ბერიას გაშავებაში

მხარი აუბეს საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ ვალერიან ბაქრაძემ და მისმა პირველმა მოადგილემ საქარია კეცხოველმა.

— ის, რომ ბერია ყოველთვის პირადი კარიერისტული მოსაზრებიდან გამომდინარე მოქმედებდა, სხვათა შორის, ჩანს მისი მუხანათური ქმედებით ე. წ. მეგრულ ნაციონალისტთა პროვოკაციულ საქმესთან დაკავშირებით. ბერიამ თავიდანვე ყველაზე უკეთ იცოდა, რომ ეს პროვოკაცია იყო, იცოდა, ვინ და როგორ ქმნიდა პროვოკაციულ მასალებს პატიოსან ადამიანებზე, თვითონ გამოზარდა პროვოკატორები მეგლადე და რუხადე, იცოდა, რომ აწამებდნენ პატიოსან მუშაკებს, მაგრამ უკანასკნელ მომენტამდე, სანამ ეს მისთვის მომგებიანი არ გახდა, არაფერი უთქვამს ამაზე. პირიქით, ცეცხლზე ნავთს ასხამდა, რაც ჩანს თუნდაც მისი გამოსვლიდან საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის პლენუმზე 1952 წლის აპრილში. ამხ. სტალინის სიცოცხლეში ბერიამ არაფერი გააკეთა ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ჯგუფის საქმეში სინათლის შესატანად და მხოლოდ ამხანაგ სტალინის გარდაცვალების შემდეგ, როცა შინაგან საქმეთა სამინისტროს სათავეში ჩაუდგა, ამოათრია ეს საქმე იაფი ავტორიტეტის მოსახვეჭად, — თქვა ვ. ბაქრაძემ.

როგორც ვხედავთ, მან სიტყვა-სიტყვით გაიმეორა ბულგანინის პირდაპირ სასაცილო „არგუმენტაცია“. მაგრამ იგი ამაზე არ შეჩერებულა.

— ბერიამ ამ საქმეშიც აამღვრია წყალი, რადგან ხელაღებით ყველა დაპატიმრებულის რეაბილიტაცია მოხდა, რის შედეგადაც განთავისუფლებული აღმოჩნდნენ ისეთი გაიძვერები, როგორიც არის შარია. იგი ციხიდან სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის 10 აპრილის დადგენილებამდე ბევრად ადრე, მარტის შუა რიცხვებში გამოუშვეს, რადგან შარია ბერიას „ანდერძის აღმსრულებელია“. ამას გარდა, იყვნენ ცალკეული ადამიანები, რომლებსაც სერიოზული სამეურნეო და ყოფითი დანაშაულებანი ჰქონდათ. ამისთვის ისინი რაღაც ხარისხით აუცილებლად უნდა დასჯილიყვნენ, სინამდვილეში კი ყველა ხელაღებით გაამართლეს და ახლა ისინი თავაღერილი დადიან, როგორც ყვე-

ლა ცოდვამიტვეებულნი და დიდ პოსტებს ითხოვენ. ისე რომ, ცალკეულ პიროვნებებში დამატებით უნდა გავერკვეთ.

შემდეგ ვ. ბაქრაძემ კიდევ ერთი ნიუანსი გააცნო პლენუმს.

სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის 1953 წლის 10 აპრილის დადგენილება ამ დოკუმენტის საქართველოს კომპარტიის ცეკას პლენუმისათვის გაცნობას ითვალისწინებდა. ლ. ბერიას ვ. ბაქრაძისთვის დაურეკავს და უკითხავს, როგორ აპირებ პლენუმისთვის ამ დადგენილების მოხსენებასო. დადგენილების ტექსტს წაეკითხავო, უპასუხა ვ. ბაქრაძემ. არა, — უთხრა ლავრენტიმ, — წაიკითხე ყველაფერი თავიდან ბოლომდე, წერტილიდან წერტილამდე.

საქმე ის არის, რომ პრეზიდიუმის დადგენილებას ერთვოდა ლ. ბერიას მოხსენებითი ბარათი და სპეციალური კომისიის ოქმი, რომლის წაკითხვასაც საჭიროდ არ მიიჩნევდა ვ. ბაქრაძე. ლავრენტის კი სურდა მსმენელთათვის ნათელი გამხადრიყო მისი დამსახურება მეგრულთა საქმისა და გადასახლებულთა საქმის ლიკვიდაციაში. ვ. ბაქრაძეს მაინც არ წაუკითხავს დამატებები. ეს ლ. ბერიამ შეიტყო და ტელეფონით გალანძლა, უყვირა, შენ არასწორად ჩაატარე პლენუმი, არაფერი არ გესმის, მეკონსერვე ხარ და არა პოლიტიკოსიო (ვ. ბაქრაძე ერთხანს საქართველოს კვების მრეწველობის მინისტრად მუშაობდა — ა. ა.). გვინდოდა პრეზიდიუმის დადგენილების განხილვა ცეკას და საოლქო კომიტეტების პლენუმებზე დაგვესრულებინა და შემდეგომ საყოველთაო სჯა-ბაასში აღარ გადავჭრილიყავით, რადგან საკითხი ნათელი იყო, მაგრამ ბერიამ გვაიძულა ფართო კამპანია გაგვეშალა და ამ საქმეში ყველა კომუნისტი ჩაგვება. თვენახვერის განმავლობაში მთელი აქტივი ამ საქმით იყო დაკავებული და კინაღამ საგაზაფხულო სამუშაოები ჩავაგდეთო, თქვა დასასრულ საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ.

სრულიად გასაგებია ვალერიან ბაქრაძის მონდომება, პლენუმს ლ. ბერიას შესახებ რაიმე მაკომპრომეტირებელი მიაწოდოს (ლავრენტის თანამემამულისაგან თქმული განსაკუთრებით ფასეულია!), მაგრამ ბულგანინის ყოვლად უსუსური „არგუმენტებისა“ არ იყოს, ვ. ბაქრაძის ეს ბოლო „სამხილიც“ არ გა-

მოდგება „ხალხის მტრისა და იმპერიალიზმის დაქირავებული ჯაშუშის“ ჩასაქოლად. ე. წ. მეგრული ნაციონალისტური ანტისაბჭოთა და ანტიპარტიული ჯგუფის შესახებ სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის დადგენილების მხოლოდ ცეკას და საოლქო კომიტეტების პლენუმებზე განხილვა საქმეს ნამდვილად არ წაადგებოდა. 1951 წლის 9 ნოემბრის უღვთო დადგენილებას იმდენი უბედურება, ადამიანური ტრაგედია, ავი მითქმა-მოთქმა და დაპირისპირება მოჰყვა, რომ ახლა მისი გამბათილებელი დოკუმენტის საზოგადოებრიობისთვის ფართოდ და საფუძვლიანად გაცნობა დიდაც საჭირო და აუცილებელი იყო. ის შეიძლება ჰაიპარად სხვაგან, სადმე შორს, ყირგიზეთში ან ლატვიაში განეხილათ, მაგრამ არამც და არამც — საქართველოში.

ისე რომ, შეიძლება გაიგო ვ. ბაქრაძის მონდომება, მაგრამ არა მის მიერ მოყვანილი მაგალითის სიბრძნე...

რაც შეეხება საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილეს ზაქარია კეცხოველს, მანაც ძირითადად ვ. ბაქრაძის ხაზი გააგრძელა. ამასთან, საკითხი სხვა კუთხით დასვა — წლევეანდელი აპრილის შემდეგ, ანუ ცკ-ის პრეზიდიუმში „ნაციონალისტი მეგრელების საქმის“ განხილვისა და მათი განთავისუფლების შემდეგ, საქართველოში ი. სტალინის ახლობელი ადამიანების დევნა-შევიწროება დაიწყო. ე. წ. მეგრული ნაციონალისტების საკითხის, ამ მოუღენის შესახებ არსებული დოკუმენტების შეფასებისას, ხდება იმ ფაქტის იგნორირება, რომ ი. სტალინმა პარტიის ყურადღება მიმართა ნაციონალიზმის არსებულ გამოვლინებაზე. ბერია ი. სტალინის სიკვდილის შემდეგ ნაჩქარევად მიიღო გადაწყვეტილება ხელალებით ყველა დაპატიმრებულის განთავისუფლებაზე. მე არ ვამტკიცებ, რომ ყველა მათგანი ნაციონალისტი იყო ან არსებობდა რაიმე ორგანიზაცია, მაგრამ მათ შორის ისეთები კი იყვნენ, ვინც მსხვილ ბოროტმოქმედებაში იმხილებოდა. ამ საქმეში კარგად გარკვევაა საჭირო. ხოლო ის, რომ მთელი საქმე დავიყვანოთ ბერიას სურვილამდე, პოპულარული გამოჩენილიყო, ჩემი აზრით, არასწორიაო, — გადაჰკრა ნ. ბულგანინს ზ.

კეცხოველმა (შეიძლება მისდაუნებურადაც — მაშინ ასეთი სიტყვათა მძიმე უჩვეულო და მოულოდნელი იყო).

— უკანასკნელ პერიოდში ბერიას სამდღონოდან სურვილისამებრ განკარგულებებს იძლეოდა შარია, საქართველოში კი ბრმად და უსიტყვოდ ასრულებდნენ მის განკარგულებებს ბერიასთვის არასასურველი ხალხის გადაყენების და საჭირო აღამიანების დანიშვნის შესახებ. შეიძლება ეს ნაციონალიზმი არ არის, მაგრამ ყველა შემთხვევაში დიდი საძაგელი რამ არის — ასე დაამთავრა გამოსვლა ზაქარია კეცხოველმა.

პლენუმის დასრულების შემდეგ, საქართველოს კომპარტიის ცეკას პირველ მდიანს ალიოშა მირცხულავას, რომელმაც სიტყვით გამოსვლისას არც მწვადი დაწვა და არც შამფური, ანუ, ბერია კი გააკრიტიკა, მაგრამ, ასე ვთქვათ, ზოგადად, ზანგრძლივად ესაუბრნენ გ. მალენკოვი და ნ. ხრუშჩოვი.

მათ აინტერესებდათ თუ როგორ განვითარდებოდა მოვლენები საქართველოში, არ სჯეროდათ დაპირება, არაფერიც არ მოხდებოდა. მაგრამ ფორმალურად მაინც დაეთანხმნენ, ოღონდ პასუხისმგებლობა მას დააკისრეს.

ამ მოლაპარაკების პარალელურად, ზურგს უკან, ნ. ხრუშჩოვის ხელმძღვანელობით ფარული აქცია მიმდინარეობდა: თბილისში გაგზავნეს 100 ოფიცრისგან შემდგარი რაზმი ორგზის საბჭოთა კავშირის გმირის, გენერალ-პოლკოვნიკ პავლე ბატოვის მეთაურობით, რომელსაც დავალებული ჰქონდა, ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობასთან ერთად, რესპუბლიკის პარტიული და სამთავრობო ორგანოებისგან დამოუკიდებლად ემოქმედა. მოსკოვის განკარგულებით, სამხედროებმა საქართველოს დელეგაციის დაბრუნებამდე დააპატიმრეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელმძღვანელი მუშაკები ვარლამ კაკუჩაია, შალვა წერეთელი (მინისტრი ვლადიმერ დეკანოზოვი პლენუმზე მიწვევის საბაბით ჩაიტყუეს მოსკოვში საქართველოს დელეგაციის შემადგენლობაში და ჩასვლისთანავე აიყვანეს), აქსენტო რაფაეა, ლ. ბერიას მოხუცი დედა მართა და ნათესავეები.

13 ივნისს პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და თბი-

ლისის საქალაქო კომიტეტის პლენუმების გაერთიანებული სხდომა გაიმართა რესპუბლიკის პარტიულ აქტივთან ერთად. მასზე მიწვეული ჰყავდათ ამირკაკასიის სამხედრო ოლქის სულ-მძღვანელობა სარდლის, არმიის გენერალ ალექსი ანტონოვის მეთაურობით. მათთან ერთად იყო გენერალი პავლე ბატოვიც.

იგი მოსკოვიდან კარგად იცნობდა ალიოშა მირცხულაევს, იცოდა, რომ იქ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში მუშაობდა და ახლა ეგონა, ისიც მოსკოვიდან არის მოვლინებულიო. სანამ პლენუმი დაიწყო, მან ალიოშა გვერდზე გაიყვანა და გაანდო მისთვის ნ. ხრუშჩოვისა და ნ. ბულგანინის მიერ მიცემული საიდუმლო დავალება — საქართველოში მოსალოდნელ გართულებათა ჩახშობა. გაკვირვებული იყო, აგერ ხუთი დღეა თბილისში ვარ, რამდენჯერმე ანტონოვთან ერთად დღითაც და ღამითაც შემოვიარე ქალაქი და ახლომახლო რაიონები, მაგრამ რაიმე საეჭვო, უკმაყოფილების ან დაჯგუფების მსგავსი ვერაფერი შევნიშნე, მოსკოვი კი ყოველდღე გვთხოვს ინფორმაციასო. ა. მირცხულაევამ გენერალი დაამშვიდა, უწესრიგობა და არეულობა არ იქნებაო და პრეზიდენტში მიიწვია.

როცა ა. მირცხულაევა თავმჯდომარეობას შეუდგა, პ. ბატოვმა თურმე გაიკვირვა, სხდომას რატომ პირველი მდივანი არ წარმართავსო. როცა შეიტყო, პირველი მდივანი სწორედ ეგ არისო, საშინლად შეწუხდა და დაფრთხა. შესვენებისას ა. მირცხულაევასთან მივიდა და შინაგანი მღელვარებით გაფითრებულმა სთხოვა, ნურავის, განსაკუთრებით ა. ანტონოვს, ნუ ეტყვიან ჩემს წედანდელ ნათქვამსო და როცა დარწმუნდა, მასპინძელი მის შეცდომას საიდუმლოდ შეინახავდა, მაშინდა გამოიხედა თვალში.

პლენუმი (და შემდგომი მოვლენებიც) მართლაც მშვიდად წარიმართა. სხვათა შორის, მხოლოდ გაზეთ „ზარია ვოსტოკას“ რედაქტორმა ოთარ ევაძემ გაბედა და მოსკოვიდან ჩამოსულ სკკპ ცკ-ის ორგანიზაციულ-პარტიული მუშაობის განყოფილების გამგეს ეგვანი გრომოვს მოსთხოვა, ერთი ფაქტი მაინც დაგვისახელეთ ბერეას ძირგამომთხრელი საქმიანობის დასტურად, კონკრეტულად რომელი იმპერიალისტური ქვეყნის აგენტი აღმოჩნდა იგი და რა სახელმწიფო საიდუმლოება გასცაო,

რითაც ერთობ დიდ უხერხულობაში ჩააგდო სტუმარი, რადგან არავითარი კონკრეტული პასუხი მას არ ჰქონდა.

მაგრამ ლ. ბერიას ბრალი და დანაშაულობანი და მის თავს დატრიალებული ამბის სამართლიანობა-უსამართლობა სულ სხვა განსჯის თემაა. ეს ბოლო ეპიზოდი, უბრალოდ, იმის საილუსტრაციოდ მოვიყვანე, თუ როგორ შიშობდა მოსკოვი, რომ ლაგერენტის დამხობას საქართველოში გამოსვლები და არეულობა მოჰყვებოდა და ჩუმად როგორ გვეძაგდა სისხლიან ანგარიშსწორებას.

•••

„მეგრელთა საქმე“ ბოლო მასშტაბური ჩეკისტური სიყალბე აღმოჩნდა. მას, როგორც ვნახეთ, არანაირი იურიდიული სარჩული არ ჰქონდა, მხოლოდ „პარტიის ნებას“ ეფუძნებოდა. მაშინ ასე იყო: პარტიის ნება, ანუ ცეკას გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის კოდექსს უთანადებებოდა, ხშირად აღემატებოდა კიდეც. ამიტომაც შეუძახეს პლენუმზე მიხა ბარამიას, როგორ თუ თავს იმართლებ და არ აღიარებ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების უტყუარობას, „ჩვენ არ გვახსოვს პარტიის ისტორიაში, რომ საკავშირო კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება ცოცხალ ფაქტებზე არ ყოფილიყოს აგებული“.

სწორედ პარტიის ხელდასხმით და მისი „ფარისა და მახვილის“ — სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მონდომებით იყო, რომ „ბურჟუაზიული ნაციონალისტების ჯგუფმა, რომელსაც ბარამია მეთაურობდა, თავისი მტრული მოღვაწეობით ჩვენს რესპუბლიკას შავი და ამაზრზენი ლაქა მოსცხო“...

უშიშროების სამსახურმა იეზუიტური მეთოდებით დააწამებინა ცილი ადამიანებს საკუთარ თავზე. მიხა ბარამიას დააწერინეს: „1949 წლიდან დაუუახლოვდი ნაციონალისტურად განწყობილ მეგრელებს, რომელთაც ხელმძღვანელი პოსტები ეჭირათ საქართველოს პარტიულ და მთავრობის ორგანოებში, შვექმენი მათგან მეგრულ-ნაციონალისტური ჯგუფი და მასზე დაყრდნობით დავიწყე ანტიპარტიული და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობა“. მიხას მეუღლეს ალექსანდრა იოსავას „აღი-

რებინეს“, რომ იცოდა ქმრის ანტიპარტიული, ნაციონალისტური მოღვაწეობის შესახებ, თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტში, სადაც ასისტენტად მუშაობდა, თავის გარშემო იკრებდა დამნაშავეებს და მლიქვნელებს და ამით ქმარს ხელს უწყობდა მტრული მიზნების განხორციელებაში. პეტრე შარიას ათქმვენიეს, მეგრულ-ნაციონალისტურ ჯგუფში აექსენტი რაფაუამ ჩამითრიაო, ჩაჩიბაიას კი მის გადამბირებლად თვით ბარამია დაასახელებინეს...

მას შემდეგ ნახევარი საუკუნე გავიდა, მაგრამ ბოლომდე, ძირ-ძირობამდე მაინც გაურკვეველი დარჩა ამ საქმის ავტორთა ჩანაფიქრის მიზანი და დანიშნულება.

ხატოვნად რომ ვთქვათ, გადაიქროლეს ქარიშხლებმა, წყალნი წავიდნენ, წყალნი მოვიდნენ, დარჩნენ ქვიშანი... დღეს აღარც საბჭოთა კავშირია და აღარც საბჭოთა რეჟიმი. იმ აბსურდული, სამარცხვინო და გაუგონარი „საქმის“ მონაწილეთაგან ორიოდ კაციდა თუ შემორჩა. მაგრამ ცოცხლობს ხსოვნა გადატანილ დიდ განსაცდელზე, ქართველების ერთიანობაზე დაღერებულ მახვილზე, უნასივით გასისინებულ ეჭვებსა და ჭორებზე, აღამიანთა ქვებუდანობასა და გაუტანლობაზე.

ღიახ, უკვალოდ არაფერი იკარგება და ალბათ არც მაშინდელი შიში, დამცირება და შეურაცხყოფა დაწერილა ყინულზე (ჯერ მარტო მაშინდელი მწარე ხუმრობა რად ღირდა, „საქართველოში იებს კრეფენო“ — მეგრული გვარების ია-ზე დაბოლოების გათამაშებით). და ახლა მეჩვენება ხოლმე, რომ, როცა სამეგრელო მწვავედ (ზოგჯერ იქნებ მეტისმეტად ემოციურად და ხაზგასმულად) რეაგირებს ამა თუ იმ უსამართლობაზე, ეს მაშინ მოჭიმული ნერვების შორეული თრთოლვაა.

ჰოდა, სიტყვა მინდა დავასრულო ჩვენი პოლიტიკოსებისა თუ პოლიტიკანებისადმი მიმართვით, რომლებიც ძალზე თამამად და იოლად მანიპულირებენ კუთხური ფასეულობებით და მოუკიდებლობის გზაზე შემდგარი ჩვენი ერის ისედაც ნაწამები და დაღლილი სხეული მეტ მოსათუთებას საჭიროებს. გაუფრთხილდეთ მასაც და ერთმანეთსაც!

აქვე ერთ საკითხზეც უნდა ვთქვა ორიოდ სიტყვა.

არის მოარული აზრი, რომ მაშინ, 1950-იანი წლების დასაწყისში, თითქოს განზრახული იყო „მეგრულთა მასობრივად აყრა და საქართველოდან გასახლება“.

მაგრამ ეს მხოლოდ ზეპირსიტყვიერება არ არის. მაგალითად, სქელტანიან ჟურნალ „აიას“ (ქუჯგი-ფარნაუაზის საზოგადოების ჟურნალი) 2000 წლის მე-8 ნომრის პუბლიკაციაში წერილობით, როგორც უტყუარი ფაქტი, არის „დადასტურებული“ ასეთი გეგმის არსებობა:

„...გაგვაფრთხილა, რომ იწყება თბილისში მცხოვრებ მეგრულთა აღწერა, მათი დეპორტაციის მიზნით ვერ გეტყვი, თბილისიდან უპირებდნენ გასახლებას თუ საერთოდ საქართველოდან“.

„...ეს დიდი ტრამვა იმ დიდი გრძნობიდან მოდიოდა, რომელიც მე იმ ქვეყნის მიმართ მქონდა, საქართველო რომ ჰქვია და რომელმაც იქიდან გასახლება მომინდომა. ვიმეორებ, არა აქვს მნიშვნელობა, რომ ის ვერ განხორციელდა, იგი უკვე მოხდა ამ გადაწყვეტილების მიღებით“.

„...როცა დაიწყეს მეგრელების დევნა-დაპატიმრება და მზადდებოდა მათი მასობრივი დეპორტაცია“.

„აკ. მგელაძე, ნ. რუხაძე, ა. ბერიშვილი, გ. ელისაბედაშვილი, ვ. ეგნატაშვილი და მისთანანი, ხომ „მეგრულთა საქმის“ აგორებით არწმუნებდნენ სტალინის მთელი სამეგრელოს მოსახლეობის აყრისა და გასახლების აუცილებლობაში“.

იმ წერილების ავტორები, საიდანაც ეს ციტატები ამოვარიდე, ფრიად პატივსაცემი ადამიანები არიან, უპირველეს ყოვლისა იმ ღრმა ტკივილისათვის, რასაც 1990-იან წლებში სამეგრელოსთვის ნებისთი თუ უნებლიეთ მიყენებული წყენის გამო განიცდიან. მე მათ გულწრფელად ვუთანაგრძნობ. ის, რაც მოხდა, არამც და არამც არ უნდა მომხდარიყო და ეს მხოლოდ მათი კი არა, ჩემიც, როგორც რიგითი ქართველი კაცის და მილიონობით ჩემნაირის პირადი ტკივილი, შეურაცხყოფა და დამცირებაც იყო და არის.

ოღონდ წყენამ არ შეიძლება აფსურდამდე მიგიყვანოს. ჯერ ერთი, ულოგიკობითა და უსაფუძვლობით გამაოგნა სიტ-

ყვებმა: „სამეგრელო რომ ჩამორჩენილი იყოს, ამის სურვილი ბევრს აქვს საქართველოში და ცდილობს კიდევ... ამიტომ ებრძოდნენ სამეგრელოს ავტონომიას, რადგან მაშინ მიხი დიდი პოტენციალი, ხელოვნების, მეცნიერების, სპორტის თუ სხვა სფეროებში, რომელიც მის გარეთ იფურჩქნება და იხარჯება, ადგილზე დარჩებოდა...“

მაგრამ ეს კიდევ არაფერი, მთავარი შემდეგ მოდის: „სიტუ-ზე და სინითლე ვიგრძენი, როცა დღეს ვდგევარ არა მარტო საქართველოს მოქალაქეობაზე, არამედ საერთოდ ქართველობაზე უარის თქმის ზღურბლთან.“

შეიძლება განაწყენდე ხელისუფლებაზე, ადამიანებზე, მაგრამ სამშობლოზე განაწყენება არ შეიძლება!..

თუმცა მთელი ეს „ფილოსოფიური წიაღსვლა“ მხოლოდ სიტყვამ მოიტანა, მთავარი სათქმელი კი სხვა მაქვს: „აიას“ ავტორები ცდებიან, როცა ამტკიცებენ, მეგრელთა მასობრივი გასახლება იყო გადაწყვეტილიო.

საიდან, რის საფუძველზე, რომელ დოკუმენტებზე დაყრდნობით ცხადდება ეს ჭორი სინამდვილედ?

არ ყოფილა ასეთი რამ, არვის მოსვლია თავში, მათ შორის — სტალინს. ნუ აეკიდებთ მას კიდევ ერთ მძიმე ცოდვას. ნურც — აკაკი მგელაძეს. სხვათა შორის, იგი პირველი დააფრთხო მეგრელთა რეპრესიის მზარდმა მასშტაბმა და ცეკას პლენუმზე ყველას გასაგონად განაცხადა, ხდება დამახინჯებები — ზოგიერთები პატიოსან მეგრულ მუშაკებსაც ანტიპარტიულობას აბრალებენო.

ასე რომ, ამ ნახევარი საუკუნის წინათ აგორებული ჭორი კვლავ ცოცხალია და სმენას უწამლავს ადამიანებს.

ერთიც. ვთქვათ, ერთი წუთით დაუშვათ, რომ ასეთი განზრახვა მართლაც იყო. რა შუაშია აქ საქართველო (გაიხსენეთ: „საქართველო... რომელმაც იქიდან გასახლება მომინდომა.“)? თანაც, თურმე, მნიშვნელობა არ ჰქონია, რომ ეს გასახლება ვერ განხორციელდა, რადგან „იგი უკვე მოხდა ამ გადაწყვეტილების მიღებით“.

კვლავ ვიმეორებ: რა შუაში იქნებოდა საქართველო, ეს ვუ-
ლური გადაწყვეტილება კიდევ რომ მიღებულიყო? რა შუაში
იყო საქართველო მთელი „მკვრელთა საქმის“ გამო, თუმცა კი
სტალინიც, მგელაძეც და რუხაძეც ქართველები იყვნენ? ვინ
რას ეკითხებოდა საქართველოს და ქართველ ხალხს?

განა საქართველო იყო დამნაშავე 1952 წელს მისი ტერი-
ტორიიდან „მტრული ელემენტების“ — რეპატრიანტების, ნატ-
ფევარებისა და მათი ოჯახის წევრების — 12 ათასი ქართველის
შუა აზიაში გადასახლებაში, თუმცა საკავშირო მთავრობამ ეს
აქცია ვითომც სწორედ „საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ის თხოვნით“
განახორციელა?

დაბოლოს...

ამ რამდენიმე წლის წინათ (უფრო ზუსტად — 1999 წელს) საქართველოს პრეზიდენტის პრესსამსახურის მაშინდელმა უფროსმა ვახტანგ აბაშიძემ გამაცნო განსაცვიფრებელი დოკუმენტი — ყოფილი მთავარი საბჭოთა იდეოლოგის, სკკპ ცკ-ის მდივნის, პოლიტბიუროს წევრის, ცნობილი რეაქციონერისა და შოვინისტის მიხეილ სუსლოვის დახურული მოხსენება. გაგაცნობთ ნაწევრებს, რომელიც „დიდი რუსეთის გადარჩენის“ ამ რუხი კარდინალისეული გეგმის კავკასიურ ნაწილს წარმოადგენს.

„კომუნისტური პარტია რუსეთის წებოა და სანამ ეს წებო თავის ძალას, თავის თვისებას დაკარგავს, მანამდე უნდა აუპუშავოთ რუსეთის გადარჩენის გეგმა, რომელიც სხვადასხვა რესპუბლიკაში სხვადასხვანაირი იქნება. შორეულ აღმოსავლეთში მომსახურე ჩვენ გენერლებს უნდა მივცეთ ცხოვრების ნორმალური საშუალება. მათს ჩამოსასახლებლად გეჭირდება შვი ზღვის სანაპირო ტერიტორია, სადაც, როგორც მოგეხსენებათ, ქართველები სახლობენ. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ქართველები ჩვენგან ძლიერ განსხვავდებიან, ადრე თუ გვიან, საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხს დააყენებენ და თავისუფლებას მოითხოვენ. მათთან ბრძოლა უნდა დავიწყოთ აუხაზეთიდან. აუხაზეთის გამოყენებით სამეგრელოს, სვანეთს, აჭარას და სხვა კუთხეებს უნდა მივცეთ დამოუკიდებლობა. მათში ცალცალკე უნდა გავაღვივოთ კუთხურ-ეროვნული გრძნობა. დასავლეთ საქართველო უნდა დავუპირისპიროთ აღმოსავლეთს, ამის შემდეგ მათ შორის მომრიგებლის როლი უნდა შევასრულოთ

პარალელურად ქართველები მეცნიერულად უნდა დაფარწმუნოთ, რომ სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსახლებულნი, სხვადასხვა ერის წარმომადგენელნი არიან, რაც მათი საქართველოს ტერიტორიიდან საბოლოოდ გაძევების საშუალებას მოგვცემს“.

მოხსენება შედგენილია სტალინის სიკვდილის შემდეგ, 1950-იანი წლების ბოლოს.

არსებობს მსგავსი შინაარსის სულ ახალი დოკუმენტები — რუსეთის გენერალური შტაბის სამხედრო აკადემიის სტრატეგიის კათედრის 1998 წლის მოხსენება და ნაციონალ-ბოლშევიზმის, რუსული იმპერიული ძალების არაოფიციალური იდეოლოგიის ალექსანდრ დუგინის ნააზრვეი...

რუსეთის გენერალური შტაბის სამხედრო აკადემიის სტრატეგიის კათედრის მოხსენებიდან:

„თუ რუსეთი შეძლებს აღიდგინოს გეოპოლიტიკური დამოუკიდებლობა და მოიშორებს ატლანტიკურ ხელმძღვანელობას, ეს ღიდებული იქნება და მაშინ ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებს კვლავ ეძლევათ შესანიშნავი შანსი — ხელახლა შევიდნენ რუსულ ვერაზიაში. დაბრუნებულ ახლო აღმოსავლეთს ამით მიეცემა შესაძლებლობა გარანტირებული ჰქონდეს კულტურული, რელიგიური, ენობრივი, ეკონომიკური და, გამორიცხული არ არის, ზოგიერთ შემთხვევაში, პოლიტიკური უფლებები, მაგრამ არა სახელმწიფოებრივი, ავტონომიაც კი“

ნაციონალ-ბოლშევიკების ერთ-ერთი ლიდერი დუგინი აგრძელებს (ციტატა ამოღებულია მისი წიგნიდან „გეოპოლიტიკის საფუძვლები, რუსეთის გეოპოლიტიკური მომავალი“):

„შავი ზღვის მთელ სანაპიროზე მოსკოვის კონტროლი უნდა იყოს ტოტალური და შეუზღუდავი. დასაშვებია, რომ ეთნოკულტურული ნიშნით მრავალ ზონად დაიყონ ყირიმელი თათრები, კაზაკები, აფხაზები, ქართველები და ა. შ. მაგრამ მოსკოვის აბსოლუტური სამხედრო და პოლიტიკური კონტროლის ქვეშ ესოდენი სახელმწიფოების თანასწორი ურთიერთობა უნდა შეიცვალოს წმინდა გეოპოლიტიკური სისტემით, ცენტრის ურთიერთობით პერიფერიასთან. ამის განხორციელება შესაძლებელია ფედერაციის შექმნით, რომელშიც გაერთიანდებიან ეთნოკულ-

ტურული ნიშნით ზონებად და რეგიონებად დაყოფილი სამი ტყე-
კასიური რესპუბლიკა და რუსეთის ტერიტორიაზე არსებული
ზოგიერთი ავტონომია. ცენტრი ამ ფედერაციას მიანიჭებს კულ-
ტურულ-ეკონომიკურ თავისუფლებას, მაგრამ უმკაცრესი სტრა-
ტეგიული ცენტრალიზმის პირობებში“.

ამრიგად, თვალნათლივ ვხედავთ, თუ როგორ მოიაზრებდნენ
იმპერიული ძალები თავიანთ სტრატეგიულ მიზნებს გუშინ და
როგორ მოიაზრებენ დღეს. ფაქტობრივად, ერთნაირად! გასაგე-
ბია, რომ რუსები თავიანთი ინტერესებიდან ხელავენ და აგებენ
სტრატეგიას, სხვა ქვეყნის შვილები — თავიანთი ინტერესები-
დან. მაგრამ ამ იმპერიულ მიზნებს განხორციელება არ უწე-
რია, თუ შემსრულებლები არ გამოჩნდებიან. და რაოდენ სამწუ-
ხაროა, რომ ამგვარი შემსრულებლები ისევ ჩვენში, ქართველებში
გამოიძებნებიან ხოლმე. ასე იყო ისტორიულად, ასეა დღესაც.

ამ მძიმე ბრალდების დასამტკიცებლად ისევ ციტატებს
მოგუხმობ, ოღონდ უკვე ქართული გაზეთებიდან.

„საქართველოს აღორძინება“: „ქართველმა ერმა შეიმუ-
შავა თვითგადარჩენის ახალი მექანიზმი — რეგიონალური სამ-
თავროები. ისინი იფარავდნენ ერს, რადგან ერთიანი, მთლიანი
და განუყოფელი სახელმწიფოს დამარცხება თითქმის ერის სრუ-
ლი განადგურების ტოლფასი იყო. ერთადერთ გამოსავლად მრავ-
ალი მცირე სამეფოს არსებობა გადაიქცა, რომელთაც ერთი
ენა და სარწმუნოება ადუღაბებდა და ქმნიდა ერთიან ქართულ
სივრცეს. ის ფაქტი, რომ იმერეთის სამეფო ირანთან ომის დროს
ოფიციალურად მხარს არ უჭერდა კახეთის სამეფოს და პირი-
ქით, ერის ფიზიკური გადარჩენის შესაძლებლობას იძლეოდა.
ერის გადარჩენისთვის თავს ზვარაკად ხან სამეგრელო სწირა-
და, ხან — იმერეთი, ხან — ქართლი თუ კახეთი. და ეს იყო ის
სიგელი, რომლის საფუძველზეც ქართველები ინარჩუნებდნენ
ეროვნულობას. დღეს ეს ფუნქცია აჭარამ აიღო თავის თავზე (!
— ა. ა.). ასეთია ქართული რეგიონალიზმის საფუძველები. ეს
პოლიტიკური მემკვიდრეობა მოგვეყვება ჩვენ გენური მენსიერე-
ბის დონეზე, რომელიც ჩვენი ქვეყნის ისტორიულ-კულტურულ
სიმდიდრეს წარმოადგენს“.

დაუკვირდით ამ ციტატის რეზიუმეს: საქართველოს ერ-

თიანი სახელმწიფოს ნაცვლად შემოთავაზებულია რაღაც პოლიტიკური ავტონომიის მქონე რეგიონები, რომლებიც ქმნიან „ერთიან ქართულ სივრცეს“. ლაპარაკი არ არის არაფითარ-სახელმწიფოზე და სახელმწიფოებრიობაზე. ლაპარაკია რეგიონებად დაქუცმაცების, დაშლის აუცილებლობაზე, თითქოს იმ მიზეზით, რომ ამით გადავარჩინო ჩვენს გენოფონდს. ვისგან ვიცავთ ამ გენოფონდს, ეს სხვა საკითხია.

ახლა ციტატა გაზეთ „XXI საუკუნიდან“ (1999 წ. №25):

„საქართველო წარმოადგენს ორი ქვეყნის, ორი კულტურის, ორი ერის — ქართლისა და კოლხეთის გაერთიანებას. ისინი წარსულში არსებობდნენ როგორც ორი დამოუკიდებელი ქვეყანა. კოლხები არიან ევვიპტელების შთამომავლები, ხოლო ქართველები მოიყვანა ალექსანდრე მაკედონელმა, გაურკვეველია — საიდან. კოლხების შთამომავლები არიან მეგრელები, აფხაზები და სვანები. ფარნავაზმა გააერთიანა ბარბაროსი ქართველები და დაიმყრო კოლხეთი. ქართველის საქართველოში მოსვლამდე საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე დომინირებდა კოლხური კულტურა, ენა და ხელისუფლება, რისი დადასტურებაცაა მეგრული დაბოლოება — კახეთი, ხევსურეთი, ჩუღურეთი და სხვა... დასაყვეთ საქართველოში არის ორი ტიპის მოსახლეობა: მკვიდრი და არამკვიდრი. ჭოროხის ხეობაში ვინც ცხოვრობს, ისინი არიან კოლხები, ანუ ადგილობრივი მოსახლეობა. გურულებში და იმერლებში ჭარბობს ებრაული სისხლი. სიტყვა „გურია“ წარმოშობილია „ურიასაგან“...

გაზეთი დაჟინებით ამკვიდრებს „დამპყრობელი ქართველ-საგან“ კოლხეთის — დასაყვეთ საქართველოს განთავისუფლების იდეას. ამკვიდრებს აზრს, რომ ქართველი ერი სინამდვილეში არ არსებობს, რომ ეს არის სრულიად სხვადასხვა წარმოშობის, კულტურის, მენტალიტეტისა და ტრადიციების ეთნიკური ჯგუფების დროებითი, უფრო მეტიც — ძალადური კავშირი.

თურმე მეგრული ენა ძირითად ქართულს კი არ გამოეყო, როგორც ეს დღემდე ვგონათ ენათმეცნიერებს, არამედ... შემდეგში დაუახლოვდა ქართულ ენას გეოგრაფიულად ხანგრძლივი მუზობლობის გამო.

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი დიმიტრი შველიძე გაოგნებული წერს („დილის გაზეთი“, 1999 წ. 16 ოქტ.), რომ ავტორი ქართველი ხალხის ისტორიას თავდაყირა აყენებს და ისე ქმნის თავის ანტიქართულ, ანტიეროვნულ კონცეფციას. დასავლურ-კოლხურ მართლაც დიდებულ კულტურულ წარსულს უპირისპირებს და პრიორიტეტულად განიხილავს აღმოსავლეთ-ქართული კულტურულ-პოლიტიკური ისტორიის დამცრობის ხარჯზე — თურმე კოლხებს ფარნავაზამდე 800 წლით ადრე შეუქმნიათ დამწერლობა; ქართველ-იბერიელები მუდამ მტრობდნენ კოლხ-გრიხელებს, აგრესიულად იყვნენ მათდამი განწყობილი; სწორედ ამის გამო კოლხურ-გრიხულმა ცივილიზაციამ დაკარგა ოდინდელი დიდება და მის დაღუპვაში დიდი როლი შეასრულეს ქართველებმა. სწორედ მათ თანდათან, საუკუნეების მანძილზე მოახდინეს დასავლეთ საქართველოს, ანუ მთლიანად გრიხის კულტურულ-პოლიტიკური ექსპანსია, „გააქართველეს“ იმერლები, გურულები, შავიწროვეს მგურელები, რომლებიც დღეს „საქართველოს უსახელო და უენო პროვინციაში“ ცხოვრობენ და ყოველივე ამისი შემოქმედნი ქართველები არიან.

ერთი სიტყვით, ავტორი იმგვარად გადმოგვცემს და მიმოიხილავს მოვლენებს, რომ აღმოსავლელი ქართველები დასავლელთა ტრადიციულ მოწინააღმდეგებად, მტრებად და დამპყრობლებად წარმოადგინოს, დღევანდელ გაუთვითცნობიერებელ ამერ-იმერ მკითხველს წინააღმდეგობის, ურთიერთდაპირისპირებისა და შუღლის სინდრომი შეჰყაროს და გაუღვივოს.

ამ ე. წ. კონცეფციის ავტორი კარგად ცნობილი ისტორიული ფაქტების ტენდენციური, სუბიექტური ინტერპრეტაციით, სიყალბეს „ასაბუთებს“. გეგონება საქართველოს ისტორია მის მიერ ვიწრო კუთხური მსოფლგაგების საკვებ მანქანაშიაო გატარებული. დაშვებულია დიდი შეცდომა (და მერამდენედ?) უმაღლესი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის — ქართველი ერის ერთადერთობისა და მთლიანობის წინაშე, — განგაშით დაასკენის პროფ. დ. შველიძე.

ღიახ, ჯერ კიდევ ფარნავაზის სახელმწიფოს შექმნამდე საუკუნეებით ადრე არსებობდა ძველი კოლხეთი! იგი მხოლოდ

დასავლეთ საქართველოს არ მოიცავდა, მასში აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველოს დიდი ნაწილიც შედიოდა. ამდენად, კავკასიაში ქართველი ტომების გამაერთიანებელი ცეცხლი, კოლხეთი, კოლხური კულტურა და ყოველივე, რაც ძველ კოლხეთთანაა დაკავშირებული, არის არა დასავლეთ საქართველოს ლოკალური კულტურა, არამედ ზოგადქართული ეთნოსისა, ყველა ქართველური ტომისა. ეს შეეხება ენასაც. კოლხური კულტურის არეალზე, როგორც მიიჩნევა, გავრცელებული იყო იმ დროისათვის სუსტად დიფერენცირებული ფუძე ქართულიდან გამოყოფილი ე. წ. ზან-ქართული (ჯერ კიდევ დაუშლელი) ენა, — წერს ეპისკოპოსი ანანია ჯაფარიძე წიგნში „ქართველთა წინაპრების ბიბლიური ისტორია ადამიდან იესომდე“ (თბ. 1994 წ.).

ერთმანეთს შევადართო სუსლოვის და რუსეთის გენშტაბის მოხსენებები, დუგინის ნააზრევები და ზემოთ ნახსენები ქართული გაზეთებიდან ამოკრებილი ციტატები. განა იდეოლოგიური თანხვედრა გამოკვეთილი არ არის, განა ეს შეკვეთის შესრულება არ არის? უკეთეს შემთხვევაში (თუ ისინი შეკვეთას არ ასრულებენ), ამ ბოროტი, ანტიქართული სტატიების ავტორები გამყალბებლები არიან, ისტორიას, სინამდვილეს აყალბებენ. გვთავაზობენ საქართველოს რეგიონებად დაშლას, ისევე როგორც რუსი იდეოლოგები, დაშლას და ფედერაციის შექმნას. უფრო მეტიც — საქართველოს გახლეჩას „ქართველებად“ და „კოლხებად“.

ზანგრძლივი საუკუნეების მანძილზე ვქადაგებდით, რომ საქართველო მხოლოდ მაშინ იყო ძლიერი, როცა ერთიანი იყო, რომ მომავალში მხოლოდ ერთიანობით თუ გადავრჩებით. არაო, ფეოდალიზმის ხანაში დაებრუნდეთო. ეს ყოფილა ჩვენი თავდაცვის სისტემა.

ტყემ თქვა, ნაჯახი რას დამაკლებდა, ტარად ჩვენი ძმა — ხე რომ არ ჰქონდეს გაყრილიო...

ამ თემას შევავსებ ნაწევრებით ზვიად გამსახურდიას საეტაპო წერილიდან „სამეგრელოს საკითხი“ (საუბრები სამურზაყანოში 1980 წელს):

„ჩვენი მტერ-მოყვარენი ღღეს საკმაოდ დაუფარავად აცხადებენ: საქართველო საერთოდ არ არსებობს. არის სხვადასხვა ტომები: ქართლები, კახელები, იმერლები, სვანები, რაჭველები, გურულები, აჭარლები და ა. შ. მათ ერთმანეთთან მცირე აქეთ საერთო, ისინი სხვადასხვა ხალხებია, ამიტომ იმსახურებენ ცალ-ცალკე ავტონომიას...“

ეს ტენდენცია ჯერ კიდევ კარიზმის კოლონიზატორული პოლიტიკიდან იღებს სათავეს. ის რუსი შოუინისტები, რომელნიც სახარების მეგრულ ენაზე თარგმნას ცდილობდნენ მე-19 საუკუნეში, რათა მეგრული ქართული სათვის დაეპიროსპირებიანათ, მე-20 საუკუნეში უმემკვიდრეოდ როდი გადაგებულან. მათი საქმის გამგრძელებლებმა „კომუნისტური მანიფესტი“ ათარგმნინეს მეგრულ ენაზე ჩვენი ერის რენევატებს. ქართველურ ენებს შორის განსხვავებით წახლისებულნი, ისინი ცდილობენ დამოუკიდებელ, სხვადასხვა ეროვნებათა ენებად გამოაცხადონ ეს ენები...

საკმარისია მოიაროთ ჩვენი რაიონები, დარწმუნდებით, თუ რაოდენ არასრულყოფილად ესმის „საქართველოს“ ცნება ჩვენი მოსახლეობის დიდ ნაწილს. თუმცა უნდა ითქვას, რომ შეუგნებელ ადამიანებთან ერთად, ამ ცნებას აყალბებენ და აკნინებენ შენიღბული მტრებიც, ქართულ გვარსა და ეროვნებას ამოფარებული ფსევდოინტელიგენტები, რომელთაც კარიერა დაუყენებიათ ერის სიყვარულზე ძალდა...

შეგახსენებთ, რომ მეგრული იგივე ქართველია, დასავლეთ-ქართველი, სამეგრელო საქართველოს კუთხეა, მეგრული კი ქართველური ენაა. ხოლო ის ხალხი, ვინც თავისი უმეცრების შედეგად „ქართულს“ ვერ არჩევს „ქართველისაგან“, ე. ი. ქართველს უწოდებს მხოლოდ ადმოსავლეთ საქართველოს მკვიდრს, ჩვენი მტრების წისქვილზე ასხამს წყალს, უმეცრებით ან შეგნებული ბოროტგანზრახვით...

„აფხაზეთის საკითხის“ ფესვებიც „სამეგრელოს საკითხშია“ ღრმად გადგმული. ქართული ეროვნული შეგნების დაბალი დონე სამეგრელოში იწვევს სამეგრელოს გაუცხოებას საქართველოდან. დაუუკვირდეთ, რაოდენ დაბალ დონეზე ღვას

ქართული კულტურის, ქართული წიგნის პროპაგანდა სამეგრელოში!..

მთავარია გაეღვიძოთ ხალხში ეროვნული თვითშეფასება, განსაკუთრებით ახალგაზრდობაში. მიეცეთ ხალხს ცოდნა ჩვენი ისტორიის, ჩვენი ეროვნული ვინაობის შესახებ, რათა აღარც მეგრული, აღარც კახელი, აღარც გურული, აღარც აფხაზი აღარ წამოვიგოს პროვოკატორთა ანკესზე, რომელთაც მიზნად დაუსახეთ საქართველოს კუთხეებად დაქუცმაცება და მტრისათვის ხელის შეწყობა მის მოსპობასა და ასიმილაციაში.“

ქართველი მკითხველისათვის ილია ჭავჭავაძის „ქვათა დალადით“ ცნობილი პროფესორის პატკანოვის საისტორიო სკოლის მიმდევარი ნიკო მარი „მეცნიერულად ასაბუთებდა“ ერთიანი ქართველი ერის არარსებობას. მან ქართველი ერის უთნოგრაფიულ ჯგუფებს „იაფეტური“ ხალხები დაარქვა, ხოლო ქართველურ და მის მონათესავე ენებს „იაფეტური“ თუ „თუბალკაინური“, ყველაფერი გააკეთა იმის „დასასაბუთებლად“, თითქოსდა მეგრელები ქართველები არ იყვნენ, — წერს მთავარეპისკოპოსი ანანია ჯაფარიძე თავის გახმაურებულ ნაშრომში „საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია“ (ტ. 2), ერთი წყაროს (გიორგი მერჩულეს „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ — ა.ა.) არასწორი კომენტირებით მან ქართველ მეცნიერებს შიდადებინა დოგმა, თითქოსდა „ქართველის“ ტომმა კულტურულ-ეკლესიური ზემოქმედების საშუალებით მეგრული „ხალხი“ „გააქართველა“ IX-X საუკუნეებში.

ივანე ჯავახიშვილმა პასუხი გასცა ამ ყალბ თეორიას და დაასაბუთა, რომ ქართული ენა არათუ IX-X საუკუნეებში იქცა დასავლეთ საქართველოში კულტმსახურების ენად, არამედ თვით წარმართობის დროსაც კი დასავლეთ საქართველოში — სამეგრელოსა და სვანეთში, წარმართული კულტმსახურება ქართულ ენაზე აღესრულებოდა. ივანე ჯავახიშვილმა საფუძველი ჩაუყარა ქართველი ხალხის ქრისტიანობამდე ჩამოყალიბების თეორიას, კერძოდ დაამტკიცა, რომ არსებობდა საერთო (ყველა ქართული ტომისთვის) სარწმუნოება და არსებობდა კულტმსახურებისთვის საჭირო ყველა ქართული ტომისთვის საერთო ენა.

მაგრამ მის დროს არსებული განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ვითარების გამო მას არ გაუღრმავებია ეს თეორია. სამაგიეროდ, ნ. მარის თეორია ქართველი ხალხის ეთნიკური არაერთგვაროვნებისა და ამ ხალხის გვიან ხანაში ჩამოყალიბების შესახებ, წახალისებული იყო იმდროინდელ ხელისუფალთა მიერ, დაასკვნის ა. ჯაფარიძე.

ერთიანი ქართული ცნობიერება ერთიანი ქართული სახელმწიფოს შექმნამდე გაჩნდა. იგი იქცა იმ დუღაბად, რომელმაც ერთად შეკრა მანამდე განცალკევებული ნათესავი ტომები. ამ პროცესის სათავეებთან მცხეთის მამასახლისის ძმისწული, მომავალი ერთიანი საქართველოს მეფე ფარნავაზი და ჯგრისის ერისთავი ქუჯი იდგნენ.

ქუჯი სრულიად განსაკუთრებული მოვლენა ძველ ქართულ სინამდვილეში. ფარნავაზიანთა დინასტიის ისტორიაში იგი გამონაკლისია ქართველ ერისთავებს შორის, რომლის სახელიც შედარებით ვრცლად შემოინახა მატჩიანემ. ჟამთააღმწერლის ტუნწი თხრობიდან კარგად ჩანს მაღალი ზნეობრივი თვისებებით შემკული გმირი, რომლის სალოცაუ კერვს სამშობლო და იმაზე ფიქრი წარმოადგენდა, რომ „განიხარონ ყოველთა ქართველთა“.

ფარნავაზისა და ქუჯის კავშირი ქართველ ტომთა ერთიანი ცნობიერების ჩამოყალიბების გრძელ გზაზე, ახალი მოვლენის საწყისი გახდა. ამ კავშირით დასრულდა ურთიერთობის განვითარების ეტაპი, დაიძლია განცალკევებული ზღუდეები. მოძრაობის ერთიანობის ცენტრად ქართლი, ხოლო მის მეთაურად ქართლის ხელისუფალი გამოცხადდა: „შენა ხარ შეილი თავთა მათ ქართლისათა და შენ გმართებს უფლობა ჩემი... და უკეთუ მოგუეცეს ძლევა, შენ ხარ უფალი ჩუენი და მე ვარ მონა შენი.“

ისტორიკოსი გრანი ქავთარია ვარაუდობს, რომ ქუჯიმ პირველობა იმ ენობრივი ბარიერის გამო დათმო, რომელიც არსებობდა ჯგრისსა და დანარჩენ საქართველოს შორის. ამ მოვლენას უნდა ასახავდეს ლეონტი მროველის მიერ ფარნავაზის დამაგვირგვინებელი შეფასება: „ამან განაურცო ენა ქართული და არღარა იზრაზებოდა სხვა ენა ქართლსა შინა თვინიერ ქართუ-

ლისა“. აქ მემატთანე ვგრისში ქართული ენის განვრცობას უნდა გულისხმობდესო, ვარაუდობს პროფესორი გ. ქავთარია.

ფარნავაზმა გააერთიანა ქვეყანა და ქართული ენა დააკანონა ქართველური ტომების საურთიერთობო ენად, განავრცო და გააბატონა იგი მთელ საქართველოში, რაშიც ქუჯის პოზიციას მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეესრულებინა.

ქუჯი იყო ქართულ სამყაროსთან ძველი ვგრისის საბოლოო ერთობის ფუძის ჩამყრელი. მას რომ ქართლი განსხვავებულ ეთნოსად ჰქონოდა წარმოდგენილი, მაშინ ასე უმტკივნეულოდ და ნებაყოფლობით არ გამოუცხადებდა მორჩილებას ფარნავაზს, რომელსაც იმ დროისათვის, ფაქტობრივად, არავითარი ძალაუფლება არ გააჩნდა.

მართლაც, ერთიანი ქართული ცნობიერების ჩამოყალიბება წარმოუდგენელია იმ შეგონებების გაუთვალისწინებლად, რომელიც ტრადიციამ ვგრისის ერისთავს მიაწერა. აქედან ჩანს, რომ მემატთანე ქუჯის მოღვაწეობას ქართველი ტომების ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანებაში შესრულებული როლით აფასებს. ფარნავაზისა და ქუჯის ქმედება მიუთითებს, თუ რა ძლიერი იყო იმ უძველეს დროსვე, ქრისტეშობამდე ასწლეულებით ადრე, ქართველთა შორის ეროვნული ერთიანობის გრძნობა და ქართული ფუძე ენის დაშლის შედეგად წარმოქმნილ ქართველურ ტომებს როგორ ჰქონდათ შენარჩუნებული ეთნიკური ერთიანობის სიმძაფრე. ფარნავაზთან ერთად ქუჯის სიბრძნე და დიდი კაცობა რომ არა, ქართველთა ერთიანობის იდეა, ალბათ დაიგვიანებდა.

რომ არა გიორგი ჭყონდიდელისა და ცოტნე დადიანის ზნეობრივი გმირობა, რომ არა დუტუ მეგრელის უზარმაზარი პაწია ლექსი: „ქართლ-კახეთი, იმერეთი, გურია და სამეგრელო, ყველა ჩემი სამშობლოა, საყვარელი საქართველო“, ძნელი სათქმელია, რანი ვიქნებოდით დღეს!

„მგზრელთა საქმე“ და საქართველოს ისტორიის ფილოსოფია

ქარგი, საჭირო საქმე გააკეთა ისტორიკოსმა და ჟურნალისტმა ალექო ასლანიშვილმა: „მგზრელთა საქმე“ კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმას, რომ ხელახლაა გასააზრებელი საქართველოს ისტორია. ამ მხრე ბევრი თეთრი ლაქაა როგორც ძველი, ისე ახალი და უახლესი „ქართლის ცხოვრების“ ფურცლებზე. „მგზრელთა საქმე“ ერთ-ერთი მათგანია. ქართული სახელმწიფოს მშენებლობა თხოულობს, რომ მასაც და მთელ ჩვენს განვლილ ისტორიასაც პოლიტოლოგიური შეფასება მიეცეთ. მხოლოდ ამ გზით შევძლებთ გავიგოთ, თუ „რანი ვიყავით, რანი ვართ და რად შეიძლება ვიქმნეთ“.

ავტორს — XX საუკუნის უახლესი „ქართლის ცხოვრების“ ჟამთააღმწერელს — უდიდესი რუდუნებით შეუსწავლია „მგზრელთა საქმის“ ტომეულები, სხვა უამრავი დოკუმენტური თუ მემუარული მასალა და ყველაფერს ამას ნიჭიერი ჟურნალისტის ღრმა და ყოველმხრივი ანალიზით გვაწვდის არა მარტო ინფორმაციული და შემეცნებითი, არამედ პრაქტიკული პოლიტიკის თვალსაზრისითაც.

საქართველოს მომავალზე დაფიქრებული მკითხველისათვის კი სწორედ ესაა მთავარი: ჩვენ ყველა უნდა მივიდეთ იმ დასკვნამდე, რომ არც ერთმა პოლიტიკურმა ძალამ, საქართველოს არც ერთმა მხარემ, დღევანდელმა თუ ხვალინდელმა არც ერთმა ხელისუფლებამ და მასთან ერთად, მთელმა ჩვენმა საზოგადოებამ, არ უნდა დაუშვას „მგზრელთა საქმის“ მსგავსი ანტიქართული გამოუღენა ჩვენს ქვეყანაში.

ვიყოთ მართალი დეთისა და ისტორიის და, რაც მთავარია, საქართველოს მომავლის წინაშე: მარტო იმპერიულ ძალებს ნუ აკვიდვთ ქართველთა გათიშვისა და ერთმანეთზე წასისინება-გადამტერების მრავალრიცხოვან „საქმეებს“. იმპერია იმიტომაც არის იმპერია, რომ მას-

ში მცხოვრებ ხალხებს შორის გაატაროს „ვათიშე და იბატონეს“ პოლიტიკა. სხვა პოლიტიკას არც უნდა ველოდეთ „ქართლის ცხოვრება“ ხომ ზღვა მასალას გვაძლევს ამისას — „მოყვარე მტერთა“ მთელ არმადას, „მჭუთე კოლონას“ რა გამოლევდა ერთმანეთზე ჩასაფრებულ ქართველებში. ოდითგან ამ გზით — მტრისგან გაბრიყვებულ-გატუტუცებული თუ მოსყიდულ-მოთფლული ქართველების ხელითვე იწყებოდა და ბოლოვდებოდა ეს აუადმოსაგონარი „საქმეები“.

ისტორია იმასაც გვასწავლის, რომ იმპერიის სამსახურში მყოფი ქართველები ხშირად უფრო მეტი ერთგულებითა და თავდადებით ემსახურებოდნენ იმპერიას, ვიდრე თავის სამშობლო ქვეყანას. ეს უკანასკნელი წამიერადღა თუ გაახსენდებოდათ ხოლმე დიდ გლობალურ პოლიტიკაში ჩათრულთ. ამ მხრივ, იმპერიისადმი ქართველ მამლუქთა ერთგულება სანიმუშოდ იყო მიჩნეული.

სტალინი და ბერიაც ბოლშევიკური მამლუქები არიან. ამ ორი ქართველის ტანდემმა განსაკუთრებული როლი შეასრულა იმპერიის აღზვევაში „კავის რუსეთიდან — ატომურამდე“. სხვა საქმეა, რომ უმადურობით გადაუხადეს ორივეს ეს ერთგულება და ძალისხმევა. მაგრამ სხვას რას ერჩი, როცა თვითონაც არ ეხატათ ერთმანეთი გულზე, ერთმანეთს თვითონვე უღესავდნენ ლახვარს. რას იზამ, ერთად ყოფნა და ერთად საქმის კეთება ქართველებს არც იმპერიული იერარქიის ზედა საფეხურებზე ეჭერებოდათ.

ასეა მარად: იმპერიულმა პოლიტიკამ არ იცის დანდობა არც შინაურის, არც გარეულის. ამიტომაცაა იმპერიათა ისტორია სისხლიან-ცრემლიანი. დანდობა არც ძალაუფლებისათვის ბრძოლამ იცის. ამის მეტი რა ვნახეთ გასულ საუკუნეში... სტალინმა გენიოსურად გამოიყენა მტრებიც და მოკავშირენიც ამ სისხლიან-ცრემლიან გზაზე.

სტალინს გაცილებით მეტი გამშიფრაჟ-ინფორმატორი ჰყავდა საქართველოდან, ვიდრე დედაშიწის სხვა ნებისმიერი კუთხიდან. მას ხომ ყოველთვის აინტერესებდა რა ხდებოდა მის „ტურფა ქვეყანაში“ და როგორც გამოქვეყნებული მასალებიდანაც ჩანს, უამრავი წერილობითი და ზეპირი დაბეზღების „დეპეშაც“ მიუღია „მეგრულ სინდრომზე“, „სეპარატიზტების“ ბერიასთან დანაშაულებრივ კავშირზე: მეგრულთა გარდა პარტიულ და სახელმწიფო თანამდებობებზე არაფერ ინიშნება, საქართველოდან სამეგრულოს გამოყოფაზე ოცნებობენ, თურქეთის დაზვერვასთან თანამშრომლობენ ამ მიზნითა და ა. შ. აშკარად ჩანს „პირველი ინფორმატორიც“ — აკაკი მგელაძე, სტალინის ფეოროტი და ბოლშევიკური „რკინის დისციპლინის“ გამტარებელი საქართველოში.

პარადოქსიც და სამომავლო ჭკუის ხასწავლებელიც ის არის, რომ სწორედ ეს „რკინის დისციპლინა“ და უკიდურესი საბჭოთა ცენტრალიზმი კვებავდა სახელმწიფოებრივი, საზოგადოებრივი და პარონული ცხოვრების ასეთ ანომალიებს. ესეც ისტორიის ფილოსოფიაა — ქვეყანაში, სადაც ხალხის თვითმმართველობისა და თვითმოქმედების ნატამალიც კი არ არის, ყოველთვის დაირღვევა შემადგენელ მხარეთა „პარიტეტი“ — ქვეყნისა და ხალხის ერთიანობის უმთავრესი წინაპირობა და „ბალაერის ქვა“. რით იყო ძლიერი „ოქროვანი ხანის“ საქართველო? — სწორედ ამერ-იმერის ამ „პარიტეტით“ — თანასწორუფლებიანობით „ყოველთა ქართველთა ერთიანობა-თანადგომაც“ ამით იკვებებოდა, ხანამ პირველი მომაკვდინებელი ლახვარი არ ჩასცა სამცხე-საათაბაგოს წარმოშობამ... სამწუხაროდ, ეს დილემა დღესაც დგას ჩვენს წინაშე.

ბერს პგონია, რომ „სახელმწიფოში სახელმწიფოს წარმოშობა“ მხოლოდ „ძლიერი ხელით“ შეიძლება აღიკვეთოს. მაგრამ ეს მხოლოდ დროებით ეფექტს იძლევა. ქვეყნის შემადგენელი ელემენტების ნამდვილი ერთობისა და პარიტეტის მიღწევა უხეშ ფიზიკურ ძალასა და გარეშე ფაქტორებში კი არაა, ქვეყნის შიგნით უნდა ვეძიოთ ცენტრისა და მხარეთა პარამონიული ურთიერთობა მაშინ იქნება მდგრადი და ქვეყნისათვის სიკეთის მომტანი, როცა ილიას ფორმულირება რომ ვინმეხართ, „ერთმანეთში ბედნიერად მორიგდება“ თითოეული მხარის ადგილობრივი და მათთან ერთად, მთელი ქვეყნის საერთო ეროვნული ინტერესები.

საქართველოს ცალკეული მხარეების („ქვეყნების,“) „საქმეები“ ხშირად გადაენასკვებოდა ზოლმე ერთმანეთს. თუ უცხო ძალა არ ჩაერეოდა (ან, არ ჩარევდნენ თვით მოქიშპე ქართველები), კონფლიქტი, როგორც წესი, ბოლოს შერიგებით მთავრდებოდა. „მგერულთა საქმეც“ არაერთხელ გადანასკეულა სხვა „საქმეებთან“, განსაკუთრებით აფხაზურთან. შემთხვევითი არაა, რომ ეს „საქმეც“ გარკვეულწილად აფხაზეთს და მის მაშინდელ ხელმძღვანელობას უკავშირდება. როგორც, წესი, მგერულ-აფხაზური კონფლიქტი შერვაშიძეთა და დადიანთა შერიგება-დამოყრებით მთავრდებოდა. ისე რომ, ქართულ მხარეთა („ქვეყანათა“) წინააღმდეგობანი და კონფლიქტები ასეთ შემთხვევაში შიგნითვე გვარდებოდა. სხვათა შორის, დღევანდელ „აფხაზურ კონფლიქტსაც“ თვითონ მგერულები მოაწესრიგებდნენ სხვათა ჩაურევლად, ჩვენი ყოფილი „უფროსი ძმა“ რომ არ ამღვრევდეს წყალს ქართული მიწებიდან მორიგი და ყველაზე გემრიელი ლუკმის ჩამოსაგლეჯად...

„მგერულ-აფხაზური ფედერაციის“ იდეაც სწორედ აქედან გაჩ-

ნდა. გაჩნდა იგი ჯერ კიდევ აფხაზეთისა და სამეგრელოს სამთავროების გაუქმებამდე, როცა აფხაზეთში და მოსახლურე ჯიქეთში აქტიურად დაიწვეს ჩასახლება არაქართული ეთნოსისა, თვით ქართველებს ეი უარს ეუბნებოდნენ ზღვისპირა ზოლში დასახლებაზე. ილია მიხედა საით მიჰყვდათ საქმე და რუსეთ-თურქეთის 1877-1878 წლების ომის დამთავრებისას კიდევ ერთხელ სცადა ჯიქეთ-აფხაზეთში დეკართველიზაციის პროცესის შეჩერება, მაგრამ ამაოდ. არც ბოლშევიკურ ეპოქაში შეწყვეტიდა ეს ანტიქართული პოლიტიკა. პირიქით, სწორედ მაშინ მოხდა ჯიქეთის მიწების რუსეთის მფლობელობაში გადასვლის იურიდიული გაფორმებაც, ისე როგორც აფხაზეთის ავტონომიისა.

მხოლოდ ბერიამ შეძლო ქართული ელემენტების გაძლიერება იქ, ისე როგორც, სხვათა შორის, თბილისშიც. ეტყობა ბერიას არ დაუვიწყეს ეს და, ვფიქრობ, სწორედ ამაში იმალება კრემლის სამზარეულოში „მეგრელთა საქმის“ მოშნადების ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზიც, ისე როგორც მასა და სტალინის შორის დაპირისპირებისა და მტრობისა, აშკარად რომ გამოიკვეთა ორივეს სიცოცხლის დაისის ფაშს.

ეს ანტიქართული ძალები გაერთიანდნენ არა მარტო და არა იმდენად ბერიას, რამდენადაც ჩვენი ქვეყნის ძირეული ეროვნული ინტერესების წინააღმდეგ. ეჭვი არაა, აფხაზეთის საბოლოო მოწყვეტაც ხრუშჩოვ-სუსლოვის კამპანიამ მაშინ დაისახა მიზნად. სწორედ მაშინ დაბოლოვდა ცნება „აფხაზის“ „ქართველისაგან“ მოწყვეტა და გაუცხოება, მისი ცალკე, პრივილეგირებულ, რაღაც გამორჩეულ ეთნიკურ და სოციალურ კასტად ჩამოყალიბება, რომელიც აიძულებდა იქ მცხოვრებ დანარჩენ ქართველებს „აფხაზებად“ გარდაქმნილიყვნენ და ერთდროულად, იმპერიულ ძალთა მონა-მორჩილნიც გამხდარიყვნენ.

გადახედეთ აფხაზ სეპარატისტთა გვარ-სახელებს, იქაც კიაფობს ამის ანარეკლი... როგორც ჩანს, თავიდანვე მეტად შორეულ გათვლებს აკეთებდნენ რუსეთის სპეცსამსახურები აქაც და კიდევ ბევრ სხვაგან... ესეც „მეგრელთა საქმის“ გარკვეული და, მე ვფიქრობ, ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზანი და ქვეტექსტია, რეალობად რომ აქცია ბერიას დახვერტიდან ზუსტად 40 წლის თავზე ანტიქართული ძალების კოალიციამ.

არ უნდა დაგვიწყობთ — ეს ის ძალებია, რომლებმაც პასკვიჩი-დან მოყოლებული, ძველი ქართული „მონაპირე ქვეყნების“ განქართულების შეუქცევადი პროცესი დაიწვეს, ჩვენს გასაბრძოლებლად შექმნეს „აჭარელი ერის“ თუ „თურქი მესხის“ მსგავსი ანტიქართული პასკვილა-

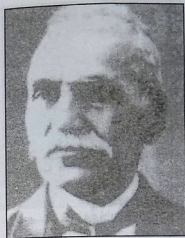
ტები, II მსოფლიო ომის წინ შეითხზეს „ანკარის იმპერიალიზმის აგენტების“ სქელტანიანი საქმე და დაარწმუნეს სტალინიც და ბერიაც, თურქეთთან მოსალოდნელი ომის წინ სამცხე-ჯავახეთიდან მათი გასახლების აუცილებლობაში. ზევითაც ითქვა, შემთხვევითი არაა, რომ „მეგრულთა საქმეში“ თურქეთის „აგენტობის“ ბრალდებამაც გაიქცურა — ყველგან და ყველაფერში საქმე საქართველოს დაშლა-დაცემისაკენ მიჰყავდათ ერთიანი მიზანმიმართული სტრატეგიით, მაგრამ როგორც ყოველთვის, ეს ბოლო „საქმენიც“ ქართველთა ხელითვე „გაამისქნეს“.

განა ახლაც არ სცადეს კრემლის სტრატეგებმა სამოქალაქო ომსა და ე. წ. „აფხაზეთის ომში“ (ნამდვილად კი, რუსეთ-საქართველოს ომში), „მეგრულთა კარტის“ გათამაშება ჩვენივე ხელით? უნდა დავიმახსოვროთ — „გაყავი და იბატონეს“ პოლიტიკა მარად იზეიმებს თავის სატანურ გამარჯვებებს ჩვენზე, თუ ყველა ერთიანად არ დაედგებით „ცოტნეიდობის“ სიმაღლეზე. სხვანაირად ყოველთვის „გიჟვრაცუულად“ წამოვგვებით მტრის ანკესზე და მერე, რამდენიც გინდა ვიფართხალოთ, სხვისი ლუკმა გავხდებით ჩვენი მიწა-წყლიანად...

ილია გვაფრთხილებდა 100 წლის წინათ, „არ ვიცით — რანი ყვოფილვართ, არ ვხედავთ — რანი ვართ, ვერ გამოგვისახია — რანი ვიქნებით! ყურებში ბამბა გვაქვს დაცული და თვალებზე ხელი აგვიფარებია — არც არაფერს ვხედავთ, არც არაფერი გვესმის... უზარმაზარი ზრამია ქართველების წინ და საკმაოა ხელი გვკრან და შიგ გადავიჩეხებით დედა-ბუდიანად“.

თითქმის 800-წლიანი ძნელბედობის „შავით მოსილის საქართველოს შავი ბედის“ ქართველობას „საერთო ნიადაგზე“ დგომისაკენ მოგვიწოდებს მისი ავტორი და თუკი ამ ძნელბედობის დასრულება გვინდა, მაშინ ამ მოწოდების და „საერთო ნიადაგის“ თეორიის პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური იდეების საქმედ ქცევისაკენ უნდა ვისწრაფოდეთ. ეს არის საქართველოს ისტორიის ფილოსოფიის ყველაზე დიდი ჭკუის სახსრულელებელი დასკვნაც. ამას უნდა ყველაზე მეტი ჩაუთქრება და ჩაღრმავება ჩვენგან..

ელბმრდ ბატიაშვილი.

თედო სახოკია

იხაკ შუაჩია

ლევრენტი ბერია (1920-იანი
წლების დასასრული)

კონსტანტინე გამსახურდია

აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის
პირველი მდივანი მიხა ბარამია

საქ. კპ(ბ) ცკ-ის მეორე მდივანი
მიხა ბარამია

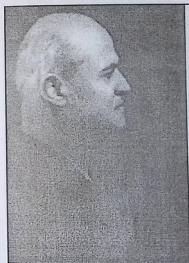
მიხა ბარამია ოჯახთან

საქართველოს სსრ უშიშროების
მინისტრი, გენერალ-
ლეიტენანტი ავქსენტი რაფაუა

საქართველოს სსრ იუსტიციის
მინისტრი ავქსენტი რაფაუა

ავქსენტი რაფაუა პატიმრობისას

საქართველოს სსრ პროკურორი
ვლადიმერ შონია

ვლადიმერ შონია შვილიშვილთან

პროკურატურის დეპუტატების მუშაკთა საზეიმო შეკრება (1970-იანი
წლები) პირველ რიგში (მარცხნიდან): ედუარდ შვეარდნაძე,
კიტა შავეიშვილი, მეოთხე — გუგული დანელია, არონ ტაკიძე,
მეშვიდე — ილია ვეკუა, ვლადიმერ შონია

საქ. კპ (ბ) ცკ-ის განყოფილების
გამგე კონსტანტინე ჭიჭინაძე

კონსტანტინე ჭიჭინაძე სამუშაო
კაბინეტში

ქართველი დეპუტატები სსრკ უმაღლესი საბჭოს სესიაზე. მარცხნივ —
კონსტანტინე ჭიჭინაძე, მესამე — ვასო სიხარულიძე, მეორე რიგში —
გრიგოლ ჯოკაია, მესამე რიგში — სიმონ ჩიქოვანი

ზუგდიდის რაიკომის პირველი
მდივანი გრიგოლ ჩაჩიბაია
ომის წლებში

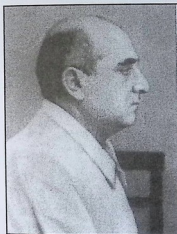
გრიგოლ ჩაჩიბაია 1960-იან წლებში

გრიგოლ ჩაჩიბაია ოჯახთან

საქართველოს სსრ უშიშროების მინისტრი ნიკოლოზ რუხაძე

ნიკოლოზ რუხაძე პატიმრობისას

16. ალექს (ალეკო) ასლანიშვილი. მგერულთა საქმე

პეტრე შარია ოჯახთან: მეუღლე ლიდა კვარაცხელია,
შვილები დაზხმირი და ციალა, მოსკოვი, 1938 წ.

უშიშროების მე-3 რანგის
კომისარი პეტრე შარია

საქ. კპ (ბ) ცკ მდივანი
პეტრე შარია

საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის
პირველი მდივანი (1952 წ. აპრილი-
1953 წ. აპრილი) აკაკი მგელაძე

საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის
პირველი მდივანი (1938-1952 წ.წ.)
კანდიდ ჩარკვიანი

საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის
პირველი მდივანი
(1953 წ. აპრილი-სექტემბერი)
ალიოშა შირცხულაუა

საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილე თანე რაფვა ოჯახთან

საქართველოს სსრ შინაგან
საქმეთა მინისტრი
გრიგოლ კარანაძე

ცხაკაიას რაიკომის პირველი
მდივანი ალექსანდრე (ალეკო)
კვარაცხელია

საქართველოს ალკკ ცკ-ის მდივანი
ნინო ტუნიასვილი

თბილისის საქალაქო საბჭოს
აღმასკომის თავმჯდომარის
მოადგილე ნინო ტუნიასვილი

ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის
მდივანი გრიგოლ კოკია

წალენჯიხის რაიკომის პირველი
მდივანი მიხეილ კვარაცხელია

Կախարհագրական ֆակուլտետի անդամները (Ֆրանսիա հեյ. 1974 ՍՀ-ի Կախարհագրական ֆակուլտետի անդամները) 1940-ական թվականներից

საქართველოს ალკა ცკ-ის პირველი
მდივანი შამია ზოდელაუა

შამია ზოდელაუა
1960-იან წლებში

ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის
კონტრდაზვერვის სამმართველოს
უფროსი კონსტანტინე ბზიუა

ჩხორიწყუს რაიკომის პირველი
მდივანი ვარლამ შხარულუა

ნხორიჭყუუს რაიკომის პირველი
მღუანი მამანტი პაჭკორია

ცხაკაიას რაიკომის პირველი
მღუანი ვალუერიან გუგუნაუ

აბაშის რაიკომის პირველი
მღუანი სვეურიან უბრალიძე

აჭარის საოლქო კომიტეტის
პირველი მღუანი
კირილე ბეჭუაია

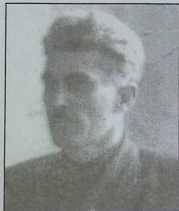
გალის რაიკომის პირველი მდივანი
ანტიფო ჭეჭია

ანტონ ჭეჭია 1970-იან წლებში

ორგზის სოციალისტური შრომის გმირი ანთიმოზ როგავა,
საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის პირველი მდივანი
ვასილ მჭედანაძე და ანტიფო ჭეჭია

ზობის რაიონის პირველი მდივანი
მიხეილ სიორდია

ზუგდიდის რაიონის აღმასკომის
თავმჯდომარე გუგუ გობეჩია

ზუგდიდის საქალაქო საბჭოს
აღმასკომის თავმჯდომარე
ვასო ბეჭუაია

აფხაზეთის საქალაქო კომიტეტის
პირველი მდივანი შოთა გეთია

მარჯვნიდან: საქართველოს ცეკას მდივანი იდეოლოგიის დარგში ილია თაყაძე, „საკუშირო მამასახლისი“ მიხეილ კალინინი და საქართველოს ცეკას პირველი მდივანი კანდიდ ჩარკვიანი. მოსკოვი, 1940 წელი

სკპ (ბ) ცკ-ის ინსპექტორი ალიოშა შირცხულავა, აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი კირილე ბეჭუაია და საქ. კპ (ბ) ცკ-ის მდივანი ალექსანდრე თოფურია

სსრკ საგარეო საქმეთა მინისტრის
ყოფილი მოადგილე, საქართველოს
სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრი
ვლადიმერ დეკანოზოვი

საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა
მინისტრი გენერალ-მაიორი
ვლადიმერ კაკუჩაია

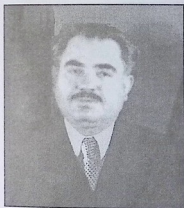
სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის მოადგილე და განსაკუთრებით
მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსი
მიხეილ რიუმინი პატიმრობისას

ლავრენტი ბერიას ვაჟი სერგო
გვექორი-ბერია (1990-იანი
წლების მიწურული)

საქართველოს სსრ სახელმწიფო
უშიშროების მინისტრის
მოადგილე ირაკლი ნიბლაძე .

საქართველოს სსრ
მინისტრთა საბჭოს
თავმჯდომარე ვალერიან ბაქრაძე

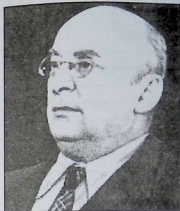

საქართველოს სსრ მინისტრთა
საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე
ზაქარია კუცხოველი

ისინი ჯერ ერთად არიან...

სსრკ მინისტრთა საბჭოს
თავმჯდომარის პირველი
მოადგილე, სსრკ შინაგან საქმეთა
მინისტრი ლავრენტი ბერია
(გადაღებულია დაპატიმრებამდე
რამდენიმე დღით ადრე)

ლავრენტი ბერია პატიმრობისას
(ეს სურათი დაკრულია მისი
პატიმრობის ანკეტაზე)

სსრკ სახელმწიფო უშიშროების
მინისტრი ვიქტორ აბაკუშვილი

სსრკ სახელმწიფო უშიშროების
მინისტრი სემიონ იგნატიევი

აბსურდი, ანუ წინათქმა	3
ბელადის ხელდასხმით	8
აშორდია, მაფალუ, ჟვანია	23
საშიში რიკოშეტი	40
ასე დაიწყო	50
დღე პირველი	72
დღე მეორე	93
„იპოვეთ ცენტრი!“	107
მოსკოვში, სტალინის კარზე	118
უსამართლობის თარეში	126
გენერლის კრახი	145
კომკავშირის დარბევა	174
ქვიშის თოკი	182
ხუხულის დანგრევა	193
ფარსი	206
დაბოლოს... ..	220
„მეგრულთა საქმე“ და საქართველოს ისტორიის ფილოსოფია	230

ალექს (ალექო) ასლანოშვილი
დაიბადა 1941 წელს, თბილისში. სა-
შუალო განათლება მიიღო 62-ე საშუ-
ალო სკოლაში. 1964 წელს დაამთავ-
რა თბილისის სახელმწიფო უნივერ-
სიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი.

პრესაში მუშაობს 1968 წლიდან. გა-
მოქვეყნებული აქვს პუბლიცისტური
წერილების ორი კრებული.

უმთავრესად წერს პოლიტიკურ და
ისტორიულ თემებზე. ერთ-ერთმა პირ-
ველმა შეისწავლა რუსეთის უკანასკნე-
ლი მეფის ნიკოლოზ II-ის ფავორიტის

გრიგორი რასპუტინის ქართული მეგობრებისა და „მოწაფეების“ ან-
ტიურისტული საქმიანობა იმპერიის დედაქალაქში, მათი წვლილი
რომანოვების ტახტის დამხობაში, საბჭოთა ეპოქის პოლიტიკური
რეპრესიების აქამდე უცნობი ზოგიერთი ასპექტი.

დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით.